HERMO GENIS TARSENSIS,
Philoſophi, ac Rhetoris acu- tiſsimi, de Arte rhetori ca præcepta.

APHTHONII *item Sophiſtæ Præexercitamenta.*

ANTONIO BONFINE ASCVLA- NO INTERPRETE.

VIRTVTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

APVD SEB. GRYPHIVM LVGDVNI, 1558.

DIVO MATTHIAE VNGARIAE ET BOEMIAE SERENISS. REGI PRINCIPI INVICTISS. ANTONIVS BONFINIS CIVIS ASCVLANVS ET RECIN. TRANSLATIONEM HERMOGENIS PRAESTANTISSIMI GRAECORVM RHETORIS, ET IVRECONSVLTI EXCELLENTISS. PIE DICAVIT.

AD D. MATTHIAM VNGARIAE, BOEMIAEQVE REGEM ANTONII Bonfinis in traductionem Hermogenis præfatio.

ALEXANDER cùm aduerſus Perſ*as traijceret in Aſiam, ſimulachrum Orphei, quod in Libetris erat, ſudoris multum emiſiſſe ferũt. Quo quidem portento, ut mox experientia docuit, ſempiternæ memoriæ illius geſta futura: maximumq; laborẽ Muſarum cultoribus allatura eſſe portendebatur. Reſudarent hoc quoq; tempore, ſiqua colerentur diuorum ſimulachra ſcriptorum, ſereniſsime princeps, cùm non minorẽ Latinorum ingenijs præbeas quotidie de te ſcribendi materiam. Nunc autem cùm ubique illa defuerint, creberrimi rumores, qui in dies quæq; fauſtiſsima & feliciſsima de maieſtate tua è Septentrione ad nos deferunt, talem ſudorem non modò ſignificant, ſed humana ingenia rapiunt ad ſcribendum: Quinetiã quidquid ſcripſerint, ſerenitati tuæ dedicare cogunt: ac iure quidem. Nam cùm duo ſint quibus cæteris animantibus præſtare uideanur, Ratio inquam, & Oratio, quæ & illis inter-*

dictæ, & nobis naturæ priuilegio elargitæ sunt: quibus Rex *quisq; munitus esse debet: utranq; ita in serenitate tua excellere nouimus, ut ueteribus & iunioribus principibus illustrißimis, quod in* Herodiani *præfatione discusimus, iure debeas anteferri.* Ex *ratione sapientia prouenit: quæ cùm aut in actione, aut in contemplatione uersetur, tu ita utranq; complexus es, ut* Alexandrum *gentilem tuum, ut alibi ostendimus, cuius magnanimitatẽ, & gloriam à pueritia semper æmulari contendisti, æquare, & superare uidearis.* Nimirũ *te illi consimilẽ natura finxit. Statura nanq; corporis utriq; mediocris, speciosa mẽbra, eximia forma, tereti brachio, latis humeris, patẽti pectore, obductis superciliis: item uenustißima facies, subnigris oculis ac liberè intuentibus, ornata in leonis speciem: ex oculorum lineamentis & lenitate* Alexandro *persimilis: formosum deniq; corpus, ac omni ex parte decens, cui color albus æquè ac illi cum rubore: atq; ingens à iuuẽtute celeritas. Aspectus autem usq; adeò serenus, & gratus, ut non sine dignitate, & pergrata humanitate adeuntes statim in amorẽ alliciat: omniumq; spectatorum solo obtutu gratiam sibi cõciliet.* Pectori *immẽsa magnanimitas cum ingenti gloriæ cupiditate coniuncta: item tantum roboris & uirtutis, ut neq; animi, neq; corporis laboribus superari poßit. Accedit summa scientiarum omnium cognitio adeò exacta, ut siue de diuino & humano iure, siue de cœlestibus mortalibus'ue rebus disseratur, de quôq; disciplinarum genere poßis acutè, & compositè disputare. Alexander* Homerum *commilitonem habebat: contrà tu*

sacra

ſacra cum Ariſtotele monumenta. O rem ſumma admiratione digniſſimã: te nullo belli ardore, nullo hoſtium tumultu, nulla deniq; mole rerum gerendarum à ſanctiſſimis literarum ſtudijs alienari potuiſſe. Auget etiam illud ſplendorem maieſtatis, & ſpectantium admirationẽ, quòd & regiam illam magnanimitatem, ſapiẽtiam, celſitudinẽ, magnificentiam, decus, gloriamq; tuam nõ ſuperbia, non animi elatio, non difficultas aditus, non cuſtodum improbitas ambit. Sed tanta manſuetudo, benignitas, & clemẽtia circumuenit, ut nemo ſanctiſſimam maieſtatem tuam adierit, qui non modò gratia, ſed ſolo aſpectu ſe non beatum profiteatur. Quis liberalitatem, profuſam'que munificentiam ſatis poterit admirari? Templa ædificatorem, ædificia uetuſtate collapſa inſtauratorem, calamitoſa paupertas maximum erogatorem, literarum ſtudia indulgentiſſimum parentem, ſacerdotum collegia profuſum datorem, hominum uota piijſſimum ſeruatorem te habent, noſcunt, & adorant. Nunquam uirtutem paſſus es extingui: nunquam uiros doctos, & bonas artes mendicare. Ad te præclariſſima quæque in remotiſſimas terras ingenia confluunt, tanquam ad unicum optimarum artium parentem, tutumq; præſidium. Et quicunq; re aliqua impediti remorantur, audita profuſiſſima liberalitate & beneficentia tua, tuum nomen domi colere, & adorare coguntur. Dices ad hæc, has mediocres in te eſſe uirtutes, ſi de alijs ratio habeatur. Ego uerò uirtutem eam potiſſimam reputarim, quæ deò propius accedit, diuinamq; probitatem magis imitatur: quæ cum

ſit ipſa beneficentia, quæ ex nimia probitate promanat, hac quàm maximè meremur Deum fieri propiores. Symon Athenienſis, ne mediocre quidem exemplar bonitatis, ſola liberalitate meruit adorari. Et Lucullo ob idipſum ſtatua dicata. Alexander etiam, qui non maiorem teipſo æmulatorem ſortitus eſt, non parum inde uenerationis accepit: quippe qui non modò qui armis claruere, ſed qui floruere literis, de his omnibus non modò bene mereri, ſed iiſdem eximias uenerationes, ac ſacra perſoluere uoluit. Nam captis Thebis, cæſis ferè ſex millibus hoſtium, uenundatis autem triginta millibus, Pindari poëtæ ſtirpem, hoſpitiaq́; Macedonum ſeruauit. Theodecti ſub Ariſtotele condiſcipuli, uiriq́; doctiſsimi ſtatuam in foro erectam ueneratus, inſignibus coronis, religioſaq́; ſaltatione ornauit. Ad tumulum quoque Achillis ritè parentauit. Quid enim maieſtati tuæ gratius accidere poteſt, quàm ſi uir quiſpiam literatiſsimus offeratur, aut ſi præclara opera dedicentur? ratæ nullas imagines, ac monumenta illis eſſe diuturniora. Ineſt præterea tibi tanta pietas, religio, & diuini ſolicitudo cultus, ut domi, militiæq́; non ſecus, ac Alexander dextera, ſiniſtra haſtam feras. Glorioſiſsimus, ac clementiſsimus ille ſeruator mundi, ne talem quidem principem poſt tot ſecula, niſi ad Chriſtianæ reipublicæ ſalutem reuocaſſet. In hæc te ſecula produxit altiſsimus, ea quidem ſapientia præditum, ut ſcires: ea probitate refertum, ut uelles: ea denique fortuna munitum, ut poſſes & tueri fidem Chriſti, & de humano genere

bene mereri. Dedit consilium ad egregia quæque facinora promptum: item consilio industriam, audaciamq; adiecit, ut nulla te pericula, nulla incommoda coporis, quæ cæteros remorari, & à gerendis rebus reuocare solent, inuictum animum deterrerent: Adiecit peruigil studium & diligentiam, & miram festinationem cum celeritate, ut cuncta facilè obeas, quæ aut strenuo milite, aut summo digna sint imperatore. In subeundo labore incredibilis tolerantia: mira in ostendendis uiribus fortitudo: & in quôq; consilio acutißima mentis acies: propitia denique fortuna, quæ ita consilijs ubique tuis fauet, ut ea nunquam detrectarit: quæ quidem omnia te consummatißimum imperatorem reddidere. Quis illud stratagema prætericrit, cum multæ aduersus te Turcarum copiæ conuenissent, tu uno tantum fidißimo comite, pagano amictu indutus, inter eos, qui commeatus in hostium castra conferrent, te cum iumento insinuasti, prodijsti in castra hostium, totum diem apud ducis tabernaculum ordeum uendidisti: ingruente nocte, te incolumem in propria castra recepisti. Scripsisti ad hostem, te priore die eius castra penitus explorasse, ad suum tabernaculum sub persona rustici ordeum uendidiße: adiecisti ferculorum numerum, epularum genera, quæ barbaro & immitißimo hosti fidem facerent. Quibus quidem cognitis, protinus hostis aufugit: neque eo anno, astutiam tuam admiratus, in Mesiam redire ausus est: ratus te non modò illi ad uallum occursurum: sed in medio quoque tabernaculo inuasurum. Ad hæc

non regius ille fastus te delectat, qui alios nostri seculi reges occupauit: non purpuræ, non aureæ trabeæ splendor aßiduus, non continuus tricliniorum & sellarum apparatus aduenientium lumina ab aditu deterrent: non lictorum, aut ianitorum turba, non scribarum, amanuensiumq; multitudo, qui diu, multumq; rogati, uix tamen per literulas respondere dignantur, adeuntes tuo limine summouent. Sed domestico sæpe habitu te uenientibus offers. Audis benignè supplicantes: comiter, & perhumanè loqueris: ac omnium petitionibus clementißimè satisfacis. Nunquam elatus inuentus es: iocosis sermonibus libentißimè uteris: colis amicitias: semper hilaris inuentus, & tam suauem ubique retines cum affabilitate comitatem, ut nemo à te tristis abeat, & infestus. Nihil tibi gratius, quàm aut amicis, cùm opus fuerit, præstò adesse: aut de Christiana republica bene mereri: aut regno bene consulere. Fauere doctis, & alienæ miseriæ mederi studes. Illam auream sæpe sententiam dictitas, Præclarum esse regi insuperabilia hostium mœnia expugnare: sed hoc multò præclarius, se pecuniæ, cunctis uoluptatibus, & timori insuperabilem præstare. Solent plerique nunc reges, Persarum exemplo, in hoc sibi nimium placere, si rarò conspiciendi exeant, & clàm omnia gerant. Contrà Matthias noster inuictißimus in propatulo & oculis omnium aßiduè uersari: publicè aures benignißimas accommodare, conuiuari quoque publicè, ac loqui, putans obscœnis actionibus tenebras conuenire: honestæ contrà uitæ lucem maiori ornamento fore.

fore. Facilè omnes intrò admittere, & admissos continuò uoti compotes reddere: non distrahere spes supplicantiũ, neq; per uarios aulicorum ordines expedire: sed ipse solus omnia dare, gerere, ac erogare. Item regnum excolere, & officiosa gubernatione benignum reddere: Hostes uindicta, & excellentes amicos beneficio superare. In secunda fortuna non efferri: sed deo gratias agere: Plura confidendo in prosperitate sacrificare, quàm reformidando uouere: In metu hilaritatem præferre, in felicitate benignitatem. Non irasci liberè loquentibus: deridere iactatores: dißimulatores mentis æquè ac insidiatores aspernari. Calumniatores maiore odio, quàm fures habere: maiorem dicens esse iacturam, ut Agesilaus quoq; Lacedæmonius dicere solebat, amicis quàm pecunijs orbari. Priuatorum errata æquè ferre, contrà regum intolerabilia reputare: dicens, ex illorum peccatis pauca, ex horum erratis multa mala prouenire. Post hæc nullam cupere gloriam, nisi propria opera & uirtute nauatã. Sapientiam re magis, quàm uerbis exercere: Amicis se benignißimum præstare, inimicis horribilem. Rei bellicæ, ac equitationis peritißimus: non destinato solùm, sed ex itinere, occasione, & spurcißimis tempestatibus, cùm hostis tutum se fore putaret, prælium sæpe sumpsisse: Curuli prælio, uelut in bello Troiano certare: sæpe carris circumuenire hostem, quibus & pro uallo uti: item in arte militari ea commentari, quæ alijs hactenus ignota fuerint. In obeundis expeditionibus dubium cautior, an audentior: itinera incredibili celeritate conficere, & centena in singu-

los dies rheda milia paßuum percurrisse: laboris, & uigiliarum patientißimus: pro tempore ac loco æquè seuerus & indulgens in milites: à desertoribus & insidiosis seuerius pœnas exigere: cõniuere in cæteris. Ad iracundiam difficulter irritari, & non sine magna causa: & irritato nihil ardentius & acerbius esse: in prælio acerrimum pugilem: in uictoria facilem, & exorabilem imperatorem: contemnere superbos, se mediocribus humilem præstare: amicorum fidei credere, ab hostibus difficilime decipi: in stabiliendis rebus, & delendis hostibus aßiduò laborare: nihil denegare petentibus: de se bene merentibus memorem, & periclitantibus se adiutorem dare: ipse quoq; neminem absq; tristitia rogare, & sine alacritate nemini obsequi: ad augendam eius gratiam, nihil cum fastu dare, nihilq́; nisi amplè suscipere: Regiæ deniq; dignitati putare non astutiam, sed bonitatis excellentiam conuenire: &, ut Porus ille rex inquit, dignitatem regiam omnia continere. Hæc igitur omnia, quæ ad sanctißimum, serenißimumq́; regem pertinent, sapientia tua tibi peperit ex animi ratione profecta, qua primùm à cæteris animantibus seperamur. Reliqua est oratio, quæ dignitatem hominis maiorem in modum exornat: eaq́;, ne quid tuæ serenitati deesse uideatur, plurimum decoris attulit, & ornamenti. Hæc comitatem tuam auxit, & affabilitatem uehementer excoluit, & in concione militari sæpe mirificè profuit. Nos autem, cùm perfectißimo dicendi genere serenitatem tuam magnopere delectari sentiremus, quo Meßala Coruinus, & cæteri maiores tui

tantopere

tantopere delectati sunt, Hermogenem Græcum Rhetorem, qui cuncta antiquorum huiusce artis documenta collegit, ac miro ordine, & acuto mentis acumine tradidit: multaq; de formis orationis adiecit, à Cicerone, Quintiliano, cæterisq; Latinis Rhetoribus omissa, nuperrime traduximus, tuoq; numini, ueluti cæteros labores nostros dicandum esse statuimus: ut cum immortali tuo nomine, nos quoq; aliquam immortalitatem inueniremus: Ennij poëtæ exemplo nimirum inuitati: qui ut in Scipionis Aphricani sepulchrum benignè ab eius manibus admißus est, unde diuturniorem sibi uitam inuênit: ita meum humile nomen, si his quæ edidimus tuo nomini, monumentis per operis indicem apponatur, poterimus fortaße per diuinitatem maiestatis tuæ, quam nulla secula conticescent, nos quoq; fieri immortales. Hermogenes igitur iste, ne uita hominis penitus ignoretur, Tarsensis Philosophus fuit Xyster cognominatus: & à Musonio, Marcoq; Imperatore olim auditus: de quo hæc Philostratus Lemnius: Hermogenes, quem Tarsi tulerăt, quinquaginta natus annos, ita profuso nomine ac gloria claruit, ut Marco Imperatori audiendi cupiditatem incitarit: ad quem quidem audiendum cùm Marcus acceßißet, Rhetorem honorificentißime donauit. Hic aliquando in publicum prodiens, causa ac morbo nullo manifesto inuitatus, habitum deposuit, unde salsum quandoq; sermonem inuidis tribuit. Dicebant enim uerba (ut inquit Homerus) sine arte uolantia esse, per Hermogenem autem pennas amisisse. Item Antiochus Sophista quandoq; mordens

dens ita dicebat: Hermogenes inter pueros ſenex, inter ſenes puer. Idea autem quam exercebat talis erat, Vide tibi. Cum Marco autem diſputans dicebat, Vide tibi Imperator. Rhetor pædagogo indigens ætatem finiuit profunda ſenectute perfunctus. Clarus fuit etiam, unus ex multis legũ lator. Multi eo defuncto, & exẽterato, cor inuentũ eſſe piloſum, magnitudine ſupra naturam humanam longè maiore prodiderunt.

HERMOGENIS PHILOSOPHI TARSENSIS RHETORICA, ANTONIO BONFINE *Asculano interprete.*

*

DE STATIBVS, LIBER PRIMVS.

CV'M MVLTA *sint & magna, quæ Rhetoricen constituunt, artemq́; faciunt: hæc à principio *relinquenda: & ea in tēpore exercitanda, quæ nobis in uita, senatu, ac foro utilitatem afferūt, profecto duximus. Nam id nobis uidetur esse maximum, quod circa horum diuisionem demonstrationemq́; uersatur. Dico autem nō eam, qua genus in species, ac totum in partes diuidere oportet; quæ quidē rhetorices pars est non mediocris: uerùm nunc nō de his agitur: sed de ciuilium diuisione * causarum in dicta capita sermo fiet. Est hic de inuentione proximus: quamuis quæ circa inuentionem uersantur, non continet omnia. Itaq; ciuilis causa quid sit, in primis dicendum est. Est igitur causa, uerborum * disceptatio de ijs, quæ legibus ac moribus*

*καταληφθῆναι. percipiēda cognoscendaq́.

*ζητημάτων

Definitio rhetorices.

*ἀμφισβήτησις λογικὴ ἐπὶ μέρους.

bus ſubiacent. Vt, de legitimo, iuſto, honeſto, utili: uel de omnibus ſimul, uel de quibſdam. Sed quàm uerè, quam'ue uniuerſaliter, honeſtũ, & utile, & cætera id genus quærere non eſt rhetorices. Hanc autem *de perſonis & rebus diſceptationem fieri neceſſe eſt: quippe quarum maxima eſt differentia: quam quidem qui nouerint, diuiſiones in cauſarum capita, & quæcunq; omnino diuidi poſſunt, facile proſpicient.*

De perſonis.

PErſonarum igitur aliquæ tales ſunt, ut de his quæri poßit, aliquæ non: alioqui uerò locum perſonæ retinent. Earum de quibus quæri poteſt, quæ finitæ ſunt, & propriæ, magnam uim habent: ut, Pericles & Demoſthenes. Secundo loco ſunt quæ ad aliquid: ut, pater & filius, ſeruus & dominus. Tertio quæ infames, ut * deperditi, adulteri, aſſentatores. Quarto quæ morales: ut agricolæ, guloſi, & quæ huius ſunt generis. Quinto cum duo appellatiua unà iunguntur: ut iuuenis diues. Horum autem unumquodq; per ſe poſitum, uel paruam uel nullam uim habet: ſimul poſita in iudicium uenire queunt. Sexto in quibus res cũ perſona coniungitur: ut fucatus adoleſcens proſtitutæ pudicitiæ accuſatur. Septimo quæ ſimplicia ſunt appellatiua: ut Imperator, Rhetor. Manifeſtum eſt autem quo pacto hæc, aut ſecundum unum aut ſecundum plura in inquiſitiones ueniant. Protinus Demoſthenes pater fuit, Rhetor eſt Legatus, quinetiam & miles. Quare quæ finitæ ſunt & propriæ perſonæ, maiorem uim habent. Verùm qui rectè perſonarum proprietatem noſcit, prout tempus poſtulabit, eum ui cuiuſque uti oportebit.

*ἄσωτοι. i. nepotes, hoc eſt, gulæ & intemperãtiæ dediti.

Hæ igitur

Hæ igitur sunt personæ de quibus quæri oportet. In quibus quidem quæ ex demonstratiuis locis inciderint, ijs uti opus erit.

De personis quæ non admittunt quæstionem.

PErsonæ *infinitæ, ut quis, quæstionē non admittunt: nec quæ omni ex parte sese æquiparant: ut si diuites duo iuuenes alicuius rei simul sese accusent. Quod enim in alterū alter dixerit, hoc sibi oberit.* Proinde *sicut personarū, ita & rerum erit differentia.* At *uehementē quidē hæ quæstionē admittunt, quibus aliquis, tanquam ipse qui fecerit, accusatur: ut qui corpus* nuper interfectum in deserto, sepeliens deprehenditur, homicidij accersitur.* Item *quando altero agente, apertè in ipsum refertur quæstio: ut uiro fortißimo statuam hostes statuerunt, & proditionis accersitur.* Item *quod interdum tale est: ut cum scripsit in rationibus* Pericles, *se in re opportuna quinquaginta talenta impendisse: &* Archidamus *à* Lacedæmonijs *largitionis accusatur: hæc quinquaginta talenta apertè in ipsum nullatenus referūtur.* Per *alia quidem hoc in quæstionē uenit, tanquam relatū.* Distat *etiam hoc nihil ab ista quæstione:* Prodigus *in patrē obscuro genere natum parricidij accusatur.* Non *ignoro, ut plerique putarunt, non esse rem hic iudicialem.* Admiror *autem, nisi iudicialis rei causæ colorem quis reddiderit.* Defendetur *enim, ut puto, prodigus, & aliquid dicet.*

*νεοσφαγὶς.

De rebus.

REs *autem, ut mea fert opinio, non uenit in iudicium: ut, pauper ac diues, uterq; pulchras uxores iam habentes,*

bentes, simul in crimine deprehensi sunt. Cùm ex utraq; domo prodirent, mutua criminatione unà se ipsi adulterij accusant. Hic commutatæ personæ quæstionem recipiunt: res autē non, eò quòd sint æquatæ. Post hæc igitur, ex his sunt, quæ statum faciunt, & quæ diuidi possunt quæstiones: & quæcunq; statū non faciunt. Sed hæc ambo quæ personam & rem iudicialem habēt, uel omnino alterū: & uerba habēt ex altera parte à uerisimilitudine differentia, cum difficultate fidem faciunt. Item iudicationis *quodcunq; apud iudices est obscurū, quod non * præsumptum sit, sed finem capere poßit, id statum facit.* Quod*cunq; uerò non tale est, statum non admittit.* Interrogabi*tur enim secundum speciem.* Et *prima statum non recipientium species, unius tantum partis est, cui non ex utraq; parte oratio ualida: ut,* Leno ** petulantes decem iuuenes domi * suscepit: quibus interfectis, homicidij accersitur. Secundū autē quod ubiq; se adæquat: ut,* Diuites duo iu*uenes, quorū utriq; domi pulchra erat uxor, simul in crimine deprehensi, domibus suis prodeunt, mutuaq; sese accusatione sollicitant.* Tertium *secundum * oppositum: ut,* Q*uærit quis debitū & fœnus: qui depositū fatetur, dicit se fœnus non debere.* Interim *populus *debitorum decisiones sanxit: & hic, ut depositum quærit: hic ut debitum se non debere respondet.* In *hoc enim nec diuersa, nec ualida fides: ambo enim se habita oratione * frustrantur.* Q*uartum quod ex difficili ac dubio constat, cui non est solutionem, nec definitionem inuenire: ut,* Alexander *in somnijs habuit: somnijs non credendum.* Suos *consuluit. ubi quod quisq; decernet, statim ei contrarium erit.* Q*uintum*

* μὴ προειλημμένον τῇ κρίσει. non opinione uel iudicio anticipatum.

* κωμάζοντας.

* ὄρυγμα ποιήσας additur in Græco codice. i. fossam struens.

* ἀντίστροφον.

* χρεῶν ἀποκοπάς. hoc est, nouas tabulas.

* περιπετεῖς γίνονται.

*tum quod imperſuaſibile eſt:ut ſi Iſocratem quis fingat lenocinium exercentem:aut Ariſtidem dicat iniuſtum.Sextum quod impoßibile : ut Siphnios, uel Maronitas de Græcorum imperio decernere, ac Pythium mentiri quis referat.Septimum quod *admirabile:ut qui uxorem ſuam locauit,& non exacta locationis mercede, conductorem uxoris in iudicium uocauit.Octauum quod ſine ſtatu eſt: ut qui non iure filium exhæredat.Hæc igitur omnia, quæ dixi,in quæſtionē non ueniūt. Præter hæc ſunt alia genera quæ* ſtatum non recipiunt.De his igitur quæ ferè ſtatum faciunt,breuibus uideamus.Primū eſt,quod heteronrepes eſt:ut,ad Harmodij Ariſtogitoniſq; ſtatuas cōfugiente Critia.an ipſum euelli oporteat Athenienſes decernunt. Quod non unius tantū partis eſt,ſed heteronrepes, id eſt,* alterius.Deinde eſt malefictū:ut poſt Niciæ epiſtolā ſcribit quis Cleonē exercitui præeſſe:uel rurſus poſt conflictū,apud regē redeunti Mardonio defenſio proponitur.Fictio enim pariter in ambobus errat : quandoquidem Cleon & Mardonius, hic quidem pro Siculis, & ille in Platæis obiere:priuſquàm redirēt qui Perſas fugarent. Eſt enim in his quod iudicio præripitur, hoc modo: Cùm nemo ad tyrannum aditum ſcire poſſet,mulier conſcia uirum edocuit:Hic cognito aditu,tyrannum aggreſſus,interfecit:mox uxor adulterij accerſitur: miror autem ſi quis eam damnet, qua tyrannus occiſus eſt : quamuis mihi impudicitiæ arguatur. Multa his ſimilia inueniri poſſunt. Sed quando de eorum diuiſione,de quibus quæri poteſt,nunc dicendum eſt,de illis dicere ſuperſedeamus. Nunc problematum modorumq; cauſa, genera dicere,*

*ἄδοξον, quod aut turpe aut infame cōmodè interpreteris.

*ἐγγὺς μὲν ἀσυστάτων, μελετώμενα δὲ ὅμως. quæ etſi uicina ſint his quæ ſtatum non recipiunt, meditatione tamē quadā hunc ipſum recipere uidentur.

*Id eſt,ad alteram partē uergens.

superuacaneum est. Ipsa quidem genera cum modis idcirco dicimus, ut domesticis ac proprijs uerbis utentes, propositas causas agamus, & iudiciali iudiciale genus, & deliberatiuo deliberatiuum, & demonstratiuo demonstratiuum, modo, & unumquodq;, ut subiecta materia postulat, scite commodeq; tractemus. Qui autem nequaquam hanc tenuem quæstionum in supradicta capita diuisionem considerauit, neq; hos causarum status sciuerit, impossibile est eorum, quæ dicta sunt, aliquid bene cognoscere. Ante illa uerò, de proprietate uerborum docere, penitus rude & absurdum est. Alioqui si de his nunc aliquid dicere inceperimus, de pluribus rebus & materia nobis esset oratio. Laboris autem proprij & non parui est, licet neq; maximi neq; absolutißimi, de cuiusq; orationis proprietatibus & usu abunde dicere. Nunc autem de illa in sua capita diuisione, dicamus. Rectè profecto diuidet, qui personarum ac rerum differentiam ac * uires, quiq; supradictũ quæstionis statum nouerit. Vnde autem dicatur στάσις, siue ἀπὸ τοῦ στασιάζειν τοὺς ἀγωνιζομένους, siue aliunde, in alijs quærendum relinquo. Nomen quidem hoc commune, & omnibus quæstionibus accommodatum esse assero. Quamobrem ut statuum introductiones agnoscamus, principium diuisionis capitum à coniectura necessariò faciemus: ut ipsa primum innotescat. Deinceps de reliquis omnibus suo ordine dicemus.*

* πραγματείας γὰρ ἰδίας. peculiaris autẽ hoc cõmentationis.

*δύναμιν.

Status unde dicitur.

Diuisio, & introductio statuum, siue constitutionum.

*Proposita quaq; quæstione, si statum habet, considerare oportet, an obscura, an aperta sit * iudicatio. Si ob*

*ἡ κρινόμενον.

*Si obscura & dubia, coniecturalis erit: quia coniectura dubiæ rei argumentũ est, quod à manifesto aliquo signo, uel personæ suspicione procedit: ut qui corpus nuper mortuum in sylua inuenit, & in sepeliendo deprehensus, capitis accersitur. Hic à manifesta sepulturæ coniectura dubiam rem arguimus: hoc est, quis eum interfecit. Si autem aperta est iudicatio, rursus cõsiderandum, si finita est, uel infinita. Dico autẽ infinitam, ubi apposito aliquo tanquam relicto, nomen iterum oritur, & post hæc nullam ipsa res ulterius quæstionem habet. Si enim talis est, finitiuum facit statum. Quoniam finitiuus status nil aliud est, nisi, de imponendo rei nomine cõtrouersia. Cuius quidem rei aliquid factum est, & aliquid relictum ad ipsam nominis perfectionẽ. Vt, è templo priuatam quis pecuniam surripuit. Sacrilegum lex mori iubet: furem duplum reddere coërcet. Si tanquam sacrilegus * succumbit, hic non sacrilegij, sed furti secum agi dicit oportere. Si aduersarius sacram dicat esse pecuniam, manifestus erit hic sacrilegus: & nullam ulterius hæc res quæstionem habet. Si aperta erit, & finita iudicatio, controuersia de rei qualitate nascitur: ut, si iustum, utile, legitimum, uel aliquid his contrarium. Et nomen huic est qualitas, quæ aut rei, aut scripti quæstionem habebit. Si scripti, legalem facit statum: de quo postremò dicemus. Si rei, rationalem, cui diuisio duplex. Nam aut de futura re, aut præterita quæstionem habet. Si de futura, negotialis erit. Negotialis enim est, futuræ rei disceptatio: Vt, si quid tale fieri oportet, uel non fieri: aut quid dare, uel non dare. Vt, si consulant Athenienses, an'ne barbaros in Marathone*

Coniectura quid.

Status finitiuus.

* ὑπάγεται. defertur, & ad iudicium exhibetur.

*cæsos ſepeliri oporteat. Si autem factum eſt id, de quo quæritur, commune quidem nomen huic eſt, * iuridiciale: ſicut illi qualitas. Rurſus & huius duplex eſt diuiſio: aut enim dicit reus quid feciſſe, ut iniquum & prohibitum: aut non. Si nullo modo prohibitum fatetur eſſe factum, Antilepſim facit. Eſt enim Antilepſis, * laudabilis accuſatio, quæ tamen improbari poſſe uideatur: ut agricola philoſophantem filium abdicat. Si fatetur quid feciſſe uti iniquum, nomen huic erit Antitheſis. Ita autem hoc diuidas, aut enim in ſe ipſum uniuerſum factum refert reus, aut in aliquid eorum, quæ ſunt extrinſecus. Si in ſe ipſum, facit Antiſtaſin. Fit enim Antiſtaſis, quando reus qui ſe aliquid male feciſſe fatetur, ex ipſo malo facinore ſubſecutum aliquod optimum facinus in comparationem adducit. Si autem in aliquid eorum, quæ ſunt extrinſecus: tunc aut in eum qui paſſus, aut in aliud quippiam culpa refertur. Si in eum qui paſſus eſt, facit *antenclima: hoc eſt, recriminationem. Fit autem Antenclima, quando reus qui fatetur ſe aliquid male feciſſe: eum qui paſſus eſt è contrario accuſat, ut oſtendat iure factum id eſſe in eum, qui paſſus eſt. Si autem in aliquid aliud à reo culpa refertur, rurſus diuidendum eſt: aut enim in rem, quæ culpabilis eſſe poſſit, uel perſonam, à reo recriminatio refertur, qui aliquid ſe male feciſſe fatetur: & ſic facit Metaſtaſin: aut in id quod culpabile eſſe non poſſit. Quod autem omnino inculpabile eſt, deprecationis ſtatum facit. In Metaſtaſi exemplum quidem tale eſt: legatus quem triginta dierum ſpatio, cum mille drachmas pro uiatico à quæſtore accepturus eſſet, redire oportebat:*

*δικαιολογία

Antilepſis.

ἐςὶ γὰρ ἀντίληψις ἀνευθύνου πράγματος εἶναι δοκοῦντος, ὡς ὑπευθύνου κατηγορία. hoc eſt, accuſatio rei cuiuſdã tanquam obnoxiæ, quæ tamẽ omni noxa ſoluta uideri poterat.

Antitheſis.

Antiſtaſis.

*ἀντέγκλημα.

Metaſtaſis.

bat: cùm non accepiſſet, non rediјt: deinde accuſatur. Deprecationis exemplum eſt. Decem præfecti exercitus, cùm propter tempeſtatem caſtra non mutaſſent, accuſati ſunt. Siquis apud nos de his dubitet, dico hæc Deprecationis & Metaſtaſis eſſe. Breuißime hactenus de Antitheſi dictum eſt. Nunc rationales ſtatus cognoſcamus: qui quidem rurſus legales ſunt. Sed in primis de ſcripto neceſſe eſt hic inquirere: Scripta autem appello, ut leges, teſtamẽta, decreta, epiſtolas, edictaq́; terminata: quæ quidem omnia in ſcriptis continentur. Hanc igitur quæſtionem uel circa unum, uel plura ſcripta fieri contingit. Dico autẽ plura, ſi unum ſcriptum in duas partes diuidatur: & parte quidem hic, parte alter aduerſariorum niti uidetur. Si de uno ſcripto quæſtio fiat: uel de ſcripti ſententia tantum, uel de altera parte ipſorum ex ſcripto & ſententia ſtatus erit. Fit autem ſtatus ex ſcripto & ſententia, cum ſcriptum proponit unus, & ut plurimum accuſator: alter ſententia utitur: Vt, hoſpes qui mœnia aſcenderit, capitalis eſto. In obſidione urbis aſcendens aliquis, de repub. bene meritus eſt.* Num iſte legi ſuccũbit? Siquis autem ſcripto rem comparet, & in hoc non ſcriptum cum ſcripto confert, Ratiocinationem facit. Eſt autem * Ratiocinatio, rei non ſcriptæ cùm ſcripta comparatio. Non ſcriptum cum ſcripto confers: utputa, ex adultera natum non concionari: ex meretrice natum ſententiam dicere prohibet quiſpiam. Si autem circa duo ſcripta, uel plura, uel unum in duo diuiſum fiet quæſtio, Antinomia eſt: id eſt, ex contrarijs legibus. Eſt enim Antinomia duorum uel plurium ſcriptorum, uel unius di-*

*ἀκριβέστερον.

De rationalibus ſtatibus.

Ex ſcripto & ſententia ſtatus quis.

*καὶ ὑπάγεται τῷ νόμῳ

*συλλογισμός.

Ratiocinatio.

Antinomia.

nisi quæ non natura sint contraria: at secundum Peri=stasin erit controuersia. Et omnino duplex est scripti & sententiæ quæstio: Vt, exhæredatus nequid patrimonij participato. Et, naufraga naui qui remanserit, domi=nus esto nauis. Exhæredatus in naufraga naui remansit, & custodit eam ut rem patris. Cum scriptum ex diui=sione facit Antinomiam, hoc erit exemplum: Stuprata, uel nuptias stuprantis, uel mortem eligito. Duas unus stu=prauit: hæc quidem nuptias huius, altera uerò mor=tem elegit.

Amphibologia.

Amphibologia, suo nomine manifesta est. Est enim Amphibologia, de scripto controuersia, è proso=dia uel syllabarum distinctione procedens. E prosodia hoc modo, ἑταῖρα χρυσία ἐὰν φορῇ, δημοσία ἔστω. *id est, adul=tera, aurea si ferat, * plebeia esto. Deprehensa est quæ=dam dum ferret, & illa dicit aurea oportere esse* δημό=σια: *tonum in antepenultima recognoscens. Hi uero non aurea, sed ipsam esse* δημοσίαν: *& in penultima accen=tum recognoscunt. De distantia uerò syllabarum, sæpe oritur controuersia: hoc modo: Leon & Pantaleon fra=tres erant, & pater moriens ita testatus est: * Habeat mea Pantaleon. Vterq; de hac dictione* πάντα *litigat. Alter enim Panta‿leon per subunionem conuertit: alter per distinctionem diuidit panta & Leon. Has igitur co=gnoscemus.*

δημοσία, publica.

* ἐχέτω τὰ ἐμὰ πάντα λέων.

Metalepsis.

*Sed Metalepsin non hoc modo, quæ quidem tunc est, si quæstio fiat, an oporteat in litem descende=re: In Metalepsi enim, si * quid est primarium, neque quæstio est, quemadmodum in coniecturali: neque quid est, ut in definitione: nec quale quid, ut in reliquis. Sed*

* ὅτι ἐὰν ἴσαι προηγουμένως πράσσεται

hoc

*hoc tantum quæritur, * an sub hoc iudice, an hoc tempore litigandum. Paragraphe enim est. Et duo sunt huius genera. Alterum enim in scripto ex scripto aliquo sumens controuersiam. Alter sine scripto. In scripto est secundum Paragraphen, æquitatis deductio ab aliquo scripto, de quo fit quæstio: ut duplici pœna eundem pro eodem crimine puniri non oportere. Homicidij quis accusatur, aufugit. Postremo ei consulenti respondit Deus: Homicidis non do oraculum. Hic rursus accusatur. Ex scripto & sententia, prima quæstio: deinde coniecturalis sequitur, sicubi interfecerit. Sine scripto est, cum deductio æquitatis secundum Paragraphen à scripto est: sed non de scripto quæstionem habet, uerum de aliquo eorum, quæ cum negotio coniuncta sunt. Vt de re, loco, tempore, persona, causa, & modo: quod accidit, quando nobis cum re conuenit: sed aliquid horum quærimus hoc modo: Adulterum adulteramq; impune interficere licebat. Vnus adulterum interficit solum, paulo pòst tempore cùm uxorem supra mortui sepulchrum lachrymantem offendisset, eam interficit: & capitis accersitur. Hic enim de loco & tempore quæstio fiet. Supradictos igitur status ita inspiciemus. De diuisione autem secundum quenque dicendum est: & uidere oportet, quæ de coniectura dicenda sunt: de qua idcirco in primis duximus esse dicendum, cum hæc non parum adiumenti cæteris afferre uideatur. Quare non inmerito cæteris hæc longior erit.*

* εἰ δεῖ ζητῆσαί τι τούτων .i. si aliquid horum inquirendum.

Paragraphe.

De coniectura.

*CONiecturalis diuiditur status, quando persona & negocium ueniet in quæstionem. Paragraphicus est argumentorum requisitione, uoluntate, potentia, ab his quæ sunt à principio usq; ad finem: Antilepsi, Metalepsi, transpositione causæ, uerisimili defensione, qualitate communi. Paragraphicus quatuor modis fit. Primò ab aliquo deficiente, hoc modo: * prodigi pater cum non appareat, parricidij accersitur. In primis enim petet ostendi, si mortuus est. Secundo modo ab excedente: hoc modo: decem iuuenes coniurarunt, ne uxores sumerent, & malæ uitæ accusantur. Quisq; enim ipsorum petet priuatim accusari. Tertio, quòd non oportet ab his accusari, quorum aliqui hæc ipsa fecerunt: Vt, uir fortißimus, cui statuam hostes statuêre, proditionis accusatur. Quarto modo secundum tempus: Vt, * calamitosi filius locupletatus, adulterij uxorem accusat. His igitur temporibus dicit accusari non oportere. Id autem si à scripto aliquo procedat, ualidum est: & perfecta fit* Paragraphe: *Alioqui infirmum est, & imbecille. Suppetit enim aliquid parui utenti.* Huius *autē quod à scripto prouenit, & quod perfectam dicimus esse* Metalepsin *atq;* Paragraphen, *exemplum est hoc modo: accersitus quis capitis, aufugit: deinde huic oraculum consulenti respondit* Deus: *Homicidis responsa non reddo. Hic rursus accusatur.* Bis *eiusdem facinoris pœnas dare leges uetant.* Est *igitur hæc* Paragraphe: *& legitima prima quæstio, è* Paragraphe *nascitur.*

*ἀσώτου.

*δειλοῦ παῖς ἠρίστευσε.

Argumentorum requiſitio.

ARgumẽtorum* requiſitio duplex eſt: aut enim ſunt *ἀπαίτησις. teſtes, aut non. Deſponſanti cuidam puellam, mater puellæ dicebat: ſe potius morituram, quàm illi paſſuram dari. Veneficij ſigno moritur puella. Mox pater rem inquirens, ancillas excruciat. De ueneficio nil plus audit. Adulterij cum proco commiſsi, & ueneficij uxorem accuſat. Hic teſtes ſunt ancillæ. Non igitur requiret hic teſtes, ſed calumniabitur, quòd ancillis credere non oportet. Serui enim dominis ſuapte natura inimici ſunt. Et quoniam nõ omnes liberos fide dignos ſuſpicamur, nullo modo ſeruis fidem adhibendam cenſebimus. Et plura in hanc ſententiam inuenies. Oportet etiam teſtibus teſtes opponere: & qui ſunt fide digniores diligẽter uidẽdum, & teſtes cum teſtibus inſtructa acie congredi: ut in oratione contra Cononem Demoſthenes fecit. Hæc autem tibi de teſtibus ubique ſit artificioſa contemplatio. Vel calumniari, quòd propter amorem, uel inimicitiã, uel aliquam familiaritatem, uel propter lucrum aliquod teſtimonia ferant: uel quòd propter ætatem adhuc non ſint fide digni. Si autem non eſſent teſtes, reus ex his teſtimonia aucupabitur: À perſona, ut quis: À re, ut quid: À loco, ut ubi: À modo, ut quomodo: À tempore, ut quãdo: À cauſa, ut quare. Et his omnibus utetur, & alijs quæ in hæc incident. Accuſator reſpondet, argumentum à negotijs plus fidei habere debere, quàm teſtimonia. Negotia enim neque ſuaſione, neq; gratificatione aliqua, ut ſæpe teſtes, labefactare & ſubornare poſſumus. Quare quæcunq; talia ſint, ingeremus.

Voluntas & potentia.

Voluntas & potentia, ab his quæ personam sequũtur prouenit: ut à laudatiuis. Quando persona finita esset, omnia ferè concident. Si qua uerò aliarum erit, secũdum inuenta utemur: ut iuuenis diues. Potes hic ætatem & fortunam inquirere: & quæ hæc sequuntur. Laudatiua hæc sunt: genus, uita, disciplina, ætas, natura animi & corporis, exercitatio, actiones, & quod plurimum ualet, fortuna: ut diues uel pauper, & similia. Hæc autem in potentia & uoluntate nimium ualent, ex utraque parte quæsita: magis uerò quædam in altera. Quemadmodum enim quæ sunt fortunæ, familiaria sunt potentiæ: sic & quæ ætatis sunt, uoluntati sunt amica. Qui igitur hæc nouit, ibi plurimum immorari debet, ubi aliquid eorum, quæ diximus, magis uidetur esse familiare. Personarum uero quæ in controuersia sunt, non solum uoluntatem & potentiam quærere opus est, sed quæcunq; proposita causa continet, hoc modo: Exhæredatos iuuenis diues nutrit, & fouet. Hic tyrãnidis accersitur. Hic quæsita exhæredatorum qualitate, accusatoris Epithesis & intentio magis ualet. Quamobrem in coniecturalibus causis de omnibus personis considerandum est, quæ accusationem recipiunt.*

* πρόϐλημα.

De his quæ sunt à principio usque ad finem.

Ea quæ sunt à principio ad finem usq;, ut plurimũ ad accusatorem spectant. Fiunt hæc & augẽtur iisdem, quibus argumẽtorum requisitio consummatur. Sunt autẽ hæc: ut, quis? quid? ubi? quomodo? quãdo? quare? Hæc quidem,

dem, etsi accusatoris sunt, tamẽ capita omnia, præter Metalepsin rei sunt: & si cõtingit, omnibus utetur. Cùm cõmunia sint quæ sunt à principio usq; ad finem (inuenitur enim quandoq; sic se habens causa cõiecturalis) erũt reliqua capita ambobus profectò communia. Huius autem quod communia habet quæ sunt à principio usque ad finem, exemplum tale est: Quidam affectatæ tyrannidis accusatur. Quod cùm pœnæ ingentis esset, frater huius, ob rem pro republica optimè gestam, pro præmio accusationis abrogationem petijt: & assecutus est. Ille tyrannidem agebat. Frater eum cædendo deposuit, & consciẽtiæ accusatur. Hac accusationis abrogatione, & quæ sunt circa ipsam, accusator utetur. Simili modo homicidij reus his utetur, quæ circa homicidium uersantur. Et ab utroque alterius argumenta solui oportet. Quare quæ sunt à principio usque ad finem, ad solum reum spectare est impoßibile.

De Antilepsi.

ANtilepsis non semper incidit. Sed cùm eorum quæ ipse fecerit quis accusatur, omnino incidet Antilepsis. Cùm autem quæ alij fecerint, non quidem. Est hoc tale, quando aliquid licet, & non prohibitum est. Exemplum est: Iuuenis diues omnes exhæredatos nutrit, & affectatæ tyrannidis accersitur. Dicit enim, quòd cuique, quos uult, nutrire licet.

De Metalepsi.

SEmper Metalepsis contraria est Antilepsi: non in coniectura solùm, sed ubicunq; inuenitur. Et cùm aduersariorum pars altera harum potiore utetur, siue Anti-

lepsi

lepsi siue Metalepsi: altera omnino pars, altera utetur. Sed Metalepsis fit per intentionem & depulsionem. Intentio uiolentum quid est: dicet enim, nõ licere. Depulsio dissuadet & dehortatur, quòd licet, sed non in his: Vt, adolescens fucatus prostitutæ pudicitiæ accusatur. Intendet aduersarius quòd non licet hominibus fucari. Deinde quòd si licet, non hoc modo, neque in his. Vtra autẽ prius utendum est, an intẽtione an depulsione, haud facilè dici potest. Aliquando enim secundum rerum naturam capit institutionem. Est autẽ operæ pretium uidere, ne à principio fateri non licere, in plerisque nimium sit impudens: secundum uerò positum magis ualere, &, ut usus postulat, introducere potest.

De transpositione causæ.

T*Ranspositio causæ, ante ea quæ sunt à principio usque ad finem, fit. Ea est aut in uerbis, aut in rebus, aut in affectibus. Si in uerbis: secundum scriptum & sententiam, causæ transpositio inducetur, hoc modo: Iuuenis diues noctu lasciuiendo, ad carcerem exclamauit: Prosilite captiui, ne diu singultus ducatis. Hic affectatæ tyrannidis accusatur. In hoc enim loco, qui dixisse fatetur, qua mente dixerit, considerare oportet. Si in rebus sunt quæ à principio usq; ad finem, causæ trãspositio positiuè quæretur. Vt, deprehensus in sylua inter sepeliendum recens interfectum corpus, capitis accersitur. Positionem enim perficit, quòd bonum est insepultos sepelire. Si uero in affectibus: per deprecationem, causæ transpositio inducetur: hoc modo: Iuuenis diues cum arcem continuo aspiceret, plorat: & tyrãnidis accusatur. Eos enim*

qui

qui imperarunt miseratus * *ita transferri. Hinc lachrymandi materiam sumpsisse dicet. Videre igitur oportet quòd hæc omnia in omnibus inueniũtur coniecturalibus. In eo autem superabundat unum quodq;, quod sibi magis est familiare. Præterea causæ transpositio, si de his sit quæstio quæ alij fecerint, & falsa & sibi ipsi contraria quoquo modo erit. Vt, uiro fortißimo statuam posuêre hostes, & proditionis accusatur. Dicet enim illos iccirco eam sibi statuisse: uel quia se admirabantur: uel quia se ad ipsos conuerterent: uel quia ipsi conuersi essent: uel quòd aliquo pacto sibi inuidiam commouere uellent. Hæc enim omnia uera esse non possunt. Proinde dicimus falsos colores in huiuscemodi cõiectura inueniri oportere. Cùm uerò de his erit controuersia quæ ipse fecerit, aut unum quid dicet, aut plura, sed inuicem consequentia: hoc modo: Nocte quis dum domum repetit, latrocinij accusatur. Dicet enim quòd iccirco noctu, quia & pudet, & quia non uult obuijs interdiu esse augurabilis: & quòd magis talia timent homines dissoluta quidem sentẽtia: & si quid tale. Hæc enim quæ multa sunt, non inuicem aduersantur.*

* οὕτω διετέθην. ita erat affectus. uel sic, afficiebatur.

De uerisimili defensione.

VErisimilis defensio, quæ sunt à principio usque ad finem, in ea refertur. Quibus enim tanquam signis alter utetur, ut aliquid esse ostendat: ijsdem tanquam signis alter utetur, ut aliquid non esse probet: hoc modo: Vbi arcem respicis & conlachrymas, tyrannidem affectas. Equidem si futurum erat me gerere tyrannidem, nõdum arcem respexissem: ne me proderem, suspectumq; facerem.

facerem. Hoc *autem caput est, quando relinquitur.* Re*linquitur autem, quando signa, à quibus accusatio necessariò sequitur, negotio sunt adiuncta, in quo accusatio inest.* Vt, *aggredienti tyrannidem necesse est arma comparasse. Consideret igitur, descendente fulmine in* Periclis *domum, infinita ibi arma fuisse inuenta, & tentatæ tyrannidis accusatur.* Non *potest in hoc loco dicere, si futurum erat gerere tyrannidem, nondum arma comparaueram.* In *talibus quæ sunt à principio usque ad finem, accusator finitiuè inquiret: ut in fucato iuuene & prostitutæ pudicitiæ accersito.* Ipsam *enim fucationẽ suapte natura accusator impudicißimam dicet esse prostitutionem.* Hic *enim uerisimilis defensio relinquitur.* Contrà *uero in hoc caput quod secundum ipsum est, inducendum est quod non negotium conuertat: hoc enim solo corroboratur hoc modo:* Qui *futuri sunt tyranni, necessariò arma parant: nondum paratis armis, hi tyrannidem aggrediuntur.* Est *enim alius cuiusdam gratia arma parare.* Et *rursus, qui prostituta pudicitia meretricantur, se ipsi fucant: nondum fucati paßim se prostituunt. Contigit igitur propter aliquid aliud sæpe fucari.* Et *aperte dicet quæcunque transpositioni causæ accommodata sunt.*

De qualitate communi.

COmmunis *qualitas epilogi sunt & iterationes: quæ quidem non solum in coniectura, sed in omni quæstione fiunt. Ab accusatoribus quidem topicè, cùm accusationem præcurrunt: ut contra tyrannum, uel lenonem, uel quæcunque fuerit accusatio.* Vel *cum quæq; opportuna*

tuna repetunt, ut à Demosthene factum est: hoc modo: Quæ mihi obijciuntur, concludere uolo. Ipsum nil ueri renunciasse demonstraui. Et alia quæ sequuntur. Item à reis, quorum alij repetunt: sed non pari modo utuntur: Quoniam commiserationem excitant, affectusq́; mouent, ubi puerorum, uxorum, amicorum, cæterorumq́; similium inductiones, magno his adiumento esse solent. Quæ quidem accusator ab utili labefactabit. Communia utrisque sunt, quæ finalia capita dicuntur, ut legitimum, iustum, utile, poßibile, & honestum. Vniuersaliter quidem epilogi ab his sumuntur, à quibus & procemia: atq; eandem uim habent. Affectus, animi causa utrinque inducuntur: ut timoris, iræ, misericordiæ, inuidiæ, & quæ huius sunt generis. Contrà uero differunt, procemia quidem uel ad admittendum, uel deponendum aliquem affectum, auditoris animum parant. Epilogi uero per extrema capita, uel augent, uel extenuant: quandoque in fine suscitant. Item differunt, quòd epilogi solutis ex numeris constant: & ut plurimum inuenta producunt, & non, ut in procemijs, breuiter exequuntur. Sed de procemio exactius infrà, ubi de eo tractabimus, dicetur.

De coniectura simplici & finita.

F*Initæ simplicisq́; coniecturæ diuisio hæc est. Aliquæ infinitæ sunt: & rursus duplices, finitæ & infinitæ: in quibus duplici diuisione utimur. De quibus quidem dicendum est. Infinita ex solis rebus constat, quando non de persona re una existente quæritur. Vt, quis in sepeliẽdo cadauere in deserto deprehensus, capitis accersitur.*

situr. Iste uoluntatem & potentiam non habet. Et ab omnibus alijs pari modo finitis diuiditur. Infinita ex solis personis simplex non fit, ut opinor, coniectura. Et qui paulò prius dicta de rerum iudicationibus bene inspexerint, his manifestum hoc esse arbitror. Plerique igitur tanquam infinitæ simplicis exemplum posuerunt: dicentes solam personam hic accusari. Vt furiosi pater latuit, & mortis accusatur. Primum eos interrogabo, si hic non sunt quæ à principio usque ad finem? num est sine impedimento esse patrem? hoc non personæ, sed rei est. At ipsam causæ transpositionem non requiram? * uerum & hoc. Si autem non: quæ est defensio? quo igitur pacto certabit qui rem non habet? cur uerisimili defensione non utetur? puto & hoc. Quomodo igitur infinita talis est? At hic minus res ualent, quàm ibi, ubi de sepeliente cadauer agitur. Etenim in omnibus coniecturis, minus ualent quæ sunt à principio usque ad finem, quando de his quæ alij fecerint, quis accusatur. Aliter est, quando non in ipsum è contrario refertur iudicatio: ut in Archidamo largitionis accusato, postquàm pro re opportuna Pericles, quinquaginta se talenta expendisse in rationibus scripsit. Itaque simplex coniectura, ut mea fert opinio, non ex solis personis constat, dupla profectò est. Primum quidem de finita dupla dicendum. Finita dupla fit, quando duæ res duæque personæ sunt in controuersia. Vt, Aeschines ac Demosthenes, è Philippi legatione redeuntes, largitionum inuicem se accusant: cum * aurum sub fossa terra includere uisus sit Demosthenes, Aeschines uerò malè gestæ legationis scribere defensionem. Hic argumen*

* ἀσώτου πατὴρ ἀφανὴς γέγονε. gulosi pater è medio sublatus.

* ἀλλα, sed.

Finita dupla.

* χρυσίον εὕρη τι κατορύττων.

argumentorum coniecturarumq́; requisitio, quoniam æquiparantur, relinquitur. Reliquis capitibus utrinque duplici modo utendum: hoc modo: Ego nolebam ob id ipsum, legatione abuti: tu autem uolebas. Et in alijs simili modo unum uni opponẽtes scrutabimur. Prosequi enim, & seorsum se per tota capita defendere: rursusq; seorsum per eadem capita accusare, non certare est, sed longe esse inferiorem. Proinde conserta manu pugnandum.

De coniectura dupla & infinita.

*Coniectura dupla & infinita, ex rebus constat: quando res solæ ueniunt in quæstionem: hoc modo: Duo rhetores ad tyrannum legati, mox reuersi mutua criminatione sese largitionis accusant: cum alter humi aurum infodere, alter de mala legatione defensionem scribere inuentus esset. Hic æquatæ personæ quæstionem non admittunt: diuersa autem negotia in quæstione ueniunt. Rursus igitur uoluntas & potentia relinquitur. Itẽ alijs capitibus diuideretur, quibus & finita dupla secundum mutuam quæstionem. Rursus ex solis personis dupla fit coniectura, quãdo de solis personis fit quæstio: hoc modo: Primarius in ciuitate signis ueneni defunctus est: cui nouerca erat, & captiua pellex. Hæ mutua criminatione sese accusant. Hic sola uoluntas & potẽtia quæritur, quæ ipsa natura personæ propria sunt: cætera uero omnia sese æquiparant. Præter has sunt & aliæ tres coniecturarum duplarum species, quas coniugatas uocamus. Vt, * incidens, præparata, & comparata. Incidens fit, quando in transpositione causæ integra quædam quæstio incidit, &*

* ἐμπίπτων, προκατασκευαζόμενος.

cidit,& eam perfecte exequi necesse est. V*t, oportebat pro proditione captum apud præfectio exercitus coërceri, donec proditionis conscios diceret.* C*aptus pro proditione quidam præfectus apud collegam coërcetur.* H*ic eum interfecit perinde ac si in uxoris concubitu deprehendisset, & conscientiæ accusatur.* H*îc post ea quæ sunt à principio usque ad finem, si reus ea causæ transpositione utatur, quòd mœchum interfecerit: hæc alia de reo quæstio orietur:* S*i congruum est illum uinctum mœchari: si uerisimile est uxorem sese illi tradere supponendum.* E*t post diuisionem rursus, supra priorem coniecturam uerisimilem defensionem reus inducet.* P*ræparata fit, quando ante quæstionem, aliquam aliam necesse sit rem coniecturaliter præparari, ut sit uel non sit: utputa,* D*iues præfectus exercitus, pauperis inimici tres pueros, tanquam proditores cepit:* D*uos qui nihil confitebantur * in eculeo inter maximos cruciatus interfecit:* T*ertium ante cruciatus dum proditionem confitetur, unà mori coëgit: & patrem non prodeuntem conscientiæ accusat.* A*b utroque enim oportet primum intendi.* À *diuite quidem illos esse proditores: à paupere uerò, non esse.* P*ost hoc contendet diues, illos proditionem fecisse: pauper è contrario defendet.* C*omparata autem coniectura fit, quando signa negotij inuicem comparantur: hoc modo:* O*portebat captiuos à thesmophorijs solui.* Q*uidam * adulterio suspectus, ad seruum uxoris appulit, ut eum in uincla conijceret: quod cum fecisset, ille uinctus à thesmophorijs soluitur: & ab uxore abijt seruus: uir post hæc mortuus est inuentus.* V*xor conscientiæ accusatur.*

Προκατασκευαζόμενος.

* ἐν ταῖς βασάνοις.

συγκατασκευαζόμενος.

* μοιχείαν ὑπονοήσας τις. cum suspicatus esset adulterium.

tiæ accuſatur. Hinc à ſeruo propter adulterium eum interfectum eſſe probabitur: illinc adulterium negabitur, cuius cauſa à ſeruo mortuus aſſeratur. Et ſic alternatim intendetur: Manifeſtum autem quòd cum alijs, tum ſuſpitione uiri eum ab uxore ſolutum: & ſi quid ſit aliud. Differt à præparata, quoniam ibi diuiduntur quæſtiones inuicem: hic uero inuicē parantur omnia. A ſententia præter has eſt alia coniectura, quæ tenui ſententia quæritur manifeſta exiſtente re, & eo qui commiſerit: hoc modo: In opinionem inſaniæ, nouerca filium perfidit: priuignum interfecit, & delata capitis accerſitur. Differt à deprecatione hic coniecturalis ſtatus: quoniam ibi quod committitur, confitetur: ut miſericordia, uel cruciatus, & ſimilia. Hic ſi inſana fuerit, quæretur. Præter has aliæ coniecturalium ſtatuum ſpecies inuenirentur: ſed ingrati laboris eſt, in infinitum nimia ſedulitate ſuperſtitioſa moliri. Puto enim quodcunque fiet aliud, cum his quoquo modo complicitum inuenietur. Et ſimul manifeſtum, quod his qui hæc bene inſpexerint, non difficilis erit & in illis diuiſio.

De definitione.

DEfinitio diſtinguitur, propoſitione, definitione, contraria definitione, ſyllogiſmo, ſententia ſcriptoris, quantitate, & in eo quod ad aliquid. Vna cum oppoſitis ſtatibus eſt, quando ſi qua incidit, inuenientur metalepſis, & antilepſis continuò ſequentes. Deinde qualitate & ſententia. Propoſitio ſunt ea ipſa, quæ ſunt à principio uſque ad finem: hoc modo: Tyranno perſuaſit philoſophus, ut tyrannidem deponeret: præ-

mium hic petit. Propositio *est, Ademi tyrannidem, oportet me præmio ornari.* Hoc *quidem qui exaggerat, ea ponet, quæ sequuntur ex his, quæ sunt à principio usque ad finem.* Definitio *rem diuidit: & fit ex his quæ ueniunt ab eis quæ sunt à principio usque ad finem.* Definitio *non est de interficiendo tyranno: sed definitur hoc esse interficere tyrannum, quod nuper accidit.* Contraria *rursus definitio ex factis est: hoc modo:* Minime *quidem, sed cessare tyrannidem.* Syllogismus *utrique conducit.* Nihil *enim inuicem differre ista contendit, qui præmium petit.* Et *omnino quo modo dicimus antilepsim cum metalepsi congredi, eodem profecto modo syllogismus cum definitione certabit.* Atque *ubi potiore ipsorum prior pars utetur, reliquo pars altera omnino utetur.* Sententia *scriptoris ab utroque ad conueniens commodum exquiritur.* Quantitas, *quia magnum factum ostendet.* Ad *aliquid, quòd maius est sine cæde, tumultu, & perturbatione, quàm armis auferre tyrannidem.* Antithesis *hic non incidit: in alijs quæstionibus sæpe inuenitur: hoc modo:* Eunuchum *quis inuentum cum uxore, æquè ac mœchum interfecit: capitis accersitur.* Post *hæc quæstionem per supradictos terminatam, contrà in iudicium defert: accusatq; eum tanquam dignum pati, quæ passus est.* Hinc *necessario sequitur metalepsis hæc: quis est, accusare oportebat.* Metalepsis *inuentio est, quis erit: & antilepsis est, quia licebat.* Qualitas *autem ex his, quæ è persona proueniunt, sumitur.* Si *persona finita fuerit, ab omnibus planè laudatiuis capietur.* Si *aliquando infinita,*

nita, & in quæstionem ueniet, ut pater, uel aliquid prædictorum in his quæ de personis dicta sunt, sequentia considerantes, dicemus. Si omnino infinita, de ipso iam facto coniecturaliter quæremus. Quis erat superiori tempore, & quis erit in posterum, si dimittatur, uel captus seruetur. In utrisque qualitatem quæremus. Sententia uel mens pariter in utrisque exquiretur: quali mente quid fecit, & quali mente accusat uel defendit: & similia. Communis autem qualitas complexe hic ex qualitate personæ & mente quæretur. Quemadmodum coniecturarum plures sunt species, sic & definitionum. Supradicta autem definitio simplex est: aliæ duplices sunt. Prima ex contrarijs nominibus constat: quando nomen nomini reus opponit: hoc modo: E' templo quis pecuniam priuatam surripuit: & lex sacrilegum mori iubet, furem uerò duplum reddere. Hic se furem fatetur, duplum deponere dignum putat. Hanc, ut in duplis coniecturis, ita in duplis capitibus diuides: caput capiti oppones: hoc modo: Sacrilegus est, non fur: fur enim talis est, sacrilegus uero talis: & similia. Reus opposita oratione utetur. Secunda uero, secundum comprehensionem nomen assumit, quando reo contrà nominante, accusator eodem illo nomine, crimini obnoxium dicit esse reum. Hæc contrà definiēti & nominanti conuenit. Vbi differt, exemplum ponemus. Legatorum quidam apud præfectum exercitus uirginem deposuit: cui ille uim intulit: ac publicarum iniuriarum à redeunte patre accersitur: ab eoq; decem millia soluere debere censetur. Hoc enim uiolēto definitum est. Dicente hîc reo, quòd uiolen-

tiæ, non publicarum iniuriarum ſecum agi oporteat. Vtrique crimini obnoxium accuſator eſſe dicit. Si non aperte uiolaſſe fateatur, publicis iniurijs liberabitur. Nam ſi non ſit aperte uiolẽtia, neq; publica erit iniuria: icc irco implicitum erit utrunque. Aliter non poteſt eum publicarum iniuriarum accuſare, ſi uiolentia eum liberet. Quod Demoſthenes in oratione contra Median feciſſe uidetur. Media enim confitente incontinentiã iniuriamq; non publicã, ſed priuatam, quæ circa feſta uerſetur: utraq; Demoſthenes inducit: ne ſi incontinentia liberarit, ſacrorum iniuria ſoluere uideatur. Incontinẽtia enim nõ præſubſtituta, ſacrorum iniuria non conſtituitur. In contraria nominatione alterum tollitur: non eſt fur, ſed ſacrilegus. Et differentia eſt, quoniam ibi res ſuapte natura ſequitur accuſationem. Vt, ſacrilego neceſſe eſt eſſe furi. Sacrilegus enim, ſacrarum rerum fur eſt. Qui publicam iniuriam commuſit, non ſequitur eum eſſe uiolentum: aliter enim eſt, publicam iniuriam perpetrare. Quare accuſator hic utraq; dicendo comprehendet, ibi uero alterum ſeparabit. Huius igitur cauſa, iſta maius caput in contrariæ nominationis diuiſione habet: & aperte differet, ac icc irco in contrariam nominationem fit diuiſio. Tertia ſecundum perſonas duplex eſt: etenim fit quãdo tota res, à duobus perpetrata eſt: uel aliter quando duæ, perſonis quibuſdam adſunt: hoc modo: In ſacerdotia pueri ſucceſſere. Puerum quis habens * melius egit: & ſacerdotium à quodam capere quæſiuit, cui etiam puer erat, & accepit. Cum ambo hi è uita deceßiſſent, pueri de ſacerdotio litigant. Et cum in controuerſia ſit, uter ſit ſacerdotis puer:

* ἠρίστευσε.

puer: huic quidem principium est, natum esse in sacerdotio: huic uero finis, sacerdotem adhuc existentem sibi patrem, decessisse. Et hoc pari modo diuides, & caput capiti oppones. Quarta autem incidens appellatur, quando sicut in coniectura, inter alia capita, alia integra quæstio intercidit: hoc modo: Quidam* in somnijs ineffabilia & secreta mysteria uidit: quendam interrogauit dicens, quæ uiderat, si ita sese haberent. Cum sibi commissa effudisset, quòd arcana reuelauerit accersitur. Quamuis quid sit reuelare in controuersia sit, eáque usque ad aliquid procedat: tamen & alia quæstio intercidit: quis* est hic, cui uisa mysteria effari non licet. Et hoc omnibus capitibus diuides, usque ad aliquid: deinde communia facies reliqua capita. Quintum genus à duabus definitionibus nomen accepit: quod fit, quando de duobus nominibus super una persona controuersia constat, ex quibus non contraria constituitur definitio. Vt, purum, & ex puro sacrificandum est. Patrem mœchum quis interfecit, & sacrificare prohibetur. Controuersia est, quis est purus, & quis ex puro. Postquàm in alterum prius caput ueneris, rursum à principio in alterum redire oportet. Et hæc de definitione dicta sint.

* ἀμύητος. prophanus.

* τίς ὁ ἀμύητος. rudis, nondum initiatus.

De Antilepsi.

ANtilepsis diuiditur propositione, particula iusti, persona, definitione, & quæ ex definitione usque ad aliquid sequuntur, uidelicet, contraria definitione, syllogismo, sententia scriptoris, quantitate, ad aliquid, ipsa antilepsi, metalepsi, antithesi, altera metalepsi, po-

ſitione, qualitate & ſententia. Propoſitio fit ut in definitione. Particula iuſti, eadem eſt antilepſi. Differt autem, quoniam hic & in paragraphica portione, ſiue approbatione ſimpliciter apud principia ponitur: ibi uero ut aliter: hoc modo: Pictor quidam naufragium pinxit, ante portum repoſuit, & nemine applicante publicarum iniuriarum accuſatur. Propoſitio manifeſta eſt. Particula iuſti, ſi non oportet earum rerum accuſari, quas nulla lex prohibuit. Perſona, ſi oportet publicarum, tamen non priuatos, ſed oratores, legatos, præfectos exercitus, & ſimilia. Quoniam hi poſſunt de repub. male mereri, qui publica adminiſtrant: priuati uerò minime. Definitio eſt, quòd in alijs ſunt publicarum iniuriarum * accuſationes: ut naues, mœnia, ſocios, ſimiliáque prodere. Sequitur igitur neceſſariò ſyllogiſmus: Et hæc & illa, publica iniuria, & nihil differt. Pluribus enim exiſtentibus modis quibus aliquis maleficit, non, niſi de omnibus quis male mereatur, propter hoc innocens erit: uerum ſi de uno, pœnas tunc profectò dabit. Et aperte epicherematibus utetur. Sententia ſcriptoris ſi incidit, uterq; ad commodum utetur. Quantitas, quòd magnum eſſe oſtendit, quod factum eſt. Ad aliquid, quòd maius eſt his quæ proponuntur: hoc modo: Nemine mercatorum applicante, in ſumma rerum omnium egeſtate, quæ uictui neceſſaria ſunt, ciuitatem cõſtituere, maius eſt facinus, quàm naues & mœnia prodere. In his autem, id eſt, in qualitate & ad aliquid, quæ ſunt à principio uſq; ad finẽ, neceſſariò incidũt. Ad quæ antilepſis accedit, ut in cõiectura docuimus,

* γραφαὶ

cuimus, quòd licet, & nulla lex prohibet. Deinde metale-psis: intentione quidē si congrediatur, quòd non licet: de-pulsione uero, quòd etsi licet, tamē nō in his, neq; similia. Antithesis in his antistatica fit: ut super nauigantibus fieci: quòd scientes quibus malis periclitari possent, si prae-ter tempus nauigarent, in carcerem conijcerentur. Altera metalepsis, aliter oportebat consulere. Quare si accusa-tor usus est metalepsi, reus & rursus utetur antilepsi: hoc modo: Quisq; ut potest consulit: & orator oratione, & pictor pictura non prohibetur. Et fit positio consequēs. Positio enim est nunc, quòd quemq; pro uiribus ciuitati adiumēto esse oportet. Accusator ipsa in dissuadēdo ute-tur: hoc modo: Nisi ad communem perniciem, artibus sim-pliciter abuti oportet. Qualitas & sentētia, ut in defini-tione docuimus, exquiretur. Nūc nō ut diuidētes dicemus, quādoquidē multa adsunt: sed ut capitum naturā demon-stremus. Antilepseos plura sunt genera. Simplices qui-dem duae, item duae duplices. Rursus aliquae sunt implici-tae, ut plures inueniātur. Sed praedicta haec sola genera do cent. In recta diuisione errare non decet, neq; in illis: de his igitur dicamus. Simplicium ergo aliqua ab ipso facto accusationem habet: hoc modo: Alcibiades post ea quae ad Cyzicum profectus perpetrauit, cum deinde in poculis haberet, quae circa Siciliam comparauit, publicarum in-iuriarum accusatur. Haec supradictis tantum capitibus de-ciditur, secundum ea quae incidunt. Aliqua uerò ab ipso facto, & ab aliquo alio superueniente habet accusationē: ut de pictore naufragia pingēte, & postquàm nemo ap-plicuit, accusato. Rursus in eodem: Ad Cheroneā Philip-

c 5 pus

pus misit, & optandi potestatem fecit, ut uel captiuorum duo millia, uel mortuos mille caperent. Demosthenes persuasit mille esse capiendos: interficienteq; Philippo captiuos, publicarum iniuriarum accusatur. In his igitur antilepseos generibus, proprium caput præter supradicta, est perinde atq; paragraphicum potens: & antè alia capita ponitur. Aliquando inter ipsas, & omnino ut confert: est autem huiusmodi: De quibus me accusas? Si de his quæ postea facta sunt, non oportet de his quæ alij fecerint aliũ accusari: neq; si genere coniuncti essent, nec etiam si hostes & nulla necessitudine cõiuncti. Si de his quæ à principio consului uel feci, tunc contradicere uel prohibere oportebat: * etiam si contradicens inferior uiolabaris. Nunc non solum sententiæ meæ, sed decretorũ, & eorum quæ non prohibebant, me accusas. Si uero non repugnasti, neq; probibuisti quicquam: aut quid melius dictu factuq; habebas, quo tu, qui nos odio afficiebas, de repub. argueres: aut nihil contrà dicere poteras. Quare inscitiæ ac stoliditatis à me accersiri deberes. Quin etiam tu, eorum quæ postea euenerunt, & quæ nullo approbante facta sunt, dignus es dare pœnas. etsi me his dignum existimas. Item in huiuscemodi antilepsibus, antè antitheticum statum, si quando is incidit, ueniali omnino utendum est capite: hoc modo: Nemo futura uidet: neq; ego inscius culpa notari possum. Tractabit autẽ id ipsum ut par est, qui totius artis rhetorices scientia non carebit. Non enim sat est percipere, quodcunq; solus hic liber profitetur: sed exercitatione opus est. Hæc de simplicibus antilepsibus dicta sint. Rursus, duplicium aliqua per coniunctionem, aliqua

* καὶ εἰ μὲν ἀντιπράττων ἡττήθης, τί βιάζῃ νῦν, ac si obsistens uictus cessisti, quid iã urges?

per

per diuisionē fit. Per * coniunctionē, quando duabus existentibus accusationibus, altera ipsarum per se esse non potest. Cum alterius coniunctione hoc modo: Omnium sententijs quis cōtradicens, ipse nihil demonstrat, & publicarum iniuriarum accersitur. Hic, quoniam duplex est antilepsis, manifestum est. Etenim dicere & non dicere licet. Item duæ quoq; antitheses: hoc modo: Contradico: quia in his super quibus peccant qui dicunt, contradicere opus est. Rursus, non dico: quoniam de his quæ non * sollicitant, dicere non oportet. Sed huius proprium est generis, defensores quidē diuidere, & separatim de utroq; uerba facere: contrà uerò accusatores, utrunq; complecti & commiscere. Per diuisionem uero duplex fit antilepsis, quādo duo crimina separatim alternatimq; accusationem recipere possunt: hoc modo. Multas quis uxores permutauit, multosq; filios edidit: malæ uitæ accusatur. Hic simili modo accusator cōplectetur, uel coniunget: reus autem diuidet. Manifestum est quo pacto utrunq; suapte natura recipit accusationem. Auctionis quidem causa ab accusatore coniungitur: contrà uero extenuationis causa à reo diuiditur. In priore id ipsum non auctionis uel extenuationis causa fit: sed quia non aliter, ac in hunc modum inducta res, accusationem inducere potest. Dicebam plura antilepsium genera esse posse: sed hoc ipsum à supradictis differt: hoc modo: Accusati uicissim adulterij, ut accusationes euitarent, uxores permutarunt: & malæ uitæ accusantur. Primū enim duæ personæ quaeruntur: deinde * tris antilepsis, & ipsæ ad utrosq;: totidemq; paragraphæ: Vt, licet quenq; accusare: rursus abolere accusationem:

* συμπλοκῆς.

* μὴ κατεπείγοντα, non urgēt.

* τέσσαρες. quatuor.

tionem: undecunq; quis uult uxorem ducere: sumptamq; repudiare licet. Hæc omnia non sunt prohibita: & harum quanq; accusatori soluere necesse est. Ex prædictis patet utrisq;, & accusatori, & defensori, aditus. Sunt & alia genera antilepseos, quæ in præsentia referre superuacuum esset. Omnem igitur antilepsim, qui prædicta considerarit, recte diuidet.

De statibus antitheticis.

ANtithetici omnes diuiduntur, propositione, definitione quãdoq;, & his quæ à definitione usq; ad aliquid sequuntur, sentẽtia, ipsa antithesi, quæ æquiuoca est huius causæ statui depulsiuo, uel recriminatiuo, uel metastico, uel ueniali,* item, sententia, metalepsi, ad aliquid, definitione uiolenta, positione, alia metalepsi, antilepsi, qualitate & uoluntate. Propositio manifesta ex his quæ acciderunt. Definitio quando incidit, æquè utemur, ac in antilepsi prædictum est: & post auctionem aperte quæ à principio usq; ad finẽ: in quibus sentẽtia seu uolũtate utetur reus. Exemplum tale sit: Aristeus lenocinantem filium interemit, & capitis accersitur. Definitio nõ incidit. Post propositionem, quæ à principio usq; ad finem accusator ponet, postquã non incidit definitio. Ad hæc reus sentẽtia utetur: dignũ existimans non factum duntaxat quæri, sed qua mente factum. Primũ quidem, quia neq; odio neq; insidijs in puerum usus: deinde quia inuitus, imò necessariò. Mox hic antithesis recriminatiua incidit, quòd dignus fuit: & cõtra lenocinantẽ dicet locũ. In omni enim recriminatiua antithesi, topica fit. Dicet etiã & quid antistaticon, quòd talium non oporteat misereri: quin potius è medio

* ἑτέρα. altera uel alia.

*medio tollere decet:quẽadmodũ ſuper eum qui paſſus eſt, fecit. In uniuerſum autẽ,omnes antithetici ſtatus ſeſe inuicem complectuntur:& non ſolum in his quæ ſunt inter ſeſe communes,ſed in alijs profecto ſtatibus id ſeruant. Altera ſententia eſt accuſatoris,quoniam non propter hoc, ſed propter quid aliud. Oportet autẽ cognoſcere, quoniã ſi non hic omnino familiare caput,in alijs tamẽ familiariſſimum ſimul & utiliſſimũ inuenietur. Metalepſis:quoniã aliter,ſed nõ ſic facere oportebat. Ad aliquid utriſq; erit: utrum maius * aduerſariorũ ſit oſtendentium an officium an maleficium. Violenta pariter utriuſq; erit definitio. Apertiſſimũ autem caput in huiuſcemodi quæſtione erit, Dux exercitus in fame & obſidione decernit, ut exiretur ad pugnã:quod cum perſuadere nõ poſſet, occultam murorum partem diſcidit,hinc milites emiſit:qui cum uictoriam retuliſſent,publicarũ iniuriarũ dux accerſitur. Violenta igitur hic eſt definitio,ſi nõ hæc eſt uictoria,ſed perditio & deffoſſio ciuitatis. Et rurſus à reo aliter,ſi non effodere mœnia id eſt,ſed patentia ſtare. Poſitio igitur ſuccedit,quòd ducem oportet quoq; conuenienti modo beneficere ciuitati: idq; ciuibus inuitis,propter melioris cõſilij ignorationẽ:in quo ſæpe optimates lædere opus eſt. Id ergo in quaq; antitheſi cõmune. Altera quoq; metalepſis aduerſarij eſt, Debebat id populo , optimatibus, cohortumq; præfectis communicare. Antilepſis, Imperator erat,& licebat. Vel,quia patri à filio conſilium dari non licet. Et omnino quæ incident utemur. Qualitas, & uoluntas,cõſiliumq;,ut fit,in definitiõe edocti ſumus. Tentarunt ex his aliqui,qui de rhetorica arte ſcripſerũt, in hac*

* ἀμφοῖν ἀποδεικνύντων. utriſq; oſtendẽtibus ac probãtibus.

diuiſi

diuisionis parte aliqua antistasicon, & aliorum antitheticorum statuum genera dicere: non ut diuisionem aliquam diuersam in his nos edocerent, quemadmodum in antilepsi & in alijs fecimus, ubi id fieri par erat. Dicunt enim, hæc priuata, hæc publica, hæc mista, & multa in hunc modum. Error autem hic in his est, quæ de proprietatibus & modis. Quid enim utilitatis id confert his, qui de publica & priuata oratione considerãt? Miror autem si inueniri potest, qui talem diuisionẽ ignoret, eum illa uidere. Qui uero eam ignorat, quid conferret ei huiuscemodi causarũ differentia, quòd alia priuata est, alia publica? Item hi deprecationem à metastasi, non per accusabile & inaccusabile, sed simpliciter diuiserunt. Hæc quæ ad aliquid corũ quæ extrinsecus ad maleficium pertinẽt, omnia metastatica esse dicũt, cũ uel tẽpestas, uel cruciatus, uel aliquid aliud huiuscemodi extiterit. Quæ uerò sola in propriũ quẽdã animi affectũ referũtur, deprecationẽ esse finiuerũt, ut misericordiã, & siquid tale: et fortasse talia nõ male. Nihil aũt à deprecatione nisi solo noĩe differũt: quo & in metastasi sæpe quis, & in apertis deprecatiõibus pulchre utetur. Rursus aũt metastasi è cõtrario utetur. Sed scire his in tẽpore uti, et recte introducere cogitata, nõ diuisiui id gñis esse puto.

De negociali statu.

NEgotialis status diuiditur legitimo, iusto, utili, possibili, honesto, futuro. * *Item ex scripto est alter, alter sine scripto. Qui ex scripto est, à scripto quæstionem habet. Tribus diebus de bello decerni lex iubet: Elatciam habente Philippo eadem die Demosthenes exire scribit. Qui uerò sine scripto est, non à scripto habet controuersiam:*

* τὸ ἐκβησομένῳ.

ſiam:hoc modo: Poſt ea quæ in Pylo geſta ſunt, Cleon dignum exiſtimat ſe Pythium appellari. Legitimũ igitur in ſcripto ſub aliquo legitimorũ ſtatuum cadet, & ſecundum eum diuidetur. In ſequẽtibus de legitimis ſtatibus dicemus. In eo qui ſine ſcripto, mos tanquam quid legitimũ exquirendus:hoc modo: Quia noua putas, & qualia, & quot nemo iam prius. Hæc autẽ rurſus intentione & depulſione introducemus. Depulſione hoc modo: Poſt ea quæ in Pylo geſta ſunt, dignum exiſtimat Cleon, ſe Pythium appellari. Noua putas? noua puto: quia & noua geſta ſunt. Intentione autem deinde, neq; hæc noua ſunt, quia Pericles Olympius uocabatur. Potiore autem intentione uel depulſione prius utendũ:tempus id docebit, ut in coniectura definiuimus. Iuſtum uni iuridicialium ſupponetur, & ſecundũ illud diuidetur, ut capitibus conuenit. Vtile duplex eſt, quoniam utile, & quoniam neceſſarium: hoc modo: Vtile eſt capere Olynthios, magis autẽ neceſſariũ: ne eo capto plus nactus uirium Philippus mox nos inuadat. Hoc duplici modo exquires, & quid nobis eueniet, ſi hanc rem fecerimus, de qua ſit cõſultatio, & quid ſi non fecerimus. Rurſus, utrumq; horum quadruplici modo tractandũ. Exẽplũ tale eſt: Si id elegerimus quæ nobis bona adſunt, perſiſtent: quæ deſunt, præſtò aderunt. Contrà uero, quæcũq; nobis mala imminẽt, repellemus: & quæ nõ imminẽt, ea nobis non admouebimus. Si autẽ non elegerimus, quæcũq; nobis bona adſũt, amittẽtur: quæ deſunt iãdudũ affutura non aderũt. Rurſus quæ mala nobis adſunt, perſiſtẽt: quæ non ſunt, aderũt. Poſsibile iterũ ſubdiuides. Primũ quidem oſtendes, quòd non difficile ubi intentione

utendum est. Mox depulsione. Nam etsi difficile, tamen necessarium est: & quòd pro utilibus labores & pericula subire oportet: & quòd pro his quæ non sunt difficilia, cadere non est operæpretium. Deinde quoniam & facile est. Cum autem de bello uel aliquo huiuscemodi possibile erit, quæ à personis sunt, considerabis: ut in secunda Olynthiaca Demosthenes fecit, Quomodo se habet Philippus? quoniam exanimatus est: uel ea quæ extrinsecus, ut Thessali, Illyrij, pecuniæ: circa ipsum, amici, satellites, & quæ sequuntur. Huic obijcitur Atheniensium potentiæ inquisitio. Quare transegit eam rhetor, qui orationē exquirens, aperte per contemplationem ostendet. Sed si diuisio postulat, admirabile nihil sit, si accidat: cum aliorū capitum aliqua incidant, & secundum naturā relinquantur: nos quoq; non in negociali solum, sed ubique relinquemus. Viam diuisionis ars ostendet. Naturæ uero rei, ut congruum fuerit, ars est omnino accommodanda. Alterum inuentionis, alterū iudicij erit. Quandoq; non quæcunq; à nobis inuenta sunt, dicemus: sed quæcunq; iudicamus esse dicenda. Honestum quoq; utili coniungendum: hoc modo: Quæ gloria præsens nobis persistet? & quæ absens aderit, si ea fecerimus de quibus est consultatio? Et, quam præsentem ignominiam non euitabimus? & quam absentem non subibimus? Contrà, si non fecerimus, quam præsentem turpitudinē nō incurremus? Et quam absentē relinquemus? Et, quæ præsens nobis gloria repelletur? Et, quæ non præsens, sed iandudum affutura aderit? Futurum autem, & id quod euenturum est, secundum suppositionem sumitur. In utraq; capita quæ eueniēt, quoniam siue*

*ἢ ἐκβησόμε-νον.

ſiue uincemus,ſiue non,auxiliari tamen utile erit. Decretũ *autem ſolum,ut in* Philippicis *: hoc modo:* Neq; *perfecte quidem,neq;,niſi feceritis quæ decerno,* bene conſultum erit:ut uel per timorem, cum nos * uerſutos uiderit, ſeſe abſtineat:uel deſpiciens omnino inobſeruatos relinquat.* Et *iterum,* Q*uia ſine nobis,ſiue uincantur,egeni ſunt ſocij,ſiue uincant,ex utraq; parte malis ſunt obnoxij.ut in eo loco ubi de optimatibus agitur.*

* εὐκαταφρόνητον. contẽnendum & aſpernandum.

*ornatos

De Metalepſi.

M*Etalepſis quoq; aliqua ex ſcripto,aliqua ſine ſcripto conſtat.* Q*uæ autem ex ſcripto & finita,paragraphe eſt : & circa unum legitimorum ſtatuum prior quæſtio inuenitur, de quibus deinceps dicemus.* E*ſt autem quãdo prior quæſtio definitè deciditur:quod eſt poſt paragraphen, ſecundum quendam alium logicũ ſtatum diuiditur:hoc modo:* Legi contradicentẽ intra triginta dies antequàm ſanciretur,contradicere oportebat:deinde,non licebat. In *legatione profecto paupere,diues inimicus legem intulit,* Q*ui quinq; talentorum cenſum non habet, neq; munera reipub.gerere,neq; concionari debeat.* Ex*actis iam quadraginta diebus,pauper redijt:in abroganda lege intercedit. Prima quæſtio fit ſecundum ſcriptum & uoluntatem, quando & quibus intra triginta dies cõtradicere lex iubet:quòd non his abſentibus & legationem agentibus,& quæcunq; alia. Secunda uero, ſecundũ negotialem:ſi legitimum eſt illatum ſcriptum:ſi iuſtum, & quæ ſequuntur.* I*ncidit autem hic,& ſecundum aliquod: quod tanquam paragraphicum eſt:hoc modo:* Non *habens quinq; talenta concionari non potes. Manifeſtum*

quòd ad hoc, non ex epicherematibus, neq; confirmatione superflua: sed ex ipsis naturæ rei suppositis obijcietur: existente etiam controuersia, si probari ipsum oporteat non esse talem, ut sua autoritate utatur. Hæc autem quæ sine scripto est diuiditur propositione, paragraphico, & eo quod à scripto: præterea metalepsi, syllogismo, definitione, antithesi, altera metalepsi, antilepsi, positione, qualitate, & sententia: hoc modo: Princeps de ciuis morte quæsiuit, & cepit: inuentus est qui eum interfecit: capitis hic accusatur. Propositio, homicida es. Paragraphicum, non faciam uerba super eo, qui à populo mihi traditus est ad mortem. Metalepsis, non erat ullo modo traditus, quoniam casus fuit: partim enim secundum tempus aperte innuit, partim cum negotio conuenit, partim circa negotium accusat in hoc, quòd non dedit populus, si adfuit & contradixit. Syllogismus quòd nihil differt, aut nunc aut tunc. Non autem ut diuidentes, sed ut ad naturæ capitum demonstrationem dicimus. quoniam multa hic adsunt diuidentibus ad dicendum. Definitio, quoniam perquàm multum differt. Antithesis, siquid populus in ipsum decreuit, dignus erat. Altera metalepsis, quòd te qui interfecisse dicis, quoniam iugulari dignus erat, interficiendi tamen potestatem quærere oportebat. Quibus subsequitur antilepsis, quòd licebat quæcunq; uolebam quærere: neq; modum per quem quærere oportebat, uos mihi definire debebatis. Positio, si oportet ista permittere: an ne: uel si oportet principes in sycophantas ita se gerere. Pari modo qualitas & sententia, ut in his quæ suprà.*

* τὸ ἀπὸ τοῦ ῥητοῦ.

De scri

De ſcripto & ſententia.

Ex ſcripto & ſententia quæſtio diuiditur, propo=ſitione, ſcripti ſentētia, non definiendo, item ſenten=tia legiſlatoris, ſyllogiſmo, finitione, antitheſi, metalepſi, ad aliquid, finitione uiolenta, poſitione, altera metalepſi, antilepſi, qualitate, uolūtate. Propoſitio, *eſt id quod præ=ter ſcriptum factum eſt.* Vt, *hoſpes ſi aſcēderit mœnia, ca=pitalis eſto.* Imminente *bello aſcendens quis mœnia, egre=gium facinus perpetrauit: hac lege ſuccumbit.* Igitur *pro=poſitio eſt, quòd aſcendiſti.* Sentētia *duplici modo inqui=ritur, & legum latoris, & accuſati.* Legis *latoris ſentētia quæritur quando dicit, aſcendētes, & qua in re, & pro=pter quid.* Perſonæ *uero ſuppoſitæ ſcripto: hoc modo:* Nō *ſolum ſi aſcendit conſiderare oportet: ſed qua mente, & non maleuolentia motus.* Non *definiendo, eſt quidem hoc eius qui ſcripto nititur: hoc modo:* Nihil *horum diſtinxit legiſlator: ſed ſimpliciter dixit hoſpitem non aſcendere.* Altera *ſententia, ambobus profectò communis eſt.* Reus *enim ad hoc, quòd non cætera diſtinxerit, hac utetur: hoc modo:* De *apertis legiſlator diſtingui non oportere puta=uit.* Nam *qui propter beneuolentiam aſcendūt, hos iubet, & non prohibet.* Rurſum *accuſator dicet, aſcenſum ho=ſpitibus ſimpliciter cōcedere abſurdum putauit.* Syllogiſ=*mus, ſi nihil differt, ſiue ſcripto diſtinguatur, ſiue nō, quod ſine illo apertum eſt.* Finitio, *quoniam plurimum differt, & omnino.* Antitheſis *eſt, id ipſum factum: & plus habe=bit reus in ipſa.* Metalepſis, *aliter oportebat: & iuſte lice=bat tibi benefacere ciuitati ſi cupiebas, & non per legis præuaricationem. Ad aliquid, ut in oppoſitiuis ſtatibus.*

Vtrum maius ſit beneficium, an maleficium. Et *eſt utriſq; cõmune, & reliqua capita, ut in oppoſitiuis exquiretur.*

De ſtatu ex contrarijs legibus.

Conſtitutio *ex contrarijs legibus eſt, quum duo ſcripta, uel ſententiæ ſimul confligunt: ut in introductione qua ſtatus cognoſcimus, abunde determinauimus.* Et *pluribus capitibus huic ſtatui communicatur: cui plura ſunt in primis capita: ſed habet aliquid proprium, ut liquebit.* Sic *autem diuides, propoſitione ſcripti, uoluntate, altera ſcripti propoſitione, & rurſus altera uoluntate:* Deinde * *prædictorum capitum aliqua ut plurimum relinquet: quoniam æquantur.* Hæc *quoq;* * *ſequitur, ut in ſcripto & ſententia, id quod eſt de non definiendo, & altera ſcriptoris uoluntas, ac ſyllogiſmus, & ad ipſum definitio.* Aequari *autem quoquo modo utrinq; uidentur iſta, quæ ſimili modo dici poſſunt.* Et *difficile eſt his ipſis poſſe uti.* Poſt *hæc reliqua capita manifeſta ſunt: ut antitheſis, metalepſis, ad aliquid, definitio uiolenta, altera metalepſis, antilepſis, deinde qualitas & ſententia.* Proprium *antinomiæ caput eſt circa diuiſionem, quæ in ſcripto & ſententia, quippe quæ de potiore diſcutit: & quid potius ſit, ſcriptorum quæſtio complectitur, hoc eſt, aliquo potiore exiſtente: neq; ſcriptum alterum deſtruitur.* Poſt *hoc caput ad aliquid ponetur, ſed exẽplo patebũt hoc modo:* Exhæredatus, *patrimonij expers eſto.* Et, *qui in naufraga naui remanſerit, dominus eſto nauis.* Exhæredatus *qui in naufraga naui patris remanſit, ea potiri prohibetur.* Propoſitio *ſcripti eſt, exhæredati patrimonium non intereſt.*

* ἐφεξῆς.
* οἷον ἕπεται.

terest. Sententia tunc utiq; dicitur, quando tanquam hæreditatem subiturus, & in aliqua parte bonorum quæ patris sunt successurus quis, liberorum legibus aduersatur: non quando tanquam alienus & nihil attinens. Deinde altera scripti propositio sequetur: aliterq; & quando lex hoc manifeste dabit, dominum nauis eum esse, qui remanserit. Ad hanc altera sententia: sed tunc dabit, quando non patris illa possessio, quando aliena, quando quis non exhæredatus est, & demum quando non lege prohibetur. Deinde sequitur id quod est non definiendo: & etiam quibus alter utetur, alteri etiam uti conuenit, & æquabit. Deinde quis id ipsum caute diuidēdo aget. Nūc non diuidimus, sed capita ostendimus: & manifesta sunt. Consequenter autem huic capiti definitio & syllogismus æquabitur. Altera uerò sentētia, quæ legislatoris sententia est, differenter utrinque in ambabus legibus exquiretur. Cur exhæredatum legislator patrimonio prohibet? Accusator quidem dicet: Quoniam indignum putauit, patri infestum eorum quæ sunt patris esse participem. Reus uero minime, sed ut qui apud seipsos laborē paßi, & periculis expositi sunt, poßidere cogerentur: atq; mollitiem simul & desidiam ac delitias, quibus exhæredati sunt, expellerent: quod quidē ego feci, qui in naui remansi. Rursus, cur ei dant nauim, qui in ea remanserit? ut iam tollerarent pericula nauigantes: uel quodcunq; utrinq; inuenerint. Sæpe testimonia adducerem, nunc dico perinde ac non diuidens, sed pro capitū demonstratione hæc expono. Antithesis autem utrisq; dupla: hoc modo: Sed exhæredatus fuit: & hic decursio locorū. At hic in naui remā-

sit: & est ut antistaticon in hoc loco: & interpretatio eorum quæ circa tempestatem. Metalepsis *rursus dupla.* Exhæredatus *dicet, quòd nulla re iustius quàm naui prohiberer, si talis essem: nunc non tempus est de his rebus accusandi.* Hic *uero dicet, in alijs & non in his te uirum præbere oportebat.* Ad *aliquid est, utram legum seruare oportebat: si dicere contingat, quòd hæc est antiqua, hæc uerò noua: &, hæc à* Solone *posita, hæc uerò ab isto: item hæc communis, hæc uero priuata: item quòd hæc in maximis se habet, hæc in paruis: item quòd si hic soluatur, magnum detrimentum ciuitas patietur: contrà alter, quòd si soluatur paruum aut nullum.* In *his est antinomiæ caput magis proprium: quale continens, quale cõtentum: ut alterutra existente, neutra lex destruatur.* Hic *autem etsi non sine difficultate natura capitis apparet, in huiuscemodi tamen quæstione apertißimum erit:* Duas *iuuenis puellas uiolauit: hæc nuptias, mortem hæc elegit stupratoris.* Hæc *enim quæ cum morte dignum censet, dicet: quòd utriq; earum pœnas dabit, si moriatur: si uerò alterã ducat uxorem, altera pars legis antiquabitur.* Violenta *definitio, si non patris erit nauis, ergo tempestatis: hic autẽ si non est patris, non est alterius cuiusquam.* Positio *& cætera capita si incidunt, æquè ac in oppositiuis statibus exquirẽtur.*

De syllogismo: id est, ratiocinatione.

* ἀντιθέσει ἔστιν ὅτι ἄν τις εἰ ἐμπέσοι. antithesi interdum quæ si qua incidit.

Syllogismus *diuiditur propositione rei, scripto, syllogismo, definitione, sententia scriptoris, quantitate, deinde definitione uiolenta, ad aliquid, & * antithesi, quando si qua cadit, inuenietur & metalepsis, quam omnino antile*

antilepsis sequetur: deinde, qualitate & uoluntate: & omnino præter quàm immutatione priorum capitum. Syllogismus siue ratiocinatio secundum definitionem diuiditur: & exemplo magis liquebit: hoc modo: Aperte nominatimq; quempiam carpere in comœdia lex prohibet. Eorum qui carpentur personã siquis introduxerit, legi succumbit perinde, ac si aperte nominaret. Propositio rei est, præter legem carpis ciues. Scriptum, equidem neminem nominaui, quandoquidem prohibitum est. Syllogismus, si nihil differt hoc ab illo. Definitio, si multum differt. Sententia scriptoris communis est. Aliquid sibi uolens, hoc scriptor prohibuit. Accusator dicet, eum permittere uelle simpliciter & impune, quemuis ciuium in quo uellent crimine calumniari. Reus autem non propter hoc dicet, sed quòd ipsos per comœdiam cõuertere uoluit. Non igitur permisit omnibus comœdiam: nec cuiusquam è ciuibus qui probris afficerentur, posthac posteris aut his qui tunc fuerunt, memoriam esse uoluit. Non extantibus nominibus, per personas fit conuersio: pòst hæc memoria in seculum circunfertur, & ad alios homines calumnia perueniet. Quantitas erit ut in definitione: quòd magnum est hoc, quod cognoscitur. Violenta definitio, si aperte in comœdia nominare hoc est. Ad aliquid & cætera quæ sequuntur, quemadmodũ in definitione exquirentur. Plures sunt syllogismorũ species, quas quidem omnes pari modo diuides: unà quidem ponentur earũ exempla. Fiunt enim ab æquali, ut prædicta: uel à maiori. Vt, redeuntes exules interficere licebat: cum redeuntẽ exulem aliquis pulsasset, quòd præter legẽ egerit, accusatur. Hic maius se timuisse

dicet: minus autem præstitisse: Vel à contrario: hoc modo: *Principis esse honorē: imperator quendam qui aciem reliquerat interfecit, & capitis accersitur. Non enim simplici recriminatione, sed cum prædictis utetur. Vel à minori, secundum id quod ab eo descendit: hoc modo: Mœchos uerberare licet: uerberans quis interfecit, capitis accusatur. Hic enim quod prius est timuisse dicet, & quod ex ipso sequitur, præstitisse.*

* ἀριστεῖ γέρας εἶναι. strenuo & optime rem gerenti.

De ambiguo statu.

AMbiguū diuiditur propositione scripti, altera propositione scripti apud ambiguū, sentētia scriptoris, cōtinente & cōtento, antithesi, metalepsi, positione, qualitate, uoluntate siue sentētia. Videre autem oportet, quòd si circa* finitā quæstionē fit ambiguū, *inutilē ac sterilem eam esse necesse est, & secundū diuisionē omnino subfrigidam. Quòd si quæstionis pars constituatur, utile circa diuisionē fit. In quæstionibus aūt omnibus ab utilibus rationalibusq; formatis, id ipsum, ut est, inuenitur. Ad capitū cognitionem sit quæstio huiuscemodi. Ἑταίρα χρυσία ἐὰν φορέσῃ, δημοσία ἔστω. id est, concubina, aurea si abstulerit, *publica esto. Deprehenditur quædam cōcubina dum aurea aufert, & publicam dicet quis eam esse. Contrà, hæc non se publicam, sed * publica aurea. Fit autem in accentu & tono ambiguum. Propositio, publicam te iubet esse lex. Altera propositio, non me, sed aurea. Sententia scriptoris in utrisq; ad commodum exquiritur: hoc modo: Pœna dignum hoc putauit scriptor: hic dicet quòd maxima pœna dignum: contrà hæc, quòd modica pœna dignum censuit: ut in alijs maleficijs pœnas ordinauit. Continente &

*αὐτοτελής.
*γλισχρόν. lubricū ancipitēq;.
*δημόσια.
*τα χρυσία ἦ δημοσία.

te & contento: quoniam concubina publica facta, & aurea publica erunt: quòd si aurea solum publica fiant, concubina dimittitur. Antithesis deinceps sequitur recriminatiua: & locus communis contra concubinam. In omni enim recriminatiua antithesis topica fit. Metalepsis hoc modo: si & concubina, sed quæ propriam habet propositi huius multam, non his similem esse, quæ liberæ sunt, neq; his dignam existimari. Quin etiam commiseratione dignã esse dicet, paupertatemq; eius, & inopiam proponet, uel aliquid huiuscemodi qui pro ea orationem habebit. Qualitas, & uoluntas, siue sententia: ut in his quæ antè dicta sunt. Contingit autem in hac quæstione plures esse sententiæ inuestigationes, si aspernata uel ignorata lege aurea abstulit.

FINIS.

HERMOGENIS TARSENSIS PHILOSOPHI AC RHETORIS CLARISSIMI

DE INVENTIONE LIBRI QVATVOR.

HERMOGENIS DE INVENTIONE LIBER PRIMUS.

De Prooemijs, quae ex opinione sunt.

PRIMA & *pulcherrima prooemiorum meditatio, ex pulcherrima & efficacißima inuentione prouenit: atq; ex ipsa personarũ rerumq́; cõsideratione deducitur. Quomodo autem secũdum quanq; partem ista se habeant, exponemus. Posita enim quaq; causa, in primis res ipsa considerãda est qualis est: de qua iudicium siue deliberatio constet. In problematibus enim, uel accusamus uel consultamus. Oportet igitur considerare rem, si honesta est, siue turpis. Deinde non mediocris cuiusq; personae consideratio fiet: ut iudicum, accusatorum, defensorum, & eorum in quibus res, & crimina continentur, & eorum quae extrinsecus apparent. Apparet autem quãdoq; unum, quandoq; plura. Et horum quodque qualem habet considerationem, & quomodo in prooemia transferatur, aperte prosequar.*

Primum igitur considerãda est res qualis est, & qualis accipitur, an bona, an mala: & quam de ipsa iudices opinionem habent: & quomodo de re ipsa disponant. Si

bona

bona res erit,eos lætari par eſt. Et *procemium tale fiet: Non parũ uos lætari iudices his quæ facta ſunt, & Deo gratias habere uideo.* Quod & in illo problemate factum eſt. Iuuarunt quandoq; exules patriam,dum * bella gerunt, & uictoriã illi ſæpe pepererunt. Et decernit quis ipſos eſſe reuocandos. Deo profectò ciues nobis aduerſus hoſtes uictoriam paranti, & præſentis gaudij occaſionẽ afferenti, multæ ſunt habendæ gratiæ. Poſtquàm & hi ciues,poſt diuinam opem,præſentis lætitiæ autores extitêre,ut mea fert ſententia,eos reuocãdos & reipub.reddendos cenſeo,quam ipſi ſeruarunt.* Itaque non accuratæ interpretationis ſimplicitate, doctius artes exponere ſtudui,orationis potentiã complexus:qui nuda ſenſa poſuerim,ut apertiora forent: Si res turpis fuerit, neceſſe eſt iudices uel moleſte ferre,uel commiſereri,uel utraq; in his pati,& iram & triſtitiam:proinde ita exordiemur: *Poſtquàm uos ego iudices eorũ cauſa,quæ hic auſus eſt,graui dolore & triſtitia affici uideo, idcirco accuſationem inſtituam.* Et primum,quis ſecundum indemnatorum legem matris filium interfecit,obijt mater:& quòd cauſa huius maternæ mortis fuerit,accuſatur. *Dolere uos iudices,& his quæ facta ſunt triſtari,non indecorum eſt: quando & eos qui auſi ſunt,iniquo animo fertis:qui paßi ſunt,ſumma commiſeratione proſequimini.* Huiuſcemodi autem retributio toti procemio dignitatem affert. À cauſa igitur præordinatio,& procemij acuta inſtitutio ſumenda, quæ in accuſatores ſæpe uertenda: ex quibus aliquo modo procemia ſumuntur. Qui enim aliquos accuſant, uel inuidiæ ſæpe,uel inimicitiæ ſuſpicionem habent. Inuidiã ſiquis

* πολεμουμένῃ τῇ πατρίδι. pri- mæ bellum gerẽti auxilio fuerunt.

siquis habet, in problemate haud facilè audiemus. Graue est enim odium semper & inuidiam profiteri. Sæpe apparet quod gloriæ & diuitijs inuidemus. Vt, legatus ad Philippum missus Aeschines, tragœdias egit, uicit, coronatus est: à Demosthene mox malæ legationi accusatur. Sic exordietur: Nemo uestrũ Athenienses, me coronæ & uictoriæ Aeschinis inuidere reputabit, eaq; causa in eum accusationem intendisse. Vel diuitijs: hoc modo: Mancipatus à patre alimenta quærit: hic illi ensem dedit, militauit, ditatus redijt. Pater alimentis carens filium adit, qui huic eundem ensem reddidit. Pater seipsum interfecit: accusatur filius, quòd paternæ mortis causa fuerit. Subest aliqua diuitiarum obiectio. Pulchrum est confutare ac dicere, quòd non ob diuitiarum inuidiam in controuersiam ueneris. Inimicitias aliquando confitebimur, quandoq; negabimus: quod faciemus non quando uolumus, sed quãdo negatione confeßioneq; congredi oportet. Erit autem hoc modo: Si in personam præclaram, præstantem ac laudatam, ut imperatorem exercitus, uel præclarum legislatorem orationem habemus, uel in aliquem de rep. bene meritum, uel in aliquem præ cæteris inhumanum & crudelem dicemus, tunc nos inimicitiæ uel inuidiæ causa facere negabimus. In legumlatorem si uerba fient, tunc turpe esse odio haberi de omnibus bene meritum referemus, ut à Demosthene factum est. Nemo uestrum Athenienses neq; priuatæ inimicitiæ, neq; cuiusquam causa me huc ad accusandum Aristocratem acceßisse putabit. In personam præstantem, quoniam periculum est & ualde timendum uiros probos lædere: hoc modo: Periclis statua de cœlo

tacta, aliquis consulet ipsum non amplius Olympium appellandum: & ita dicet: Non inimicitiæ, sed beneuolentiæ potius causa hanc in Periclem actionem institui Athenienses, timẽs cum homo sit, ne quid à dijs patiatur. Ex ignauia, in * impium & crudelem hoc modo: Pauper & diues inimici: tenetur diues nutrire ciues, pauperẽ in adoptionem sumpsit: populus approbauit. Diues pauperis filios non nutriuit, illi fame obierunt: is capitis accusatur. Non priuato, sed legum ciuitatisq; dolore commotus, diuitem de ciuibus accusaui. Et siquis infinitos optimates, uel diuites uel præfectos inueniat, siue his aduersemur, siue accusemus: necesse est priuatas inimicitias dißimulare, & ad ciuitatem leges'que confugere, causamq; instituisse, ut pro publico commodo dicere uideamur. Contrà uerò aliquando inimicitias confiteri opus est: quandoquidẽ haud inuidiosum est, de male meritis pœnas sumere: ut in oratione aduersus Androtionẽ Demosthenes fecit. Vt optabam * Athenienses, mala ex Androtione passus, postquam ciuitati auxiliari & pœnas de ipso sumi oportere putauit, id ipsum & ego facere tentabo, si potero. Item in oratione in Neæram. Sæpe à defensore beneuolentia lucrum'ue considerabitur. Semper etiam quærendum ut lucri merces instituatur: nisi uerisimiliter ab his qui saluti profuere, mercedem habere dicamus: ut si pro uictoribus dicamus, siue pro tyranni interfectoribus, siue quoquo modo de rep. bene merẽtibus: hoc modo: Pueros ex XXX. tyrannis natos Athenienses quærebant: eos Megarenses qui sustulerant, nutriebant. Hi cessante tyrannide redierunt, pueros'que ablatos reddiderunt. Scribit quis tabellam

* ὁμόφ δι' ἐξετάσεως.

* ἐπὶ δίκαι.

bellam

bellam in Megarenses quòd pueros sustulerint. Salutem amicorum mercedē habere,hic optimum est fateri, dicet* *λέγοντα *quòd sic. Mercedem profectò magnam à Megarensibus* οὕτως. *præsenti oratione capi ipse fateor Atheniēses: & uos fatebimini omnes ob amicorum salutem. Beneuolentiam aperte sine lucro fateri cōuenit, quādo pro optime meritis de rep.dicimus. Vt,cū duo fratres ad singulare certamē descendere deberēt,ut lex de honore uictorū postulabat, circumacto iam sole: si quis accuset legemq; solutam dicat,ita exordiemur: Fratres meos patriæ seruatores me amare non negarem. Vel si pro cognatis orationem habemus,haud inuidiosa censeri debet, habita pro cognatis oratio: ut in oratione ad Leptinem Demosthenes ait: Maxime iudices lex soluitur,eo quia commodum afferre putamus,& ciuitati & Chabriæ filio:quibus sanè quantum in me erit non defuturum profiteor. Hæc ex parte accusatoris & defensoris ostendi. Circa eos uerò qui crimina habent, uel bonæ uel malæ suspiciones fiunt. Cum igitur accusamus,quæ natura malæ sunt,roborabimus hoc modo: Petulantiam quidem ò iudices & contumeliam qua in omnes Medias usus est, neminem neque uestrum, neque aliorum ciuium ignorare puto. Bonas uero suspiciones dissoluemus hoc modo: Charidemum plerosq; bene meritum arbitrari,non ignoramus Athenienses: sed cum ea quæ uolo & * uidi ab isto perpetrata,apud uos dicere* *noui *potero,nō solùm bene meritum, sed perditissimum eū me ostensurum puto:quippe qui multo magis æquitati contraria cogitauit. Cōtrà uero faciemus,si defendemus. Nam & quæ utiles sunt suspiciones corroborabimus: & quæ*

malæ,dissoluemus:hoc modo: Decem *iuuenes deserta acie fugiunt:unum mater occurrens interficit, reliqui nouem conuersi uicerunt: mulier capitis accersitur.* Hic *una suspicio de muliere bona est: quoniam uictoriæ causa fuit: quam quidem suspicionem exordio corroborare opus est, hoc modo:* Quòd *non alius nobis uictoriæ autor, quàm ipsa mater fuerit,uos omnino cognoscere speramus.* Al*tera uero mala suspicio inest quòd morte filij homicida uidetur.* Sed *hæc in dicendo hoc modo curabitur:* Si *ab accusatoribus persuasi,mulierem hanc filij interfectricem existimatis,profecto non recte censetis.* Si *uero quæ facta sunt,& defuncti iusta crimina considerabitis:mulier quidem non bonum filium, sed perniciosum proditorem interfecisse uidebitur.* Extrin*secus etiam personæ, ut dicebamus,apparent:ut hostium,à quibus sic sæpe principia capiemus: & quærentes in præsenti causa quem uellent finem hostes fieri, sic decenit,,ut in illo problemate, ubi exules patriæ bella gerenti, opem attulerunt,& uictoriã adepti sunt,& eos quis reducere decernit,hoc modo:* Per *supplicationem nos ciues,ut recipiamus hostes,ut captu faciliores simus, operæ pretium non est: nec dignum est ut ea faciamus,quæ hostibus uidentur.* Sed *hæc tibi de procemiorum consideratione consummabantur, quæ hoc modo ubiq; inuenerimus.*

De procemijs quæ ex subdiuisione sunt.

Reliquum est ut de procemiorum subdiuisione dicamus:quæ pulchram & uariam artem habẽt.* À *præceptis quæ sequẽtur,ista inueniuntur, & non in omnibus*

problema

problematibus. Non enim omnia in omnibus, quoniam *recta sunt inuenta & acuta:& circa ista sæpe ex suspicione ars apparet:qua ex re ubiq; extat.* Eorũ igitur quæ sunt ex subdiuisione, tria sunt genera: quorum exempla ponemus. Primum quando duo commissa maleficia subdiuidemus, quorum alterum quæstionem recipere potest, sic procemium faciemus. In bello plerique urbem diruerunt, ipsamq; ararunt: terra fructum non retulit, impietatis accusantur. Cum hic duo maleficia æqualium statuũ existant: quorum alterum est quòd urbem diruerint, alterum quòd ararint, sic ex subdiuisione exordiemur: Si recte agebatur quòd hi pœnas darẽt qui urbẽ diruerunt: nunc multo magis, quando eam arandam iudicarunt urbem quam diruerũt. Quare non est ex subdiuisione procemiũ, unius negotij in minimam partem distinctio: sed eorũ quæ à principio usq; ad finẽ ex subdiuisione approbatio: hoc modo: Inutilem ætatem in fame & obsidione interficiendam rhetor persuasit: senex latẽs de rep. bene meritus est, pro præmio rhetorem petit. Hic maleficium unum est ipsa prolis cædes. Ex subdiuisione igitur si dicat esse morte dignum, quòd solos patres uel solas mulieres interficiendas esse persuasit, ne procemium quidem dicet: sed quæ à principio usq; ad finem confirmabit. Secundum ex subdiuisione præceptum ita reperitur, ubi procemium facere poterimus: & personas pro rebus aliquando considerabimus: ut Aeschinem & Demosthenem. Et secũdæ superincidunt à rebus considerationes, quando in problemate utrasq; circa unam personam cõsiderationes inueniemus: quæ natura quidem adsit & sit ingenita, subdiuidentes,

*εὔθικτα καὶ δριμέα

ut in illo problemate dicemus: Demades legatus ad Philippum missus, & in mensa interrogatus, an potiores Macedone essent Athenæ, ipsas in mensa descripsit: & reuersus iniuriarũ accusatur: hoc modo: An ob aliam Demadis uitam à se male gestam, uel ob proditionem eum puniri par esset, siquis dubitarit, minime quidem, sed ob ea quæ nuper perpetrauit: quibus nunc turpitudine simul & detrimento urbem nostram circumuenit. Fit etiam & in priuatis hoc sæpe, si cum mago, uel cum lenone, uel publicano controuersia uersetur. Num propter aliam uitæ turpitudinem lenonẽ odio habere, & siquis dubitet, supplicio dignum existimare æquum esset, minime quidem. At nunc quãdo sæuit in deas, non iniuria in iudicium accersiri oportere censuimus. Tertium ex subdiuisione in procœmiorum inuentione documentum est, quod exaggerationis in futurum subdiuisio dicitur. Et fit quãdo malo aliquo auso, eum qui perpetrauit, cum propter ausum facinus, tum ne rursus audeat, pœnas dare dicis oportere: Quod quidem tunc fieri oportet, quando id ipsum nunquam antè factum, ne accidat studemus: uel quando sæpe fieri solet. Exempla dilucidiorem artẽ facient. Multi eodẽ genere nati dominantur: aliquis decernit genus illud omnino perdendum. Pulcherrimum hic locum, si hoc modo dicemus, procœmium habebit. Si pro gesta tyrannide quis dubitarit, an pulchre ageretur, si illi qui id genus odio habent, ex urbe eijcerẽt, supplicioq; eos afficerent, per quos multa mala subiuimus? minime quidem: imò in posterum prudẽtiores forent, ne semper pari modo in similes incideremus. Itẽ tabido corpori se quis immiscuit, & aliquis

accusat

accusat solutam & antiquatam esse pestis legem. Etenim ibi dicere possumus, ne iterum fiat.

De procemijs ex abundantia.

EX *abundãtia appellata procemia in accusatione & defensione propriã inventionẽ habẽt. Manifesta hæc in utrisq; faciã. Nam cũ aliquẽ capitis accersimus, dicere possumus quòd ipse publicarum iniuriarũ accusari posset: & cum publicarum iniuriarũ accusamus, dicere possumus, quòd impietatis etiam accersiri posset. Ex abundãtia procemiũ instituimus hoc modo: Victoriæ autor, cæsis manibus, nutrimento carens, ad ducem exercitus accedit. Hic refert inutiles à ciuitate nõ nutriri. Is alto è loco præ nimia desperatione se præcipitem dedit. Dux capitis accersitur, quòd alienæ mortis causa fuerit. Dicimus ex abundantia, quòd ipsum publicarum iniuriarũ accusare possem, quòd de rep. benemeritum perdiderit. Vel ut illud problema: Phya post Pisistrati absolutionem, publicarũ iniuriarum accusatur, dicemus hoc modo: Possem equidẽ ipsam accusaturus apud uos, & impietatis accersere, quia Palladis imaginem impie despexerit. Item sciendum quòd cũ de paruo crimine accusamus, dicere nos oportet quòd de maiore accersiri posset. Contrà uero cum de maiore accusamus, dicere non debemus quòd de minore insimulari posset: hoc enim arte careret. In defensionibus autem, ex abundãtia optime sumitur documentũ. Nam quicunq; benemeritus accusatur, optime procemium ex abundãtia faciet hoc modo: Ob res optime gestas præmium me sumpturum sperabam, & nõ iudicium subiturum. Vt de præfecto nauis, qui concrematis triremibus, quas subegerat,*

publicarum iniuriarum accuſatur. Vel qui proiecto ſcuto hoſtes interfecit. Itaque cum facile documentum exiſtat, utilioribus ſemper inhærendum eſt.

De extemporalibus proœmijs.

EXtemporale *proœmium ineffabilem quandam uim habet, cum inuenitur. Eſt autē tale, quum poſſumus dignitatē quam afferimus, aliquo modo demonſtrare iam factam.* Huius *potentia talis eſt, hoc modo: Fugerunt quidam & in montibus patriæ alteram ciuitatem, in qua habitarent, ædificarunt: imminente bello unde deſcenderant, redierunt, opemq; antiquæ patriæ attulerunt. Aliquis eos reducendos eſſe decernit. Dicimus enim hinc ſententiam probari, Ciues hodie in patriam recipiendos eſſe iudico: quia eos tunc uere recepimus, quum perinde atque ſocios redire permiſimus. Megarenſes filios ex triginta Athenienſium tyrannis natos abſtulerunt, eosq; educarunt. Diſſoluta tyrannide ueniunt, filiosq; reddunt. Dignum quis putat de Megarenſibus tabellam deduci. Item in his qui urbem diruerunt, eamq; ararunt, ſi eos impios à dijs productos oratione noſtra demonſtrare uoluerimus: impios etiam dicemus, quibus perinde atque ſceleratiſsimis fructum terra non reddit. Vocatur etiam * conuertibile epichirema: in * implicita problemata præceptū apponere neceſſariū non putaui. Aut enim pulchrum eſt, quod ex conſideratione conſiſtere uidetur: uel quod procataſtaſis eſt, narratio, non proœmium eſſe reperitur.*

* ἀντιστρόφον. quod ſcilicet ex ꝓximo demonſtrationem habet.

* ἐμπεπλεγμένα. qualis cōiectura duplex, definitioq́ duplex.

Ex quot rebus cōponitur proœmium.

OMne *proœmium ex protaſi componitur (quæ ex propoſitis documētis inuēta eſt: ex quibus naſcitur) & ex*

*& ex cõfirmatione,quæ est protaseos,id est, propositionis causa:& ex appodosi,quæ dignitas est : ac demum ex basi,id est,firmamẽto,quæ protasin & apodosin inducit. Cum igitur * in genere iudiciali procemiũ instituere uoluerimus,in tenuẽ dignitatẽ ipsum statuemus. Cũ causam dignitatis ipsi negotio accõmodatam apponemus, magis laudatiua fit basis: & maxime si quæ à principio usq; ad finem non simpliciter dicemus, sed cum concinna * uocalitate. Facit aliquãdo laudatiuam basin concinna uocalitas: ut laudatiuum duplex esse uideatur: aut in uerbis per uocalitatem : aut in mente per eorum quæ sunt à principio usque ad finem ambitiosam diligentiam. Procemium autem in ciuilibus iudicialibusq; causis, ex longioribus continuatisq; membris constare debet. In demonstratiuis uero & affectatis, ex concisioribus magisq; distinctis. Ambitus uero & procemiorum ornatus sat erit, si duplicata uerba membraq;, & ex causa protaseos approbatio ingeretur. Nomen quidem reperitur hoc modo : Primum quidem ô Athenienses Deos ac Deas omnes, & ciuitatem uos'que uniuersos pro uobis uestra'que obseruantia & gloria oro. Membrum repetitur, ut in oratione contra Aristocratem, Quod Cheronnesum uos tutò habetis : & non repulsi rursus ab ea desistitis. Ex causa protaseos approbatio hoc modo fiet: Vbique dicere possumus quæ hic ausus est:quando ea neminem uestrum latuerunt. Hæc protasis est. Approbatio uerò ex causa est. Quoniam non sunt ita parua quæ ausus est, ut latere poßint. Sed hoc exemplo magis ostendendum : Insulares filios uendiderunt : & quis decernit apud Athenienses,*

*ciuilius

* ἐπιφωνηματικῶς. per acclamationem.

illis ſtipendia eſſe dimittenda. Quæ mala ô Athenienſes patiuntur inſulares ſtipendij cauſa,neq; uos neq; Græcorum quēquā latêre arbitror.Hæc protaſis eſt. Quòd nō æquum eſt,quod hi circa chariſſima pignora audent, latere poſsit: Approbatio protaſeos hæc eſt. Deinde apodoſis,Vobis conuenit ut gloriæ ueſtræ proſpiciatis:miſeris inſularibus ſtipendia remittere:& nō in tanta perturbatione & calamitate relinquere.Cum autem in ciuilibus cauſis inſtituere uolueris, ſic dignitatem ſtatues. Si uoles dignitatis cauſam appones,hoc eſt, ipſum negotiū.Dico autem ipſum negotium nudum'que à principio uſq; ad finem. Et cum uolemus dicere quæ ſunt à principio uſq; ad finem, conſonantiorem uocalitatem aggreſſi, ſic laudatiua baſis erit.Quibus nunc uehementer angor: infelices ſunt & ſine infantia inſulæ.*

*τοῦ γρ.

FINIS.

HERMOGENIS DE INVENTIONE LIBER SECVNDVS.

De Narratione, quæ ex præordinatione deducitur.

Narratio est totius problematis ipsa res, ex qua constat hypothesis: quapropter narrationem inuenire haud erit ingratũ. Apparet autẽ, quum res his modis, quibus exponemus, amplificatur. Procatastasin: id est, præordinationẽ narrationis, quæ etiam prænarratio uocatur, quærere haud erit indignum: ac etiam unde sumatur, à quibus modis: etsi in omnibus quoque problematis eadem est. Vel secundum quodq; causæ genus propria quædam fit inuẽtio præordinationis. Sicut igitur in capite, quærendũ est ut de omni narratione in omni problemate antiquiora dicantur: & utilia subiectæ consultationi uel iudicio ingerãtur: ac inde præordinans orator ut dicet prænarrationem sumere debet, ita in ipsam narrationem ipsi negotio manifestam progrediendum est. Inartificiosum quidẽ & uulgare est, inde inceptare narrationẽ, unde problema dicimus. Sed quoniam uaria sunt problematũ genera, & diuersæ rerum quæstiones, uarias etiam inuentiones tribuemus. Itaq; posita hypothesi artis erit cõtinuo uidere, in quo ad ipsam procatastaseos, id est, prænarrationis inuentionem uertendum est.*

* ὡς ἐν κεφαλαίῳ μὲν οὖν εἰπεῖν. ut summatim. uel, in summa dicam.

De transmigrantibus & inuentione super his.

QVi *transmigrationem consultant, hi propter duo senatum habent. Aut enim præsentis boni iam amissi dolore, ob amissa bona transmigrare decernunt, ut* Lydi *aurifero* Pactolo *non fluente, &* Aegyptij *non inundante* Nilo *terramq; irrigante: aut inopinati mali successione, ut cùm terræmotibus* Sicilia *quatiatur, emigrare decernunt.* Item *si rursum ignis ab* Aetna *in* Catanen *flueret, & de emigratione cõsultarent. Si igitur alicuius boni defectu transmigrare decernimus, prænarrationem ita sumemus. Maiores nostri ciuitates ædificarunt, ac in hoc loco nullo alio * nisi hoc bono, urbem statuerunt: quòd dum solidum ac firmum fuit, commode incoluimus.* Nunc *uero nostris bonis abdicamur, quæ postquàm abeũt, est omnino transmigrandum. Si autem malum quid aduenit, prænarrationem ita dicemus: Maiores nostri nullo huiusce mali indicato timore, ciuitatem hic ædificarunt: quod si uidissent, profectò non ædificassent.* Qui *uero permanendum hic putat, & in prisca ædificia, quibus nihil antiquius, redibit: pro aliquo deficiente bono sic dicet:* Non *idcirco maiores nostri hic urbem ædificarunt hoc duntaxat bono contenti, sed multis alijs commodis allecti: quæ si adsunt, unius boni absentia tantopere dolere non decet. Si quid mali aduenerit, ita dicet:* Non ** impaßibilem & immortalem hic urbem crexerunt maiores nostri, sed ut eam humanis affectibus incommodisq; subiectam: quod exemplo ostendendum est.* Non *inundante amplius* Nilo Aegyptij *transmigrare decernunt: tu sic dices: Maiores nostros nullo*

* ἐπαρθέντες, animo celsi & erecti.

* ἀπαθῆ, nullis perturbationibus calamitatibusq; obnoxiam.

nullo alio bono commotos Aegyptũ incoluisse puto, nisi hac duntaxat uberrima Nili inundatione feracißimaq; agricultura: quãdoquidem neq; montium tutela munimur, neq; aliorum fluuiorum pulchritudine oblectamur, neq; arborum fructibus enutrimur, ubi nec oleæ sunt, nec uites ullæ. Qui permanẽdum decernet, sic dicet: Non fluuij solum inundatione maiores nostri Aegyptum incoluêre: sed multorum commodorum copia ducti: ut, cœli benignitate, spatiosa planitie: mira traijciendorũ mercium facultate, uicinitate maris & fluuij, quæ uario usui esse potest: nec propter fluuij irrigationem, quæ plerisq; populis à Deo data. Nusquã enim extra cœli limites habitatur. Item ignis ab Aetna in Catanen fluit: incolæ transmigrare decernũt. Qui transmigrandum esse censebit, ita dicet: Non existimo, quòd maiores nostri sub Aetna Catanen ædificassent, si hæc futura mala reputassent. Ignem in monte consiturum arbitrati, hic urbem erexerunt: dum ignis in monte se continuit, permansimus: postquàm superuenit ciuitatemq; consumpsit, transmigrandum est. Qui uerò permanẽdum esse censet, sic dicet: Non enim maiores nostros cum Catanẽ ædificabant, propinqua Aetna latebat, neq; quòd candentes riuos demitteret, neq; ipsa ignis natura præteribat: quippe qui è monte fluere, imminensq; incendium Catanæ minari solebat. Quare non ut immortalem, neq; tanquam malis igniq; non obnoxiam Catanen ædificarunt, quando multis etiam qui Catanen non habitarunt, ingens conflagratio illata est. Alijs enim casu, alijs uero ex insidijs, nonnullis deniq; è cœlo immissum incendium est.

De legum

De legum promulgatione & abrogatione.

Legum promulgatio cum circunstantia, legum quoq; abrogatio cum circūstantia has prænarrationes habebit. Cum legem abrogare uoluerimus, dicemus hoc fieri oportuisse: neq; legem à principio fuisse scriptam. Neq; *enim est hoc ipso quid antiquius, neq; * consultationi magis consentaneum, quàm fateri solutam esse legem, quòd à principio scripta non fuerit. Progrediens oratio ex his quæ concidunt confirmabitur: neq; enim hæc & hæc mala experti essemus: postquàm lata hæc fuit, uaria mala perpeßi sumus: quare hanc legem abrogari dignum est.* Manifestum *igitur est quomodo legem quis in problemate abrogabit, cum aliquid mali ex ipsa lege intercedet, & ne id amplius fieret, aliqui considerabunt.* Vt, *Lacedæmonij post ea quæ in* Marathone *gesta sunt,* Panselini *legē soluere decernunt: hoc modo:* Non *hanc legem in* Lace*dæmone à principio esse oportebat: non enim tali gloria, neq; trophæis, neq; officijs, neq; his quæ nos decerent, careremus.* Legum *igitur abrogationes promulgationesq́;, ut dicebam, peristasin: id est, circunstantiam habere opus est.* Quoniam *ambæ sine causa uel peristasi, solum exercitamentum esse uidentur: qua ex re narrationes non habent. Cum uero scribimus legem & promulgamus, eadem narrationis præordinatio fiet.* Hanc *legem prius ferri oportuit: quòd si antè lata fuisset, nūquàm hæc mala subiuissemus, quæ lege nō lata subiuimus: hoc modo:* Alcibia*des post ea quæ ad* Cyzicum *gesta sunt legem tulit, nequis ab exercitu imperator uocaretur: sic dicet:* Hanc le-

*dignitati

gem

*gem multo antehac ferre & sancire debuimus:*non enim uobis obfuiſſet, quòd Alcibiadem ex Sicilia non reuocaſtis. Vel ut illud problema, Quòd mœchi pecunia redimūt ſe, multi mœchantur, & pecuniam * depoſuerunt. Mœchos quis occidi licere decernit. Hic promulgatio legis & abrogatio eſt. Præordinatio narrationis fiet, Quòd illam legem de pecunia ſcribi non oportebat: ſed hanc à principio fieri opus erat, quæ mœchos non immerito occidi putaret.*

*οὐ γὰρ ἂν ἔβλαψε.

*ſoluerunt

De bello, & pace.

CVm bellum cum aliquibus ſumendum uel dimittendum cōſultamus, ſic præordinationibus utemur. Cum bellū ſumi debere ſuadebimus, ad antiquiora crimina recurremus dicentes, Quòd his olim bellum inferri debuit, quoniā nobis inimici, uarijsq; iniurijs & detrimentis nos affecerunt. Mox ad ea quæ nuper fecerunt deſcendemus: uetuſtiores iniuriæ narrationis præordinationem afferēt. Quæ uerò propter bellum conſules, narrationē: hoc modo: Oraculum Crœſo datum, ut Græcorū optimos in ſocietatem ſumerent: ſumpſit igitur Lacedæmonios. Conſulit quis Athenienſibus cum Cyro ineundam eſſe ſocietatē: Olim Crœſo bellum inferri oportuit. Poſtquàm enim imperium ab Allyate patre accepit, & Græcis, & in Aſia Doribus, & Ionibus Aeolijsq; inſidias tetēdit. Ante Crœſi imperium omnes Græci liberi erant. Hoc igitur amplificatum præordinatio & prænarratio erit: deinde narratio. Poſtquàm Crœſo ſuaſit oraculum Græcorum optimos in ſocietatem capiendos, Lacedæmonas optauit, cepitq;: & ciuitatem noſtrā iniurijs affecit: proinde bellum, icto cum

Cyro

Cyro fœdere, aduerſus Crœſum ineamus. Et rurſum, curuli certamine Alcibiades in Olympijs uictoriam aſſequutus, interrogantibus Elijs unde eſſet, reſpondit, ſe ex optima ciuitate natum: ipſum uerberibus cæciderunt. Reuerſus conſulit exercitũ in Elios mittendum. Præordinatio narrationis eſt: Elijs prius bellum inferri oportuit, quoniam inimici ſunt & Lacedæmonijs opem ſemper attulerunt, & Corinthijs naues, & pecuniam in eo bello commodarunt, quod contra nos olim geſtum eſt. Eodẽ modo Thucydides ait, Elij naues inanes & pecuniam quæſiuerunt. deinde narratio: Poſtquàm in certamine uici, unde eſſem, interrogarunt: ego enim optima reſpõdi: ſubinde me pulſarunt, ciuitatemq; noſtram graui contumelia affecerunt: proinde bellum non immerito indicẽdum. Cum uero bellum dimittendum conſultabimus, narrationis præordinatio erit: Quòd bellum à principio moueri non oportuit. Cauſas ſi habemus, ab hiſtoria ſumemus: hoc modo: Bello Peloponneſiaco Delos quatitur. Bellum quis inter Græcos dimittẽdum decernit, & hoc modo dicet: Bellum hoc à principio non in nos, ſocios, amicosq; noſtros: ſed in Barbaros qui prius ſemper bella intulerũt, moueri oportebat: ex quo longe clariores euadere potuiſſemus. Hæc erit præordinatio ſiue prænarratio: deinde narratio: Poſtquàm nunc Delos quatitur, quoniam qui mutuis ſemper diſſenſionibus certamus, nos Deus amplius tolerare non poteſt, inteſtina hæc bella dimittamus. Cùm hiſtoria non adiuuamur, præordinatio ex belli calumnia orietur, hoc modo: Bellum hoc à principio moueri non oportebat, nec pacem deſerere debuimus: quoniam bello nihil pernicioſius

tiosius magisq́; difficile: quippe quod omnia ferè mala complectitur, nihilq́; præter damnum & tristitiam continet. Pax pulchra & quæcunq; in se complectitur pulchra. Quòd enim bellantibus sol defecit, quòd à funesta clade abhorrens æquis eam oculis spectare nequiuit, bellũ quis dimittendum consultat. *Hic igitur, ut exposui, bellum uituperabimus pacemq́; laudabimus. Mox in narratione procedemus eclipsimq́; solis narrabimus, quare bellum dimittendum est.*

*οἷον, πολεμούντων ἤδη ἐξέλιπεν ὁ ἥλιος.

De impietate & morte.

Cum impietatis quempiam accusamus, antè accusandum hoc crimen prænarrabimus: antiquioraq́; delicta quæremus, siue quid impij præcommiserit: ac si historiam habemus, ab illa prænarrationem quæremus. Si uulgare fuerit problema, per paralepsim distrahẽdo dicemus. Aliam equidem uitam dicere, & quàm impius, quàm prophanus, quàm in omni re laudabili penitus indocilis, dicere prætermitto: ne de quibus non nunc iudicatis, audiendo uos afficere & excruciare uidear. Verum id inauditum, quod nuper ausus est, impietatis genus uobis exponã: hoc modo: Sacris initiatus quis fuit, & impietatis accusatur. Problemati ipsam prænarrationem accommodabimus, deinceps ad narrationẽ descẽdemus. Postquàm tempus mysteriorum aduenit, simplices tantum & puri castiq́; sacris initiari debebant, qui templum inirent: at hic nec castus fuit, nec ullo piaculo expiatus. Eodem modo dicemus quæ sequuntur. In his quæ ab historia: hoc modo: Athenienses impietatis in Potideam accusantur: quòd Athenienses à principio impij, & quòd Lacedæmonij propter hoc his

bellum

bellum intulerunt, & quòd primum quidem Cylonion *scelus insequi noluerunt: deinde quòd sacra quæ x x x. quotannis fieri solebant, dimiserunt: demum quòd ciuitates Græciæ has quidem impie uastarũt, has funditus euerterunt. Mox in narrationẽ descẽdemus, Et nunc Potideam *incolunt, quæ Corinthiorum est: & quæ sequentur. Cum autem defendimus, è contrario faciemus: & siquid pie factum ex historia antiquius erit, quod causæ cõferat, prænarrabimus. Si uerò humile fuerit problema, per paralepsin inducemus: ut paulò suprà in accusationibus dicebamus. Item si homicidij, uiolentiæ, ac similium iniuriarum accusemus, eodẽ modo antiquiora quæremus, si ex historia habeamus: si uerò non, per paralepsin ponemus. Simili modo & in defensionibus, *probitatem uitæ ab historia sumptam apponemus: uel per paralepsin inducemus. Quapropter in ciuitatibus facta, in hominibus uita gesta has, quæ narrationi cõferunt, prænarrationes instituunt.

*ἄγος.

*ἄποικον, coloniam.

*τὴς ἐπιεικείας.

De publicis maleficijs.

SI publicorum maleficiorum accusamus, à uetustioribus incipiemus, hoc modo: Trecẽti captiui fractis nocte uinculis, præcipiti fuga in patriam ueniunt: lex noctu portas aperiri uetat, quare præfectus his portas non aperuit, & publicarum iniuriarũ accusatur. A' uetustioribus accusator sumet initium, hoc modo: Nos popularẽ consensu hunc præfectum designauimus præ omnibus ipsum honorantes: at hic à principio patriæ infestus, id in præfectura celare non potuit. Ita enim male imperauit, ut superaremur: &, post aliorum cædem, *grauem conflictum, in quo trecenti ciues capti sunt, pateremur. Deinde

*χαὶ ὕστερον βαρεῖαν.

inde ad narrationem descendemus. Sed postquàm captiuis ciuibus eam audaciam fortuna tribuit, ut uinclis se exoluere possent, & latere: & cætera quæ sequuntur. Cum autem defendimus, sic agemus: Ego *tanta fide amoreq́; à principio patriam complexus sum, ut cum bellum gerere uelletis, mei in patriam amoris haud ignari, cæteris prætermißis, publico consensu me imperatorem designaretis.* Eodem *modo in tyrannicidarum uictorumq́; causis procedendum est: in quibus eorum uitæ prænarrationes instituent: unde in negotiorũ narrationes, ex quibus iudicium nascitur, facilius progrediemur. Hæc igitur de negotiorũ prænarrationibus diximus, & unde incipere oportet ostendimus: ne sine capite in negotia incidere uideamur. Deinceps ostendendum erit, quibus modis narratio amplificatur.*

De narratione.

PRimum *quidem dictorũ quodq́;, tribus, & quatuor, uel aliquãdo pluribus membris efferre oportet.* Nam *ne in angustias narrationis potentia redigatur, præscriptus modus est, quemadmodum & procemium: sed licentiam habet & modum, uoluntatem uel potentiam dicentis: hoc modo:* Ego *non mediocri erga patriam charitate affectus, nec hodie nec nunc rempub. amare cœpi: sed meæ in uos pristinæ beneuolentiæ multa extant monumenta, quam, cum ea quæ ad uestram utilitatem pertinebãt summo studio cogitarim, milies uobis ostendisse uideor.* Ipsa *enim res sæpe repetita, ornatum illustrat orationis.* Nutrit *autem potentiam oratoris in * circumscriptionibus quàm maxime exercitari.* Nam *ex neceßitate uarijs, differentibusq́;*

* ἐν τοῖς περιγραφοῖς.

busq́; nominibus abundamus, dum uarijs ualdeq́; translatis nominibus membra uariare curamus. Primum igitur ex *interpretatione propagatur oratio.* Deinde *prætermissum quærentes membris quibus possumus id dicemus: hoc modo:* Hoc *equidem ipse non feci, nec fecissem, nec unquam id tale perpetrassem.* Deinde *perpetrati causam quæremus, & quando inuenerimus, quibus possumus membris, quæque exponemus.* Nullus *enim sensus in approbatione narrationis sic pulcher est ut causa.* Præterea *&* **logismi: id est, considerationes narrationem amplificant, si ante actiones nos ipsos consuluisse diceremus: quòd si id facere uoluissem, hoc mihi obstitisset.* Et *mox causas apponemus:* Si *hoc perpetrare uoluissem, hoc mihi impedimēto fuisset.* Sed *exempli gratia contemplationē hanc in problemate dilucidiorem faciemus.* Esto *imperator qui portas non aperuit.* À *dimittendo primum incipiendum est.* Nos *instante bello & erumpente pugna excitataq́; uictoriæ spe neminem alium publicis suffragijs imperatorē creauimus, neq; rebus præfecimus, neq; exercitum cuiq; credidimus.* Deinde *quod factum est.* Quin *etiam hunc dignum imperatorem putauimus, cui ciuitatis dignitatem commisimus, omnemq́; reipub. potestatem habere, & pro arbitratu suo cuncta gerere iussimus.* Deinde *causa.* Huic *reipub. summā non tanquam prodituro, & inimicos amaturo: sed studiosissime rebus nostris profuturo commisimus: at hic hæc excogitauit.* Rursus *ex omissis dicet.* Neq; *bene imperauit, neq; magnifice: neq; modeste rebus præfuit.* Deinde *causa omissi.* Infestus *enim fuit ciuitati & penitus iniustus, ac turpitudinis cladisq́; nostræ, & inimicorū uictoriæ autor*

**syllogismi*

*riæ autor fuit. Postquàm uero Deus de repub. nostra bene meritus, ac publica mala & errata correcturus, nostræ ciuitatis fortunam ita fouere uoluit, ut capti ciues se uinclis exoluerent, fugæ salutisq; potestatem assequuti sunt. Deinde à logismis: id est, considerationibus. Hic imperator considerabit, quòd si portas aperuisset, trecẽtos captiuos seruare potuisset, nulliq; utilitati hæc sibi proditio esset, & ex illata clade aliqua nobis consolatio superesset. Si autem non aperiet, cupiditatem suam explebit, morientur omnes, & in angustias omnia nostra redigentur: sed ut id faceret, elegit. Item obseruandum, quòd facta causasq; factorum, & omissa causasq; omissorũ, & logismos, & cætera in pluribus uarijsq; membris tractare poterimus. Si uero modus in narratione factorum amplificetur, problema apparatur, & non simpliciter narratur. Causa enim narrationẽ approbat, modus uero apparatum confirmat. Narrationum modi tres sunt, simplex, *approbatiuus, & * apparatiuus. Quando igitur res multæ sunt & uariæ: præterea decentes & accommodatæ quæ aduersarios lædant, nos uero adiuuent, tunc simplici narratione utemur. Munita enim satis per se res uerborum uehementia non indiget. Cum uerò politica narratio breuis erit, approbatiuo modo utemur, causisq; rem ipsam approbabimus, ut magis oratoria fiat, si causarum appositio narrationis approbationem adiuuarit. Cum autem breue quid & iucundum erit, approbatiuo modo utendum est, nec ab eo modo tunc abstinendum. Apparatiuus idcirco dicitur, quòd ab apparationis partibus adiuuatur. Dicebamus enim paulò suprà, quòd causa approbat, &*

* ἐγκατάσκευος.
* ἐνδιάσκευος.

*modus apparat. Simplex narratio apud Demosthenē est, in supplicio contra Cononem. Exiuimus in Panacton, annus hic tertius: & nobiscum simul Aristonis filij castra posuêre: nobiscumq; conspirauêre, & Amidas oppugnauerunt. Non potest orator hic grauiorem facere orationem quàm ea quàm tenuia dicēdo, quæ illi gessere. Nuda enim dicta maiorē uehementiam, habēt, quàm si quis ipsa oratione ornaret. Approbatiua narratio est, quæ contra Aristocratem. Fatendo nanq; Cheronnesum ciuitate periclitari, causas dicit quibus seruata est, quibus'ue destructa. Est autē hoc tale, defuncto Cotyo, Berisaden & Amodocum & Cersobleptim, tres pro uno Trhaciæ reges fuisse constat. Ex hoc factum, ut hi inter se ipsos aduersarentur, uos autem subditi seruiretis. In uniuersum igitur narratio omnis hac contemplatione consumatur. Apparatiua uerò est illa pars narrationis, in qua de legatione apud Demosthenem agitur. Spectaculum graue ò Athenienses & miserabile fuit cum in Delphos traiecimus: ubi effossas domos, mœnia circundiruta, prouinciam hominibus orbatam, & mulieres deniq; ac pueros senesq́; uniuersos miseros cernere erat. Optimum uero & quàm maxime necessarium est uidere, quòd narrationes * simplices ita in omnes modos incidunt, ut ipsarum aliquæ partes simplices sint, aliquæ approbatiuæ, nonnullæ deniq; apparatiuæ: ut apud Demosthenem ipsa narratio stat. Si enim dicatur, Vos hunc legatum designastis, non tanquam unum ex his qui res uestras proderent, sed alios seruarēt custodirentq́;: id enim approbatiuæ partis est. Cum autē dicit, Qui in prima concione omnia in Philocraten dicit, &*

* quàm plurimæ

postridie

postridie commotus proditionē patefecit, simpliciter hoc dicit, simpliciterq; narrat. In fine ostenditur, quòd apparatiuo modo hæc de Phocea narrantur. Qua ex re narrationis uigor ex triplici re constat, uel ex re ipsa, uel axiosi, uel ex causa axioseos: quæ differentibus membris, uel duobus uel tribus sæpe simul sumptis continuatè dicatur. Sic enim splendor maior erit magisq; uarius, cum rem tribus membris uel quatuor dicimus. In fine uero axiosim axioseosq; causam ingerimus. Coram matre ex lege indemnatorum quis filium interfecit: mater statim obijt, accusatur pater, quòd huius mortis autor fuerit. Comprehensum filium uulnerauit: unaq; cum uxore, tanquam alienigenam, tanquam inimicum, tanquam ex aliquo hoste natum, interfecit. Res ista est. Deinde axiosis, Quis non conqueratur? quis non in furorem conuertatur? quis non his quæ nuperrime facta sunt grauiter angatur? quis non iustum supplicium imploret? Deinde causa, A quo indigno sanguine fœdata domus? à quo prophanæ mortes? à quo impia iugula? à quo uniuersum genus cæsum? nempe à quo nemo expectasset.

HERMOGENIS
DE INVENTIONE LIBER TERTIUS.

TERTIVM *hoc mihi editũ est compendium, potentißime Iulie Marce: de his rebus, in quibus te præueni: ut per me summæ partis rhetorices artem considerares: ubi in primis capitum introductio ostenditur, & horum modi, & ex quibus fiunt: Deinde de solutionibus agitur, & ex quibus constant: deinde de epicherematibus, & locis ex quibus sumuntur. Deinde de * efficacia quæ secundum quodq; epicherematum sumpta operatur: Ac etiam de enthymematibus in hac mihi adinuentis: in quibus quidem & in capitibus summum acumẽ inuenitur. Præter hæc quæ ex his prouenit rhetorice, non nisi complicitam inuenerunt. Sed in primis breuibus, quædam de * præconfirmatione mihi dicenda uidentur.*

*ἐργασιῶν.

* περὶ προκατασκευῆς.

De præconfirmatione.

PRAECONFIRMATIO *antiquior pars cõfirmatiõis in oratione, ut nomen ipsum ostẽdit, esse uidetur: cuius quidẽ officiũ est capita & quæstiones præexponere, quibus cõplexa oratio hypothesin complet: ut illud Demosthenis in Aristocratẽ: Tria me uobis exponere par est, unum*

est, unum quidem ut præter leges decretũ dicatur: alterum quòd hoc inutile ciuitati: tertium quòd indignus est hoc Charidemus. Horũ quid primum, quid secũdum, & quid ultimum audire uelitis, in uestra potestate situm est. Hæc enim prædicens omnẽ nobis in capite diuisionem significat orationis: deinde secundum quodq; ipsorũ incipiens, transigat: & approbationibus accommodatas singularũ argumentationum uires inducat. Item in legationis malè gestæ narratione hoc dictum præcõfirmationis locum & uim habet. Consideretis uobiscum in his quæ reipub. conferunt, de legato sumere orationem. Primum quidem quæ reuelauit: secundum quæ persuasit: tertium quæ in eum statuetis: Post hæc, tempus: & in omnibus his, si sine largitione: uel non hæc omnia facta sunt. Etenim hic in capitibus crimina præponãtur, quorũ secundũ quodque arguet & demõstrabit. Si uero quæras, si his capitibus orationem effecit: uel si his solis: uel si ordine promißionis in approbatiõe usus fuerit: propriã contẽplationis orationẽ in approbatione inuenis, & artem huius & dispositionẽ habes in ea oratione, quæ de mala legatione inscripta est. Ne dicas rhetorẽ primũ capita non exponere, quod præcõfirmationis est proprium. Permagni utiq; interest, si ex arte disciplinabilẽ contẽplationẽ cõsideraris: uel iudicialẽ orationis neceßitatẽ, quæ ad utilitatem eorũ quæ in quæstionẽ ueniunt, disponatur, cõtemplatus fueris. Postquàm illud tibi urbanũ & gratũ est prædici, ut obseruauimus, præcõfirmationẽ hanc nõ uno loco cõiugatã, sed duplicẽ rhetor instituit. Quãdoq; enim post proœmia præconfirmationẽ locat: ut in malè gestæ legationis oratiõe. Quandoq;

doq; post narrationẽ:ut in oratione cõtra Aristocratẽ. Et *hoc dicere sat fuit,quãdo duplicẽ ea locũ habet.* Te autẽ *id non celabo,quod quãdoq; in rhetore cognoui.* Etenim *mihi iam cõsummato in rei præstantia dubitare cõtingit, an præstans rhetor iudices decipere debet , an promissio= nem sine dolo præstare:& post narrationẽ præcõfirma= tionẽ ponere,simulq; cõfirmationẽ accõmodatè inducere: ne à promissione discordante memoria mentiri uideatur: sed potius ut promisit cõfirmationẽ locet.* Quãdo autem *debet iuste uideri promittere,promissioq; frustra ponitur: tunc post procemia præconfirmare:& interea narrationẽ ordinare,deinde memoriæ promissionẽ per narrationẽ ca= pere,postremò ut uult confirmare uidetur:ut in oratione male gestæ legationis planè prosequitur.* Hic enim dicẽs, *pœnas primũ quæri oportere quas promisit, quòd inno= cens est in ratiõibus post multa capita posuit:atq; omnino ordinẽ cõfusæ promissionis,non ut promissum est,appro= bauit. Si uerò in orationẽ ipsam secũdũ unãquamq; partẽ dicere oporteat,proprias & arcanas artes habet,nec illius dispositionis propria sunt,sed cõmunia disciplinabilis ta= lium artis fieri possunt. Amplũ etiã aliud præcõfirmatiõis genus antiquis inuentũ est,quod capitũ promissionẽ non habet:sed demõstrationẽ talẽ instituit,ut secundũ leges iu= dicium inire uideatur.* Præcõfirmatio *autem si uocetur & illud decẽter,cũ oratio ante capita dicitur,& cõuenienti= bus logismis,id est,cõsiderationibus omnẽ cõfirmationem prouocat:quo quidem nõnulli antiquorũ usi sunt.* At De= *mosthenes in oratione contra* Mediã, *cum status finitiuus esset,cõcisis definitionibus,quẽadmodũ scimus,in sensibus*

usus

*usus est: quibus ostēdebatur studiosis accusatoribus in eos agere licere, qui se in sacris male gessissēt: & si quid præter ea quæ legibus statuta sunt, in Dionysijs fecissent. Deinde postq̄ hoc legibus ostendit, sic in definitionis exercitationē ꝑgreditur. Accusatio hæc legibus inita nihil neq; cōfirmationi definitionis conferre debebat, neq; uictoriæ, qua factū impietatis et nō cōtumeliæ uideatur. Itē Aeschines in oratione contra Timarchum hoc præconfirmationis modo usus est. Nam dum eum impudicitiæ accusat, & quòd male patrimonium Timarchus absumpserit, talem præconfirmationem instituit, qua eos qui petulanter & luxuriose uiuerent accusari licere asserebatur. Hoc profectò neq; coniecturæ capitibus accommodatur, neque ad uincendum sibi in causa opitulatur. Etenim si hanc licentiam dant leges, quicunq; eos accusare uelint, qui ita uixerint, nihil per hoc magis Timarchus, qui talis est, his sensibus arguitur, quòd talem in capitibus ostenderit: sed à proposita causa huiuscemodi confirmatio aliena uidetur. Si quis autem mihi dicat, *quo modo Demosthenes in oratione cōtra Timocratem, inter duo legitima* unumq; inlegitimum legem intulit à Timocrate scriptam: & hoc medio sensu in capitibus usus est, quòd legumlatores his aduersantur, qui ea non faciunt quæ leges iubent: * & hoc etiam, quòd causas dicant, quomodo uolentibus accusandi potestatem faciunt: ubi pars capitum inest, præconfirmatio autem hic. Quando alterius status alijs capitibus diuisi neq; legitimo confirmati sit oratio: tunc præcōfirmatio legitimum facit: ut in oratione cōtra Timarchum, ubi cum status coniecturalis esset, præconfirmatio legitima fuit.*

*ὡς Δημοσθένης.

*τοῦτο παρανόμως.

*καὶ τοῦ πῶς διδόναι τὴν ἐξουσίαν κατηγορίας τοῖς βουλομένοις, ἐξ οὗ τὰς αἰτίας καθ' ἃς ἔχει μὲν κεφαλαίων μέρος ἐγένετο, προκατασκευῆς ἐνταῦθα.

*ma fuit. Item in oratione contra Mediam, cum status finitiuus esset, præcõfirmatio caput legitimum fecit. Neq; enim definitio, neq; coniectura hoc * legitimo capite ceditur. Oratio uero in Timocratem cum negotialis esset, & cum legis promulgatione ac legitimo capite approbari deberet, partẽ quam ex lege cõstrebat, ipsi legitimo reseruauit. Illud autẽ in his rhetorũ locis seruari dignum est, quòd cum noua certamina inirẽt, hic impudicitiæ, ille uero de Dionysiorũ * præpositione, quæ apud Atheniẽses inusitata erãt, hac necessaria præcõfirmatione utũtur: Quòd nemo prius in huiuscemodi controuersiã descẽdit. Quod nõ immerito fecerũt, ne à iudicibus repellerẽtur, q̃ de his agere auderẽt, de quibus nemo antehac agere ausus est. Quare ut iudices oratio doceat, suadeatq;, discãt quòd id de quo iudicant, ex legibus legumq́; uoluntate oriatur.*

* τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ τέμνονται.

* προβολῆς.

De capitibus.

DE *capitum inuẽtione secundũ diuisiuã artem diximus, & quæcunq; cuiq; statui propria erant: quæq; cõmunia & quæ diuersa exposuimus. Reliquũ est ut ostẽdamus, quomodo diuisiua arte proposita quodque caput assumptũ cõmode cõfirmemus: quod in tota rhetorice difficilius cẽseri solet, & uictoriæ robur in capitũ confirmatione cõsistit. Caput igitur uel à nobis ipsis inducitur, qd' confirmatione indiget, uel ab aduersarijs ponitur, quod eget solutione: hoc modo: Cum causam defendimus in cõiecturali, argumentorum requisitionẽ inducimus, relatáq; argumẽta ac signa dicemus. Deinde cõfirmabimus, epicherematibusq́; instabimus: quoniã cuiusq; negotij ac criminis argumẽta adhibere opus est. Cum uerò accusamus positum*

*ſitum ab aduerſario caput, ingeſtaq́; argumenta ſoluere debemus: ac dicemus, nõ omnis negotij argumẽta adhiberi oportere: & in hoc cõfirmatione utemur quæ ab epicheꝛmatibus ſumatur, ut argumẽta peti nõ oportere oſtendamus. Item in negotialibus ſi accidat, aut capita ponamus, nouosq́; ritus iuduci nõ oportere dicamus, aut præter ea quæ uidentur, quicquam dici non oportere, uel cõſuetudinem ſolui non debere referemus: & quodcunque horum inducamus. In confirmatione epicheꝛematũ auxilio adiuuemur, oſtendẽtes quòd nihil horũ fieri oportet, neq; nouos ritus inducere, neq; ſoluere quæ uidẽtur, neq; conſuetudinẽ prætcrire: uel poſitum ab aduerſarijs confutare, qui hoc fieri nõ oportere dicebant: ubi iterum ſolutione nobis opus eſt, ut oſtendamus nouos ritus inducere oportere, & ſoluere quæ illis uidẽtur, & conſuetudinem præterire: in cuius rei confirmatione epicheꝛematibus adiuuabimur. Cũ autẽ multi multa de epicheꝛematibus exponãt, prolixaq́; oratione repetãt, ac nemo de his aperte & copioſe dixerit, dilucidiora tentabo. Summum enim eſt ſecernere, quæ epicheꝛematis inuentio, quod caput ſolutionemq́; approbet: quæ efficaciæ inuentio, quæ epicheꝛema cõfirmet: quæ enthymematis inuẽtio, que efficaciã roboret. Cũ igitur caput inducimus, ſimplici poſitione indigebit, & ad hoc cõfirmandũ redũdãtia epicheꝛemata cũ protaſi ingeremus. Perfectiſſimũ enim cũ ponitur & inducitur ab aduerſarijs: tũc protaſi, hypophora, antiprotaſi, ſolutione, & ea quæ antipophora uocatur, caput ornare opus eſt. Quid autem horũ quodq; ſit, manifeſte aperiã. Protaſis, eſt hypophoræ*enũtiatio. Hypophora,*

* ἐπαγγελία.

*phora, est aduersarij oratio. Antiprotasis, est solutionis enuntiatio. Deinde solutio quam ex argumentorum approbatione conficimus, hoc modo: Si accideret, Philippus discurrit, Cheronnesum populatur: Demosthenes Isthmũ perfodiendum consulit. Statim igitur hæc ab aduersarijs oratio proueniet: hæc erit protasis, quàm difficile est Cheronnesum perfodere: hæc hypophora: est autem hãc istorum orationem nõ difficile soluere: hæc erit antiprotasis, diruere enim facile est: hæc erit solutio quæ epicherematibus indiget. Sic igitur caput implebis: quãdoq; non nocitura protasis relinquit hypophoram: ornatus enim est orationis: aliquando nihil confert. Quandoq; hæc antiprotasis & protasis, pulcherrime cõtemplationis demonstrationem ostendũt, si interpretatio nominibus adhibeatur. Ex quibus hypophoræ genus quomodo detrahatur & ostendatur, curiosè cõtemplemur: hoc modo: Aegrè quis ferret, ut audio, si sola eorum qui hic in repub. uersati sunt oratio, pœnas subeat. Si enim dicebat, audio igitur hunc in concione ambiẽtem dicere, quæ nunc æquè apud uos dicet, iniquo animo ferens, si sola eorum qui hic in rep. uersati sunt oratio, pœnas subit: cum protasi ponitur. In quibus autem orationibus speratur hypophora, hoc est protasis. Cum autem dicitur ægrè feret, si sola eorum oratio pœnas subeat, qui hic in rep. uersati sunt, hoc est hypophora. Quandoq; antipotasis deficit, hoc est solutionis enuntiatio. Est autem non obscurum hoc Atheniẽses, quòd Leptines & siquis alius de lege dicat, nil iusti de ipsa dicet: hucusq; protasis est. Dicet etiam indignos quosdam homines inuenta immunitate ministeria * aufugisse:*

*ἐκδεδυκέναι.

gisse:hoc est hypophora.Ego autem, quoniam accusare omnes,quòd largitionẽ abstulerint, iniquum est facinus, dimittã:hoc ipsum statim solutio est. Deficit antiprotasis, *quã implercs,si diceretur:*Nullo quidẽ pacto ô Athenienses,*uos orationem hãc recipere æquum est, quòd quidam accusent omnes, quòd largitionẽ abstulerint, iniustũ est.* Et *relicta quidem antiprotasis sensui nihil detrahit, sed ipsam in protasi potentiam habet, quæ ipse duntaxat ornatus est orationis.Postquàm sæpe absq; protasi & antiprotasi penes antiquos inuenimus:ut, iniuste tamen dicet qui incepit: hypophora absq; protasi.* Deinde, *præsens quando logistæ me inducebant,quare non accusas? solutio absque antiprotasi.* Hoc *ab antiquis cõsummatur hoc modo:*Philippus *de* Halonneso *dicere cœpit, quòd uobis eam dederit,quæ sui ipsius erat:non autem dicit uos iuste ipsum postulare:quæ cum uestra non esset, neque capere neq; habere licebat.*Hæc *prius apud uos dicebat, cum ad ipsum legatos misistis:id totum protasis est.*Deinde *hypophora,* quòd prædonibus immißis ipsam insulam poßidet,& eam adire sua interesse : hucusque est hypophora.* Hanc *autem orationem sicut iusta non est,ita non-difficile est ab ipso accipere:hæc antiprotasis est.* Omnes *prædones qui aliena loca occupant,eaq; muniunt, subinde alia malè perdunt.* Hic *uerò qui de prædonibus pœnas sumpturus est eosq; superaturus,non utiq; decenter deceret,* Si *quæ illi aliena loca iniuste habeant, hæc sui ipsius *fuisse ostendat : hoc quidem solutio est.* Capitis *igitur inductio ex quatuor rebus consummatur, protasi, hypophora,antiprotasi,& solutione.*

* ὡς λῃστὰς ἀφελόμενος.

* ἑαῦ γίνεσθαι.

De inten

De intentione, & depulsione.

Sciendum quidem est, intentionẽ & depulsionem, cõtraria capita antilepsis, ex diuisiua arte prodijsse: hoc modo: Mihi filium interficere licebat: antilepticum caput. Sequitur intentio, non licebat: Deinde depulsio, etsi licebat, non tamen corã matre: Et rursus, innocens in oratiõe: caput. Sed non insons: intẽtio. Si autem innocens, non ut ciuitati iniuriam faceret: depulsio. In omni autẽ statu secũdum quodq; caput certamẽ experiri opus est: & ut intentioni & depulsioni conuenit confirmationes inducere. Omnino enim è duobus alterum, uel quod intentionis, uel quod retentionis siue depulsionis est firmißimũ accipere oratorẽ oportet: ut cum nouos ritus induci oportere dicimus: caput est. Deinde dicimus, quòd nouos ritus inducere utilitati congruit: hoc enim per retentionẽ inducemus: Deinde quòd nouos ritus inducere non opus est: hoc per intentionẽ est. Et rursus, quòd difficile est id simile facere: caput. Sed non difficile: intentio. Si autẽ & discolũ: id est, difficile faciendum est: retentio. Simul enim abundantia sensuum & epicherematũ uera & nõ ficta, sed multa fiet. Si autẽ quæratur, an intentionẽ prius an retentionẽ percurramus, & in illam prius propositã à peristasi: id est, à circũstantia epicheremata quæramus, an alteram inducamus, & in illam rursus à peristasi epicheremata inuestigemus, in infinitũ consideratio ista sensus educet. Si intentio duplicẽ epicherematũ fidem inueniat, retentio quoq; duplicem: & ad quodque epicherema efficaciam adhibeamus, & ad quamq; efficaciam rursus enthymema: hæc ipsa sensuum consyderatio in infinitũ usq; progredietur. Hoc

autem

autem paucitate ars defutura patitur. Sed ueteres sæpe absq; epicherematibus in solutionibus, ipso intentiuo & retentiuo tantum uti cõtenti fuere: ut in superioribus milies exposuimus. Ordinem uero non semper eundẽ habet, an ponenda prius intentio an retentio: sed admirabilius ipsorum & uehementius, secundo loco statuetur. Patitur autem hoc quandoq; quidem intentio, quandoq; retentio.

De uiolento.

EST etiam tertium solutionis genus admirabilißimum, uehementißimum, gloriosißimumq; quod uiolentum appellatur. Fit autem quando ita in contrarium orationẽ statuere possumus, ut ijsdem aduersarium capiamus, quibus ipse fretus ad dicendum ingressus est: ut Demosthenes fecisse uisus est, At Philippus ægre feret, quum quid in eos decernetis, qui pacis legationem gessere. Per quæ ille seruari putat, per ea se iuste destrui ostendit. Qui enim Athenienses coërceri oportere dicit, ne ad iram Philippum prouocent, hic ipsum supplicio dignum ostendit: & ex eo ipso maxime, quia Atheniensibus hoc decernendum hortatur, ne quid Philippus ægre ferat. Infert enim sic, Ego uero si hoc uerum est, non possum quicquàm cogitando inuenire, quo maiore crimine hunc accusem, si pro consequenda pace pecuniam expendit hic: propter hoc adeo formidolosus ac magnus euasit, ut qui sacramenta ac iusta parum attenditis, quid Philippo gratificandum, an horum autores æquas pœnas daturi essent consideretis. Secundus uiolenti modus est, quando contraria aduersarium facere ostendet, quibus dicit esse prohibitum; ut in illa hypophora. Si igitur pro

Pylis

Pylis & Phocensibus Cheronnesus ciuiti loquatur, Ne accipiatis ô Athenienses, ne per quos promale gesta legatione iniuria affecti estis, ex defensione opprobrium ciuitati praeconfirmetis. Etenim ibi intentione aperte usus, quòd non per Phocenses Cheronnesus seruatur, quatuor antè mensibus seruata, uiolentum adiuit, contrariumq; eius ostendit, quod dixit aduersarius: non solum ipsam non seruauit, sed per destructos Phocenses ipsam in periculum adduxit. Deinde nunc in maiori periculo quàm tunc Cheronnesum inuenit: prius enim facilius, si Philippus poenas dederit: & quae sequũtur. Verum tamen quoniam ab intentione multum differt uiolentum (quoniam intentio dictum aufert tanquam non existens, uiolentum uero dicti contrarium inducit) manifestè hic utraq; significauit. Nam cum dixit quòd per Phocenses Cheronnesus seruatur, intentionem compleuit: sed cum dixit quòd per Phocenses Cheronnesus periclitatur, uiolentum adduxit.

De Epicherematibus.

SIue igitur capita inducamus, uel posita capita soluamus, unde epicheremata, & à quot & à quibus modis inueniantur, quaerere opus est. Siue confirmemus, siue confutemus, ab his ipsis cuncta epicherematon sensa sumentur: & praeter haec nemo aliud quicquã inuenire potest. Itaq; omne epicherema à peristasi factum inuenitur. Peristasis enim est id omne quod in nobis, & uerbis, & negotijs, & iudicijs, & hypothesibus & uita consistit: ut locus, tẽpus, modus, persona, causa, negotium. Septimo autem loco philosophi sylua, id est, materiam addiderũt,

quam

*quam rhetor non * priuata diuisurus habet. Verisimiliter autem cuiq; aliorũ, quantũcunq; potest impertitur. Siue igitur aliquid fieri oportere putemus, id arguendo fieri oportere. Vel ratione enim loci, uel temporis, uel modi, uel personæ, uel causæ, uel deniq; negotij, id bonum esse dicemus. Siue contrà dixerimus, id reputantes non fieri oportere, hoc ipsum arguendo non oportere fieri malum esse referremus, uel ratione loci, uel temporis, uel modi, uel personæ, uel causæ, uel negotij. Præterea siue de præterito, siue de futuro agatur uel nõ agatur, loci & temporis, & eorum quæ sequuntur talis ratio habebitur. Sed hæc exemplis ostendamus, quibus omnia clariora fient: hoc modo: In cõiectura primum caput paragraphicũ, deinde argumẽtorũ requisitio incidit: nisi quid aliud ante ipsam admirabile inueniatur, ut sæpe accidit. Sit autem problema, Pericles proditionis accusatur, quòd eius agrũ Archidamus non uastauerit. Si enim testes Pericles requirat, ab argumentorũ requisitione arguẽdo dicet. Primũ quidem à negotio, quòd proditionis argumenta dari oportet, & caput terminabit. Deinde epichirema inferet: omnis enim negotij de quo quæritur, argumenta præbere opus est. Iustum enim hoc est. Deinde à persona: quoniam Periclẽ non oportet sine testibus proditionis accusari. Deinde à loco, quòd non oportet in democratia sine testibus accusatores fieri. Deinde à causa, quòd propter hoc oportet testes adhibere in causa Periclis & quærere, ut hoc præcognito accusatores nõ falsò & procaciter accusent, & sciant quæcunq; falsò accusarint, ob falsum accusationem esse capiendos, cum in causa uera testimonia non*

* ἰδίᾳ, priuatim.

 attulerint,

attulerint. Si uerò contrà dicamus, non oportere testes adhibere, tunc quoque in peristasin deueniemus caputq́; terminabimus, quòd in causa Periclis testes præbere non oportet. Deinde epicherema à negotio: omne enim negotium cui inest maleficium, occulte fit à malis, ne detecti pœnas pendant. Deinde à persona, quòd pro reformidata tanti uiri dignitate, nemo contra Periclem testari uolet. Deinde à causa, quòd in omnibus maleficijs testes quærere non oportet, sed à conuenientibus signis accusare.

* ἀ Δλμὴ.

**Si non, tentabunt omnes sine testibus maleficia aggredi: sic nullo alio nisi hoc modo capientur. Deinde à loco, quòd & Athenis, ubi ueritas rerum plusquàm testes potest: Vt in oratione in Timarchũ inquit Aeschines, quòd & hospites & non à testibus in populis, sed à ueritate inueniuntur. Item pari modo in uoluntate caput terminabimus, quòd non uerisimile est Periclem patriam prodere uoluisse. Deinde in epicherema conuertemur. Et in primis à negotio, quòd non uerisimile est Periclem patriam uoluisse prodere: quia perniciosa res est ipsa proditio, & quam nemo sustineat, cui sana mens insit: & quòd pro multis & magnis bonis malum facinus nõ aggrederer. Deinde à persona, quòd cum Pericles sim, & patriæ amator, obseruatorq́; Atheniensium, ac magna diuitiarum copia potens, ad prodendam patriam uoluntatem nunquã applicui. Deinde à causa, non uos prodidi, quia cum diues essem, pecunia non egebam: nec à bonis odio habebar, cum à uobis omnibus mirifice obseruarer. Deinde à tempore, quòd cum tantam ac talẽ gloriam gratiamq́; apud uos haberem, patriam prodere nolui, quòd*

Voluntas in Epicherematibus.

prodere

prodere non potui. Et primum quidem de potentia à negotio, quod proditio odiosa res est, & non facilè fieri potest. Deinde à persona, quòd Pericli quàm maxime odiosum & difficile fuit: quippe qui cum maxima dignitate & obseruantia ab Atheniensibus semper habitus est, qui occulte nihil facere potuit. Deinde à tempore, quòd & tunc difficile, quãdo ciuitas ita custodiebatur, ut nemo eam inire neq; exire occultè posset: ut Demosthenes in oratione malæ legationis, ut de rebus inaccusabilis ibi loquitur, deinde non ut iam accusabilis. Et primum à negotio cœpit, nullum negotium iudicio caret, cui maleficium inest. Deinde à persona, quòd & rhetor inaccusabilis nõ est: quisq; enim quorum est autor, horum pœnas dabit. Deinde à loco, quòd & in democratia nemo de uerbis accusari debet. Hi enim quibus est in uerbis ciuilitas, quo modo si isti nõ sint ueri ciues, remp. tutò gerere uidẽtur. Quare, ut dicebamus, omnia capita hoc modo confirmabuntur, confutabũturq;. Vt hoc exemplo dilucidius extabit. Cheronnesum Philippus uastat: Demosthenes Isthmũ perfodiendum censet. Caput, noua consulis, noua inducere non oportet. Primum à negotio, mala res est nouarum rerum inductio. Deinde à persona, quòd noua inducere Atheniensibus non oportet: cum prudentes sint, & principatum gerant, ac legibus moribusq; utantur. Deinde à tempore, quòd noua in bello inducere opus est: noua enim res bellum est, & à seipso multa fabricantur. Item caput rursus incidit, quòd difficile est perfodere Cheronnesum. A' negotio, ipsum enim perfodere difficile est. Deinde à persona, quòd Atheniensibus quàm

Potentia.

maxime difficile insuetis. Deinde à loco, *quòd longè difficile à patria*. Deinde à tempore, *quòd in bello difficile est hæc facere*. Solutio quòd non difficile: tunc * enim negotium facile in nostra regione. Deinde quòd Atheniensibus omnia facilia. Hæc itaque sunt epicherematum genera. Sæpe ab uno genere duo & tria epicheremata proficiscuntur. Vt à persona, quòd non * hic id tale fecit: est enim persona faciẽtis. Quod nõ cõtra hos fecit, est à persona eorum cõtra quos fecisse uidetur. Deinde quòd nõ per hos fecit, est à persona eorum per quos aliquis accusatur: hoc modo: Non est uerisimile Periclem patriam prodere uoluisse, cum tam illustris, tam magnus, tam gloriosus dux esse existimetur: à Pericle hoc, quòd nõ est uerisimile Atheniẽses prodere uoluisse, qui ipsum tantopere ornarunt. Alia persona est, quòd non est uerisimile Lacedæmonijs prodere uoluisse: quippe qui sunt acerrimi eius inimici, sæpeq; in eũ insidias tetẽderunt. Et hæc alia persona. Item Athenienses noua inducere opus est. À persona: semper enim nouarũ Atheniẽses rerum sunt autores: & qui contra Philippum aliquid moliuntur noua inducere opus est. Nouarum enim rerũ & Philippus autor est. Hostium nanq; studia in bello imitari oportet: Et hæc alia persona. Item difficile est perfodere Cheronnesum: epichirema à loco capiatur: procul enim ab Atheniẽsibus est Cheronnesus. Item difficile est perfodere Cheronnesum: nam magnus locus, & quinq; ac quadraginta stadiorum quẽ putant perfodi oportere. Inuenitur autem sæpe & sic in causa: Themistocles in mari sacra instituere decernit, sed timendum est, ne nos sacra instituere rex sciat,

τί. τί γὰρ πρᾶγμα ῥᾴδιον, hoc enim negocium.

τὸ δεῖνα τόδε.

ſciat. Sed nō ſciet: à cauſa, ne dū ſacra myſteria fieri prohibeat, in Deos impius eſſe uideatur. Itē non ſciet, ne impia facturus ſuperetur. Proprium quidē hoc eſt, ne impia faciēdo ſuperetur: poſtquā & in pace obſeruatur aliquis impius eſſe, etſi nihil propter hoc manifeſtū timeatur malum. Non tamē ſemper, ſed raro in omnibus inuenitur. Quēadmodū igitur ſcimus, unū epicherematis genus ſæpe duo & tria, prout accidit, epicheremata inuenire: ſic cōtrà ſciendū unum epicherema, & duorū, & triū generū ſæpe commune inueniri, ut & tēporis & loci, uel cauſæ & negotij, uel perſonæ & loci id ipſum uideri poßit: hoc modo: Vos qui ſub potētia populari uiuitis, in accuſando* teſtes adhibere oportet. Hoc enim cōmune eſt & perſonæ in populari potētia exiſtēti, & loco ubi eſt ipſa potētia popularis. Itē uerborū pœnas apud uos eſſe oportet, qui in populari potētia uiuitis. Commune enim eſt ut dicebamus utriſq;. Hæc igitur oïa expoſui, ut uideamusne copia ſuperflua, quam epicheremata* ſuſtinēt, eſſe uideatur: quando licet multa capere etiā difficultates: & quòd ne ſecundū quidē nos ſenſa* obſtare cōueniat: & quàm maxime quādo unū ſenſum unūq; epicherema multa genera uincit. Negotiū enim eſt quod difficultatē patitur, uel recipit difficultatē.* Qui autē artē recipit, circa quod neceßitas accidit, uerſabitur: ut hoc uideat, & ne tanquā aliqua re non uiſa triſtetur, ſi epicheremata negotio ars ſupponere nequeat, ipſe in anguſtias quæ ex ſenſorū copia paſcitur, redigetur. Eſt autē modò trāſmutationis, & ſenſorū multitudinē* breuiare, & difficilia* decidere, & multa ex cōtemplatione per interpretationē facere. Nec

*καὶ ὅλως ἰυα ρίσκεται ἐπὶ πάντων πλὴν οὐκ ἀεὶ, σπανιάκις δέ γε.

* argumenta

* ὑποβάλλει, ſuggerunt.

* ἀπαντᾶν.

* ὁ μὲν τοι τεχνίτης.

* cōtrahere

*producere

*ἠλέχθη.

*ποτὲ δὲ μηδὲ ἐργασάμενος, interdum uerò nihil expoliens.

Demosthenes uno epicheremate uti*uisus est, sed quãdoq; id uertit & transmutat: ut in oratiõe malæ legationis fecisse uidetur unũ primũ metastaticõ:* quãdoq; uero fecit, ut in oratiõe pro corona. Sed iniuste dixit incipiẽs, deinde in præsentia, cũ me legistæ inducebãt, cur nõ accusas? Sat enim fuit epicheremati à tẽpore uincere hypophorã: nũc igitur accusas, oportebat, qñ accusabar, pœnas dare.

De efficacia Epicherematum.

*ᾧ.

Quẽadmodũ igitur inuẽta solutione secundũ quodq; caput,* ex intẽtione & retẽtione, in approbationem solutionis epicherematibus indigemus: sic rursus in epicherematis cõfirmationẽ necessaria est nobis efficacia. Efficax enim redditur omne epicherema, ab his quæ uidẽtur esse epicheremata: ut à parabola, exemplo, à minore, à maiore, æquali, & à cõtrario. Itaq; epicheremata à peristasi procreãtur. Ista uero nõ secundũ quodq; caput, sed secundũ quodq; epicherema quærẽtur. Sicut enim in solutionẽ uel approbationẽ capite posito, sæpe quidẽ multis epicherematibus abundamus, sæpe uero paucis: Sic in epicheremate, sæpe quidem ab efficacia in epicherematis approbationẽ plura inuenies, sæpe uero pauciora. Ut, si epicherema cõtingat à persona, sæpe in approbationem epicherematis à persona prouenictis, efficacia ab exẽplo solũ inuenitur. Sæpe uero ab exẽplo & parabola. Sæpe ab his, & à cõtrario. Sæpe & à pluribus: *quod hoc exẽplo uideamus: Noua agere non oportet: caput. Solutio, quòd noua agere oportet, cũ cõducit. Epicherema à persona, quòd noua agere opus est, cũ sint Atheniẽses: quippe qui nouarũ rerũ sunt autores. Deinde efficacia in huius ... approbationem ab exemplo sumenda est:

*ἴδωμεν δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ παραδείγματος.

quoniã Atheniẽses nouarum rerũ sunt autores, & patres nostri hæc & hæc noua inuenerũt. Sæpe nõ unũ, sed plura inueniũtur exẽpla. Inexpertis quidẽ multa uidẽtur esse epicheremata, mihi uero non epicheremata, sed efficacia. Et efficacia ab exẽplo una, etsi exempla plura sint. Ac Demosthenes sic ait: Non mirũ est, si ille qui militauit, & nunc uos omnes qui nõdum militastis, & militare cupitis, uincere uidetur. Hoc epicherema à negotio est. Deinde à cõtrario efficacia est. Contrariũ enim fuit, Mirũ est si nos qui nihil eorũ facimus quæ fieri opus est, eum uincamus, qui omnia faciat, quæ fieri cõueniat. Si dicis pulchrũ esse honorare parẽtes, epicherema à negotio est: si autẽ intueris, etenim feræ hoc faciunt, ex parabola epicheremati efficaciã ingeres. Itẽ si epicherema dicis, Licet ciuitati in seipsa facere quodcũq; uoluerit: deinde infiras, etenim domu licet cuiq; dño facere qd' uult, efficaciã à minore dicis.

De Enthymematibus.

Enthymema * doxam acumine maiorẽ affert: sed cognoscendũ est, quid est, & quo modo, & ubi inuenitur. Nam ordo ipse acuminis, doxã ex necessitate adhibebit. In primis posita causa soluere opus est: & primum ab intẽtione & retẽtione: deinde in solutionis approbatione à peristasi epicherema sumere: deinde ab his cõfirmare à quibus epicherematis efficaciam fieri dicebamus: deinde efficaciæ enthymema inferre: hoc modo caput supponatur: Difficile est Cheronnesum perfodere. Deinde solutio ab intentione, quòd non difficile est perfodere. Deinde epicherema à negotio, terram enim perfodimus & campos. Deinde efficacia ab exemplo, quòd Rex

*dignitatẽ.

Persarũ dum sibi opus esset, Athon quãdoq; perfodit. Deinde enthymema ab hoc: Ille quidem montẽ perfodit, nos uerò terrã fodimus. Quẽadmodũ enim efficacia ipsum epicherema approbat, sic efficaciã enthymema cõfirmat. Itẽ sicut secũdũ quodq; epicherema quærimus efficaciam: sic secundũ quanq; efficaciã enthymema inuestigamus: ut in infinitũ procedere poßit acumẽ. Si solutio quidẽ intẽtione & retẽtione abundauerit, harũ quæq; rursus epicheremata duo uel tria: & epicherematum quodq; efficacias quoq; duas uel tres: ac demum quæq; efficacia proprium enthymema rursus inueniet. Sciendũ autẽ quòd sæpe una efficacia, multa inuenit enthymemata. Si quis uero quærat secundum quanq; efficaciam enthymema, ab ipsa peristasi à qua positi capitis epicheremata quæsiuit, id accipiet. Item quod dico manifestißime exponam, quòd secũdum efficaciã quanq; epicheremata inueniũtur, quæ quidem schema comparatiuum habent. Intentionem uero, in comparatione à loco, uel tempore, uel modo, uel persona, uel causa, uel negotio. Accidet enim quòd in efficacia una, & duo, & plura enthymemata inuenientur: quæ quamuis doxam habeãt, epenthymemata adhibẽt. Epenthymema enim proprie dicitur alterũ enthymema, quod in præcedẽti enthymemate suprà intelligitur: hoc modo: Rex Atho perfodit. Deinde enthymema quod dicẽdũ est, quia per cõparationem esse inuenitur ab efficacia ad seipsum cõparatũ. Vtputa, mõtẽ quidẽ illũ diuidi lõgè difficilius fuit, nos terrã perfodemus, res nõ ingrata. Deinde à causa, ille quidem ut latius imperaret, nos autem ne circumuenti, mala grauia patiamur. Hoc est enthymema à

*ἅπερ εὑρεθέν-
τα δόξαν ἐπεν-
θυμήματος πα-
ρέχει.

causa

*causa inuentũ, ac primo enthymemati illatum. Quòd illud quidem molestius, hoc uero facilius epenthymematis doxam tulit. Item & aliud enthymema in ipsam efficaciam à tempore inuenire cõtingit: Et ille quidem hæc faciebat cogente bello inutili negotio usus: nos autẽ commodo nostro hoc ascribere possumus. Præterea non ignorandum est, quòd orationis * cogressus facit ut enthymema secundo loco inuentum epenthymema uideatur: quod quidem est, cum aliquis primũ dicit enthymema, mox desinat, deinde resumens iterum coaptet, ac primo secundũ apponat, perinde atque deficiens quid ipsi adinueniat, non aliud inueniat: hoc modo: Hic quidem Persarum rex ut latius imperaret Atho perfodit: nos uerò ne circumueniamur. Deinde resumentes iterũ dicamus, non aliter atq; si recogitauerimus: Et hic quidem maioribus ipsum inducentibus ut latius imperaret, difficiliora peregit: nos uerò nemine iam prouocante, uel ne detrimentũ patiamur, negotium hoc non subibimus? Sæpe etiam natura rerũ propriam epenthymematis inuẽtionem approbabit, cum enthymema per se ipsum id non efficiat, sed aliquod aliud additamentũ exuberantem * uehementiam anthymemati largiatur: Vt si quis dicat, Graue est de patria male mereri: deinde à contrario corroboret, De hostibus enim male mereri opus est: Deinde enthymema ponat: grauior est hoste ciuis de patria male meritus. Hic enim per genus ueniam habet: hic, uero quia ciuis est, summo odio dignus existimatur. Huic enthymemati si addatur, Et maxime si ciuis de his male mereri uideatur, de quibus prius bene meritus esse putetur. Defectiuum quidem est ex ipsius ne-*

* μεταχείρισις.

*acumen

gotij natura hoc epenthymema:sed cum additamēto magnam uehemētiam enthymemati impartitur. * Et defectiuum hoc est, uocaturq; in uno eodemq; problemate, dupla epitasis comparatiua, superuacuam uehementiam ipsi enthymemati elargiens.*

*καὶ λοιπὸν οὕτω γίνεται. ac defectiuum quidem ita fit.

De his quæ sunt à principio usq; ad finem.

Q*Væ à principio usque ad finem, caput est omnium capacißimū:unde & cætera capita oriuntur.* Non *tamen habet hanc ipsam capitum approbationem, quam & reliqua consequuntur.* Non *enim peristasis approbat quæ à principio usque ad finem, sed* * *sicut proprius epicherematum locus est quæ à principio usque ad finē, quæ subdiuisio uocatur.* * *Summu enim negotij subdiuisio in minimam partē multa inuenitur:& hoc modo fit:* Si *quis quæ à principio usque ad finem copiose ac perfecte sibi ipsi definiturus est, secundum quodque dictorū nomen in ipsis subdiuidere potest:ac sic firmabit.* Si *enim nec hoc fecisti, sed* * *parcius:si non tanta hæc, sed minora:hoc modo:*Ex *indemnabilium lege tres quidam filios interfecit, ac dignum se putat ut publico sumptu nutriatur, cum lex orbatū publice nutriri iubeat.* In *his igitur cōsistens quæ à principio usque ad finem, ita considerabis: ubi tres interfecit filios, tres subdiuides.* Si *unum interfecit, unus in subdiuisione erit:si non filium suum, subdiuides quòd interfecit, si abdicauit.*Hæc *ipsa ita considerātur, uehementiam uerò ab oratione sument.* Pofiquàm *hæc ut spiritus per contrarij schema remitti potest:ipsorū quodque si uelis, spiritū implere & periodū recipere potest:hoc modo:*

*ἅπερ. tanq.

*ἀθρόν.

*moderatius

Si enim

Si enim nihil attinentes interfeceris, si alienos, si extraneos, si hospites, tunc num ægre feram? num tristabor? num supplicia postulabo? Nunc uero charißimos quos genuisti, quos educasti, pro quibus pugnare oportebat, pro quibus timere, ne quis eos alius interficeret, filios interfecisti. Profectò quale scelus admiseris, dici non potest. Inducetur & sic, si uelis. Si quem non attinēsium aliquis interfecerit, iustas pœnas dabit: at hic qui tres suos filios interfecit liberabitur? Item quæq; subdiuisio terminata plenißimeq; dicta, prosopopœiæ locū recipere potest: uarijs tamē schematibus, hoc modo: Si unum interfecisti, num tūc dixi impiam tibi mortē affuturam? Item quādoque à negotio in minimā partem fit subdiuisio, quandoque à similibus capto. A negotio sic: Venit ad patrem magus, uirginem petit uxorē, non dedit: amat idolum puella, magus ueneficij accusatur. Hic amorem idoli subdiuidendo dicemus: Amat idolum, si quem hominē amassem, num te accusassem? si te ipsum arsissem, num te in iudicium uocassem? Hæc subdiuisio ex minoribus est. Idoli amorē subdiuidemus in alios, à minoribus. A similibus, hoc modo:* Cum non amabam, sed morbo à corpore alieno laborabā, num tunc te accusaui? In uniuersum autem, ut dicebamus, similium propriorumq; minimæ subdiuisiones, prosopopœias necessarias admittunt: quas si uelis etiam periodis alijsq; modis amplificare, tibi licet. Sumitur quandoq; subdiuisio ex maiore, ne semper minoribus inhæreamus. Accidit autē hoc, quando extante pœna uel gratia, aliquid pati existimamur dicentes, quòd ne si maiora quidem dederis: hoc modo: Vt Demosthenem mercaretur, centum talenta misit*

*filiam

*ὃ γὰρ μὴ ἐρῶ.

Philippus:in minimam partem ſubdiuidendo dices. Ne *alium quidẽ quenquam ex humilibus darem,nedum* De- *moſthenem.* Centum *uero talenta,ex maiore,*Non *ſi mille talenta dares,ſi ciuitates,ſi gentes,pro* Demoſthene *acci- piam. Sed ne * uituperatiuum ſit, quòd à ſubdiuiſione ſemper ſchommati ſit inductũ,ſchemata permutentur in- terdũ ſic dicentium:Si enim hoç tale feciſti,te pœnas dare non oportebat?* Q*uandoq; hoc modo,* Ego *quidem de eo ſumerem de te pœnas, quanquàm id quidẽ paruũ & me- diocre erat.* Q*uandoq; autẽ ſic,*Alius *equidem uel ob hoc odio haberi poſſet.*E*ſt autẽ his pulchrior tractatio, ſi to- tum quis negotium peruerterit, neq; à negotio in pœnas trahens,ſed pœnas peruertens : hoc modo:* Etiam *ſi quid hôc modeſtius feciſti:ut quandoq; à negotio incipiẽtes in axioſin deſcendamus,quãdoq; ab axioſi in negotium ue- niamus.*Q*uando autem ſubdiuiſiones irrationales fiunt, cùm hoc modo dicimus:*Si *hoc tale feciſſes,non accuſarem te:eò quòd non iure accuſare uiderer:ita figurabis:* Si *id tale facis,non te accuſem ? quòd chlamydẽ cum amato ſe- peliueris,neq; defuncto illo aliunde tuleris.*Hic *enim quã- do fatuũ eſt dicere,*Accuſaſſem *te,ſi aßiduo lachrymaſſes, dices,quòd ſi lachrymabas,nõ curaui.*Si *in ſepulchro*ſe- debas,non nunciaſſem:etſi tunc cogi potuiſſes,ut quæ de- diſti reciperes.* Q*uare omnẽ conuenientem ſubdiuiſionẽ admittere tentabis, qua quidem admiſſa, orationẽ infer es argute multa fingentem:dices ita.* Siquidem *id tale feciſti, uenia dignus es: poſtquã uerò hoc nondum:quãquam ne hoc quidem. Sic enim proſopopœiæ locum infinitũ habe- bunt.*Ne *igitur ad ſatietatem moleſtus eſſe uidearis pro- pter*

*προσκορὲς, ſatietas faſti- diumq́;.

**aßidebas*

*pter prosopopœiarum plurium orationem, perquàm admirabilis rhetor esse uideberis, si signum eius, cum uteris, auferes. Si enim non dixeris, dixissem, aliud quid prius apparet quàm prosopopœia. Adiacet item his quæ sunt à principio usq; ad finē tanquam proprium quiddā, in fine, & fictum epecherema uocatū. Quidam id fictum uocant, non uidentes omnem fictam esse subdiuisionē. Nanq; non factū, fictū autē tanquā quod fieri posset, eiusdem sit inuētionis. Proprie enim fictum, & illatū his quæ sunt à principio usque ad finem, sic uniuersaliter inuenitur. Si in bono aliquo faciendo præmia petas, sic finges: Si priusquàm fecero bene, præmium petam, nulla mihi præmia statuatis nec decernatis pollicenti se facturū. Posthæc dices, Graue enim pollicenti facturū, quicquam statuere: ac ei non dare qui fecerit. Si autem in malo aliquo faciendo pœnas patieris, simili modo finges, Si priusquàm factum sit malum, cognoscimus quòd erit, non prohibere desiderabimus? Graue enim est, futurū malum prohibere: factum autē non punire. Præterea hac inquisitiōis figura usus multis profectò modis constitui inuenies, quæ sunt à principio usq; ad finem. Ficta, post comprehensam iniectionem eorū quæ sunt à principio usque ad finem, locū habent. Et præsertim in * ergasijs quæ ab exemplo sunt: ut si in exemplo de bene uel male merito agamus, fictum hoc modo inferemus: Imperanti inimico obedire non oportet. Hoc epicherema est: ergasia uerò eius est, Non enim patres nostri Xersi terram aquamq; petenti obedire uoluerunt: sed repugnantes rem bene gesserunt. Mox fictum infertur, Si tunc quis aquam ac terram dare decreuisset, non lapidi-*

**efficacijs*

bus obrutus fuiſſet? ſic quidem exiſtimo. Si autem in male merito, hoc modo fiet, Gratificanti Philippo credere non oportet: dolus enim eſt: Deinde ergaſia ab exemplo, Non enim Olynthijs illi paruiſſe profuit: ſed Potidæam capiẽtes omnia amiſerũt. Mox fictũ infras. Si quis autẽ, quando Potidæã capiebãt, eis diuinitus dixiſſet, quòd eam cum Olyntho amitterent, num cepiſſent? profectò dicere non oportet. Itẽ ficta tentare opus eſt, eaq́; à cõtrarijs quærere non inutile: quod ſæpiſſime inuenitur hoc modo. Si de bono premiũ petas, dic, ſi quid mali ego feciſſem, non pœnas dediſſem? Quod in oratione in Leptinẽ à Demoſthene obſeruatũ eſt. Proſequẽs aũt actiones Chabrij, dicit ex contrario fingens: Atqui ſi uel unam nauim amiſiſſet, ad mortẽ uſq; fuiſſet periclitatus. Sed hoc duplã habet fictionis cõtemplationẽ. À cõtrario enim factũ, minori annexũ eſt, ut ſi quem pro maleficio iubeas dare pœnas, ſic dicere conueniet, Si quæ læſit, bene geſſiſſet, præmia ſumpſiſſet: cum autẽ male geſſerit, non'ne punietur? Itaq; omnis dicti cõtrarium quæres, quod ſæpe in oratione ficta inuenies: imò etiã totũ factũ, tanq̃ non factum fingetur, aut contrarium ipſius: ut in tyrãnicida, Si prius interficere promitterem: hoc breuiter fictum, tanquam non factum. Aliud à contrario, Si non recte feci, ſed deliqui, quid hæc patior? Si Demoſthenem petat Philippus, uel quid ſimile, è contrario amplificabis. Si quid eorum quæ Philippi ſunt capere uoluiſſetis, quando tandem uobis conceſſiſſet? Si quid autem perfectius natura conceſſit, nunquàm quicquam ſum ueritus ob ſplendorem: tu uero animo contemplare: tuaq́; oratione arte ipſam exorna. Illud ſcito quòd dum

cum

cum antiquis rhetoribus certamus, & cum principe præsertim Demosthene, infinita cõmoda adepti sumus. Quæcunq; in hac præceptionis ratiõe peregit, memoriæ dedo. Difficilem uerò solutionem habent quæ sunt à principio usq; ad finem, & quæ negocialis sunt. Inuenitur autem ad ista methodus, ut quæ sunt à principio usq; ad finem, soluendi occasio præbeatur. Documentum hoc apertißime exponam. Si negotium à nobis factum, ab aduersarijs in nostrum detrimẽtum inducatur, sic idipsum soluemus. Antitheticorum statuum utilia nobis quærendo ponemus: ut in antilepsi fecimus. Sæpe etiam aliorum statuum nobis conferentia ponemus. Item metaleptica si facti caput habeant quandoq; soluemus, quòd nihil ad nos factum quod est: & maxime quum à natura quid fit, ac idcirco aliquid fieri putamus: hoc modo: Si proponens quis dicat, quòd hoc non propter nos fit, sed suapte natura. Vt cum ab Aetna in Catanem fluit ignis, aliquis consulet esse transmigrandum, atque hoc modo dicet qui fugiendum esse decernet: Imminente nobis hoc igni periclitamur, ac subinde destruimur. Contrà uero sic obstabimus, quòd non propter nos, sed suapte natura fluit ignis.

De epicherematum ordinatione.

Epicherematum ordinatio duplex est. Si enim accidat ut partim demonstratiua sint, quæ ciuili interpretatione indigeãt, partim panegyrica: extremo panegyrica loco seruabis, ut procedentẽ in maiorẽ uehemẽtiã orationẽ augere uidearis: ut quæ artis sunt, si ex apta ordinatione progrediantur, ita uigoris & uehemẽtiæ gloriã decẽti adhibeant,

adhibeant, ut si à feruore in dicendo in maiorē uehementiam produceretur. Aliter enim & iucundior est auditoribus, quæ à demonstratiuis in ualde panegyrica procedit oratio: q̃ quæ à panegyricis in demonstratiua. Hæc quidem prima species est, secunda uerò longè dilucidior. Qui enim scit epicheremata quot sint & qualia, quod subsequente capite magis prouocatiuum est, nouißimo id loco ponere debet: ut ex neceßitate epicherematis, insurgentis capitis oratio subsequēti subiūcta capiti unū corpus fiat: nec hypophoris dißipetur, sed in seipsa ac per seipsam erigi uideatur. Quēadmodum igitur scimus in antilepsi, *antiparastaticū post intentionē ultimū positum est, cum suscitatiuum scit finitionis. Vt, licuit interficere filium: intentio: non licuit: quod si etiam licuit, non in hoc licuit, matri causam esse mortis: ut statim finitio obstet, quid est causam esse mortis. Si enim depulsio est quæ obstat, non epicherema, tamen in exempli tractatu posuimus, quòd oportet in epicherematis ita ponere ultimū, quod sit futuri capitis prouocatiuū. Cū igitur intentio & antiparastasis: id est, depulsio eandē habeant rationē, non semper intentio uel antiparastasis prima ponitur, sed alternatim id utraque patietur: ut in epicherematis respici oportere dicebamus. Etenim harum quæq; uel propter uim maiorē secūda ponetur, uel propter futuri capitis expectationem.

*depulsiuū.

De finitione.

FInitio, & contraria definitio, syllogismus, & syllogismi solutio, quatuor sunt nomina: potentia uerò duo. Quod finitionem & syllogismum habet, iisdem epicherematis utraq; approbare poterit. Quod uero contra-

riam

riam definitionẽ, & syllogismi solutionẽ, ijsdem epiche=rematibus utraq; poterit confirmare. Ars à nobis admira=bilis inuẽta est, ne implicetur oratio, neq; difficilis uidea=tur propter diuisam (ut in epicherematibus) sententiã: ut qui finitionẽ meditatur, & qui huic contrariam finitionẽ opponit, ne ea quæ negotiũ antecedere solent, coincidere dicãt. Qui finitionẽ approbat, ita quærat: hoc ante nego=tium fieri oportebat, nec factum est. Qui uero cõtrariã fi=nitionẽ confirmat, ita dicat: hoc ipsum ante negotiũ fieri opus erat, factũ est. Hæc sunt ex his quæ ante negotium. Exemplum id erit, furiosus tyrannũ interfecit, postquàm resipuit præmiũ petit. Aliquis intercedit dicitq;, id tyran=nicidiũ non esse: hic uero tyrannicidiũ asserit esse. Opor=tebat enim arcẽ ascendere: ascendi: & deinde tyrannũ in=terficere, interfeci. Hæc sunt ante negotium. Contrà uerò qui finitionẽ approbat, hoc modo dicet: Oportebat prius ipsum cõsulere qui tyrannũ erat interfecturus, ne rem in=consultã agere uideretur: tu furiosus non consuluisti, pru=dentũ enim est facinus: ut aliquid ex his quæ ante negotiũ fieri debeãt à tyrannicida, prætermissum ostẽdatur. Nam qui tyrannũ iuterficere uolebat, prouidere debebat, quid=nam faceret, tu nihil prouidisti. Syllogismus ex his quæ negotio accidũt, cõfirmabitur hoc modo, Nullius profectò momẽti est, siue furiosus erã, siue sapiẽs. Nam quæ sapien=tis sunt tyrannũ interfecturi, bona eadem à me facta sunt. Oportebat tyrannũ interficere: interfectus est. Oportebat parẽre libertatẽ, parta est. Oportebat neminẽ arci præsi=dere, nemo est. Consimili autẽ modo qui solutionẽ syllo=gismi habet, ex his quæ post ista accidũt, si quid non factũ

est,incipiet tanquam epicherema,ac multũ differre dicet. Quæ enim euenire possent te mente cõpote tyrãnum interficiente:ea minime cõtigere,cũ per insaniã & furorem interfeceris. Vt,qui p prudentiã interfecit,statim ornatur: tu post tyranni mortẽ furori obnoxius à medicis curatus es & Magis. Quare potẽtia quidẽ eadẽ sunt & illa,qualia & hic:sola tẽporis distantia differũt. Ex quo fit,ut secundum facultatẽ * arguentis & capitũ discretionẽ,quæ antè,& eorũ quæ deinceps sunt,dicẽdi uehemẽtiã uariemus:ne in eadẽ capita incidamus,quæ easdẽ uires habeãt.

*ἐϋπορίαν τοῦ ἐπιχειρῶντος.

De apparatu.

Apparatus est in problemate negotij formatio:quemadmodũ in poëmate secundũ quodq; gestum expositio & effictio. Per ea quidẽ quæ gesta sunt cum solũ negotium amplificare debeat is ,qui apparatu utitur, non quidẽ causis tantũ,neq; considerationibus,aut alio quopiam epicheremate,sed solo modo amplificabit. Apparatur enim omnino unũ quid circũstantiæ:ac quicquid illud fuerit,modo amplificatur:& præter modũ etiam prosopopœia. Item dicere quæ in quoq; gestorũ ab extantibus in ipsa formatione personis dici par est. Officiũ autẽ apparãtis est,uerisimiliter dicere quæcũq; negotijs incidere soleant:& siue admirabilia siue inusitata sint ea ex decẽti sumere,& secundũ morẽ exponere. Quod aliquãdo incidere potest, ita dici debet, tanquam tunc incidat. Nam omne quod præter opinionẽ dictum aut factũ exponitur, ingratum reddit apparatum. Fit igitur negotij formatio, aut ex præteritis, aut ex præsentibus,aut ex futuris: aut qualia olim fiebant,aut qualia nunc,aut talia fient in futurum.

turum. In talibus enim formãdis apparatus poëticè æmulatur: quippe quæ nihil aliud est præterquã cuiusq; gesti expositio quædam & formatio. Oportet autẽ eum qui se exercitare uoluerit, scire bene disponere: Quoniam si ex præteritis & futuris narratio inueniatur, uel à præsentibus solũ, uel à duobus, uel à tribus tẽporibus orietur. Nam qui præterita in enarrationẽ resumit, ei cum apparatu superiorẽ partem perficere licet, ne futura inferioribus ijsdẽ partibus per futurorũ formationẽ laborẽt. Si aũt negotiũ sit, quod & superiore, & inferiore indigeat apparatu, & in eius expositione id confirmare meminerimus ijsdẽ causis, quibus narrationẽ cõfirmare oportere dicebamus. Modos autẽ ipsos apparatui reseruabimus. Cum negotiũ in ipsam formationẽ euidentiamq; introducere difficile erit, tunc dispositionis mutatio optima est. Et in his quæ à principio usq; ad finẽ subdiuisionibus non erit abutendũ: sed summatim ibi turpe negotium dicendũ. Quòd si aliquid fingendũ, & in summo negotio delibandũ, subdiuisionẽ secundũ unũquodq; epilogis cõseruabimus: atq; hic cõfirmatiõe pro apparatu utemur. Et ea quæ subdefinire debebamus in his quæ à principio usq; ad finẽ, tanquã cõfirmãtes apparatui æquè ac formationi reseruabimus, sola mẽbrorũ aptitudine uaria utemur. Quandoquidem alia sunt confirmãtiũ mẽbra, & alia apparant animum. Præterea in confirmatione periodos euitabimus: quoniam alienũ quid est periodus à cõfirmatione, unde oritur & prosopopœiarũ copia. Si enim negotiũ summo indigeat apparatu, subdiuisio prosopopœia nõ indigebit. Sed inspicere oportet, ut omnis subdiuisio eadẽ explicite appara-

tui dicat: quoniã ubiq; ex subdiuisione in ipsum negotiũ redire oportet: sed secundũ quanq; subdiuisionẽ hoc facere semper, intolerabile, nimiũq; odiosum. Eadem enim dicit apparatus & locorũ inductio, quæ statim relinqui nõ potest. Necesse igitur est, qui ab exemplo, uel fabula, uel historia in suum negotiũ regreditur, cum idem sæpe dicere: ut exemplo latius patebit. Thebanorum captiuos Alexander uendidit. Ex his trecentos mercati Lacedæmonij, ad trophæũ in Leuctris iugulauerunt: mox iniuriarum in Græcos accusantur. Si cũ apparatu dicamus, ita dicemus: Trecentos uiros perinde atq; uictimas, aris iam mactastis. Et hæc rursus cum apparatu & formatione, ut dictum est ita referemus, ut lachrymantibus, plorãtibus, & coronatis conuenit: & quæ faciebant sese mutuo complectentes, quæq; supplicando ac lamentando dicebant. Et hucusq; confirmatio erit à negotio. Cum autem ab aliquo locum & exemplum inducere uolueris, occasionem historiarum captabis. Vt, hoc loco trecẽtos mactastis: præclarũ uestrorum numerũ horum cæde corrupistis. Post hæc dices quo tempore iugularint. Item cum apparatu dici potest, quòd in Thyræa trecenti interfecti sunt, sed iure belli ceciderunt: uos autem sacrorum iure mactastis. Item alius locus adhibendus est. Rex ex uestris trecentos in Pylis interfecit, sed non sacrificauit: contrà uos ex nostris trecentos aris mactando dedicastis. Et rursus in apparatum regrediemur, si quod accidat exemplum. Et Cleonis ad Pylum gesta commemorabis, & iugulationem in loco inducemus: ac subinde in apparatum sine impedimento rursus redire poterimus.

HERMOGENIS DE INVENTIONE LIBER QVARTVS.

De schematibus orationis.

QVONIAM *de epicherematum, efficaciarũ, enthymematumq́; inuẽtione absolute quidẽ & abunde in superioribus libris dictũ est, nunc de schematibus orationis considerare opus est, quẽadmodũ ipsorũ quodq; efferri cõueniat. Quæcunq; enim epicheremata & efficaciæ sua sentẽtia ciuilia sunt & demonstratiua, hæc* argutè per antitheta & periodos, id est, ambitus efferri debẽt. Quæ uerò panegyrica uel ex exemplo, uel parabola sumpta, ista intento spiritu & uehementia sunt efferẽda. Nam cuncta enthymemata cum ambitu per comparationẽ elata maiorẽ acumini gloriã ferunt, quàm si quis ista simplici oratiõe pariq́; schemate ederet. Quin etiam & Demosthenes sæpe ex dedita opera orationem ornauit: ut in eius libris & oratione pro corona seruatũ inuenimus. Vos igitur ò uiri Athenienses, cũ Lacedæmonij mari ac terræ imperarẽt, & circa Atticam regionem per prætores & custodes Eubœã, Tanagrã, Bœotiã uniuersam, Megarã, Aeginã, Cleonas, cæterasq́; insulas occuparent, nec tunc naues, nec mœnia hæc ciuitas haberet, in Haliarthõ exiuistis. Nec multis pòst diebus in Corinthũ, quamuis multa præterita mala, propter ea quæ in Cilico*

*στρογγύλως.

bello gesta sunt, Corinthijs & Thebanis Athenienses cōmemorare possent. Itaq; nec hæc faciebant, nec ea quæ his essent similia. Atque tunc Aeschines utraque hæc, Neq; in bene meritos faciebant, neq; ea quæ sine periculo sunt, uidebant: igitur non propter hæc illis præstò affuerunt, sed pro gloria & honore, grauibus se periculis exponere uoluerunt, rectum quidē ac pulchrū consilium sequuti. Etenim hoc epicherema hic pulchrū fuit, quod superiores iniurias male merētibus, cum periclitātur, in memoriam reuocare noluerūt. Efficacia eius est, Non enim Corinthijs neq; Thebanis, superiores iniurias in memoriam reuocastis, at opem attulistis. Enthymema autem hoc est, Cum Lacedæmonij terræ ac mari imperarēt, & cū formidolosa pericula uobis imminerent. Latebat autē id ipsum explicaturus, cum ordinem permutaret. Grauis est enim orator, qui artem pro tempore ostendere & celare nouit. Quandoq; uerò aliter facit: ordine hic usus est. Proinde inter dicendum sæpe animo uolutat, unde enthymematis orationem explicare audeat, an ad efficaciam accedat, ac rursus arte coactus enthymematis reminiscatur. Vt ibi, Vtraq; hæc neq; in bene meritos faciebāt. Atq; epicheremati intentionem induxit. Cum autem dixit, Neq; ea quæ sine periculo sunt uidebant, enthymema est, quod præueniendo planè explicauit.

De antitheto, id est, contrario.

ANtitheton, id est, contrarium est oratio omnē subiectum sensum amplificans: quod quidem fit, si quis secundum eius de quo quæritur naturam, dum capit in subiectum sensum descendit: hoc modo: Postquàm dies est,

hoc facere opus est. Hoc est de quo quæritur. Antitheton autē ipsius est, Si non erat dies, sed nox, id planè fieri non oportebat. Deinde ad proprium descendit, Postquàm est dies, facere conuenit. Vt in problematibus, Oportet noua agere: bellum enim est. Hoc secundum naturam. Oppositū ipsius est, Si non erat bellum, sed pax, & quies, noua moliri non oportebat. Antitheti uirtus est, quando multitudine membrorum spiritus explicatur, & interpretatione conuersus periodi ordinē habet: hoc modo: Si enim erant in quiete quæ constituta sunt, & nos incuria occupabat, neq; absurdum, neq; formidolosum ab hostibus quicquam institui uidebamus, potestas nobis inerat & licentia quæcunq; uellemus faciendi. Constituta curare opus erat, nihil promouere, nihil innouare: sed primis insistere moribus, decretis, ac legibus oportebat. Postquàm uerò bellum motum est, & propè sunt hostes, & grauia nobis pericula imminent, summaq; rerum perturbatio, cur non noua moliamur? cum bellum suapte natura tale sit, ut multa subuertat, & uitam hominum renouet. Hoc autem membris expositum, spiritus fiet. Quod enim conuertendum est concinne, periodus, id est, ambitus fieri potest: hoc modo: Quæ imminente pace decenter facere curauimus, ea instituto bello melius efficientur. Nullum igitur uehementius schema, nullumq; adurgentius apud antiquos antitheto inuenitur. Vnáq; protasi totius antitheti quæ ueritati superfit auditoribus, simul etiam quod dictum est, ne præter decentem modum dici uideatur. Secundum enim naturam approbatio, ut id necessarium esse uideatur. Nam in quo antitheti protasin rhetor dicit, in hoc ipso secundum na-

*turam sensu demonstratiuo ab auditoribus intelligitur. Schema uerò sic amari conuenit, non solùm ut periodum faciat & spiritum, sed ut omnem ubiq; sensum exornet. Exornat etiam procemiũ sæpe: siquis hoc schemate procemium efferat, ut Demosthenes. Si de nouo quodam negotio dicere proponatur, & reliqua: Hic est id quod secundum naturã. Postquam autem de quibus hi prius sæpe dixerunt, nunc rationem habere conuenit, ego qui superfui non immerito me primum ueniam putaui assequuturũ. Hoc antitheton est, Si de nouo quodam negocio dicere proponatur, senioribus cedentem me continere oportet, ne primus dicam. Sciendum autem est, quoniam de rhetorico antitheto disputamus, quòd contrarium & antitheton philosophi non diuidunt. Apud uos antitheton orationis est schema, contrarium uerò acumen est sententiæ ab ergasia susceptum: hoc modo: Minime mirum est, si qui militauit, & omnibus ferè prælijs interfuit, nec ullum quidem in arte militari tempus amisit, nos, qui in expeditionem *futuri sumus, & de bello gerendo decernimus, circumuenit & uincit. Si hoc antitheton facere uoluerit, sic tractabit. Si neq; belli laboribus exercitatus fuerit, neq; magnis rebus interfuerit, & nos uicerit, ualde erit mirandum. Antitheton hanc habet dicendi potentiam, si non fiat, quod fieri debebat: contrarium autem ab agentibus in patientes, & à patientibus in agentes negotium conuertit. Quod hic fecisse uisus est rhetor. Huius contrarium erat, Mirandum summopere: si, cum nihil eorum quæ fieri opus erat ipsi fecerimus, nec quicquam eorum quæ bellãtibus usui sunt, cum superemus, qui nihil*

*tardi

præter

prætermisit quod fieri oporteret. Multi enim momenti est dicere: Quòd mirum est si, Philippus non laborans nos superet: quod antitheti est robur: uel rursus dicere, Si nihil facientes Philippum superemus: quod est contrarij efficacia. Hæc de antitheto hactenus dicta sint.

De periodo.

PEriodus nõ uni tantũ accidit schemati, ut ipsum prodat, sed multis ac uarijs, quæ à priscis accepta, non mediocri obseruatione peregimus. Est igitur periodus proprie, totius epicherematis quàm maxime necessaria synodus, id est, conuentio & quoquo modo clauis. Et uera periodus est, quæ epicherema perficit & conducit. Vt, aliter hoc quiddã dicere, periodice est dicere, nõ periodum facere: sed periodicè interpretari, & schema periodi capere. Vera autem periodus, non schemate solum, sed mente contrahit epicherema, quod quidam enthymema appellãt. Non enim omnis potest enthymematica esse periodus, nisi quæ sententiarum est: quippe quæ id quod uniuersale est, in singulare ac proprium: & quod proprium est, in uniuersale deducit. Magna igitur obseruantia, casuum apud priscos transmutationes inuenimus: ut nominatiui, genitiui, datiui, accusatiuiq; casus, quæ periodos hoc modo facerẽt: Qui enim quibus ego capiebar, hæc agebat & *approbabat, iste mihi prælium cõseruit, etiamsi ne iacula quidem nec sagittas contorquet. Hoc per nominatiuum dictum est. Per genitiuum autem hoc modo: Quorum igitur ille gratia his debet, qui sub ipso remp. gesserunt, & uobis pœnas sumere conuenit, horum quidem nunc non uideo dicendi tempus. Per datiuum hoc

*conficiebat

modo: Quibus enim uestra facultate uti licet, his omnia alia tutò poßidere licet. Per accusatiuum hoc modo: Si quem fortuna & Deus amicum inutilem, utilem uero inimicum ostendit, istum uos timetis? Vocatiui schema, pars est spiritus conuersionem faciens & dilationem. O' quid, dicens quis, recte te alloquitur? Et rursus, Respōde, adhuc restas mihi? Non enim per inexperiētiam dices, non habere quid dicas. Sunt etiam & demonstratiuæ in schematis periodi: hoc modo: In imperando tributo neminē esse immunem, habentes immunitatem priuauit. In ascribendo autem ne reliquum quidem licere dare nobis, uobis autem dare licere. Huius uero schema pulchrum etiam ab interpretatione imitabantur. Potentius autem si à cōmuni defectu in trāsmutatione quis facit, ut in protasi, id est, propositione dictum: in redditione dimittatur neq; dicatur, sed tanquam dictum appareat: & quod hic dimissum est, in propositione dicatur, in redditione uerò simul intelligatur. Item est schemati reprehensiua periodus, quādo dicimus, Quæ Philippus precatur Deos, eadem pleriq; uestrum hic faciunt. Et ibi rursus, Deinde uos non pudet, si quæ non pateretur, si posset ille, eadem facere uos tempus habentes non audetis? Constat etiam ex duorum cōplicatione maleficiorum: hoc modo: Nunc quæ nauigaturis seruare conueniebat, terra proficisci iubens perdidit iste: quæ autem uera, dicentibus mentitur. In uniuersum autem de periodi schemate dicendum est. Periodus enim, id est, circuitus, schema est totius epicherematis, in interpretationis numero breuiter annumeratum: in ipsa autē concisa hyperbata, pulchras periodos figurare uidentur.

Hic enim quibus ego capiebar: deinde est: Hic ista faciens quibus ego capiebar. Itaq; sciendum est, periodum in mẽbris circa interpretationem, æquilateralem esse oportere, aut in redditione concisiorem. Absurdum est enim ac dissonum rhetori, periodi redditionẽ, ipsa propositione facere longiorẽ. Siquis à priscis periodorum schemata eligens, in transmutationibus imitetur, multitudinem inueniat periodorum. Etenim ex parabola schema optimum. Quemadmodum siquis illorum præsumatur, tu uerò de his non accusasti: proinde da pœnas, alius non accusabit. Item per interrogationem quis periodum exordietur, ut in oratione contra Timocratem Demosthenes fecisse uisus est: Quid per Iouem? quid hoc? an pulchre hoc decretum quibusdam haberi uidebatur, an præter leges? profectò solum secundum leges est. Atqui decreti solutio? nimirum hoc tanquam non aliud bonæ institutionis fundamentum. Sed quid hoc? & hoc ipsum redditio. Fit etiam quando duo uel tria sensa habueris, utputa siquis illam uelit transmutare periodum, quæ quidem magis periodica sit, quàm periodus: Nunc quæ nauigaturis seruare cõueniebat, terra proficisci iubẽs perdidit. Quæ autẽ uera, dicentibus mentitur. Et rursus: Quid enim per Iouem? quid? quisquam misereatur Aeschinis? Primum quoniam profectionem accelerauit. Nauigare quidem opus erat, & non per terram proficisci. At nunquid uera apud nos dixit? nempe mentitur, omnia perdidit. Transmutationis autem uirtus, suppositi sensus omne schema ita cõcinnum facere potest, quod maiorem stuporem concitet factum ex tempore, quàm si scripturæ tradatur. Item periodus ex uno

uno mēbro cōstat, quādoq; ex duobus, quādoq; ex tribus, quandoq; ex quatuor conficitur. Membrum est perfecta sententia, & tunc ex uno membro constat. Cum uerò sententia ipsius ad finem usque suspenditur, hyperbato isto figurata in morem funis circūuertitur: hoc modo: Deinde uos non pudet si quæ non pateretur si posset ille, eadem uos tempus habentes non audebitis? Ex duobus membris illa est, quæ unimembri posita propositione, unimembrem requirit redditionem. Et sententiarum periodi id quàm maxime patiuntur. Sentētiæ periodus hæc est: Bene agere enim præter dignitatem, male cogitandi stultis præbet occasionem. Ex tribus membris constat, quando duobus membris differentibus propositis, unimembris utrisq; redditio sufficit: hoc modo: Quorum igitur ille gratia eis debet, qui sub ipso remp. gesserunt, uobis uerò pœnam sumere conuenit. Hucusq; propositio est. Deinde unimembris utrisq; capitibus redditio sufficit: Horum dicendi tēpus minime uideo. Ex quatuor membris hæc erit, quæ utrinq; in propositione propriam habet redditionem, & in redditione propriam habet propositionem: hoc modo: In tributo censendo neminem esse immunem, habētes immunitatem etiam priuauit. In ascribendo autem, ne reliquum quidem licere dare nobis, uobis uerò dare licere. Quadrimembris autem periodi usus, in transmutationibus pulcherrimus est, quoniam & uerti potest. Quater autem ex propositionibus redditionibusq; effecta facile quater etiam dici potest. Si autem oportet ipsam per chiasmon uerti & immutari, tunc ex sensuum neceßitate, sæpe quis eam uertere potest. Sed non omnis quadrimē-

bris

bris periodus, per chiasmon uerti potest. Sit autem primum ipsa sæpe uersa, non autem ubiq; per chiasmon rotata hoc modo: In scribendo neminem esse immunem. Habentes dimisit immunitatem. In ascribendo autem, neque reliquum licere dare nobis: dare autem uobis licere. Potest ipsa summatim conuerti & aliter fieri. Secunda protasis & redditio primæ fiunt hoc modo: In ascribendo, nec reliquum licere dare nobis, dare autem uobis licere. In scribendo neminem esse immunem, habentes immunitatem etiam priuauit. Vel duæ propositiones simul sumptæ ponuntur: hoc modo: In scribendo enim neminem esse immunem: & in ascribendo, ne reliquum quidem licere dare uobis: & habentes dimisit immunitatem, & uobis dare licere. Vel facimus ut redditiones propositionis locum occupent: hoc modo: Habentes immunitatem priuauit, & uobis dare licere. In scribendo neminem esse immunem: & in ascribendo, ne reliquum quidem licere dare uobis. Hæc ita fit sæpe conuersa, nec semel reuoluta. Illa autem quæ apud Demosthenem est, per chiasmon commode cõmutari potest: hoc modo: Philippus enim, quò plura supra dignitatem fecit sententia, eò admirabilior omnibus existimatus est: uos autem Athenienses, quantò deterius quàm conueniebat rebus usi estis, tantò plus turpitudinis uobis comparastis. Sæpissime quidẽ ea periodus transmutari potest, quæ hoc schema recipit. Chiasmon enim recipit, quando utrisque propositionibus, utræq; redditiones aptantur: & è contrario: hoc modo: Philippus enim quò plura supra dignitatem suam fecit. Hæc protasis est, cui utraq; redditio accommodabitur: siue uelit quis dicere,

Tantò

Tantò plus turpitudinis comparaſtis: ſiue uelit dicere, Tantò admirabilior ille ab omnibus exiſtimatus eſt. Et rurſus, Vos autem ô Athenienſes, quantò deterius quàm conueniebat, rebus uſi eſtis. Hæc ſecunda propoſitio eſt, cui utraq; redditio accommodatur, ſiue quis dicat, Tantò plus turpitudinis uobis comparaſtis, ſiue dicat, Tantò admirabilior ab omnibus exiſtimatus eſt. Quare infinitus de his ſermo.

De ſpiritu & generibus eius.

QVicunq; oſtendere uult, qualia ſenſa ſecundum ſpiritum efferantur, primũ quid eſt ſpiritus, & quot eius genera, & quo modo componatur, eum demonſtrare opus eſt. Spiritus igitur eſt orationis compoſitio ſentẽtiã perficiens, membris commatibusq́; emetiens, pro uoce* uiribusq́; dicentis. Cum autem de membro commateq́; dicamus, breuiter ſciẽdum eſt, quòd & ſpiritus & membrum ſententiam perficere oportet, ipſa menſura diſtinctam. Differunt autem inter ſe menſura. Illud enim à quatuor & quinq; ſyllabis ad ſex uſq; inciſum eſt epodo commẽſuratum: hoc uerò, ultra ſeptem octo decemq́; ſyllabas, & trimetro proximum eſt, & ad heroicum uſque progreditur, membrumq́; rectum & productum efficitur. Syllabarum numerus dignoſcitur. Quod ultra heroicum eſt, protenſum appellatur: atq; procœmijs maxime accommodatur, & procœmiorum peribolis, id eſt, ambitibus ualde cõfert. Nonnulli & epodon membrum eſſe dicunt: * Comma autem quod ſub & infrà. Membra igitur ſunt hoc modo: Sed ille Eubœam ſibi uendicans, & quoquo modo propugnaculũ Atticã præparans. Deinde cõmata infert.

* διάρκειαν. tenorem.

* τὸ δ' ὑπὸ κάτω, κόμμα.

firt. Et occupans Oreum, atque transitum intercipiens. Deinde membrum rursus succedit. Et in Oreo Phylistida tyrannum constituens. Deinde rursus comma. In Eretria uero Clitharchum: aut membrum epodo æquale, & spiritus his omnino continetur. Neq; enim numero, neque habitui spiritus subiacet, sed ex casu dicitur: per alia autē minime fit. Sciendum est igitur, quòd ex quinq; syllabis, ut dicebamus, aut quatuor, aut paucioribus cōma constituitur. Si enim sentētia in duabus syllabis perficiatur, cōma est. Comma autem, est sentētiæ cōpositio membro breuior. Nā spiritus paulatim in ipsa cōmata desinit, quādo dicet, Vtrum ista faciens malè agat, & uiolet fœdus, & soluat pacem, uel non? Etenim in fine duæ syllabæ, uel non, incisum est interrogantis perfectè sententiam hominis. Genera uerò spirituum duo sunt. Vnum est, cum unū sensum capientes, & illum interpretatione amplificantes in plura membra distribuimus, unum sensum excedentes, hoc modo: Quando Illyrios & Triballas Philippus circumuenit, quosdamq; Græcorum subuertit, & multos magnosq; potentatus in dictionem suam redegit, & ex ciuitatibus aliquæ ibi sub pacis specie corruptæ sunt, quorum unus hic erat: tunc sanè, tunc inquam omnes, in quos ista ille parauit, oppugnati sunt. Si autem senserint hæc aut non, alia est ratio ad nos nihil pertinens. Hoc enim totum unius est sensus interpretatio, huius scilicet, Quòd Græcis olim Philippus insidiatus est. Alterum est, quando summatim multa dicturi, singulis membris rem perficimus: hoc modo: Sed ille Euboœam sibi uendicauit, & in Atticam propugnaculum parauit, atque Oreum

occupauit,

occupauit, & pontem diruit. Itaque hic ſpiritus & rem & membrum ſimul perficit. Præter hoc non eſt aliud genus ſpiritus. Deprehēditur autem ſpiritus, ſchematis aſſiduitate. Oportet enim immoranti ſchemati, aliqua ſimilitudine artem figuræ oſtendere. Coniungitur autem ſpiritus, ac maxime componitur: & concinnus ſonorusq; cōtinuatis uinculis redditur, quæ quidem conglutinare uidentur. Affectus recipit uinculum, quod ea quæ à principio ad finem uſque cum ornatu colligere uidetur. Exemplum non poſui, quando nihil eſt, quod ita ſeſe non habeat. Proinde ſchemata ſpirituum ſunt, quæcunque & orationum. Licet enim unde uelis tibi ſpiritum capienti & dicenti, ſolum inſiſtere: atq; ſic ſi inſiſtas, ſpiritum facis. Obſeruationes uerò ab exemplis ſumi neceſſe eſt, modiceq́; exponi. Eſt enim horum ipſorum hoc demonſtratiuū, per nominatiuum caſum: hoc modo: Sed ille Euboœam ſibi uendicauit. Et ab eo uocabulo, uendicans, nata aſſiduitas, ſchema deduxit. Fit etiam per interrogationem: hoc modo: Quis eſt ille qui Euboœam ſibi uendicauit? quis Orcum occupauit? quis propugnaculum in Atticam parauit? quis pontem diruit? Itaq; permutato ſchemate ſpiritus conſeruatur, etiamſi eadem uerba dicas: ſolum ſi loco eius articuli, hic, particulam, quis, in ſchemate aſſumpſeris. Quin etiam licet per demonſtrationem: ſi dixeris: Nō'ne iſte eſt qui propugnaculum in Atticam parauit? non'ne iſte eſt qui Euboœam ſibi uēdicauit? & quæ eodem modo ſequuntur. Item per demonſtrationem fit remota negatione: hoc modo: Iſte eſt qui Euboœam ſibi uendicauit. Iſte eſt qui propugnaculum

lum in Atticam parauit. Item intentio spiritus, schema pulcherrimum facit, cum dicimus. Num E*uboœam tibi uendicasti? num in* Atticam *propugnaculū parasti?* Itaq; *omnis ubiq; apostrophe, id est, conuersio in personā intenta, spiritum facit: etiamsi in me ipsum conuertar: hoc modo:* E*go quidem eram qui* E*uboœam mihi uendicaui.* E*go qui in* Atticam *propugnaculum parqui.* E*go etiam qui* Orcum *occupaui.* E*go quoq; qui pontem dirui.* Hoc *in problemate* Philippus *etiam dicere potest.* I*tem negatiuus spiritus, si quis dicat:*Non *ego* E*uboœam mihi uendicaui.*Non *ego propugnaculū in* Atticam *paraui.* I*tem schema per interdictionem effertur, quod spiritum intendit hoc modo:*N*e mihi decem millia, ne bis decē millia, ne mittēdas has opes profer.Prætereà sciēdū, quòd in omnibus his singulariū pluraliūq; numerorū permutationes, schemata permutāt: aliquæ etiā per genera, nonnullæ per casus siue declinationes.Primū numerorū permutationes: hoc modo:*I*ste est qui hoc fecit: interdū uerò cū dicet:*I*sti sunt hi qui* Orcum *occuparunt.* I*sti hi sunt qui pontem diruerunt.*D*einde generum, si quandoq; masculinum nomen apponas, quandoq; fœmininum, quandoq; neutrum: deinde insistis.*G*eneris uerò permutatio, schematis est alteratio. Casuum uerò, cum aliquando per nominatiuum, aliquādo per genitiuum, aliquādo per datiuum, siue per accusatiuū schemata efferātur & casus: si singulari numero pertuleris, alium spiritū facis: si uerò plurali, etiam aliū: idem in declinationibus accidit. Hæc itaq; talia natura sunt, & omnia: ut ne de singulis dicamus. Omnis enim casus, omnis declinatio, omnis numerus, omne genus, omne*

participium,omne pronomē si transponatur,schema mutat. Illud autem uidere nō indignum est,quòd spiritus in schemate in crebra mēbra perueniens, debet in aliud intercidere schema orationi accōmodatū: & secūdo rursus si accidat,debet incidere tertiū. Talis enim cōmunicatio & successio,pulchram facit ex spiritu orationem: utputa cùm à negatione in interrogationē descendas,ut Demosthenes qui sic prima mēbra negauit: Sed ille Euboeam sibi uendicauit. Deinde in interrogationē descēdit,An'ne dum ista facit,iniuriam cuiquam facit præterquā fœdus? Vel è contrario cum post interrogationē in demonstratiuum transis,uel in aliquid aliud. Præterea sciendum est pulchrum esse, spiritui in uno schemate insistere: & in alterius progredi successionem. Sæpe etiam hoc pulcherrimam orationem fecit,si tanquam in tertium schema descendentes,sistat auditores fruente dicētis impetu, quem quidem auditoribus transmutatio schematis inducit. Plerosq; contemplatio decipit,quæ perinde atq; uehementia esse uidetur. Vehemens enim oratio,nō eadem est in oratione atq; sensu. Aliud quid est sententiæ uigor, & aliud orationis. Vigor quidem orationis,est schematū secūdum spiritum transmutatio. Sententiarum uerò, quando quis perfecta una in spiritu sententia,aliam sententiam latenter init,quæ spiritum facit. Deinde ab illo in alium spiritum, & eodem modo ex alijs in alios succedētibus, uigor oritur. Vt in exemplo Demosthenis uidere licet,quo modo spirituum cōpositio uigorem parit. Quando Illyrios & Triballos Philippus circumuenit,quosdam Græcorū subuertit,multos magnosq; potentatus in ditionem suam

redegit, ex ciuitatibus aliquæ ibi sub pacis specie corru=ptæ sunt, quorum unus hic erat, tunc in quos ista ille pa=rauit oppugnati sunt: si nesciebant, hæc alia est ratio non pertinens ad me ipsum. Hucusq; *spiritus est.* Deinde hoc: Non *ad me ipsum, cum expolire uoluisset, alium spiritũ fecit.* Ego *enim prædixi, & protestatus sum, & apud uos semper, & cum missus essem, ciuitates autem laborabant: atq; hoc ad proditores usq; prograediẽs, unus est spiritus.* Deinde *dicit & alia.* Præterea *illi qui simul alios uẽdere putarunt, primum se ipsi uenditos senscre.* Posthac *desi=nens,* Ego *in causa non fui, rursum alium spiritum facit: quoniam proditores ante alios sese uendunt.* Pro *amicis enim & hospitibus quæ tunc cogitarunt, nunc assentato=res, à* Dijs *inimici, atq; omnia quæ eis iure conueniunt, non immerito audiũt.* Et *exẽpla in cõfirmatione sumpta, huius sunt, atq; hic.* Quandoquidem *propter uos, etiam olim iam perijsset.* Quamobrem *trium spirituum compo=sitio, perfectum reddit uigorem, qui ex sententijs constat.* Item *huic illud addendum est, quod quidem mirum splen dorem affert, si fiat cognoscaturq́;, quòd uigore è senten=tijs confecto abundantiorem in nouißimo loco seruãdum curet: ut, quod fieri opus est, semper augeri uideatur ora=tio.* Abundantius *enim est, quod uel ab exemplis, uel à pa rabolis robur & cõfirmationem capere potest.* Arte *igi=tur, quæ tibi ordinationem ostendit, & in melius omnia redigit, facile animus instituetur: ac arte ornari uidebi=tur, & prout cõuenit omnia disponet.* Demosthenes *pro=ditorum exempla in ultimo loco seruauit: &* Homerus *completo in rebus spiritu secundũ quodque membrum in*

parabolam uenit, Scutum quidem ſcuto innititur, & galea galea, & uiro uir. Tangebant ſeſe galeati equites, ſplendidisq; conis ualde nutantes, perinde atque ſi ſtipati ſtarent. Mox parabola, Sicut quando murum denſis quis lapidibus aptat, metuens uim uenti: ſic equites galeati & ſcuta condenſantur.

De intentione orationis.

INtentio orationis eſt, cum ſublata menſura ſpiritus, uſq; adcò intenditur & tanquam longus efficitur, ut in proprio dicentis ſpiritu capi poßit. Eſt igitur intentio, ſpiritum in longius intendere, quàm oportebat. Cataphora eſt in accuſatione intentio. Sed hæc differunt, quoniam intentio in defenſione eſſe poteſt: cataphora uerò in defenſione non fit.

De dilemmato.

DIlemmaton orationis ſchema eſt, quod acuminis gloriam habet & ueritatis: quod eſt, quando aduerſarium duplici interrogatione interrogamus, & in utriuſq; ſumus ſolutione parati. Sed interrogationes contrariæ inuicem eſſe debent: ut huic uel illi reſpōſuro aduerſario, omnino. Si itaq; poßimus utraſq; ſoluere, ſecundum dilēmata interrogare oportet: id dum nō fit, nec ſchema protendat. Cum interrogationū altera facilis ad reſpōdendū fuerit aduerſario, tibi uerò ſolutu difficilior, omnino uinceris. Interrogas enim uel tanquā nō reſponſuro aduerſario, uel tanq̄ ſi reſpondeat te ſoluturū. Si reſpondēs te uicerit, tibi ipſe tui uictoriæ autor eris. Non enim ſimplici interrogatione, ac ne in dilēmate quidem interrogare eſt opus, niſi tum, cum non habet, quid reſpondeat, aut id reſpondere

spondere cogitur, quod tibi conducat. In *uniuersum autē quicunq; interrogat, in uictoriam interrogatione fretus interrogat.* Dilemmaton *est hoc modo:* Num *his gestis aderas & conscius eras, an'ne?* Si *enim dicas,* Aderam *& conscius eram, rhetor id dicendum paratus est,* Quo *igitur modo his de rebus accusas, quarum es conscius?* Si *dixerit non aderam, aduersabitur ipsi: quoniam pœna dignus est, qui cum bonis ciuilibus reip. prestò non adest.* Et *rursus,* Videbas *hæc futura an'ne?* Si *enim dixerit,* Videbam, *aduersatur,* Quid *igitur nō præmonuisti?* Si *uerò dixerit,* Non *uidebā,* Quid *igitur, inquiet, nos, cum non uideremus, de ignorantia futurorum accusas, quæ omnibus hominibus inesse solet?* Itē *dilēmata fiunt, uel ex duabus interrogationibus, quæ pro uno termino interrogēt: hoc modo:* Siue *pulchram duxeris uxorem, siue turpem, uxorē tamen ducere nō oportebat.* Vnus *ex utrisq; terminus deducitur,* Quòd *uxorem ducere nō oportet.* Propter *impudicitiam quidem, si pulchra fuerit: aut si turpis, propter pœnam.* Cōmunia *igitur dilēmata ista sunt, uel quādo interrogationū quæq; propria indiget redditiōe.* Hoc *autem dilēmaton sophisticum est, atq;* Demosthenicū *est schema: ut à nobis in diuisiua arte tanquam paragraphicum antileptice consideratum est.*

De adhibitione, siue agnominatione.

AGnominatio *est similium nominum pulchritudo, in differenti significatu idem sonātium.* Quæ *quidem tum fit, quando duas, uel tres, uel quatuor dictiones, uel nomina quis dixerit, quæ quidē quāuis similia sint, diuer-*

ſum tamen ſignificatum habent. Vt apud Xenophontem, Πείθει τὸν πειθίαν.. Et apud Homerũ, Εὐπείθει πείθοντο. Et ibi longè apertius, Ἤτοι ὅγ' ἐς πεδίον, ἀλήϊον οἶος ἀλᾶτο ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων. hic enim ſimilia ſeſe habent, ἀλήϊον & ἀλᾶτο & ἀλεείνων: ſed ἀλήϊον eſt loci nomen, ἀλᾶτο uerò res eſt: ſimiliter & ἀλεείνων. Aliud autem ſecundum ſignatum, ut apud Thucydidem, Et Aegyptus ſub rege erat, præter Amyrtæũ in Heleis regnantẽ. Tunc propter magnitudinem ἕλους nõ poterat ἑλεῖν: & bellicoſiſsimi ſunt ἕλοι. Ἕλος enim locus eſt, ἑλεῖν autem res eſt, ἕλοι uerò incolæ.

De circulo.

Circulus eſt etiam interpretationis ſchema, quod propriam pulchritudinẽ continet orationis: qui quidem fit, cum à quo quis nomine uel uerbo incipit, in idipſum rurſus deſinit: nec caſum, nec ſchema, nec tempus, nec numerum, nec aliquid aliud mutat: hoc modo: Tibi pater *Cleptes erat, ſiquidẽ erat ſimilis tibi. À qua enim pronominis particula incipit, in eadẽ deſinit. Poteſt etiam & periodicè dici, & narratiuè quidem: ut Demoſthenes in Leptinẽ: Dicitur ille fabricare domos, qui ſe in Lacedæmona legatũ dicebat eſſe profectum. Deinde ſimuli modo finiuit. Et omnes ſcitis, quo modo decepiſſe dicitur. Itaq; circulum nõ numerus arguit, ſed principiũ atq; finis. Et circulus à circulis in terra poſitus nomẽ accepit: quorum ſicut propter æqualẽ undiq; circũfirẽtiã principiũ occultum eſt, ubi ſi uoluerimus cõijcere, principiũ inueniri non poteſt: ita & horũ ex ſimilitudine nominum, de cõſtituto principio dubitatur, ubi eſſe poſsit. Quare ſi ex circulo orationis

*fur

orationis ſchema facere uoluerimus, eũ definire nõ erit indecorũ. Circulus eſt, cum à quibus quis inceperit nominibus uel uerbis, in hæc eadem rurſus deſinere poteſt.

De epiphonemate.

E*Piphonema, eſt oratio extrinſecus ſumpta ſuper aliqua re à nobis iam dicta: quod ſuppoſito adhærere oportet nõ ſecus atq; ſi illius pars eſſet, neq; ab eo diſcordet.* Oportet *autem ipſum extrinſecus quid aſſumere, ut epiphonematis natura clarior fiat.* Et *quod extrinſecus aſſumitur, tuto aliquid audere opus eſt.* Ex *quo epiphonema dictum eſt, non quoniã ipſum factũ dicitur, ſed quia ſuprà factum acclamatur.* Donec *enim per mẽbrum modice ſumptum quis factum diſponere uoluerit, negotium dicit.* Cum *autẽ quieturus quis, intulit quid toti tanquam à ſeipſo extrinſecus, hoc epiphonema reliquũ nominatur: hoc modo :* Σὺν δ᾽ εὖρός τε νότος τε ὄρων ἐπαΐξας, ζέφυρός τε δυσαὴς καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων: καὶ σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον. *id eſt,* Simul *ampluſq;* Notus Zephyruſq; Occidẽtalis, & Boreas *æthregenetes magnam undam uoluẽs cum nebulis, uelauit terram ſimul & pontum.* Hucuſq; *deſcriptio eſt. Cum uerò dicit,* ὀρώρει δ᾽ οὐρανόθεν νύξ. *id eſt, ruit è cœlo nox, epiphonema eſt.* Quatenus *enim ex nebulis obſcuritas oritur, hoc ueritati adhæret, & rei eſt proprium.* Quatenus *uero è cœlo noctem oriri dicit, bis audet: uidelicet & eam aliam eſſe obſcuritatẽ dicens, & è cœlo fieri unde minime fiunt tenebræ aut nox.* Atque *hoc quidem uerum epiphonema eſt.* Quin *etiã eſt aliud genus epiphonematis quoquo modo factum, quod uehementiam plerique uocarunt, eam uno*

membro non rectè finientes, quandoquidē non facilè quis cognoscit, unde fiat. Est autem hoc genus tale: quando spiritus particulatim in multa mēbra diffusus, in fine rursus unum membrum poßidet: & ut summatim dicam, omnis spiritus qui diuidi in multa potest, & in seipso idipsum complecti. Vt, ἄιας δ' οὐκ ἔτ' ἔμιμνε, βιάζετο γὰρ βελέεσι. *Totus hic apud* Homerum *spiritus particulatim dicit, quæ Aiaci acciderunt, & prætereà in fine rursus tanquam in uno membro omnia complectitur, hoc modo: Vbiq; enim malū malo firmabatur. Præterea epiphonematica à tropis nomina in rem demum trahūtur, cum audacter nobis cōpellentibus, ea quæ alterius sunt negotij, in nostrum trāsferimus, ac ueluti in tuto habentibus, ob hoc ad parabolam hæc ipsa prædicta esse: hoc modo: Si quis naufragium ex parabola in oratione dicat, deinde in res transiturus quæcunq; naufragio supposita acciderunt, nominatim dicere uoluerit, ita dicet. In tempestate nunc resp. uersatur, & ingēti procella quatitur, atq; optimo indiget gubernatore. Sed de hac iterum cum de tropis mentio fiet.*

De trope.

Trope est, cum nō ex re supposita, sed aliena, sumptum nomen ponimus ad significandum, quod & suppositæ & alienæ rei cōmune esse poßit. Hæc & metaphora à grammaticis appellatur: sed nō ut illi dicūt, ab inanimatis ad animata, & è cōtrario. In uniuersum autē ars rhetorica quæ accurata est, neq; alienis animatorum, neq; inanimatorū nominibus sic utitur, ut dicat προπέπωκε τὰ τῆς πόλεως πράγματα, ἀντὶ τοῦ προδέδωκε, & ὑποσαίνουσιν pro κολακεύουσιν.

κολακεύουσιν.id est, mansuefiunt,adulantur. Apparet enim illo nomine,symposium non esse suppositum,& hoc,feras mansuefactas nō esse huic orationi suppositas. In hoc genere siquis ita commodè translatum nomen impleuerit,ut omnem mataphoram perficiat,uirtutē orationi adhibuit: si uerò deficiat,cacozelō est: id est,mala mutatio:hoc modo:Talem in nos ipsi inimicū exercuimus.Incipiens enim nomen quod à certamine sumpsit,statim reddidit. Vel,dicat quis mihi, ex quanam alia parte potēs factus est Philippus,quàm è nobis ipsis? & quæ sequuntur eodē modo. Videndum est igitur ut quæcunq; translationi cōstrunt, statim reddātur. Quæcunq; uerò ridicula sunt,multo pòst tēpore obliuiscuntur:& quæ perito artis manifesta sunt, artis imperitis penitus obscura. Quod uenustū est, statim redditur. Hoc uero προπέποται τὰ τῆς πόλεως πράγματα, si quidem appositam habebat redditionem,magis ridiculum fuisset:cæterum clàm multo pòst positum, non apparet. Delapsus enim alicubi ita dicit, μεθύει.id est, inebriatur gestorum magnitudine Philippus. Concitatum est hoc uocabulum μεθύειν, à principio huius προπέποται. Videbatur enim ridiculosius esse si huic προπέποται τὸ μεθύει statim subiunxisset. Et cum huic μεθύειν τὸ ὀνειροπολεῖ.id est, somniat,apposuisset, utpote uenustum,concinnā fecit orationem. Ebrietatis enim est,somniandi consuetudo.

De uenustate.

SI quid uenustum est in oratione rerū, quid aliud magis,quàm oratio? Venustatē quidem uenustæ mentis, non oratoris facultas,sed negotij necessitas interpretatur: hoc modo:Magnus in cælo Iupiter uolatilem currū agitans

*tans apparet: & quæ ſequuntur. Vbi ſenſus turpis eſt, orationis utitur uenuſtate: * Itaque ſenſum turpem ita quis efferet, nomen nomini commode coaptans, ut ne pleriſq; quidem propter orationis uenuſtatē turpe negotium eſſe uideatur. Quale apud Menandrū interrogata puella, quomodo uis ſibi illata fuerit, honeſtis nominibus rem uenuſtè narrauit. Hic in Dionyſiorum pompa me domum uſq; perſequutus, mox domum ingreſſus, uarijs blanditijs conciliata matre me cognouit. Stuprū puella honeſte proſequitur, dum dicit, me cognouit. Quare uenuſta orationis compoſitio, turpe negotium honeſtauit. Item fit, uel quando nomen pro nomine ponimus, uel quando negotium, ſi ualde turpe ſit, tacetur: ſed pro eo negotio, & quæ fieri ſolent, & quæ turpi negotio accidunt, dicūtur: quod quidem pro neceßitate manifeſte uenuſteq; enuntiatur. Venuſte, quoniam turpe non dicitur. Manifeſte: quoniam utrinq; intelligitur. Vt apud Homerū, Virgineā zonam ſoluit, iuxta ſomnum fluebat, hæc grauida iam facta peperit, quem parere decebat. Hic coitum ſignificauit, dum ea quæ coitum antecedunt, hoc eſt, ſoluit uirgineam zonam: & quæ coitum ſequuntur: id eſt, grauida facta peperit, exponit.*

De cacozelia, id eſt, mala imitatione.

M*Ala imitatio fit, aut per impoßibile, aut per inconſequens, quod & contrarium: aut per turpe, aut per impium, aut per iniuſtum, aut per id quod eſt naturæ infeſtum: quibus quidē modis exponēdo narrationes perinde atq; incredibiles * cōfutamus. Atq; idcirco confutationes uſque ad decens procedere dicebamus: tanquā præter*

*διασκευὰς, quæ ſcilicet nō tam docet res geſtas q̃ exaggerat.

ter decens si inueniatur aliquid, id cacozelon: id est, malæ imitationis omnino futurum. Quod confutationi accidere poterit, ubi quidem dicimus hoc non decenter factum, uel quia impoßibile, uel quia turpe sit, & quæ sequūtur. Fit etiā cacozelon, quando una tropica dictione qui utatur, deinde integram translationem reddere non potest. Quin etiam sciendum cacozeliam præcōfirmationi sæpe mederi: quæ ideo præmedela appellatur. Præmolita enim interpretatione inducit: quò fit, ut audax quiddam auditoribus expectetur, quod etiam antè quàm dicatur, tutum fore dicatur. Quòd si nudum ante orationis præcōfirmationem ponatur, uel uerbo uel sentētia cacozelon omnino uidebitur. Quod in Homero considerare licet, qui cum sic dicturus esset, Venit magni montis uerticem abrupturus, timens huius impoßibile, hunc hominem reliqua oratione preconfirmauit, ne incredibilem de hoc faceret orationē hoc modo: Hic sibi nutrimenta longè quàm homini cōueniunt maiora ponebat: Hic clauam ferebat: quam non solùm homo, sed ne saxum quidem sustinere potuisset: cuius horrendam magnitudinē amplè prosequitur. Mox infert, Hic non hominis, qui pane uesceretur, sed syluosi montis instar erat. Huiuscemodi igitur præposita oratio hoc admirabile de Cyclope dictum uerisimile credibileq; reddidit, quòd uenit magni montis uerticem abrupturus. Si enim talis erat ut præconfirmauit, non erat absurdum hoc facere potuisse. Fit etiam cacozelon per humilitatem, ut illud: οἴμοι δράκων μου γίνεται τὸ ἥμισυ. Item cacozela nō correctioni solum uel præconfirmationi medentur, ut diximus, sed ei quæ correctio nominatur. Sciendum enim est,

quòd

quòd humile dictum uenustate corrigitur, ut apud Euripidem, οἴμοι δράκων μου γίνεται τὸ ἥμισυ. Id enim communiter & humile dictū epiphora medicatus est, τέκνον περιπλακὲν τῷ λοιπῷ πατρί. id est, filius patrem reliquum circūplexus est. Quod non solum uenuste, sed sonore dictū, cum orationem iam epiphora erexerit. Cuius quidem contrarium est, si post uenustatē in turpe deferatur: quod pari modo, cacozelon nuncupatur: ut apud eundē intueri licet, Hæc cadens, decore cadendo magnā prudentiam ostendit. Hoc uenuste dictum est. Deinde humile & commune per cacozelon intulit: hoc modo: Celans quæ marium oculos latere solent.

De figuratis problematibus.

FIguratorum quidem problematū, quædam sunt contraria, quædam obliqua, quædam uerò per emphasin. Contraria sunt quando contrarium eius de quo dicimus, approbamus: hoc modo: À Lacedæmonijs pacem Athenienses petiere: contrà, hi Periclem petiere. Decernentibus iam Atheniēsibus Pericles in senatu iniurijs affectus, se mittendum censet. Aperte autem Pericles, & si me mittite dicit, sub figura tantum orationis hoc agit: quoniam rationibus utetur, quæ cum mitti non oportere confirmēt. Obliquum est, cum inter confirmandū contrarium, etiam aliud quid oratio perficit: hoc modo: Diues in maxima egestate ciuitatem nutrire tenetur. Si pauperem uolet rapere ad uictimā, id populus non cōcedet. Pauper seipsum denunciat, & contrarium uult eius de quo dicit: quandoquidem mori non uult. Confirmabit ex obliquo non esse apud diuitem annonam: & si sit, simpliciter cepisse. Per emphasin

emphasin est, quando in aliqua re cõtradicere non possu=
mus, nec audemus, quia prohibitum est: sub figura tamen
alterius axioseos secundum orationis compositionem ali=
quid ostendimus, ut quod dicere non licebat, ab auditori=
bus intelligatur, nec qui dixerit reprehendi poßit. Furio=
sum lex quenq; fugere iubet. Rumor est patrem sese nu=
rui admiscere: filius pro furioso haberi, eáq; de causa fugi
suadere conatur. Hic enim ut furiosus pater esse uideatur,
de fuga cogitat, ac id dicendo execratur: tum ubiq; patris
incestum cum uxore sua prædicat. Obliqua igitur & cõ=
traria in hoc commiscuit. Nam contraria unum agunt:
obliqua uerò duplicem sensum ac sæpe plures afferunt.
Sed eadem ferè tractatio: cuius in declamatione actionem
uidere conuenit. Aguntur enim talium problematum hy=
pophoræ à præfirmatione eductæ: ac inde epicheremata
quæque inueniuntur. Oratio ab inimicis corroborata so=
lutiones magis imbecilles esse cogit. Plus enim ibi osten=
det se uelle uideri sophistam rem, quàm secũdum id quod
uidetur, inducere: hoc modo: Pericles cum decernat se La=
cedæmonijs esse mittendum, quæcunq; de se ipso dixerit,
ab hypophora confirmari faciet. Si quis alius ipsum La=
cedæmonijs non mittendum censeat, imperantibus inimi=
cis dicet non esse obtemperandũ. Graue enim absurdumq;
fore, si quis iubentibus inimicis gratificari studeat: quando
imperantibus amicis & non hostibus morẽ gerere opor=
tet. Item maiores nostros neq; Xerxi, neq; Mardonio,
neq; Dario, neq; cuiquam alij se subijcere uoluisse: Neq;
nos Lacedæmonijs, cum multa de Potidea, Eginensibus,
Megarensibusq; imperarent, unquam audiuisse. Itaq; una
actio

actio est in figuratis problematibus hypophorarum confirmatio. Est etiam alia actio, si contra orationem ab alio positam sensa educamus: hoc modo: Si alius dixerit Lacedæmonijs non esse mittendum, quia iubentibus hostibus inseruire non oportet, cum graue sit & absurdum: neq; maiores unquam nostri, neq; nos id ipsum fecerimus: & talia huiusce generis, hæc ego non dico. Licet & in aliud transmutare schema, si quis dicat: Ego si quis me coacturus inuitum ad Lacedæmonios mittendum censuerit: hæc & illa & similia dixerim sensa, quæ infigurate ageremus, ipsi dicebamus. Atq; idcirco figurata hæc problemata nũcupantur, quoniam eadem sensa dici opus est, quæ nisi figurate ageremus, planè dixerimus. Opus est autem hac actione, tutaq; figura abundare, ut emphases non soluendo, nudas orationes inducamus: E contrario uerò, si noluerimus. Sed de contrarijs & obliquis hactenus. Figura autem secundum emphasin talis est, ut antè diximus. Sed quandoq; hæc sub huius figuræ inuentione agitur, ut ne quis, cum cõtra rem dicat, dicere uideatur. Quod quidem inuentum meum est, & in mea declamatione actum: hoc modo: Patrem cum filij uxore misceri rumor erat, hæc ex socero iam grauida facta est: eum qui nasceretur parricidam fore, consultũ oraculum respondit. Partum iussus filius se negat expositurum, quare à patre exhæredatus est. Abdicatus filius contra exhæredationẽ se defendens, suppressum rumorem incestus ita per emphasin ostendere debet, ut ne reprehendi quidem poßit, & patrem uenustè aperteq; arguere uideatur. Non mœchatum patrem dicet, nec quare id fiat, sed huius figuræ uiribus utetur: hoc modo:

modo: Tuum esse rumor est pater, non meum hunc infantem: expone quem genuisti, proijce puerũ cuius factus es parens. In *his autẽ quæ per emphasin efferuntur, his nominibus ac sententia abundare opus est, quæ duo significare poßint, hoc est, id quod inculpabile sit, et id quod notari poßit: hoc modo:* Patrem *cum propria unà esse filia rumor erat: postquàm arcanũ quid filio mater dixit, mox sese laqueo suspendit.* Filium *pater arcanum interrogat, non dicentẽ hæreditate abdicat.* Sic *in hac re à nobis secundum procemium effertur:* Abdicatio *quidem hæc minimè curæ est, sed magno quem ex patre concepi dolore afficior, si post tantam generis copiam cum sola filia una fuerit, eiusq; coniugium iuuerit.* Communia *enim sunt & his qui diuersæ uitæ fuerint hominibus hæc nomina.* Namq; *subiecta emphasi propria & accõmodata ita esse uidentur, ut quod inculpabile sit & quod notari poßit, significare queant.* Item *compositionis sequela coniuncta aliud significat, & diuisa aliud: hoc modo:* Rumor *est quòd pater cum filij uxore simul erat, occultũ mœchum deprehẽdens filius dimisit, à patre abdicatur.* Exclamans, *ô pater ubinam pro mœcho captus interrogat, tu autem nusquam eras.* Nomen *patris statim mœcho appositum, in compositione fecit emphasin.* Et *inductum hoc simili modo se habet, & pro mœcho captus exclamans pater, tu autem nusquam eras.* Mœcho *autem & patri appositum statim hoc, tu autem nusquam eras, in compositione emphasin aperuit.* Ab *hoc nusquam, utrunq; tutelam habet.*

De comparatiuis problematibus.

Com

COmparatiua problemata si coniecturæ acciderint uel finitioni, facilem habent diuisionẽ. Duplicibus enim capitibus in alterutro utemur. In cõiectura à uolũtate & potẽtia dicemus. Vt, me non uerisimile est uoluisse hoc facere propter hoc: te uerò propter hoc fecisse uerisimile est. Et secundũ quodq; omnia epicheremata efferẽtur. Deinde rursus, Non uerisimile est, me propter hoc id facere potuisse: te autẽ propter hoc id potuisse uerisimile est. Et hoc cõfirmabimus & χρῶμα, id est, colorẽ nostrũ ponemus, & approbabimus: atq; ab aduersario positum epicherematibus soluemus: & uerisimilem illis defensionẽ cõfutabimus, nostramq; corroborabimus. Quæ autẽ in finitiõe acciDũt, duplici ratione tractabimus: hoc modo: Hoc est aliquid operari, quod ego feci: & dicantur, quæ facta sunt. Deinde inferatur, Tu uerò nihil horũ fecisti. Subinde statim inferatur quæ ab illo facta sunt, & dicatur quòd ea pro nihilo haberi debẽt. Epicherematibus utemur, declamatiuisq; insinuationibus: & in his duplici definitione, qua & in simplicibus uti oportere docuimus, ab his quæ sunt ante negotium, & ab his quæ post negotium accidunt. Ibi enim simplex facultas, hic duplex est. Si autem negotialis ambiguitas accidat, tunc quærere oportet, quænam facta sunt, duo an plura. Et sic à cõsequentibus unicuiq; comparatio ingerenda, & quàm maxime, si persona cõparetur, tunc à laudibus & uituperatiõibus, studia, institutaq;, gesta, fortunas, cæteraq; omnia, cõparationem fieri opus est. Similiter etiã sese habent, quæ ex alijs circũstantijs: quoniã si in cõparationẽ incidãt quæ singulis accidunt, pari modo comparabimus. Accidũt enim alia locis,

alia

alia temporibus, alia denique alijs circunstantijs adueniunt.

FINIS.

De oratione politica.

Politica oratio, eorũ quæ possunt persuadendi facultatem ac uoluptatem habere debet. Quod persuaderi potest, ex statuũ cognitione statuumq; capitibus, de quibus Hermogenes in statuum tractatu ample disseruit, facile sumi potest. Qui enim capita didicit, scit sentẽtias inuenire, cum statuum capita nos ad enthymematũ inuẽtionẽ inducãt. Vt in primo Olynthiacon dũ utile caput excogitauit Demosthenes, enthymemata facilè inuenit, quæ cum Olynthijs coniurandũ esse auditori persuadere possint. Vtile enim ibi caput est, Atheniensibus eam conducere coniurationẽ. Enthymemata sunt, quoniã si Olynthios seruemus, procul à nobis bellum aberit. Si Olynthios ceperit Philippus, cõtinuò in nos bellum inducet. Non enim si extra prouinciam bella gesserimus, tot impensas patiemur: quòd si in Atticam is irrueret, pati cogemur: quod profectò faciet, si Olynthios occupauerit. Vi igitur cogit auditoris animũ hoc enthymema, & credere impellit. Ex capitibus igitur persuadendi facultatem oriri dicebamus: unde inuenta enthymemata oriuntur. Voluptas uerò ex uarietate schematum formarumq; nascitur. Aspera enim unius figuræ oratio, satietatẽ parit. Contrà uero suauitatẽ & persuasionem, quæ uaria est, & multis schematis distincta oratio. Varietas, ut ait Euripides, omnium est uoluptas, quam quidẽ in hoc libro Hermogenes tradit. Docet

Nõ est Hermogenis.

cet enim quomodo accuratè ornare,& inuenta enthymemata orationemq; suauem ac dulcem reddere poßimus. In primis procemio utitur,in quo idearum,id est,formarũ cognitionem,siue dicere, siue quæ aliorum sunt iudicare uelimus,necessariam uobis esse ostendit. Nam etsi ingenio ualemus,nihil tamen utilitatis inde ceperimus,nisi,quo rectè priscos imitemur,artis documenta noscantur. Deinde aperit,quod de uniuersali forma scriptũ est cõmentarium, nõ de Demosthenica, aut Platonica:& quod per Demosthenicas orationes uniuersam formam traditurus est, cum ille summus orator mira uarietate utatur. Item quod difficile est huiuscemodi formarũ mistionẽ inuenire, inuẽtamq; dicere. Item quòd nemo eorum qui ante ipsum fuerunt,de formarũ generibus rectè scripsit. Posthæc quòd septẽ sunt formæ,quæ Demosthenicam faciunt orationẽ:quarum hæ quidẽ generales,hæ uerò speciales:ex quibus quæq; oratio constat. Item ex sententia,methodo,dictionibus, schematibus,clausula,numeroq;. Ad hæc etiam quæ orationis species facere possunt. Hæc itaque resumens, de quaque forma documenta tradit. Et in primis de diluciditate formæ septem sunt,diluciditas, magnitudo, moralitas,generales sunt : reliquæ uerò quatuor speciales & indiuiduæ,sicut uenustas,celeritas,ueritas, & grauitas. Quid etiam est forma,est qualitas orationis suppositis personis & rebus per sensa ac uerba,& per uniuersam deniq; harmoniam contextam uehementer accommodata.

HERMOGENIS TARSENSIS, PHILOSOPHI AC RHETORIS CLARISSIMI

*

DE FORMIS ORATIONIS TOMI DVO.

HERMOGENIS TARSENSIS, PHILOSOPHI DE FORMIS ORATIONIS TOMVS PRIMVS.

SI QVID *aliud oratori opus est, orationis formas cognoscere, puto quàm maxime necessariũ, & quid in se habent, & quomodo fiant. Etenim quæ aliena sunt, scire dijudicare: & quæ bene se habeãt, & quæ non, siue priscorũ fuerint, siue iuniorum, non sine sciẽtia quæ de his est, fieri potest. Siquis etiã uenustæ orationis autor esse uelit, longeq; præstantioris quàm illæ fuerint, quæ à priscis iam literis traditæ sunt, hac sciẽtia maxime indigebit. Siue quis non nimis sublimem & accuratam assequi studeat, etsi optimo sit ingenio, nulla tamen imitatio, nullaq; experiẽtia animi & exercitatio quæ ratione careat, eum uoti compotẽ facere poterit: quãdoquidem hunc magis ingenij copia lasciuiaq; fallet, & sine arte in quodcunq; inciderit, facilè corruet. Si quis autem hac sentẽtia fretus utatur, cum priscos imitari uoluerit, etsi mediocris sit ingenij, à termino tamen nunq̃ aberrabit. Illud tunc uehemẽtissimum, si quæ naturæ sunt cum arte copulentur, mutuoq; auxilio muniantur. Hoc enim modo longè facilius quis rem aget. Verũ illud disciplinæ genus quod aliquo modo traditum est, non ab alijs, sed à nobis*

cum ſit, aſſequi tentandum eſt. Contrà uerò ingenioſi qui tales non ſunt, ſtudio & exercitatione ſuperabũtur. Quare cùm magna & neceſſaria ſit formarum cognitio, & his præſertim qui hæc exercitatione cõparare & iudicia bona ſcire uolunt, hos quidẽ admirari non oportet, ſi non facilè eam, nec talem quæ ſimplici quadam cõmentatione indigeat inuenerimus. Poſtquàm igitur non aliud quidem utilius facilè inueniri poteſt, profectò ſiquid uenuſta & præſtanti oratione cæteriſq; eius formis utilius & ſuauius hominibus oriri poſſet, ſummopere admiraremur. Quare cum in hoc progredi, & de unoquoq; horũ doctrinã tradere debeam, in primis duntaxat definiẽdo id faciam. Nec nobis de Platonis uel Demoſthenis oratione, nec de peculiari utriuſq; figura, quoniam de his in ultimo libro agetur, dicere eſt animus. Itaque nunc non de his, ſed ipſarum quæq; ſeorſum præponetur: & quid uenuſtas & quomodo fiat, et quid aſperitas, quid ſimplicitas, ac reliquæ orationis formæ, ritè oſtendemus. Nos autẽ eos in hac re ſequemur, qui apud homines maxime approbati ſunt, eiuſq; rei fuere autores: quorũ quidẽ commẽtatione admodum indigemus. Atq; cum nos maxime ſequi neceſſe eſt, qui uaria oratione uſus eſt, & ex omni forma cõmiſta: cuius exemplo cæteras formas facilè oſtẽdere poterimus. Eſt enim neceſſe ſiue has partes ſeorſim, ſiue per quanq; ſpeciem oſtendamus, unde & ex quibus quæq; conſtituatur oſtendere, & qualis, & quare talis: & de quaq; orationis forma diligentiſſime dicere. Item quæ miſtio, & quomodo admiſtis his quãdoq; poëtica, quãdoq; non, quandoq; laudatiua, quãdoq; deliberatiua uel iudicialis, uel in

uniner

uniuersum talis, aut talis sit oratio. Solus est Demosthenes, *qui præ cæteris in oratione hac mistura & uarietate usus est, nec alius quisquam ut mea fert opinio, præter eum.* Hoc igitur duce, *de uarijs orationis formis dicendum est: cuius nemo methodum ac iudicium improbabit, nisi quòd omnibus in dicendo uti uoluerit. At nos plerosq; admiraturos idcirco arbitror: sed id magis propter distinctam traditionẽ, quàm increpatione nos dignos existimabunt, & maxime si quæ sequũtur animaduerterint.* Demosthenes *igitur quodcũq; caput in politica oratione delegerit, id accuratißime considerauit, seruauitq́;, & qua mistione indigeret, attẽdit: neq; quãdo consultabat, deliberatiuam orationẽ à iudiciali & laudatiua diuidebat: nec quãdo quid aliud fecit, sciunxit unquam. Quod non facile est inuenire illis, qui eum non omnino sequãtur.* His *igitur orationis formis perinde atq; elemẽtis usus, orationis species in dicendo cõplexus est: cum unum sine alio minus cõmode tractari poßit.* Sed *cum hoc inuenire quàm difficilimũ esse mihi uideatur, nibil tamen minus difficile, quàm inuenta dicere, & quid certi de his ostendere.* Nec *ante me quisquam in hunc usq; diem inuẽtus est, qui hæc tradiderit, quæ mihi cognoscere licuit.* Verũ *si qui, de his, quæ dicemus attigerunt, sibi diffisi ita perturbate quidẽ & confuse scripserunt, ut omnia potius cõfudisse quàm docuisse uideantur.* Præter *hos alij apud alios de homine dicere quid uisi, siue de uenustate, siue de formarũ orationis simplicitate, siue de* Demosthene *& formis eius aliquid uobis ostenderunt, siue de quaq; oratione & proprietate, siue mensura in poëmatis uel prosa oratione disseruerint, de*

omnibus profectò huiuſcemodi rebus nos indoctos ignaroſq; dimiſerunt. Quare hæc inuenire perdificile eſt, & inuenta dilucide ac bono cũ iudicio docere. Sed non ex illorum inſcitia hæc tradere opus eſt. Hæc igitur experiamur, ſecundũ quã propoſuimus uiam. Si enim Demoſthenicæ orationis principia ac tanquam elemẽta & quæcũq; in his ſunt, & quot, & qualia, & quomodo fiant, et quæ mutua ipſorũ miſtio, ac deniq; quid hunc & hũc miſtum modum facit, diligenter oſtendere poterimus, breuiter de cæteris rhetorũ orationibus dicemus. Magnũ quidem negotium eſt aliter oſtendere oratorẽ, ubi negotiũ hic dabit argumentũ: tu uero iudex non inuitus eſto. Quam ob rem Demoſthenicam orationẽ hæc faciunt, ſiquis uult in uno omnia audire, diluciditas ſcilicet & magnitudo, uenuſtas, celeritas, moralitas, ueritas, grauitas. Nam tanquam unum hæc omnia dico, perinde atq; affinia, ſimulq; cõiuncta, ex quibus Demoſthenica cõſtat oratio. Harum uero formarũ aliquæ in ſeipſis ſunt, & per ſe ipſæ ſe conſtituũt: aliquæ in ſe quaſdã alias formas complectuntur ſibi quàm maxime conuenientes, exquibus conſtant: aliquæ uero aliqua ex parte de ſe communicant. In uniuerſum igitur, aliquæ genera ſunt, quæ ſuis ſpeciebus inferioribus præſunt: aliquæ uerò ab alijs ſeparatæ formis quamuis differant, aliqua tamẽ alijs formis impertiuntur: aliquæ in ſeipſis manẽt, nullius adminiculo indigẽtes. Sed in ſequẽtibus quod dico clarius apparebit: quoniam ſecundũ ipſarũ quamq; ritè progrediemur. Primũ igitur ex quibus orationẽ conſtare conuenit, & ſine quibus aliquod orationum genus quandoq; non conſtat, dicendũ eſt, ut rem docilius proſequamur,

quamur,

quamur, quando aliquas inter se conuenire formas iam demonstrauimus. Omnis enim oratio sententiam habet, ac circa eam methodum atque dictionem, *qua istis aptatur, & quæ aliquã sui proprietatẽ habeat.* Item *schemata, mẽbra, compositionẽ, clausulã, & his ambabus numerũ recte deductum.* Diuersa enim *orationis partium compositio, diuersáq; terminatio, diuersum numerum facit.* Et *cum id obscurum sit, exemplo aperiamus.* Nanq; *si suauitatem facere uoluerimus,* * *ne sententiæ quidem suaues erũt, quæ mythicæ & his consimiles quædam aliæ: de quibus in suauitate orationis postremò dicemus: sed sententiæ quidem ipsæ.* Methodi *autem est producere & cum expositione ipsa præcurrere, sed nõ ex suppositione uel aliquo alio modo.* Dictio *uerò per epitheta & quæcunq; uehemens & poëtica: neque intercisa, neq; lata natura: item quæ puritatis sunt omnes, dictionis rursus esse uidentur: schemata uerò quæ secundum rectitudinem ut plurimum, & quæ* * *sine inuersione: membra quæ paruo commatico maiora, & quæ ipsa commatica.* Compositio *magis secũdum partes orationis, quæ dissoluta per talem dictionem, neq; omnino disiuncta.* Oportet *enim secundum numerum, suauitatem habere uoluptatis: secundum uerò bases quæcũq; dactilica sint & anapæstica. Sed qui de numeris & compositione dicturus est, de syllabis & elementis tractare cogetur: quandoquidem ex his & clausula numerus constat: quod manifestius erit ex his quæ post ista dicentur.* Itaq; *compositio quidem ipsa suauißima, clausula magis conueniens, numerus uerò tanquam species aliqua compositionem talem & clausulam sequitur, cum aliud*

* ὅκοθεν περισπωμένας, affirmãtis est ĩ Græco codice. Nã postea Hermogenes dicit fabulas sentẽtias habere suaues.

* χωρὶς ἐπεμβολῆς, sine iterìectione. ὅταν μεταξὺ τῆς ἀκολουθίας, ἔξωθέν τι ἐπεμβάλλῃ, inquit scholiastes: quãdo inter sequẽtia exterius aliquid inseritur.

quid ita existat præter ista, sicut in domicilio, uel nauigio diuersa lapidum lignorumq; hoc uel illo modo ad finem usq; compositorũ. Species aliud quid præter cõpositionẽ clausulamq; esse uidetur. Omnes *igitur orationis species in his considerãtur, & per hæc fiunt, sententiã scilicet & methodũ, dictionẽ, schema, mẽbrum, cõpositionẽ, clausulã, & numerũ.* Quibus *quidẽ omnibus dilucidit atẽ indigere, nõ ignoro. Nec satis certũ est, quomodo tales fieri possint, per exẽpla: si proponãtur, fateor his opus esse exẽplis: si etiã nunc exẽpla ponãtur, ne certum quidẽ fieri de quo oratio cõstet, adhuc cõcedemus.* Quod *si nũc & hic, & secundũ unũquodq; prædictorũ exẽpla ponãtur, prolixior erit propter hoc oratio, & non immerito plurium cõfusio subsequetur.* Verũ *nũc nõ de suauitate dicere decreueramus, de qua postremò breuiter diligenterq; dicemus: sed de quibusq; dicere, unde quæq; orationis species oriatur: ut ab his docilius incipiẽtes, quæ sequentur, facilius prosequi uideamur.* Cũ *hæc ita sese habeant, omnisq; orationum forma per prædicta cõstituatur, diligenter ac summatim de omnibus quæ unius speciei proprietatẽ faciant, utputa de sententia, methodo, dictione & reliquis, dicere est quàm difficilimũ.* Quin *etiã magis impoßibile penes quẽpiam priscorum inuenire, & abundare cuiusq; formæ proprijs, & qd' tale ac tale ipsorũ, unũq; esse cõueniebat.* Quod *si facerẽ, eriperẽ ab oratione rhetorẽ.* Non *enim secundũ ista, aliqua prædictorũ forma magis abundabit, sed parte aliqua iam specie unius magis reliquis usurus, cũ* periboie, id est, circuitione dicet, quare hoc fecerit.* Sed *cũ de magnitudine dicetur, à nobis breuiter &*

* περιβολή, quã paulò pòst cõprehẽsionẽ interpretatur.

de

de peribole referetur. Hac igitur quæ minima est species & pars unius formæ, plus reliqs usurus cæteris omnibus, secūdū dignitatē ipse distribues. Nā sublimes splēdidasq; sentētias, methodis, schematibus, & aliqbus alijs attenuabis. Cōtrà uerò minima & parua per hæc eadē effeeres, & quæq; alia miscebis nō proprijs ipsarum partibus, sed distinguēs ac uariās orationē, sic ipsi omnia accōmodabis, ut ex uarijs unū totū cōfici uideatur. Omnes enim formæ inter se aptatæ ita cōsentiēt, ut ex oībus pulchris, una hæc pulcherrima species, Demosthenicā orationē honestet ac tueatur. Quare apud priscorū neminē id ipsū inuenire licebat: quoniā naturæ qdē error est, uniformē & nō uariā facere orationē. In aliquo enim magis abundabāt illi, ex quo talē ac talē cuiq; orationē facere cōtingit. Dico autē quòd superabūdabāt, nō qa pluribus utebātur, quæ unāquanq; formā fecerūt, utputa methodo, schemate: cōpositione, clausula, & similibus: sed quod dicā tale est, quàm maxime proprijs cuiusq; formæ potissimū uti, quod quidē formā ut plurimū facit. Superabūdare autē hoc erat, quæ speciei sunt potissimis uti. Quod fit cū hæc aliquis prætermittit cæteris utens oībus, etiā si illis abundet. Inferior ergo erit speciei illius oratio, cuius nō erāt propria, qbus est usus. De facultate itaq; dicēdū est, quæ orationis speciē facere possunt. In qbus primū ac potissimū est ubiq;, sententia: deinde dictio, mox schema tertium, quod dictionis est. Postquàm illud quod est sententiæ, quod quidem erat methodus, quartum dico: non secundum potentiam in grauitate, ubi prima auferre periculosum est, ut in capitulo de grauitate manifestius erit. Compositio autem & clausula sit ultima. Fieri fortasse possunt interdum nō

nouißima, in poësi præsertim. Alterum *enim sine altero uel parum, uel nihil ad speciem confert orationis.* Cæterũ *mutuo cum numero coniuncta, plurimum.* Quinetiam *nobiscum musicorũ pueri dubitarent, si ista ante sententiã ponẽda sunt.* Dicunt *enim numerũ per seipsum omnino sine articulata uoce esse posse flexibilem, quandoquidem non una orationum forma est.* Ad *faciendas dulces sententias præ cæteris in oratione panegyrica, numeros idoneos esse ferunt: contrà uerò ad tristes effingendas, nulla magis quàm miserabilis oratio.* Magis *enim quàm cætera omnia uehementem orationem animum mouere posse aiunt.* De *omnibus autem quæ sequuntur, in uniuersum nobis uerba dederunt.* Nos *in eos uerba non faciemus, ne tempus cõteramus.* At *sit quidem numerus, siquis uelit, primus, aut si uult ultimus, aut etiam medius prædictorum: ego autem quales plerique sint numeri, & qui sint cuiusque formæ proprij, & quatenus pedestri dictioni aliquem numerum accommodare conueniat, etiamsi non recinamus, me demonstraturum polliceor.* Quòd *si etiam hic numeri eandem uim habebunt, quam in cætera musica, ponentur primum: quòd si non tantum poterunt, à nobis pro iudicio nostro ordinabuntur, & uim habebunt.* Fateor *etiam quandoque numerum ad hanc uel hanc orationem faciendam multum conferre, at non tantum quantum illi dicunt.* Breuibus *igitur prædicta resumentes, ad institutum de formis sermonem reuertemur.* Quædam *enim sunt quæ orationis formas faciunt: & quæ huiusmodi uis sit, & quibus* Demosthenica *oratio constet, & qua ratione*

hunc

hunc uirum proponendum & eligendum iudicamus, iam dictum est. Postquàm autem ipsam separatim per se ipsam inuenire non licet, neque unam editam perfectam formam, nisi alicuius opus quis formam uelit appellare, ut Platonicam, Demosthenicam: ac postquàm ipsam per seipsam, ut dicebam, uenustatem uel aliquam aliam apud priscorum quempiam inueniri non posse putant, neque mistionem orationis, neque cæterarum quid pulchrè cognosci uel fieri contingit, nisi prius hæc singula cognoscantur, ex quibus facta est uel fit mistio, ut albi nigriq́; natura, ex quibus fuscus color, si misceantur, oritur. Cum hæc ita sese habeant, hos omnes harum autores (Demosthenem enim dico ac Platonem, Xenophontem cæterosq́; alios, qui in hæc orationis elementa uenêre) seorsim considerare, ac de singulis separatim tractare necesse est. Facile enim est his qui hinc emerserunt de illis dicere, sublimesq́; eorum cognoscere mistiones, atque his uisis, siue quis priscos uelit, siue iuniores, inquirere & imitari facilè poterit. Proinde formas uideamus, ex quibus Demosthenicam orationem cõstare dicebamus: deinde quæ ipsis conueniunt, & consummatas reddunt uidentes, distinctum quid & purum erit, quid de unaquaque dici poterit. Formæ igitur tales sunt, diluciditas, magnitudo, uenustas, celeritas, moralitas, ueritas, & grauitas: de quibus dicendum est. Et de diluciditate in primis, deq́; formis quæ ipsam faciũt. Admirari autem non oportet, siquæ formæ cum alijs aliquid communicare inueniuntur uel in sententia, uel in dictione, uel in aliqua quauis re: ut cum simplicitate puritas, in

ritas, in rectitudinis schemate quibusdamq; alijs. Vt, Sannion quidam choros tragicos alicubi docet. Hoc enim purum est & simplex. Item asperitas & uehementia cōmunes sententias habent. Increpationes enim quæ asperitatis formæ sunt, uehementiã ac uigorem faciunt, quãdo mẽbro & schemate longo pronuntiãtur. Itẽ splendor & uigor inter sese cõmunicant, quod nõ est admiratione dignũ: cũ in uniuersum quæque forma cũ alijs aliquid cõmunicare inueniatur. Non enim hoc aliquam formã prohibet, quin partes habeat alicuius essentiæ differẽtes, alijs sæpe cõsimiles. Vt homo, qui totus uniuersus aliud quidã est à cæteris animãtibus: cæterum eũ esse mortalẽ, multis cõmunicatur: ac rationali differẽtia, quadantenus cum Dijs aliquid habet commune. Ac hoc à principio statim definiuimus, formas aliquas esse, quæ cũ alijs quid cõmune habere uideãtur. Sed de his hactenus. Nũc uerò ad dilucidi- tatis rationẽ accedamus, quam idcirco primã ponimus, quia cuiq; orationi est q̃ maximè necessaria. Sicut cõtrà est obscuritas: huic purũ accidit, & quod mistione caret.

De dilucíditate cui subiecta est puritas & elegantia siue immistio.

D*ilucíditatem orationis elegantia facit & puritas. Purus sermo ex omnibus ferè prædictis constat, sentẽtia, methodo, dictione, ac reliquis. Elegãtia ut plurimũ circa methodũ uersatur, quamuis aliquid aliud ipsam faciat. Sed prius de puritate dicẽdũ: cui cõtraria est peribole, id est, cõprehẽsio in aliqua quidẽ re, nõ tamẽ in oĩbus. De qua ĩ capitulo de magnitudine & dignitate dicemus.*

De sententijs puritatis.

Senten

SEntentiæ puræ ſunt, quæ omnium communes ac familiares, & quæ apertæ ac notæ à ſeipſis prouenire uidentur: nihil profundi, nihil * ſubintellecti perplexiq́; habentes. Qualis illa, Sannion quis eſt alicubi tragicos choros docens. Item hoc modo: Hi triginta talenta à Lacedæmonijs in Piræo mutuò accepiſſe dicuntur. Has igitur ſentẽtias per ſe intelligere oportet, & non quorum cauſa accipiũtur. Quod ſiquid ſubintelligamus, puræ nõ ſunt. Itaq; puriſſimæ erunt, ſi ſecundũ ſeipſas conſiderentur. Illæ quidẽ ferè oĩno ſunt puræ gratia* epiboles: hoc modo: Germanas habemus uxores. Et illud, Particeps ſum debiti huius ô Athenienẽſes. Multa igitur in priuatis purarũ ſentẽtiarũ ſunt exẽpla: nõ pauca quidẽ & in publicis.

*Iuxta ſcholiaſten, Neque ex dicẽtis opinione, aut excogitatione aliquid aſſumens.

* ἐπιβολῆς, id eſt, adiectionis. τοῦτ' ἔστι τοῦ ἐπιχειρήματος.

De methodo puritatis.

PVritatis methodus una ferè eſt. Nãq; oratio pura fit, quãdo tenue negotium quis narrat, & à tenui incipiens, nihil extrinſecus aſſumit. Vtputa, genus in ſpeciem aſſumens, uel totũ in partẽ, uel infinitũ finito, uel iudiciũ iudicũ, uel negotij qualitatẽ, uel ad aliud differẽtiã, uel q̃d ſimile. Nam hæc omnia cõplectitur, & ſunt ſentẽtiæ ipſæ periboles, id eſt, cõprehẽſionis, quæ eſt cõtraria puritati. Cõplectitur etiã quæcũq; negotiũ ſequũtur, ſi aſſumãtur, ut locus, uel tẽpus, uel pſona, uel modus, uel cauſa, uel aliq̃d tale. Quibus quidẽ oĩbus purã narrationẽ exẽptã ac liberã eſſe opus eſt per methodũ, uel his oĩbus, uel ita ut nihil horũ ante ipſum negotiũ cõſtituatur. Poſtquàm hæc q̃s aſſumpſerit, uel aliq̃d horũ, facere etiã põt p alia quæ puritatẽ faciunt, ut oratio pura uideatur: ut per ſchemata, dictiões, & reliqua. Videbitur enim pure dicere, nõ tñ ſic

uere dicet, quia nihil minus comprehendit, quod quidem in his quæ apud oratorem Demosthenem maxima sunt uidere contingit: Postquàm iniurijs affectus sum ô Athenienses, & hæc à Conone passus, & alia quæ sequuntur, & omnia ferè prædicta exempla, omnino gratia epiboles accedũt. A' tenuibus rebus inchoat, quæ puritatis simplicitatisq; speciem habent: quæ quidem ubicunq; dicantur, peribolen, id est, comprehensionem efficient latentem. Ex his igitur patet, quòd aliqua oratio pura esse uidetur, non quidem talis essentialiter existens: methodi quidẽ puræ est expositiue, & non aliter res inducere. Nam methodus, ut arbitror, quædam est expositio, & nõ schema, ut pleriq; putant. Postquàm aliquid multis schematibus exposueris, uel per rectum, uel per obliquum, uel per simplex, uel per complexum, uel in genere per alia schemata, expositio est. Nam quæ essentialiter sunt schemata, ex alijs schematibus fieri nõ contingit: esset igitur methodus quædam & expositio. Siue igitur methodus sit, siue schema, uidere id oportet, quoniam id puritati conducit. Proinde has sententias & methodos puritatis inuenimus.

De dictionibus puritatis.

PVra dictio est, quæ communis, & omnibus familiaris, non translata, neq; per se aspera, ut ὀταρπὸς, hoc modo: προσέβη τρηχεῖαν ἀταρπὸν, id est, ibat asperam uiam. Et illud, κατεσθίων κατέφαγε, id est, comedens comedebat. Et illud, ἐκνενευρισμένοι, id est, eneruati. Et illud, πεπρακὼς ἑαυτὸν, id est, uendens seipsum. Et illud, περικόπτων καὶ λωποδυτῶν τὴν ἑλλάδα καὶ ἁρπάζων, id est, circũcidens & spolians Græciam & rapiens. Hæc enim omnia & simi-

lia

lia manifeſta. Eſt enim magnitudo quæ hæc quoquo modo, non tamē plura habet. Ex quo multis ipſorum aliqua claritate opus eſt, ut illud, ἐκνενδυνευμένοι indiguit hoc, πεπηρωμένοι χρήματα συμμάχους, ad claritatem conficiendam. Sed magnam dictionum puritatem apud Iſocratem intueri licet.

De ſchemate puritatis.

Schema puritatis eſt rectitudo, hoc modo: Ego Athenienſes repreßi hominem malum & mihi infenſum. Oportet autem, ut dicebam, aliquanto prius hæc ſingula uidere, ex quibus oratio conſtat: ſicut hic ſchema ſolum uidere opus, ſi purū eſt: ſed non quæ deinceps dicta ſunt. Non enim illa orationē in ſeipſa puram permanere permittebant. Talia ſunt & prædicta. Vt illud, Sannion eſt. Et illud, Sorores habemus uxores, & cætera. Rectitudo igitur ſchema eſt, quodcunq; in ſeipſo purum eſt, cæterū argumentum eſt. Si uerò obliquæ exponatur, eſt omnino peribole, id eſt, comprehenſio. Nam alienas ſentētias obliqua allicit oratio. Et ſicut obliquum recto ſchemati cōtrarium, ita & comprehenſio puritati, tota ſpecies toti orationis ſpeciei contraria. Quod hinc facilius patebit. Erat enim Candaulis: &, Crœſus erat, & ſimilia, ſic quidem ſecundū rectitudinē illata, purãm ac clarã orationem reddunt. Si autē obliquè, nō talia erunt: hoc modo: Crœſo exiſtente: &, Candaule exiſtēte ſi dixeris, turbatio quædā orietur ſtatim, eò quòd aliū ſenſum ſubſequi opus eſt. Præterea circunſcriptio totius ſententiæ longa, non admodū etiam erit aperta: hoc modo: Crœſo exiſtente Lydo quidem genere, filio autem Allyati, tyranno gētium quæ

Alyn fluuium accolunt. Vides quomodo adhuc sententia pendet? Sed & magis hoc faciendum puto, si & quæ sequuntur quis eodem schemate enuntiaret. Hoc quidem nõ in rectitudine erat, sed sententiæ in seipsis circunscriptæ & comprehensæ secundum breuitatem desinebant: hoc modo: Crœsus erat Lydus quidem genere, filius Allyati, tyrannus autem gẽtium. In uniuersum igitur omne schema à comprehensione liberum, puram facit orationem. Deinde si dicatur, Postquàm enim non constituto principe chori. Hoc & sententia & schemate complicitum est & comprehensum. Si uelis schemata puritatis interponere, hoc secundum sententiam comprehensum & cõplexum non aufert: quanquam hoc quidem ualde secundum ea quæ sequuntur: hoc modo: Tertius hic annus, Pandionis tribus chori principem non habuit: aderat autem concio, princeps uerò præcones sortiebatur: sermones fiebant & conuitia. Et in uniuersum quis omnia pariter circunscribens, si sensa dicat, clarius & non complexe dicet, non habens magnitudinem aliquam nec tonũ in dictione tantum, & his quæ ad ipsam pertinent ad faciendam orationem. Quare huius disciplinæ modum admirari non oportet, si prius aliquid de comprehensione docearis: cum apud doctos de ipsa disputare uidear. Non enim aliter quid de his docere licet, non quidem etiamsi aliunde incipimus aliquãdo, sed nõ quẽadmodũ nũc à diluciditate. Omnes enim ferè orationis formæ inuicem unà inueniuntur, & manifestæ fiunt uel per ablationem & separationem, sicut hic fecimus cum dicebamus, schemata pura esse quæcunq; cõprehensione careãt: uel per appositionem,

ſitionem,ut cum dicebamus, dilucidit atem ex puritate & bona iudicatione conſtare.Sed de his nemo dixit:de comprehenſione autem à nobis ſuo loco dicetur. Nunc illuc, unde digreßi ſumus,redeamus. Contrarium etiam puritati eſt hyperbaton,quod in ipſa fugere oportet.

De membris puritatis.

POſt ſchemata puritatis de membris eſt ritè dicendum. Ex prædictis conſtat qualia hæc eſſe debẽt:quòd breuia ſcilicet & conciſa,& quæ per ſe ſententias efficiant. Longa enim mẽbra & periodi non puræ ſunt orationis.

De compoſitione puritatis orationis.

COmpoſitio pura,primum quidẽ ſimplex eſt,& nihil de colliſione uocalium curat : quod in fucata magis, quàm in ſimplici & pura oratione attẽditur.Deinde cõuenientia proſæ orationis eſt, ut iambica quædã & trochaica. Minus enim hæc ĩ tumorẽ & grauitatẽ attollitur, ut hoc, Ἐγὼ γὰρ ὦ ἀθηναῖοι προσέκρουσα ἀνθρώπῳ πονηρῷ καὶ φιλαπεχθήμονι:id eſt,Ego ô Athenienſes repreßi hominẽ malũ & infenſum. Non oportet hic quid accurati quærere, quoniam nõ fieri poteſt:ſed hoc ſufficiat,quàm primũ & maxime in principijs membrorum tales pedes eſſe debere: & plures inuenire opus eſt per uniuerſam orationis cõpoſitionem,trochæos & iambos,dactylis anapæſtis cæteriſq; ſimilibus longè inferiores.Quin etiam paßim quoſdam alios his pedes admiſcere decet,ne perfecte mẽſurata fiat oratio : ſed aliquid mẽſuræ habeat.Et aliquid,inquã, naturalis habeat,ne omnino ubiq; menſura ſit. Numerus etiam in oratione pedeſtri , quem hæc compoſitio facit, cum clauſula nihil habet. Aut enim menſuram aut non

mensuram esse oportet: & mensuram quidem talem secū=dum talem speciem orationis, ac talem secundum talem: sicut hic iambicam & trochaicam esse opus est, ut hoc, ἀσπαρτέας ἴάλω. Et quidem symphora usus est, nam habet breuem mensuræ cōfusionem: cum in hoc ἀσπαρτέας, ας syl=laba longa existat. Hoc autem siquis delectatur, puram mensuram trochaicam, tetrametram & catalecticam in=ueniet. Sed de compositione puritatis hactenus.

De clausula puritatis.

CLausula quidem ex supradictis facilè patebit, quæ compositioni pro necessitate similis esse debet. Ex iambica quædam trochaicaq; mensura hæc oratio insti=tuitur, quæ in trochaicam aliquam uel iambicam desinet. Quales sunt trochaicarum iambicarumq́; mensuræ, talis profectò fiet & numerus. Interea enim, ut dicebam, in pe destri oratione numerum pro natura mensuræ, uel non mensuræ esse opus est. Sed accuratè, ut dicebam, orationi hāc puritatis clausulam inesse opus est. Videre etiā opor=tet quòd hæc omnia compositio est quæ secundum pedes incedit: non enim etiam hæc alia. Præterea clausula, & quod ex his ambabus unum quiddam perfectum, scilicet numerus oritur, quāquàm molesta illa quidem usq; adeò, tamen nobis attendenda, ut breuia nimium comprehensa ad puritatem spectent. Comprehendit enim aliquid, etsi illud breue. Idem ferè & in alijs proprietatibus multis, etsi non in omnibus contingit. Quod etiam statim à prin cipio, ubi de musicis mentionē feci, testatus sum: quòd mi=nus quàm alia quæ orationis genera faciunt, in ipsis & clausulæ, & numeri ualent, & per Iouem etiā per pedes deducta

deducta compositio. Vniuersam enim formarũ potentiam sententiæ dictionesq; habẽt, & methodi, mẽbra, & schemata. Possunt etiam aliquid facere, numerus, & clausula, & compositio: & in aliquibus formis hæc ipsa plurimum possunt, ut in pulchra, fucataq; oratione. Sed hoc manifestius erit, cum de pulchritudine dicemus. In poësi numerus & clausula nimiũ possunt. Præter hæc nihil est ultrà quærendum, ut omnes minime latêre arbitror. De puritate itaq; hæc dicta sufficiant.

Recapitulatio puritatis & partium eius.

SEntentiæ, omnibus communes, ac nihil habẽtes quod alijs sit obscurũ. Methodus, quando quis ex ipso negotio tenuiter incipit, ac nihil extrinsecus assumptũ est: ut genus speciei, uel totum parti, uel infinitum finito, uel negotij qualitas. Dictio, quæ non translata, sed cõmunis, & omnibus familiaris, & quæ nõ per se aspera. Schema, secundum rectitudinem casibus introductum. Mẽbra, quæ breuia & cõcisa, ac etiam quæ per se ipsa sententiã perficiant. Compositio, quæ nihil curet, nec uocalium collisionem attẽdat: item quæ iambica & trochaica. Clausula, iãbica, trochaica, uel similiũ desinẽtia. Numerus, quãdo sermo aliquas habet mẽsuras, ne ubiq; quidẽ mẽsuratus.

De elegantia, orationibus, & partibus eius.

ELegantia uerò habet aliqua, quæ suapte natura dilucidita tem efficiunt, & puritatis ferè potissima adiutrix est, ad id quod illa efficere uoluerit. Puritas enim claram uult facere orationem, hæc uerò, si quid contrarij

necessitate quadam patiatur puritas, quandoquidē multi circa orationem errores, corrigit. Et ut plurimum, quod dixi, circa methodum uersatur. Si enim elegantiæ est disponere, quid primum, quid secundum ab aduersarijs petere oporteat, quidnam aliud methodus erit? Non enim si grauiter quid faciat, quādo dicit, de quibus couenit ciuitati orationē habere apud legatum: & primum, quæ sibi commissa nunciarit: deinde in quæ incidit, & quæ sequūtur, non hoc nunc considerādum. Sed quoniam tum propter grauitatem negotia erat confusurus, ordinemq; in ipsis peruersurus, tamen dicendo quemadmodum ille ipse uolebat, per methodum claritatem induxit: hoc non prius illo dicēdo, etsi prius erat illud hoc, sæpenumero clariorē simul & maioris uis fecit orationem. ut illud, Vos primū omnium audire ac discere oportet, quid illud tandem sit, quod effecerit, ut Cheronnesum tuto possideatis, & quòd Thraces inter se diffideant. Erat enim obscurū ipsi, quod approbatum erat, si Charidemum primum calumniatus esset quòd Cersoblepta imperium parasset. Deinde sic induxit hoc, quid illud tandem est quod effecit, ut Cheronnesum tuto possideatis? Nunc autem cum hoc illo prius posuerit statim in procœmio, quoniam hoc sibi studiū est, quo tuto Cheronnesum habeant, & non repressi iterū ea priuentur. Ac post hæc statim à principio cum hoc aperuisset per approbationem, possessionis securitatem in Thracum dissidio esse, elegantem statim & claram fecit orationem. Quod uerò etiam maiorem habeat uim, alibi dicetur. Quemadmodum igitur dicebam, elegātia ut plurimum in his uersatur, sed ex alijs sæpe etiam conficitur.

De

De ſententijs elegantiæ.

SEntentiæ elegãtes ſunt, quæ cõſtitutiuæ ſunt omnes, & quæ in principia orationem reducunt: hoc modo: Neceſſe eſt Athenienſes & minime abſurdũ fortaſſe, ſicut temporibus illis negotia ſeſe habebãt, ita uobis in memoriam reuocare, ut hoc tempore quæq; cõſideretis. Etenim conſtituit quæ dici debebant, & in illis ipſis ordinẽ: hoc modo: Tria uobis à me nunc oſtendi par eſt, qui hæc omnia noui. Vnum quidem, quomodo præter leges decretum dicatur. Secũdum, quomodo id inutile ciuitati. Tertium quo modo id indignus eſt aſſequi Charidemus. Horũ omniũ uobis qui audituri eſtis optio datur, quid primum, quid ſecundum, uel quid ultimũ audire uelitis. Deinde induxit, Quoniam de eo quod præter leges factũ eſt, primũ audire uultis, id primum dicemus. Sæpe autem hoc teſtati ſumus, quòd nihil eorum quæ dicta ſint, accuſare oportet, etiamſi aliud quiddam eſt unà cum elegantia. Etenim hic multum grauitatis: ſed de illa nunc non eſt dicendum. Cõpletæ autem ſententiæ ac methodi, elegantem faciũt orationem, dum præterita ſinunt, & eorum quæ dicẽda ſunt aliquas habent inſtitutiones, ex quibus in principium oratio deducatur: hoc modo: Vnum igitur hoc ciuile negotium quod huius eſt iuuenis, alterum uerò recordamini. Deinde à principio ſic cœpit oratio, Quando enim Bizantium miſit Philippus, ut Pithona conſuleret, & quæ ſequuntur. Et rurſus, Non igitur ſolum ne Leucos iniurijs afficiat cõſiderare opus eſt: ſed ſiquis alius de nobis bene meritus, & quæ ſequuntur. Et multa huius exempla. Hæc igitur ſunt elegantiæ ſententiæ.

De methodis puritatis.

Methodi autem ſunt, quæ prædictæ, ac etiam pro natura rerum uti oratione: ac ſi prima primo ponantur, & ſecunda ſecundo, & nonnulla horum ſimilia, qualia apud Iſocratem multa. Non autem grauis formæ iſta, ne Demoſthenicæ quidem. *Quomodo autem igitur rhetor hæc aliter ſæpe fecerit quæ elegantiæ ſunt, & horum commiſtionem complectuntur, quemadmodũ paulò antè oſtendimus. Cõtingit autẽ quãdoq; grauiſſimũ eſſe, ſi præſens ordo rebus ſeruetur. Quod planius extabit, cũ de methodo grauitatis agetur. Quin etiam ex natura rerum hoc elegans eſt, ſi obiectiones ſolutionibus anteponantur. Quod ab Iſocrate ferè ſemper obſeruatur, ſed à rhetore non ſemper. At alia quæq; ordine ponet. Atque ſicut ſibi commodum eſt, primum, uel ſecundũ, uel mediũ, ita ſoluit obiectiones: quãdoq; ſolutiones præponet, quãdoq; inferet, quãdoq; medias interponet.* Sed de obiectione inducẽda, in methodo breuitatis nobis breuiter agetur. *Quare tales ſunt elegantiæ methodi.*

De dictione & ſchemate elegantiæ.

Elegantiæ dictio eſt quæ pura, & ſchema eius quod per ſummam aggregationem terminatur: hoc modo: Hic duo dixit, hoc quidem & hoc. Neq; enim quæſiuit auditor plura, q̃ duo. Et ſecũdũ quod dicẽdum erat, ipſe præuidit: & de quo ſummatim dixit, ipſe præiudicauit. Huiuſmodi autem ſunt, ſchemata, diuiſio, & enumeratio. Huic uero & alia ſenſa allicere, perplexam facit orationẽ. Cũ actor oſtẽdere cœperit auditoribus, quid ſequitur, & quòd

& quòd aliud quid sensum succedit, statim totũ præiudicant. Nam si dicatur quidẽ hoc est primũ, cõtinuò præiudicant quòd & secundũ aliquid dicendũ est. Cum autem & hoc, O` uiri Athenienses eos qui dicerẽt, facere oporteret, & quæ sequuntur, facilè expectant quousq; uinculum dissoluatur. Elegantiæ igitur hæc sunt. Item per schema elegãs fit oratio, cum is qui dicit, seipsum interrogat: deinde paulò pòst respondet per interuallũ aliquod: hoc modo: Cuius igitur causa hæc dicũtur? Et rursus: Quomodo igitur? Et rursus: Propter quid? & similia, quibus in oratione in Aristocratẽ uehemẽter usus est: & dũ id quod præter leges gestum sit, quærit, necessariò utitur. Vbi maxima diluciditate opus est orationi, quãdo ita locus ille requirit. Item superiorũ repetitiones elegantiæ ac diluciditati ualde cõferunt. Nam cum aliquod schema proposueris eorum quæ alia sensa trahãt, & cum subinde alia sensa inferre coactus eris, priusquàm id quod sequitur ostendas, resumere ac discernere opus est, ne tibi incerta & cõfusa fiat oratio, ut Demosthenes facere consueuit. Philippi uires percurrere, ac per hãc orationẽ quæ à uobis fieri debeant adhortari, hoc non pulchre fieri arbitror: quare aiunt? quia propter hoc & hoc. Et cum multa dicat quæ propositionẽ approbẽt, sequens non statim induxit, quod seorsum ab his unum erat. Incerta enim obscuraq; sic oratio, non apparẽtis consecutionis fiet. Resumens igitur & primũ dicens sic, Hæc igitur omittam: deinde sic inferens, quòd seorsum ab his unum, elegantẽ & certam fecit orationẽ. Item in oratione aduersus Aeschinem, Cuius igitur causa hæc dico? Vnius quidem ô Athenienses maximè ac

primi,ut nemo uestrũ si me contradicentẽ audiat,admire=tur. Deinde *multa infrens quæ cõplent orationẽ,necessa=riò utitur resumptione,ut claritatem inducat.* Primi *igitur huius & maximè cuius causa dicendo prosequar.* Secũdo *autem cuius? & nullo hoc inferior.* Multa *huiusmodi ex=empla apud eum uirum inuenies.* Sed *hactenus de sche=mate elegantiæ.*

De membris,compositione,clau=sula,ac numeris elegantiæ.

MEmbra,compositiones,clausulæ,numeriq; elegan=tiæ,idem ferè sunt qui & puritatis. Hæc autem o=mnia de diluciditate cognosci debent. Quin etiam dicere ausim,quòd oratio nunquàm dilucida fiet, si hæc aut ali=quid horũ non habuerit,quæ puritatem elegantiamq; fa=ciunt. Contraria uerò elegantiæ cõmistio, quæ fit quando remotis his quæ elegantiam faciunt,cõplexam quidem & refectam quis facit orationẽ. Nam hæc orationis est uitiũ. Nec simpliciter obscuritas uitium est orationis,quãdo & emphasis:hoc modo: διὰ δὲ συνεπόντες ὅτου δή ποτε ἕνεκα. Sino igitur hoc. Etiam figuratæ quæstiões non clare res dicũt, & non secundũ uitium procedere iam dicemus,nec ora=tionis dicemus omne uitium. Posthanc & de magnitudine dicendũ:quoniam claritas aliqua magnitudine & ponde=re indiget. Sed claritati nimium conuenit expeditum hu=mileq;,quod est magnitudini omnino contrarium.

De dignitate & magnitu=dine orationis.

POst diluciditatẽ,de magnitudine orationis dicendum est:quoniam diluciditati magnitudinem,dignitatem,

& acri

& acrimoniam aliquam inesse necesse est. Quamuis modestum admodum dilucidit ati cõuenit, quod est magnitudini cõtrarium. Rhetor autem, ut arbitror, cum cognosceret omnino dilucidam oportere esse orationẽ ciuilem, his ubiq; usus est quæ diluciditatẽ faciunt. Atq; ne id periculũ subiret, ut huius causa sibi oratio in humilitatẽ incideret, ei quæ magnitudinẽ faciunt, admiscuit: & comprehensione diuersimode abundauit: quod quare fecerit, cum de cõprehensione agetur, planius ostendetur. Nunc autem primum de magnitudine, deq; his quæ magnitudinẽ faciunt, dicere necesse est, ex quibus cõprehẽsio una est. Magnitudinẽ igitur & acrimoniã orationisq; dignitatẽ hæ formæ faciunt, uenustas, cõprehensio, asperitas, splẽdor, uigor, ac deniq; uehemẽtia parũ ab asperitate semota, ut, cũ de ipsa agetur, manifestius erit. Ex his uenustas in se ipsa est, similiter etiã et cõprehensio. Cæteræ uerò omnes, partim sese cõplectũtur, partim rursus non complectuntur: aliqua ex parte inter se cõmunicãt, et aliqua ex parte differũt: quare de uenustate primum dicetur, de reliquis uerò, post hæc quæ de ea referẽtur. Cõprehẽsio in se ipsa est, ut dicebam, quare in ultimo loco de ipsa dicetur, & qua ratione hac ipsa abundet orator. Quin etiã de causa, qua hac plurimũ p tumorẽ utimur: nec alio modo cognosci posse, nisi prius de asperitate, splẽdore, uigore, ac uehemẽtia aliquid dictũ fuerit. Sed de uenustate primũ, cui statim cõtraria est ἀφέλεια, i. simplicitas: de qua cũ de moribus agetur, ostẽdemus.

De sententijs uenustatis.

VEnustæ quidem sentẽtiæ sunt, quæ de Dijs tanquam de Dijs dictæ sunt. Vt illud, Et in ulnis concubinam

Satur

Saturno filius rapuit. Item *quæcunq; similia nõ tanquam de Dijs dicantur,ut mea fert opinio, uenustas sententias faciunt.* Quòd *si plus uoluptatis & suauitatis habuerit, ubi quodque secundum humanum affectum exprimetur, magis poëticè dicetur.* Plurimũ *enim uoluptatis poësis,ut arbitror,intendit.* De *Dijs tanquam de Dijs hæc dici existimo : hoc modo:* Bonus *erat,bono autẽ nulla rei alicuius innascitur inuidia.* Item,Deus *omnia bona esse uult,malũ uerò esse nihil secundum potẽtiam.* Item, Quodcunq; *uisibile erat nullam quietẽ agens,* Deus *accepit : sed mobile quidem,& erraticum, & inordinatũ.* Multas *apud* Platonem *huiuscemodi sententias inuenies,sed hæ ex* Timæo *sumptæ sunt: apud rhetores uero minime: Cum & hæc in* Deliaco Hyperide *poëticè magis & fabulosè dicãtur: causam nunc dicere non est necessariũ.* Hæ *uerò sentẽtiæ, post huiusmodi sentẽtias quæ secundam uel tertiam habẽt uenustatis institutionẽ,sæpius apud* Demosthenẽ *inueniuntur,& aliquid huiusmodi apud alios.* Sed *primæ sentẽtiæ uenustæ sunt,quæ de Dijs tanquam de Dijs dictæ sunt.* Secundæ *uenustatis sentẽtiæ sunt,quæ de diuinis essentialiter rebus agunt.* Vt *siquis temporũ naturas exquirat,& quo modo,& quibus ex causis fiunt:siue totius orbis circunferentiam & naturã,siue terræ motum ac maris,siue quo modo fulmina generentur, & cætera eiusmodi.* Hæc *siquis per causas exquirat, uenustam solùm, & non politicam faciet orationẽ.* Vbi *enim politicũ est hoc?* Sol *hybernum tẽpus expellẽs: & cætera quæ apud* Herodotum *sequũtur.* Item *illud apud* Platonẽ, Totius *autẽ existens periodus circularis,generáq; omnia circũducta,stringunt*

omnia,

omnia,inanemq; regionẽ solam relinqui non permittunt. Quapropter ignis iam in omne progressus est:aër uerò tanquam tenuitati proximũ locum tenuit:& alia quæ sequuntur. Vbi igitur politicæ orationis est, quærere quo modo terra moueatur, & quare includatur, & quare aquæ subiaceat, & quo modo fulmina fiant,& similia. Itaq;,ut dicebam,si quid simile quæratur, uenustam duntaxat & non politicã facit orationem. Post primas ergo uenustatis sentẽtias,hæ secũdæ sunt: Quòd si hæc ipsa secundum explanationem ipsorũ quæ dicta sunt,quis dicat, neq; causas quærat,ex quibus fiant,politicam quidem & uenustam quis facit orationẽ. Vt illud Aristidis,qui Callixeno de decẽ ducibus non sepeliendis decernenti, aduersabatur: postquàm uno suffragio unoq; consensu sublati fuerant. In defensione pro ijsdem habita, tempestatem interpretatus est:hoc modò:Fulmen ô Callixene erat,fulmẽ quod talia prohibuerat:id neq; oratione effabile, neq; facto ferendum. Nuper enim commisso nauali prælio, mare indoluit,uentus Hellespontiacus incubuit furens quidem & procellosus: & cætera quæ sequuntur. Tertia autem uenustarũ sententiarũ ordinatio est,de rebus quæ quidem natura diuinæ sunt,& ut plurimũ in hominibus considerantur:hoc modo. Siquis de anima dicat, quòd immortalis est,uel de iustitia siue temperantia cæterisq; similibus loquamur. Item si de omni uita, uel quid lex, quid natura, & quod lex inuentio est donũq; deorũ. Item quòd lex est quoddam cõmune institutum,& omnibus idem. Natura autem inordinatũ quiddam & proprium in singulis hominibus habens. Et finis quidem uitæ omnibus hominibus

mors

mors est. et, Omnis hominũ uita natura & legibus dispensatur. Quare omnia quæ ubique & in genere dicuntur, uenustas habent quoquo modo sẽtẽtias: & maxime si in genere id fiat. Quod si secundum speciem quis accipiat, aliud quid facit: hoc modo: Malum ô Athenienses, malum quidem est semper sycophanta, & undiquaq; inuidus & litigiosus, atq; id natura: Cynædus est quiddam humanũ. Aliquid enim aliud fecit, cum id secundũ speciem assumpserit. Quòd si ex his quæ in genere, & ex his quæ in partes composita sunt ciuilis & comprehensa fiat oratio, neq; idem dicat, uenusta uidebitur. Quartã etiam potestatem in rebus duntaxat humanis sẽtẽtiæ uetustatis habẽt: quippe quæ magnæ sint & gloriosæ. Vt siquis de pugna apud Marathonẽ, uel de pugna naudali in Platæa, uel Salamina, uel in Atho, uel Hellesponto & similibus decernat. Si autem quid simile, ut apud Herodotum: uenustum cum uoluptate sequitur, ut Iacchus & similia, alibi explicabitur. Tales itaq; sunt sententiæ uenustatis.

De methodis uenustatis.

VEnustæ methodi sunt, quæ secundum enuntiationẽ, & absque dubitatione per enarrationẽ dictæ: quibus æque ac si uideris, omnia diligenter & cum dignitate dici debent, ac sine aliqua dubitatione. Quid autẽ exactæ uenustatis est? cũ id ipsum solùm curamus, nec aliud quicquam. Quòd si de Heroibus siue Dijs dicamus, magis ciuile uerisimileq; uidebitur, si cum dubitatione dicatur. Itẽ allegoricæ methodi quando perseuerarent, uenustam facerent orationẽ: hoc modo: Magnus dux in cœlo Iuppiter, uelocem currũ quatiens fertur, & quæ sequuntur. Sed

si uolens

ſi uolens quis per aliquod agile ac humile allegoricè lo=queretur,tunc non uenuſtam, ſed alterius formæ orationẽ faciet:imò quaſi ſimplicitatis. Item aliquid per emphaſin myſtice & perfecte cum uenuſtis ſententijs ſignificare,ad methodum pertinet uenuſtatis:quæ quidem uideantur ſed non tales exiſtant,ut dicere id poßint,quod per ſe non eſt apertum. Sed tamẽ oſtendimus per methodi huius magni=tudinem,& ſentẽtiæ uenuſtatem. Quod genus apud Pla=tonem eſt cum dicit,Hic re uera exiſtens & bonus erat, & ſimilia. Et methodũ iſtam explicat dicẽs, Quod ſimile quid inuenire difficile,& ubi inueneris in publicum ede=re impoßibile. Itaq; in uenuſtarum ſententiarum natura, methodi tales,ad uenuſtatis augmẽtum,non parum confe=runt. In ciuilioribus uero non omnino emphaſis uenuſta=tis cuiuſdam alterius operatiua eſt. Venuſtatis igitur & methodi ſententiæ hæ ſunt.

De dictionibus uenuſtatis.

DIctio *uenuſta quæcunq; ampla eſt, & os per prola=tionem inflat. Vt* σομφάζειν. *Et ut plerique ſtudioſè curant,hoc ex natura dictionum eſt fieri neceſſe. Similes etiam & aliæ quædam,ac præſertim que* α *&* ω *plurimũ utuntur. Quemadmodum Plato* διωνισκὼ, *dicit* ὠωνισκὼ *nominando quoſdam qui per* ω *orationem honeſtabant. Simile autem de* α *dicitur. Theocritus enim quendam à mulieribus deploratum Doricè introducit,quæ per* α *am=plificãtes plurima uoce utuntur. Hæc enim elementa* α *&* ω *orationem maxime extollunt & inflant, ſi prope ulti=mas dictionum ſyllabas fuerint:hoc modo:* ὁ μᾶν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν ὠρανῷ Ζεύς. *Secundæ autem uenuſtatis dictiones,*

ſi per

*si per ο solum, in aliquid longum desinant, ut ὀρόντης. Item quæ longis & diphthongis abundant, & quæ ultima in similibus habent præter ει diphthongum. Quòd si secundum hoc ι ponatur, minime uenustam facit dictionē, quæ hoc elemento superabūdet. Corripit enim magis tenuemq́; facit, neq; os inflat. Item translatæ dictiones uenustæ, & quæ tument. Sed in his quo ad usum, periculum non mediocre. Nam si modeste se habeant, orationem uenustam reddunt. Quod genus fuit, ἀγαθὴν προβαλλομένους ἐλπίδα, pro ἀγαθὰ ἐλπίζοντας. Vides quòd cum illud προβαλλομένους modestißimè se habeat, translatio non apparet. Quæ igitur modeste se habent, hæ sunt. Si autem excedat quid mediocritatem, exasperat orationē, ut illud, αἱ δὲ πόλεις ἐνόσουν. Ex quo expositione sibi opus est. Nam quod in administratione ciuitatis, & in actione largientium est, hanc dictionem ἐνόσουν exponit. Quòd si translationes magis abundarint, asperiorem reddent orationē, ut illud, ἐκνενευρισμένοι, & hoc, πεπηρακὼς ἰσχὺν, & illud, λωποδυτοῦσι τὴν Ἑλλάδα. Vlterius autem si procederēt, & pinguiorē & simpliciorem ferè ipsam faciunt. Exemplum huius Demosthenicum non inuenies, nec apud eum est. Sed multa apud * subligneos sophistas, quippe qui sepulchra, animatos gypas: id est, uultures dicunt, quibus sunt maxime digni, & alia similia frigent permulta. Exasperāt enim ipsos tragœdiæ quædam, quæ multa huiusmodi exempla habent: ac etiam quicunq; poëtæ aliquid quoquo modo tragicum præsumant, ut Pindarus. Verum de his tragicis ac Pindaro qui hac oratione usi sunt, multa dicere possemus. Sed quando tempus non patitur, in suum locū transferatur. At his qui*

in ciuili

* ὑποξύλοις σοφισταῖς, id est, adulteratos, minimeq́ germanos. Metaphora à statuis, quę exterius sæpe inauratæ, interius ligneæ sūt.

in ciuili oratione tam aſperis uerbis uſi ſunt, profectò nullam defenſionē inuenio. Item uenuſta oratio eſt, quæcunq; nominatiua, & ipſa nomina. Nominatiuam *dico, quæ à uerbis in nomina tranſlata eſt, & quæ per participia, & pronomina, & ſimilia.* Minime *enim in uenuſtate uerbis utendum eſt, ut* Thucydides, *qui ubiq; idem facere conatus eſt. Aperte enim in Cercyreorū ſeditionis expoſitione id fecit. Præter enim hoc* ἐνομίσθη, *cætera omnia ferè ſunt nomina & epitheta: hoc modo:* τόλμα γὰρ ἀλόγιστος, ἀνδρία φιλέταιρος ἐνομίσθη μέλλησις δὲ προμηθὴς δειλία εὐπρεπὴς, τὸ δὲ σῶφρον τοῦ ἀνάνδρου πρόσχημα: *& quæ ſequūtur. Si quid autem his ſubeſt aſperitatis & duritiei, alterius eſt orationis.* Tale *quiddā eſt apud* Demoſthenem, *& dictum ab eo, & ab eo animaduerſum.* Dico *autē hoc, quòd non uerba* τὰς δικαιότητας *firmare dicebat.* Deinde *conſideratio, quia uenuſtiſsime nominat.* De *uenuſtis dictionibus hæc hactenus.*

De ſchematibus uenuſtatis in oratione.

SChemata *uenuſta quæcunq; & pura, & quæ rectitudinē habeāt & aliquid tale.* Quin *etiam cōfirmationes, ſiue ſentētiæ, ſiue ſchemata uenuſta ſint.* Vt *demonſtrando mundū deficientē:* Et, *lex iubet reddere, & oportet: &, rhetor recte & pulchre decernat.* Omnia *enim eiuſmodi digna ſunt, & uenuſta. Conſiderationes cum dubitatione, morales, ſed non uenuſtæ: hoc modo:* Me *autem, ut conuenit, contumelioſum non eſſe oportet.* Omnis *igitur dubitatio magis moralem facit orationem: & qui dignitatem aliquam orationi allaturus eſt, etiam uenuſtatem apponere debet: hoc modo:* Non *erat apud nos belli*

m finis,

finis, neq; liberatio à Philippo. Si autem dixeris non erat, ut puto, finis, & quæ sequuntur, moralem facis orationem. Atq; etiam in ipsius sententiam aliquid dicendorum referre dignitate plenum quidem, & uenustum: hoc modo: Volo id ipsum dicere quod Thucydides. Agamemnon mihi uidetur ex his, qui tunc potētia antecederent. * *Apostrophe autem & hypostrophe ad orationem uenustam ac puram minime pertinent. Contrà uerò uenustatem destruunt, & corrumpunt puritatem, si istæ orationem perepembolæ: id est, interpositiones intersecēt: & quod solutum sit & liberum impediant, & ad communius ciuiliusq; ducant. Vt illud, Siue magnam ciuitatem habitant, siue paruam, omnis hominum uita natura & legibus dispensatur. Fecit quod ponendum erat. Non enim simile erat, si sic diceret, ut prædictum est, uel per hypostrophen intersecando: hoc modo: Omnis hominum uita, siue magnam ciuitatem habitat, siue paruam, natura & legibus dispensatur. Item hoc uelox cum ciuili, etiam uenustum est. Illud autem purè uenustum erat & immistum. Si igitur omnino nobis uenusta oratio inesse debet, non hoc, sed illo modo eam confici opus est. Si autem contrà, tanquam alio modo scilicet.*

* ἀποστροφὴ quādo quis à iudicibus ad litis aduersariū, sermonem cōuertit: ὑποστροφὴ uerò eadem quæ tum ἐπεμβολή, tum ὑπερβιβασμὸς dicitur.

De membris uenustatis.

Membra uenusta, quæcunq; & pura ac breuiora, atq; sicut seiunctio hæc esse debent: hoc modo: Omnis anima immortalis: nam quod semper mobile, immortale est. Item & illud, lex est inuentio donumq; Deorum, ac prudens hominum doctrina, & quæ sequuntur. Fit autem longius in uenustate membrum, prout aliquando

quando

quando necessitas postulabit.

De compositione uenustatis.

Compositiones uenustæ, quæ collisionis causa uocalium, non breuiter dictæ. In uniuersum uerò dactylicæ sunt, & anapæsticæ, & pæonicæ, et quãdoq; iambicæ, & spondaicæ magis. Quare qui ex epitritis sunt, uenusto accommodantur. Trochaicæ quidem & ionicæ contrariæ sunt uenustati. Iudicium autem huius manifestum fecit, tale qui dictũ corruperit: Σείων πηλιάδα μελίην κατὰ δεξιὸν ὦμον. *& per dictionum permutationẽ à dactylico in ionicum, & confine ionico trochaicum ipsum ita conglutinauit:* Σείων μελίην πηλιάδα δεξιὸν κατ' ὦμον. *Quare duæ ionicæ hic sunt coniugationes. Et post est metrum quod ithyphalicũ uocatur, ex tribus quidem trochaicis compositum, quibus rhythmus frangitur uniuersus, ad cõtrarium dactylici & uenustatis uenire coactus est, & in alijs si uideris nõ paucis, simul idem factum est: solis dictionibus ac rhythmo in ualde contrarium ipsa traducentibus: hoc modo:* ὣς ὁ πρόσθ' ἵππων καὶ δίφρου κεῖτο τανυσθείς, βεβρυχώς, κόνιος δεδραγμένος αἱματοέσσης: *si enim dictiones transponas, idem trochaicum per ista facies immistum.* ὣς ὁ πρόσθ' ἵππων καὶ δίφρου κεῖτο τανυσθείς, αἱματοέσσης κόνιος δεδραγμένος βεβρυχώς. *Simile enim hoc illi,* ἔνθ' οἱ μὲν ἐπ' ἄκραισι πυροῖς νέκυες ἔκειντο, ξένης ἐπὶ γαίης ὀρφανὰ τέκνα προλιπόντες, ἥβην τ' ἐρατεινὴν καὶ καλὸν ἡλίου πρόσωπον. *Et rursus,* ἀλλ' ἔχον ὥστε τάλαντα γυνὴ χερνῆτις ἀληθὴς ἥτε σταθμὸν ἔχουσα, καὶ εἴριον ἀμφὶς ἀνέλκει, ἰσάζουσ' ἵνα παισὶν ἀεικέα μισθὸν ἄροιτο. *Si enim transmiscerentur hic dictiones, tetrametrum erit.*

De clausula uenustatis.

Clausula in uenustate, qualis & in puritate. Orationem uerò ex aliquibus pedibus instituere oportet, seorsim quidem à clausula, qui uenustati conueniant, ne basis incidat in trochæũ; ne'ue numerus rapiatur, sed cõueniens sit & concinnus. Maxime autem cõuenit, si primum in nomen desinat, uel in aliquod nominatiuum, quod non ex paucioribus quàm ex tribus syllabis constet: ut, εἰς τυδεῖ τὸν χιτῶνα. *Deinde si plures essent per desinentiam longæ syllabæ, ut spondeus, uel aliquis epitritorum, præter tetartum, basim facit: hoc modo:* ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται. *Differenter quidem uenustam basim numerus habet, si, ut paulò prius de dictione uenusta dicebam, desinentia in fine uel in penultima talis sit, ut in elemento aliquo amplo, quo in proferendo os intumescere uideatur, terminetur. Ex prædictis manifestum est, qualis numerus esse debet. Sed uidendum est, quoniam si ubiq; ex epitritis, uel dactylicis, uel alijs huiusmodi oratio componatur, clausulæ quidem non ita desinerent, ut & quæ sequuntur conuenientes uenustati pedes haberent, ne numeri quidem uenusti fierent. Idem etiam & de quaque forma dicendum. Nam si quædam oratio ex quibusq; pedibus componatur, qui quamq; orationis speciem faciunt, clausulæ non per plenos integrosq; pedes fierẽt: de ijs loquor pedibus qui formæ conueniunt. Sed dum pedes deciduntur, numeri trasmutantur: & qui alicui alij speciei magis sunt accommodati, facile inueniuntur cuius pedes erant, per quos omnis oratio componebatur.*

De aspe

De asperitate orationis.

Ex his quæ magnitudinem orationis & tumorem faciunt, post uenustatem, asperitatem esse dixi. Absoluta itaq; uenustate, de asperitate dicēdum est. Asperitas quidem & splendor sunt, quæ separatim per se utraq; considerātur, ut uenustas: ac uigorem efficiunt, eiq; ualde subueniunt. Ne in omnibus quidem illi subueniunt, per quæ fiunt, ut sententia, methodo, dictione, ac reliquis. Sed horũ quædam sunt propria, quædam uerò uigoris cooperatiua: ut sententiæ & dictiones asperæ si fiant, uigorem habent. Membra autem aspera uigorem non habent. Item membra schemataq; splendoris uigorem faciunt. Contrà uerò sententiæ splendoris uigore carent. Per hoc igitur uigorem ostendimus, quem minime institueramus: cum ex splēdore & asperitate conficiatur, quemadmodum & diluciditatem ostendebamus, quam puritas & elegantia faciebat: ubi & propria de ipsarum quaque dicebamus. Vigor enim, non solùm per hæc, sed per aliqua sphodrotitos: id est, uehementiæ propria confici uidetur, ut in eius capite dicetur. Quare necesse est separatim de quaque dicere, & in primis de asperitate, quæ est suauitati omnino contraria. Aspera nanq; oratio amara simul & obiurgatiua est. Verum de suauitate & uoluptate in tractatu apheliæ: id est, simplicitatis plenè dicetur, nunc de asperitate uideamus.

De sententijs asperitatis.

Sententiæ asperæ sunt omnes, quæ maiorũ personarũ obiurgationē non obscuram continent, à minore persona profectam: hoc modo: Si cerebrum in capite, & non

in pedis calcibus attulistis, & reliqua. Item illud, Vos mandragoram bibistis, uel aliquod simile uenenum hominibus attulistis. Item in epistolam, Si circunspectam senatus dignitatẽ & Areopagum uidetis, Aristogitonis accusationem recordati cuncta detegite. At uos eneruati ablata à socijs pecunia, in ministri sortem, & additamenti partem peruenistis, lætantes cum spectacula aut buculas uobis ad festa celebranda mitterent. Item & illud, Omni ex parte soluti mihi esse uidemini, quando grauia quæq; uobis imminere toleratis, socios quos misera quæq; pati uidetis, non defenditis. Et illud, Neq; temperatorum neq; ingenuorum est hominum, in eos qui propter pecuniæ egestatem aliquid belli prætermiserũt, hæc inferre opprobria. Id autem methodo perfectius est factum: in genere enim loquutus est, & non simpliciter obiurgauit. Præter sententiam asperam ambo hæc ultima exempla ex membris uigoris non constabant, ut in uigore ostendemus. Prima uerò exempla talia non fuere, sed purè aspera. Difficile est apud Demosthenem puram inuenire asperitatem, ex quo contendimus ne unam quidem relinquere dilucidatarum: sed inuentu difficile. Quare ubique ipsas uir complexus, quibusdam methodis leuiores efficit. Hoc eodem & in epistolis & in hunc modum usus est. Mihi profectò bene uidetur, quòd hæc utilia uidẽtur, malitia nulla, uestra autem ingratitudo. Aspera quidem est sententia, sed quod sic introductum est, & ante se post seq; complicitum leuius quoquo modo factum est: & inductum habet quid asperitatis. Item hoc, ἦν τῷ μεταγνῶναι λύσιτε. Et illud, O quid dices? si errores neq; probarem, neq; uituperarem,

*rem, ualde parui pendas, nec alios quidem, neq; uos ipsos pudeat: in quibus Aristogitonem absoluebatis, in his Demosthenem aspernamini? Hoc autem ita fit, cum aliqua rectitudo & mensura facilima per * interrogationem adhibetur. In uniuersum autem horum exemplorum non est inopia, quæ aliquam rectitudinem habeant: cum multa & apud rhetorem, & apud alios sint huiusmodi. Sed apud hunc puram asperitatem inuenire difficile est. Raro enim hac ipsa utitur, nisi fortasse eandem esse uehementiam & asperitatem aliquis arbitretur. Sed ubi inuicem ista differunt, paulò pòst ostendetur. Exempla uerò minime iucundæ asperitatis apud rhetorem sunt, ut dicebam, omnino rara. Aristogiton hercle tibi satis erit, si ab illo exempla capere uolueris. Item similia apud Dinarchum multa. Sed de sententijs hanc orationem facientibus hactenus.*

*διαπορήσεως.

De methodo asperitatis.

Methodus asperitatis una est, aperte quidem & tenuiter per obiurgationem, sed ne aliter quoquo modo, ne complicita asperitatē leuigantibus tales sententias inducant. Exempla ipsius paulò prius dictum est simpliciter esse asperitatis. Asperæ enim sententiæ asperè introducuntur.

De dictionibus asperis.

Dictio aspera est, quæ trāslata & suapte natura aspera: quale genus illud est: καταπεπατημένον φορᾶτε. *Et illud,* ἐκλέλυσθε ὦ ἀθηναῖοι, καὶ συναπεπτωκότες κάθησθε. *Et illud,* ἐκνενευρισμένοι. *Et illud,* κατεσθίων κατέφαγε. *Item illud,* Διορωρυγμένοι κατὰ πόλεις. *Item illud,* περικόπτων καὶ λωποδυτῶν

τὴν ἰλλάδα, & cætera huiuſcemodi. Iſtæ igitur ſunt aſperæ & ſuapte natura duræ. Vt, ἀτραρπὸς, ἔμαρπτεν, ἔγναμψε, & quæcunq; ſimilia. Habet etiam & aliquid ſimile & πτερ-κόπτων, & ἐκνενευρισμένοι, quamuis non tantum, quantū & ſupradictæ dictiones. Sed de aſperis dictionibus hactenus.

Schemata aſperitatis.

SChemata aſpera maximè quidem imperatiua. Vt illud, Nunc Ariſtogitonis accuſationem recordati retegite. Item quæ per interrogationē increpant: ut illud, Poſtquàm Olynthij ſciunt omnino prouideri oportere, uos qui Athenienſes eſtis, id ipſum minime curabitis? Item & illud, Non uidetis, quàm manifeſta ſunt Olynthiorum exempla, qui in maximas calamitates inciderunt? Item & hoc, Decernitis Athenienſes de Thebanis, qui in inſula aliquid habent? & quæ ſequuntur. Siquis enim huius ſententiæ methodum & exemplum eſſe curet, productéq; dicere uideat Demoſthenem, uel alium quemuis, qui contra ſuppoſitam perſonam, & non contra aliquem dicentem aliquid commemoret, non parum quidem aſpera ac diuerſa per ſchemata fiet. Aſperitas autem omnia ferè, ut putò, ſchemata in ſecunda & tertia oratione recipit, itidē & aliæ formæ: ſed hæc ſunt eius propria.

De membris.

MEmbra aſpera, quæ breuiora, & quæ nō membra, ſed inciſa melius uocari poſſunt: hoc modo: Non excurrimus? non eximus? non in eius regionem nauigabimus? Et illud, Quando igitur ô Athenienſes, quando ea quæ opus eſt faciemus? poſtea quid factum eſt? deinde per

Iouem

Iouem quæ neceßitas fuit? hunc uerò cur oportet de his quæ facta sunt cogitare.

De compoſitione aſperitatis.

COmpoſitio uero aſpera, quæ uocalium habet colliſiones, & quæ ex incongruis inconcinnisq; ſibi pedibus conſtat: perinde atq; ſi ne ullam quidem menſuram proponere, neq; aliquam uoluptatem per compoſitionem habere uideatur, neq; iucundæ ſonoritatis emphaſim: ſed quæ diſſona ſit & inconcinna, ac denique non parum exaſperet auditum. Adiuuat hanc maxime, aſpera deſinẽtia, quemadmodum in alijs formis dicebamus. Quoniam hæc deſinentia cum ſimili compoſitione, conuenientem huic formæ rhythmum effingit.

De clauſulis aſperitatis.

CLauſula in aſperitate ſecundum pedes æquè ac compoſitio inconcinna eſſe debet: modò in hoc, modò in illo pede deſinente membro. Aſper etiam numerus ita fit & diſſona oratio, ſi nullus ibi numerus extiterit. Hæc eadem in uehementia numerum faciunt. Sed iandudum de omni uehementia dicendum, ut & ubi differat ab aſperitate diſcernamus. Contrà uerò huic & ſuauitas aduerſatur, non ſecus ac aſperitati. Propriè autem uehementiæ contraria eſt, ἐπιείκεια, id eſt, decentia, de qua in capitulo de more dicemus.

Recapitulatio ſuperiorum.

SEntentiæ, quæ maiorum perſonarum contineant obiurgationẽ, ab aliqua inferiore perſona apertè proficiſcentẽ. Methodus, quæ aperte & tenuiter per obiurgationem, ſed non aliter: ne coniuncta cum expollientibus,

tibus, aſperitatem leuigent ſententiarũ. Dictio, *quæ tranſlata & ſuapte natura aſpera. Schemata, quæ imperatiua ſint, & quæ per interrogationem obiurgatiua.* Membra, *quæ breuiora, & conciſiora ſint.* Compoſitio, *quæ uocalium habeant colliſiones.* Numerus, *qui pedes habeat incongruos & inconcinnos.* Clauſula, *quæ compoſitioni ſimilis, & quæ pedes diſſonos habeat & inconcinnos.*

De uehementia orationis.

VEhementia *ſententias habet etiã reprehenſiuas, obiurgatiuasq́ꝫ, ut aſperitas. Verũ aſperitas maiorum perſonarum habet, ut iudicum, uel conſultorum, ut diximus: at uehementia inferiorum perſonarum: ut ſi in aduerſarios, uel in eos in quos iam auditores libenter accipiunt, aliquid dicamus.* Vt *ſi contra Philippum* Demoſthenes *quid dicat, quòd barbarus, quòd pernicioſus, quòd Macedo, uel in eos qui ſunt huiuſce generis.* Primũ *igitur hæc uehementia ab aſperitate ſententijs differt, quoniam apertiorem habet accuſationem, cum ferè conuitium exiſtat, quemadmodum in dicto loco communi: recipit itaque huiuſmodi perſonas hæc ſpecies, illa uero non quæ ſunt aſperitatis.* Vehemẽtiæ *exemplum tota ferè oratio eſt* Demoſthenis *in* Ariſtogitonem: *manifeſtius autem hoc eſt:* Iſte *igitur ipſum accuſauit? uenenum? peſtis? quem quis uidẽdo potius augurar etur, quàm alloqui uellet.* Multa *autem huiuſmodi, ex alijs eius orationibus ſumi poſſent.* Vt *illud,* ἔπειτα ὦ κατάρατε καὶ γραμματοκύφων. Item *illud,* ἀλλὰ μὴ σπερμολόγος, περίτριμμα ἀγορᾶς, ὄλεθρος, γραμματεύς. Item *illud,* Quid *igitur ô calamitoſe calumniaris? quid rationes effingis? quid te ipſum non*

elleboro

elleboro curas? tibi quidem erat Leptis pater, tui profectò non dißimilis. In uniuersum igitur, ut dicebam, infinita huiusmodi in iudicialibus & deliberatiuis sunt exempla. Vehementiæ hæ igitur sunt sententiæ. Si quis autem uehementes, asperas: contraq́; asperas, etiam uehemẽtes appellarit, nullius ferè momenti est. Nisi quòd inuicem differunt, & quòd plus habet asperitatis uehemẽtia: & quòd in maiore persona tibi uehementia uti non liceat, præter quàm si auditores cum uoluptate audiant. Ex his igitur manifestum, quòd hoc in oratione parui refert.

De methodo uehementiæ.

VEhementiæ methodus, ferè eadem quæ asperitatis. Etenim dicere aperte, manifeste, & tenuiter has tales sententias, modo ne quibusdam alijs ex tenuibus remißis'ue sententijs adiungas, nec aliter quoquo modo, uehementis est orationis. Exempla eius prædicta sunt.

De dictione uehementiæ.

VEhemens dictio quæ & aspera. Hic autem nomina æquè aspera facere conuenit, ac rhetor fecit, dicens: ἰαμβοφάγος καὶ τὸ γραμματοκύφων, *& siquid tale: In asperitate nomen sic factum non inueni. Differt igitur hæc uehementia ab asperitate.*

De schemate uehementiæ.

SChema uehemens quod per apostrophen est: hoc modo: Apud te diuertebant Aeschines, & tu à principio hospitabaris ipsos. Item personæ suppositæ oratio interrogatio apostrophe est, & ante uehemẽtiam aliquid obiurgationis habet. Quare talia schemata in his quæ ἀντίῤῥησιν, *id est, contradictionem non suscipiunt, accipiuntur:*

piuntur:hoc modo: Sed quid oportebat Aeſchines ciuitatem facere reginam dominamq; Græcorum, ſi paratum hic Philippum uiſura erat? Prius enim ipſam ita inſtituere oportebat Aeſchines,ut ſui ipſius prudentiam & dignitatem in Theſſalorum Dolopumq; acie retineret: & quæ ſequuntur. Vehemens etiam ſchema demonſtratiuũ eſt:hoc modo: ὁ Βάσκανος οὗτος ἰαμβόφαγος. *Item illud, Hic enim falſa huc nuncians,hæc dixit, & hæc fecit. Deinde demonſtrationem induxit, Hic eſt qui Thebanorum calamitates nunc queritur. Manifeſtum igitur ex his,quòd etiam uehementia ab aſperitate, nedum ſententijs & dictionibus,ſed & ſchemate differt.*

De membris uehementiæ.

VEhementia & aſperitas etiam membris differunt. Hæc enim non membra,ſed commata habet,ut aſperitas. Nec maior in his uehementia concitatur,quæ commata non ſunt:ſed ut plurimum in nomen oratio clauditur, ut pharmacon, peſtis. Item ut illud, ἀνδρ μόλογος, περίτριμμα ἀγορᾶς, ὄλεθρος γραμματεύς, *& quæcũq; talia.*

De compoſitione, clauſula, ac numeris.

DE compoſitione, clauſula, numeriſq; uehementiæ rurſus dicere non oportet:quando hæc ex ſupradictis manifeſta ſunt. Nam ſi de aſperitate decenter dictum eſt,eadem & de his.Sed aſperitatem & uehementiã ſplẽdor ſequitur, cui aliquo modo uniuerſa quæ ſecundum γοργότητα,*id eſt, truculentiam quandam prouenit oratio, aduerſatur. Quare ſplendori contrarium eſt cõma,id eſt, cæſum,& dialecticum & quodque certatiuum orationis genus.*

genus. Sed de ſplendore iam dicendum.

Recapitulatio.

SEntētiæ quæ obiurgatiuæ ſint, & in inferiores perſonas, ac in eos in quos conuitia uel iurgia auditores libenter accipiūt, correptiuę. Methodus, aperte & nude ſententias dicere. Dictio ad negotium per onomatopœiā accommodata. Schema, quod per apoſtrophen, item quod demonſtratiuum. Membra, quæ magis cæſa, item quæ nō cæſa, ſed quæ per nomen dicantur. Compoſitio, quæ uocalium habeat colliſionem. Numerus, qualis in aſperitate. Clauſula, qualis in aſperitate incongrua ſcilicet & inconcinna.

De ſplendore orationis.

POſt uenuſtatem aſperitatemq́; , & uehementiam, de ſplendore iam dicere neceſſarium eſt. Nam ex his quæ magnitudinem, & dignitatem orationi comparant, in primis ſplendor eſt. Alia enim axiomaticæ orationi propria, ſunt neceſſaria: quippe cui aliquid uenuſti, aſperi, & uehementis ineſſe opus eſt: item amœnitatem, ne omnino auſtera ſit oratio. Sed ne eius quidem amœnitatis quæ in pulchro eſt. Hæc enim ſuauitatis & ſimplicitatis eſſe uidetur, ſed non compoſitionis quæ accurata diligentia decoris habeat aliquid. Etenim quod cæſum eſt, & rhetori ſuperabundat, tenue profectò eſt: nec interuallum habet, neque magnitudinem. Nec ea amœnitate magnitudini eſt opus per ſe, ſed dignitate. Talem autem facit ſplendor, de quo dicendum eſt. De genere uerò ſplendori cōtrario, in tractatu uehemētiæ diximus, quòd eſt cæſum, & dialecticum & omnino contētioſum orationis genus,

ac tru

ac truculentum.

De ſententijs ſplendoris.

F*It igitur oratio illuſtris & perſpicua ex ſententijs, quando ſuaſionem quandam habet, qui dicit ob ea quæ dicit, uel quòd honeſta ſunt, uel quòd pulchre factũ, uel quòd ijs quæ dicũtur, gaudeant auditores, uel ob cætera eiuſmodi, & in uniuersũ ob decora facinora, quibus uere licet clarũ fieri, quod Herodotus dicit* ἐλλάμψασθαι: *id eſt, diuino quodã ſplẽdore illuſtrari. In his quidẽ ſplẽdor eſt. Vt illud,* * οὐ λίθοις *extruxi ciuitatem, neq;* * πλίνθοις *ego. Neq; in his maximum eorum quæ ad me pertinent, ſapio. Sed cum uoluntas mea ædificationem cõſiderat, & quæ ſequuntur. Item ipſum apud Thebas factum, eſt rerum principium & conſtitutio prima. Hæc autem in inimicitiam & odium & infidelitatẽ ciuitatum ab his ſubiugatarum: hoc decretum, tum auertit ciuitati periculum futurum tanquam nebulam. Item illud, Hæc ueſtri progenitores faciebant, hæc etiam ueſtri antiqui qui Lacedæmonios & quæ ſequuntur. Item, Vos igitur ô Athenienſes. Lacedæmonijs mari ac terra dominatibus, & quæ Attica regione continentur, præſidijs & cuſtodibus iam tenentibus, Eubœã, Tanagrã, Bœotiã uniuerſam, & quæ ſequũtur, quouſque in Haliarton exiuiſtis. Multa huiuſmodi exempla in oratione pro Corona. Quare quod ſua natura orationis dignitatem habet, idem & ſplendidũ eſt. Sed de ſplendoris ſententijs hactenus.*

**lapidibus*
**lateribus*

De methodo ſplendoris.

S*Plendoris autem methodus eſt, quando prolixas ſententias inducis, quando cum dignitate confidis, & nõ dubitas,*

dubitas, quando narrationem persequeris, & non intercipis. Si splẽdorem curas, hoc modo fiet. Postquàm ipsum apud Thebas factum est rerum principium & constitutio prima, tum hoc decretum, imminentem patriæ calamitate auertit tanquam nebulam. Hoc totum splẽdidum est, deinde interceptum, & inter duo membra hoc assumptũ scilicet, Alite hæc in inimicitiam, odium, perfidiamq́; ciuitatum his subditarum, per introductionem intercessit, ut ualde admodũ esset splendidum & illustre. Non enim simile utique fuisset, si dissolutè diceretur, ut exemplum posuimus, uel decidendo: hoc modo: Ipsum circa Thebas factum est rerum principium & constitutio prima. Hæc ante ista, In inimicitiam, odium, perfidiamq́; ciuitatum his subditarum, hoc decretum, & quæ sequuntur. Tale etiam & hoc, Possessio magna Philippo adfuit, ô Athenienses, apud Græcos, non plerosq;, sed omnes. Decidit enim, & non permisit nimiũ orationis splendorẽ decisione & hypostrophe apparere. Item illustris methodi est, honesta, honestius dicere, ut illud dicitur, Non per eos qui in Marathone occubuerũt progenitores, & quæ sequũtur: hoc enim exẽplum honestũ. Recte cõsului pro libertate Græcorum esse periclitandum. Sic enim faciebant, & qui in Marathone periclitati sunt. Hic autẽ iuramentum inducendo, honestius ipsum fecit & perspicuum. Non errabat, dum talia consulit: non per eos qui in Marathone occubuerunt. Et reliqua.

De dictionibus & schematibus splẽdoris.

Splendidæ dictiones, quæ uenustæ, sunt. Schemata autẽ splendida, quæcunq; & pulchra: ut oraculorum responsa:

ſponſa: hoc modo: Non λίθοις *fabricaui ego ciuitatem, non* πλίνθοις*: neque ob hæc, & reliqua quæ ſequuntur. Item productiones, ut illud: Apud Thebas factum eſt rerum principium, & reliqua. Item incompacte inducta, ſi longa ſunt membra, ſplendidam ſententijs faciũt orationem, etſi uigoris habeat non parum. Etenim uigor, de quo deinceps dicemus, ſplendoris ſchematibus & mẽbris fit: etſi cum alijs quibuſcunq; fieri contingit. Videre autẽ oportet, quòd cum inſtituendo in principium reducis directurus, ſi dimittas, minus eſt ſplendida, niſi ſtatim obliques, uel aliquod aliud complexum ſchema pro neceſſitate inducas, in longum extendendo dictionem, neque ſuam deſinentiam habeat: hoc modo: Vos igitur Lacedæmonijs terra mariq; imperantibus, & quæ ſequuntur. Si non ſtatim in hoc obliquaſſet ſcilicet, Lacedæmonijs terra mariq; imperantibus, & pro neceſſitate ab obliquo complexus eſſet, quoniam in rectitudine permanſit, pura magis quàm ſplendida facta eſſet oratio. Signum autem huius hoc eſt. Dicuntur hi x x x. pecuniam à Lacedæmonijs mutuo accepiſſe de eis qui in Piræo, & reliqua. Quin etiam incompacte inductum, quia dum manet in rectitudine, purum eſt & ſimplex, ſplendidum nullo modo erit & illuſtre. Item hæc ſplendida ita differunt, quoniam ſplẽdores non magis rerum ſunt expoſitiones, quàm rerum qualitates & augmenta. Pura autem oratio propter defectus ſplendori ferè contraria eſt, ſicut illa inducta eſt cum ſufficienti rectitudine, ac rerum quarũdam expoſitione: ſed non aliquam harum auctionem nec qualitatem habet, quod quidem ſplendoris eſt. Quale genus hoc eſt,*

hoc est, σαννίων ἐστὶ δή πού τις ὁ τοὺς τραγικοὺς χόρους διδάσκων. Item & illud, λέγεταί ποτε δὲ τῆς παλαιᾶς ἐκείνης εὐδαιμονίας ἀλκιβιάδης. Item illud, λέγονται χρήματα οἱ τριάκοντα δανείσασθαι, & quæcunq; alia. Schemata igitur splendoris hæc sunt.

De membris splendidæ orationis.

Membra quæ orationem splendidam facere debent, longiora esse opus est. Et huius exempla omnia, quæcunq; in capitulo de sententijs splendoris diximus.

De compositione.

Compositiones splendidæ maximè quidem, quæ uenustæ: de quibus dictum est. Interdum fieri potest, ut trochaicis compositionibus utamur, nihilq; læditur tali compositione splendida oratio, si clausula uenusta fiat.

De numeris.

Tales igitur desinentiæ cum membra longa fiant, uenustum ac splendidum numerum faciunt: etsi ex trochaicis componitur. Sed de splendore hactenus. Nunc autem de uigore dicendum est, cui rursus scilicet contrarium genus est: secundum sententias quidem, quæcunque uehementiæ & asperitati contraria: secundum uerò reliqua, quæcunq; splendori sunt opposita.

De sententijs recapitulatio.

Sententiæ, quando assensum uel audiētiam habet qui dicit, ob ea quæ dicit: uel quòd honesta sunt, nam pulchre gesta sunt: uel quia his quæ dicuntur, iam gaudent auditores. Methodi, quando prolixè sententias inducis: quando tanquam confidens, & non dubitans: quando

exequens,& nõ decidens expoſitionem: & quando ho= neſta deniq; honeſtius dicis. Dictiones,quæ uenuſtæ,am= plæ,& os implentes,& reliqua. Schemata, per auxeſim incompacta,niſi membra moueantur:obliquitas etiam & defectiones. Membra, longiora. Compoſitio, Clauſula, Numerusq;, ſicut in uenuſtate

De uigore.

QVemadmodum uenuſtas,deinde aſperitas, uehemẽ= tia,& ſplendor per ſe fiant: orationiq; magnitu= dinem cum dignitate ac tumore afferant,ſatis nobis in his quæ antè dicta ſunt,poſt dilucidıtatem demonſtratum eſt. Poſt hæc autem rigor ſequitur:cuius quidẽ ratio oratori eſt omnino neceſſaria. Huic in ſententijs aduerſantur, quæcunq; uehementiæ,& aſperitati contraria:in reliquis uerò,quæcũq; & ſplẽdori ſunt aduerſa. Poſt ſupradicta igitur de uigore dicendum,& quæcunq; alia conſiderã= da:& quòd per iſta quodam modo uigorem fieri contin= git,ut demonſtrauimus.Atq; id aliqua ex parte in capite de aſperitate.Cæterum clarius oſtendemus hic neceſſariò: in ipſo de uigore tractatu ſtatim à principio potiſsimum erit manifeſtum. Sentẽtiæ uigoris & methodi ſunt,quæ= cunq; aſperitatis erant & uehementiæ. Dictiones, quæ earundem proprietatum,& quæ ſplendori ſunt admiſtæ. Vt illud, Νόσημα γὰρ ὦ ἀθηναῖοι δεινὸν ἐμπέπτωκεν εἰς τὴν ἑλλάδα καὶ χαλεπὸν, καὶ πολλῆς τινὸς εὐτυχίας, καὶ τῆς παρ' ὑμῶν ἐπιμελείας δεόμενον. *Tranſlatio quæ aſperæ ac uehe= mentis orationis eſt,* νόσημα γάρ. *Aliter enim quoquo modo interuallum & tumorem habet oratio,ut in ſplẽdore: & non maior hic aſperitas, quàm ſplendor apparet. Sed de his*

his nominibus, ſatis nobis in loco de uenuſtate dictum.

De ſchemate uigoris.

Schemata uigoris, quæcunq; uehemētiæ ſunt & ſplē= doris. Nam ſecūdum ſplendoris ſchema, fit uigor: hoc modo : Ex eo ſitis ordine Athenienſes, in quo uos pro= genitores relinquerunt. Item & illud, Poſſeßio ô Athe= nienſes magna Philippo fuit: ex defectione enim initur. Item illa ſimilia ſunt. Ne mihi ſeruetur neque perdatur ullus, ſi hic grauia uel hic uelit. Et hoc, Multa nunc Olynthij dicere poſſent, quæ tum ſi præuidebant, nequa= quam tamen perdebātur. Et, Dum periclitatur nauis, ſiue magna, ſiue parua ea ſit, tunc nautam ac gubernatorem, & quenque officio intentū & expeditum eſſe opus eſt. Poſtquàm uerò procella præualuit, incaſſum quodq; ſtu= dium adhibetur. Iſta aliquid plus habent. Non enim ex defectione inductum eſt. Vt illud, Poſſeßio ô Athenienſes magna Philippo fuit. Item illud, Sitis Athenienſes ex eo ordine, ſed inexpectate ex interpoſitione. Quare magis elucet, & plus uigor habet hilaritatis. Propriæ autē hæc eſſet ἀπόστασις, id eſt, defectio. Cum autem ubi conſtitue= ris, in prius reducis orationem, minimum uidetur eſſe ἀποστατικόν, id eſt, defectiuum. Vt, Tanta, ſubdens, poſſeßio ô Athenienſes, & quæ ſequuntur. Expectantibus enim hîc uidetur ἀπόστασις, illic autem non admodum quid ἀπο= στατικὸν: hoc modo : Per Iouem hoc & illud fieri opor= tuit, & hoc non fieri : Multa iam Olynthij dicere poſ= ſent, & quæ ſequuntur. Verum, quemadmodum dice= bamus, ſecundum ſplendoris ſchemata, ſic fit uigor. Secundum autem uehementiæ ſchemata, apoſtrophe

ſcilicet & argumenta uigorem facerent. Vt illud, Potius ipſam prudentiam & dignitatem in Theſſalorum regione amittere oportebat Aeſchines, & reliqua. Item illud, Non dicere oportet eum qui manum intus habeat, nō, ſed legationem agere intus qui manus habet. Mirari autem non oportet, ſiqua iam apoſtrophe, quamuis dicamus uehementiæ eſſe ſchema, ſimul & moris aliquid habuerit. Vt illud, Mihi ne iraſcaris, nihil enim mali in te dico. Methodum enim ſic fecit, ut nihil dici uideretur amare per ſuſpicionem perſonæ leptinæ, & nihilominus uehementiam interim habebat. Item & in more oſtenditur. Quòd uerò mos uehementiam faciat, nihil prohibet. Ironiæ id omnes oſtendunt. Vt, πῶς ὁμῖν ὑπὸ τῶν χρηστῶν τούτων τὰ πράγματα ἔχει, id eſt, quomodo cum probis his res ſe habent? Item & illud, Pulchrum* uirum & tritagoniſten ſummum te enutriuit mater. Infinita etiam alia, & illa tamen moraliter ſimul & uehementer dicta ſunt. Item illud, Tu ſimilis Aeſchini? hic enim frater tuus? ſed apud eos qui uiuunt ô optime: & quæ ſequuntur. Hæc igitur uigoris ſunt ſchemata: cætera uerò omnia ſimpliciter conſimilia cum ſplendore habet: membra ſcilicet, compoſitiones, deſinentias ac numeros. Et de uigore quidem tantum. Si quis autem dubitaret quale illud eſt, Hucuſq; Laſthenes amicus appellatus eſt Philippi, & reliqua. Et illud, Eubœam ille populatus, & propugnaculum in Atticam præparans, & quæ ſequuntur, & quæcunq; ſimilia, an uigoroſa, an ſplendida, & quid magis: ſicut in loco de ſplendore oſtendimus, & hic rurſus ubi de uigore agitur, multa quæ

* ἀνδριάντα, ſtatuam.

splendoris sunt propria, uigori inseruire dicimus, ut membra longa, & quæ his conueniunt, & numeri. Sæpe dictionem, & maxime apostatica schemata ex splendore & uigore mista, in idem incidere dicebamus. Vt *illud,* Hucusque Lasthenes, *& simulia nihilominus uigorosa uideri, si quidem quæ splendoris sunt, uigor habeat.* Sententiæ *enim horum sunt, ut hoc:* Lasthenes Philippi *amicus appellatus est.* Item *& illud:* Sed Eubœam *ille sibi uendicans, & in Atticam propugnaculum parans, & quæcunque talia, uehementia quoquo modo in personas dicta esse uidentur.* Et *quemadmodum ea quæ propria sunt uigoris, ita & schemata, & membra splendoris, una cum sententijs asperitatis, uigorem faciunt.* Quare *quis fortasse dicet, quid hæc dicere oportebat, quòd splendor & uigor commisceantur? natura enim hæc semper mista esse oportebat, ut uigorosa esset oratio.* Sed *scire opus, quòd primum hic dicimus uigorem & splendorem esse coniunctos.* Sed *non asserimus splendorem, asperitatem simul, & uehementiam genuisse, quæ uigorem faciunt.* Neque *uigor & splendor concurrentes, uigorem faciunt.* Sed *sententiæ asperæ ac uehementes, similesq; methodi, cum splendoris dictione membrisq́; uigorem faciunt.* Quare *non se inuicem sequuntur, sed omnino uigor aliquid habet splendoris.* Contrà *uerò splendor nihil habet uigoris, nisi quis contendens uiolenter dicat.* Splendoris *hæc erant propria, membrorum prolixitas, & apostatica schemata, uel quid aliud, cum in ambobus hæc pari modo inueniantur, & nihilo magis quicquam illinc eò, quàm*

illinc huc transferri liceat. Sed hæ nugæ sunt. Manifesta quidem hæc sunt uel cuique minimo intellectui, quæ propria sint splendoris. Vigor autem suapte natura generis substantiam non habet: sed eorum mistio quæ asperitatis sunt & uehementiæ, ac eorum quæ splendoris, uigorem facit. Proinde, ut dicebam, hæc non sequuntur. Quod enim uigorem habet, idem & splendorem retinet: & si quid uehemens & asperum, uel utrunque simul. Non idcirco necesse est id esse uigorosum, quod asperum est, uel uehemens, uel splendidum. Habent enim hæc, & secundum seipsa substantiam ab alijs omnino seiunctam. Itaque aliquis ita dicere potest, quòd ex ista sententia, utputa aspera uel uehementi, uigor fieri potest. Simuli etiam modo ex hoc membro utputa splendido, uigor confici potest: non tamen ista uigoris sunt propria. Apud istos uerò qui talia ponunt, uigorem ita esse, ut uigor & splendor coëant, primum, ut dicebam, considerandum est, quòd non ex uigore & splendore uigor fit, sed ex quibus dictum est. Deinde quòd ista, Hucusque Lasthenes & reliqua: & illud, Sed Eubœam ille occupans, & quæ sequuntur: ac denique quæcunque sunt his similia, misceri ubique dicimus, & à sententijs incipiunt. Etenim splendidæ sunt uehementesq́; sententiæ, & splendoris plus habent, siquis eas rectè contempletur. Consideremus autem quales sententias dicebamus esse splendoris, & in primis eas quibus suadet rhetor, dicens: Non ut ibi consistere uelit: quòd si partis Philippi, ciuitas facta est, non contulit. Scitum est hoc apud ciuitates

ex *Thessalorum tetrarchis & alijs : hoc modo :* Etenim *si ut uicit* Philippus *statim abijt, & post hæc quietem duxit : ac neminem neque suorum sociorum, neque aliorum Græcorum iniuria affecit, tamen aliqua querela & accusatio posset esse ob ea quæ in aduersarios designauit.* Quòd *si similiter omnium dignitatem, præfecturam : & reliqua quæ sequuntur.* Constituit *hoc per ciuitates, ut dicebam, & per gentes.* Constituens *autem hoc ipsum secundum hominem ab his, nemo dicet proditoris uoluntatem quærens, quòd pecunias acceperit.* Deinde *rursus hoc constituere uolens, manifestum & notum omnibus habet exemplum.* Quapropter *suasiue dicens splendida utitur oratione.* Ego *autem, si quid exempli habeamus splendidum magis quàm hoc, non uidi scilicet,* Hucusque Lasthenes Philippi *amicus nominatus est, & reliqua.* Itaque *fluentium membrorum prolixitas, quibus suasiue rhetor in sententia utitur, epanaphorarumq́; productio non mediocris inest, quæ quia secundum coniugationem proferuntur, admirabilem decorem efficiunt.* Sed *cum de decore agetur, diligentius de his à nobis ibi tractabitur.* Nunc *uerò in id quod à principio dicebatur, redeundum est, quòd hæc splendidam sententiam reddant.* Non *enim* Euthycratem*, neque* Lasthenem*, neque alios proditores sibi propositum fuit accusare, sed quod erat propositum confirmare.* Splendida *igitur propter hæc, uehementia uerò ob hoc, quòd uidetur esse dictum in personas proditorum.* Neque *talem simpliciter oportet orationem esse quæ contra proditorem habetur, ex*-

positiuam uidelicet, & minimum uehementiæ habentem: quanquam hæc oratio aliquid etiam uehementiæ habet. Et *sententiæ quidem tales, iuxta quas etiam solas, aliquis statim diceret, mistum esse splendorem & uigorem.* Q*uæ uerò sequuntur manifesta sunt, ac omnino splendoris propria.* S*imiliter, si quidem sententia illius fuerit splendida (ut certè splendida est, quemadmodum ostendimus) & ista erunt: methodum dico, & schema, cæteraq́; omnia.* Q*uapropter etiam cum ab his uigor constituatur, necesse est dicere hic communia ipsorum fieri & similia.* T*ale autem & illud,* E*ubœam ille.* H*uius enim, quia pacem Philippus soluit, hæc quæ dicta sunt omnia, confirmationes sunt & fides, quibus qui suasit notis & manifestis, illustratur.* S*ed simul hic plus uigoris est, sicut & illic plus erat splendoris.* A*pertè enim hic contra personas dicit, & non, ut illic, exponit & non accusat.* A*dhuc etiam magis uel ob hoc uigore uidetur abundare, quoniam correptiuo reprehensiuoq́; schemate usus est ad* A*eschinem, dico interrogatione: quod cum sit uehementiæ, uigor recipit: splendor uerò non.* E*t hoc fit ne in prolixitatem membra resoluantur, sed unum sint totum: uideri autem scindi complexionibus, & fieri cæsum, cum neque splendoris neque uigoris sit, uehemētiæ uerò magis.* C*æterùm cum uehementia à splendore absit, ubique aliqua ex parte cum uigore communicando, plus uigoris quàm splendoris habere facit uideri orationem.* S*i uerò comprehensiue, maxime uerò plenè procedat, hoc rursus alius erit sermo.* A*c de uigore hactenus.* D*einceps de comprehen-*

sione

ſione dicendum, quippe quæ ſola ex his reliqua eſt formis, quæ magnitudinem faciunt. Cui cum contraria eſſent puritas, de ea in loco de dilucidiṫate diximus.

De comprehenſione.

POſtquàm de dilucidiṫate dictum fuit, cum de magnitudine, timore, dignitateq́; orationis dicere decerneremus: id ipſum à uenuſtate, aſperitate, uehementia, ſplendore, uigore, ac deniq; quàm maxime à cõprehẽſione fieri dicebamus. Cũ de cæteris formis antè dixerimus, quæ magnitudinem faciebant, neceſſariò de comprehenſione diceremus: quamuis alia de ea ſcientia ſirenda eſſet non mediocri ſtudio digna, cum omnẽ leuet pigritiam, & magis hac quàm cæteris formis, quæ orationis magnitudinẽ faciunt, ſit uſus orator. Sed quare ita fecerit, poſtremò dicemus: nunc uerò dicere non conuenit prius, quàm de ipſa aliquid oſtendatur. De ipſa autẽ dicere ordiamur, cui cõtraria eſt puritas, ut in tractatu de dilucidiṫate diximus.

De ſententijs comprehenſionis.

COmprehenſio in ſententijs eſt, ſi quid huic de quo agitur, extrinſecus aſſumpſeris, ut genus ſpeciei: hoc modo. Malum ô Athenienſes, malum ſycophanta ſemper. Cæterum hoc cinædus humanum quiddam eſt. Aut infinitum finito: hoc modo: In hoc Aeſchinis certamine in multis ego ſum inferior: duo uero ô Athenienſes magna: & reliqua. Aut totum parti: hoc modo: Sed cum tota ſacra ſit arx iſta, magnamq́; loci amplitudinem habeat, iuxta æneã magnã Mineruã à dextris ſtatuit. Non enim arx genus, neq; à dextris Mineruæ locus, ſpecies arcis eſt: neq; infinitum quid eſt & finitũ, ſed toti pars, ac parti totũ aſſumitur.

nitur. Facit autem & comprehensionē quandam, aliquid per congregationem extrinsecus assumptum, etiam si non assumitur infinitū: hoc modo: Duo autem & magna: unū quidem hoc, alterum autem & hoc. Item illud, Tria enim maxima opprobria sustinent, quòd inuidi, quòd ingratissimi, quòd perfidißimi etiam uidentur. Item & illud, Hîc duo dixit, unum quidem hoc, alterū autem & illud. Multa apud rhetorem eorum quæ antè dicta sunt exempla inuenies. Haud enim ab re erit uidere, quomodo tales poëticæ assumptiones non comprehēsionis solum, sed elegantiæ sunt. Quatenus enim quòd præuident quid auditores audient, elegantiam faciunt. Quatenus uerò quòd extrinsecus aliquid assumunt, comprehensionē faciunt. Nec uerò admirari oportet, si elegantia quæ comprehensioni quoquo modo aduersari uidetur, per eandē rem fieri uidetur, utputa per assumptionem eius quod secundum cōgregationem. Non enim ita sunt cōtrariæ orationis formæ, quēadmodum aliæ quædam, ut simul consistere nequeant: ut calidum & frigidum: mors & uita: nox & dies: & quæcunq; talia. Contrà uerò in his contingit, quæ quamuis sunt cōtraria, tamen simul cohærere possunt: & tunc longè admirabilior fingetur oratio: quoniam ex contrarijs formis bene cōfecta perficitur. Sed difficilis est hæc mistio, qua priscorū nemo ferè sic pulchre, ut post Homerū Demosthenes usus esse uidetur. Quomodo enim non difficile sit, comprehensionē dilucitati miscere, & redundanti ac pleno claritatē, tenue uenustati, gratiam ad magnitudinē accommodatā, uehementiæ simplicitatē, & asperitati uoluptatem? Vbi autē audaciæ opus est pulchritudo, & ornatum

natum cum probabilitate: ſplendori uerò truculētia quædam & cōtentio, & tanquam ſtrenuū quiddam abſq; ulla uilitate & humilitate: rurſus uerò uigori ueriſimile, & quod ueri reconditiq; demonſtratiuum eſt: & quæcunq; aliæ orationis formæ cōtrariæ inter ſe uidentur eſſe naturæ. Ego uerò non ſatis noui, ſiquid eſt hac re in oratione difficilius: & alioqui ſi opus ſit his omnibus ac ipſis ſingulis, miſtionibusq; ipſarum uti. Sed hæc exacte demonſtrare, ac per exēpla, alio opus eſt tempore: de quibus dicetur, cum de grauitatis qualitate diſſeremus. Nunc autem hoc dixiſſe ſat ſit, neminem mirari oportere (quod ſanè in his minimum eſt) ſi comprehenſio per hoc & elegantia effici poteſt: ferè enim hæc cōtraria non ſunt. Quin etiam & comprehenſionibus omnibus, quando augent & plenam faciunt orationē, aliquid elegantiæ adeſſe opus eſt, ne confluat neq; incerta fiat oratio: ut ſuprà de elegantia diximus. Ad comprehenſionē igitur, unde diuerterā, nunc redeo. Facit itaq; comprehenſionem, ut dicebam, quando quid eorū quæ extrinſecus ſunt in ſententia aſſumitur: uel cum non tenuia dicūtur, neq; ſola per ſe, ſed cum his quæ ſequūtur: ut loco, tempore, cauſa, modo, perſona, perſonæ ſententia, & cæterorum deniq; omnium quæ ſimpliciter talia exiſtunt: hoc modo: Cupiebā choro præeſſe, quando? Tertius hic annus eſt. Vbi? in eccleſia. Propter quid? cum nondum chori princeps deſignatus eſſet, ac idcirco multa utrinq; uerba & cōuitia fierent. Quomodo? uolens. Qualis exiſtens? non omnino diues. Inſania enim quæ paßim eſt, ultra uires aliquid facere dictitabat. Hoc autem eſt aſſumptæ perſonæ proprium. Qua ſententia? per ambitionem.

nem. Per sententiam igitur producẽdo ita, ex his comprehensio constat. Potest etiam & horum quodq; augere, & in comprehensione sentẽtiam, orationem ex alijs amplificare: hoc modo: Choro praeesse cupiebam pauper existẽs. Hoc quidẽ erat personae tenue. Augebatur autem, primũ à differentia ad aliud: ut nullo cupiente. Deinde alia auctio, Ne diuite quidem ullo cupiente. Deinde alia, Non alijs muneribus immunis duras, sed multa ministeria operatus, & in donatiuis & in trierarchijs. In uniuersum igitur secundum quodq; augere uolens, multa exempla, ac finita infinitáq; enthymemata inuenies. Praeterea non solum à supradictis locis comprehensio sumi potest, sed undecunq; incipere uolueris: aut à simili, aut à cõtrario, aut à genere, aut à specie, aut à toto. Item à maiore, pari, & minore. Haec uerò non sunt assumptiones, sed fides magis, per haec enthymemata & exempla fiunt, quae quidem oratione quae ad comparandam fidem pertinet, indigent. Item comprehensionem per sententiam facit, siquis non solùm ipsum negotium exponat, sed digressoria narratione utatur, ut si non hoc fecerit, quod fieri opus erat, ostendat. Vt si diceremus quòd caetera omnia dimisit & spreuit, & haec in quibus cõductus est peregit. Hactenus de comprehensionis sententia dictum sit: nunc de methodo dicamus.

De methodis Comprehensionis.

COmprehensionis methodi hae sunt. *Res inuertere & quae secunda sunt, primum dicere. Deinde cogi prima interponere, & figura uti per interpositionem: hoc modo: Postquàm rursus ex legatione ipsa uenimus in iusiurandum, de qua nunc iudicia habentur. Deinde primae*

interposuit. Neque paruũ, neq; magnum: nihil impetrantes eorum quæ ab ipso sunt (quando pacem fecistis) uel dicta uel expectata: & quæ sequuntur usq; ad illud, προσῆλθον τῇ βουλῇ. Rerum igitur inuersio per methodum cõprehensionem facit, ut, quemadmodum dicebam, interponere cogatur, ut hic: uel prima necessariò coaptare: hoc modo: Sed in hospitio quod est ante Castorẽ & Pollucem, si quis uestrum illatus accesserit supplex, uidit quod dico, hic facta sunt sacramenta. Hucusq; huius interpositio facta est, Si quis uestrũ illatus supplex accesserit, nouit quod dico. Deinceps hoc interponitur, & secundũ hoc comprehensionem fecit: hoc modo: Quando iam huc exercitũ ducens accessit Philippus. Deinde postremò qualitas, & ipsa cum auctione comprehensa: hoc modo: Turpiter ò Athenienses & indigne, si quid, & cætera. Et dicendo per epicrisim, aliam orationis qualitatem fecit orator. Posteaquàm autem hoc à principio interpositum, Si quis uestrũ illatus accessit, nouit quid dico, non solùm comprehensionẽ fecit, sed uelocitatem, quæ simul intersecaret orationẽ, & uerè quoquo modo formasse uidetur. Sed nunc non de hoc. Inuersus igitur rerum ordo, comprehensionis methodum facit: item si propositionis cõfirmationẽ ac fidem eiusq; amplificationem prius ipse posueris, ut in oratione pro Corona. Nam cum diuisiua in hac oratione propositio existat, quòd utilem de trierarchijs tulit legem, & cum hanc probauerit, quòd propter hanc pauperes lædi desinũt, diuitesq; publicis oneribus carere prohibentur, ciuitatẽ his temporibus labefactatam, considera quomodo confirmationem amplificationemq; propositionis prius inducit.

Videns,

Videns, inquit, classem nobis solutam, diuitesq; à paruis oneribus immunes esse factos, & qui parua ac modica poßiderent rem cõsumpsisse omnem, & ciuitatem deniq; ex his temporibus pauperẽ esse factam, legẽ tulit: & quæ sequuntur. Multum enim hic grauitatis, ut in suo loco dicemus, esse uidetur. Simile etiã huic & illud. Si quid noui decernitur ò Athenienses, & cætera. Proœmij enim hæc quidem propositio, quòd si iunior adsit primusq; dicat, tolerari debet. Huius uerò confirmatio est, quòd antiqui nihil de his quæ fieri opus est, in multis concionibus dixerunt: & si quæ aliæ sunt, quas propositionis cõfirmationes præordinauit. Contrà in Archidamo Isocrates, qui quamuis non comprehensiuam, grauem tamen orationem effinxit: hoc modo: Vestrum fortasse aliqui admirantur, quod omne reliquũ tempus ciuitatis legibus cum impendissem: & quæ sequuntur. Sed de methodis comprehensionis hactenus.

De dictionibus comprehensionis.

Dictio per se comprehensionis propria meo iudicio non est, ut quædam aliæ, alijs formis accommodatæ: nisi fortè quis alijs dictionibus æquipollentes, cum simul poni poßint, comprehensionis proprias esse dicat: hoc modo: Quid dicemus? quid fabimur? Item illud, Quæ ego prouidi Athenienses & consideraui, hoc cõsului. Item illud, Sunt discrimina & certamina, quæ parua & magna præmia habent. Item & illud, Tunc populus omnium bonorũ rex & dominus erat. Infinita sunt huiusmodi apud oratorem exempla, quæ quidem aliqui disquirentes, hæc comprehensionis propria esse dixerunt. Sed nos quod ui-

deba

debatur de his diximus. Pleonasmum enim æque habet aliquem, & argumentum, uel auxesim, uel dilucidıtatem, uel quid simile: comprehensionem autem etsi ostendit, non tamen secundum dictionem. Nulla enim dictio per se ipsam comprehensionẽ habet: simul connexe, ut arbitror, habẽt, & emphasim faciunt cõprehensionis. Non enim comprehensiuũ hoc, Quid dicemus? neq; hoc, Quid fabimur? sed ipsorum connexa positio aliquam comprehensionis emphasim ac speciem prætulit. Hoc fortasse non dictionis, sed methodi. Et cum sententias omnes simul exponimus, id fit cum insistimus. At hoc cõprehensionis proprium esse non puto, cum magis ad δεινότητα: id est, grauitatis methodum spectare uideatur. In his enim rebus quibus ualemus, insistamus: quod in oratione pro corona fecit orator. Vtrum, inquit, oportebat Aeschines, ciuitatem spiritus dimittere, & sententia retinere dignitatem? & quæ sequuntur. Hac sententia pluries quàm quater, hoc in loco usus est, ac maxime hoc ipso schemate: dico autẽ hoc, apostrophe per interrogationẽ. Propter honestum enim in sententia permanet, & continuatis interrogationibus aduersario grauiter instat, nec respirare permittit. In quibus igitur ualere potest, hoc facit: in quibus uerò debilis est oratio, alio modo utitur. Semel enim ac breuiter dicendo, absoluit. In quibus igitur ualemus rebus, perseueratione utamur. Et hoc utiq; methodi erat: ut illud, Quid dicemus? quid fabimur? methodus quædam erat, quam facere ut comprehensionem complectatur, haud erit iniquum. Esto etiam sub methodo comprehensionis ipsa perseueratio. Quanquàm non ubique, hic tamen si inueniatur comprehensionem facit,

cit, sed nō coëant propter ea quæ dicta sunt, ac etiā hoc, Quid dicemus? quid fabimur? dico etiā adhuc huiusmodi. Vt, Et *quidem quādo hæc fecisse uisus est, & in hunc modum usus uidetur, meo quidem iudicio.* Hic enim *similiter restat alterum membrum simul positum, quemadmodum illic dictio.*

De schemate comprehensionis.

Comprehensionis schemata prima sunt, quæ secundas uel tertias sententias in uniuersum attrahunt. Penes *hæc alia sunt, de quibus secundum unum quodq; dicemus: & in primis de his quæ sentētias in seipsis sistere nequeunt, ut dicebam, trahentia alias sentētias primis.* Est *igitur enumeratio talis.* Vt, *primum quidem hoc, secundum uerò illud.* Quod *idem elegantiæ & simplicitatis est, si contrariam redditionē acceperit.* Etenim *hoc per longum comprehensiuum est.* Si *autē ex resumptione fiat, resumptionis causa elegantē facit orationem: comprehensionem autem omnino habet, quoniam per longū redditur.* Vt, *primum quidem ô Athenienses, ut ne quis uestrū cum me aliquid dicentem audierit, admiretur.* Deinde *multa cum dixisset per interpositionē iterū resumpsit.* Huius *quidem primi, & maxime cuius causa dicebam, hoc prosequutus sum.* Deinde *sic necessariū reddidit, tanquam quod sequeretur schema.* Vt, *secundi uero, & quæ sequūtur.* Enumeratio *itaq; est schema comprehensionis, & quæcunq; huic similia, numeratiuum dico.* Quale *genus hoc est.* Primum *quidem ô Athenienses oro omnes* Deos *& omnes* Deas *quācunq; beneuolentiam: & quæ sequūtur, quandoquidē hoc uestra refert.* Atq; *id per delationē honoris dictum, ut illud,*

illud, Maxime quidem cum conducere putetis reipub. solutam esse legem: deinde etiam pueri Chabriæ causa. Trahunt sententias & quæ secundum suppositionē schemata: ac maxime si cum partitione quis supponat. *Vt, si enim iam eò erant res Aeschines, ut nihil plus esse Thebani suspicarentur, cur non factum est? Deinde ex necessitate hoc insequutum est, Si uerò præscire uetatur: quis ille est qui blaterat? non iste?* Quādo autem sine partitione suppositiuo schemate utetur, omnino aliquid dicet, & necessariò subsequens sensus alius, non similiter comprehensionē faciet: non enim sic apparet quòd necessariò sequutum sit, quemadmodum in hoc. *Si enim prohibere ciuitatem unà cum communi Græcorū concilio facere pacem, ego cum Philippo egissem.* Deinde quod ex necessitate sequitur, *Tibi non fuisset reliquum tacere.* Attrahuntur sensus & obliqui, ut illud, *Instante enim Phocensi bello, hoc uel illud.* Deinde attractum, *Vos sic disposuistis.* Comprehēsio hic in maiore fit, non solùm secundū schema, sed secundum sententiam, & methodū, aliaq; schemata plura. Quale est illud ex interpositiōe, *Non propter me (non enim ego).* Item enumeratiuum. *Primum quidem uos sic disposuistis, & alia multa.* Sed hæc obliquatio comprehensionis plurimū habet, sicut & hic: *Pluribus ò Athenienses iam orationibus habitis, parum opus est per quamq; concionem: & quæ sequūtur.* Et rursum, *Posteaquàm Choragus Pandiomidi tribui constitutus non sit, & quæ deinceps.* Sed infinita apud Rhetorem huius comprehensionis exempla ubiq; diffusa. Nihil enim est quod non comprehensiuum sit apud eum. Dico autem nisi cæsum quis accipiens, tan-

quam paruum comprehensiuũ & purum esse dicat. S annion est utiq; quis, qui tragicos choros docens, quòd non duxerit exercitum, damnatus est. Sed hoc si bene consideretur, quoniam statim hic illud, quòd usus est utili, ubi purum est præter membrũ? Et omnino quæ deinceps, omnia quoquo modo non comprehensiua sunt. Infinita igitur apud Rhetorem, ut dicebam, cõprehensionis exempla, ubi quidẽ & in priuatis nihilominus hæc forma superabundat. Vbi magis, ut puto, puritate opus est, quoniã in more ut plurimum ea uersantur. Et hæc causa est, qua in comprehensione ipsa puritas multũ extare uidetur: quod cum de ea ageretur, cui magnitudinis & dignitatis cura est, me dicturum promiserã. Ex alijs formis hæ magnitudinẽ Demosthenecæ orationis efficiunt. Proprijs autem nulla ferè præter uehementiam accõmodatur: quæ quidem non pura, sed cum aliqua uoluptate adhibẽtur. Ex alijs uerò nulla. Neq; enim asperitate, neq; uenustate, neq; splendore, neq; uigore quis potißime in priuatis utetur. Vehementiæ uerò interdum licet alicubi, atq; id cum more aliquo. Vt hic, Ἄλλα ὦ χαλεπώτατε βιωτ᾽ ἰ, δύναται χρῆσθαι. & multa huiusmodi exempla inuenies. Comprehensio autem ferè ubiq; priuatis accommodari poterat, ut ipsa res ostendit. In publicis uerò causis possunt quoquo modo & reliquæ, quæ magnitudinem faciunt formæ, eo quia rerum magnitudinem comprehendant. At tum maxime, si persona dicens habeat dignitatem, ut in oratione pro Corona: etiam si uniuersaliter dicatur, aut etiam epiphorã recipere possit. Vigorem autem tum maxime facere conuenit, ut in orationibus in Philippũ. Neq; ille magis uenustate, asperitate,

ritate, uehementia, ſplendore & uigore, quàm compre= henſione in his abundat. Cuius quidem rei hæc eſt cauſa, quòd in his ſumma dicendi ratio continetur. Sed unde di= greßi ſumus, ad comprehenſionis iterum ſchemata redea= mus. Attrahuntur namq; ſenſus, & ſchema ἐπιτρέχον *ap= pellatum, ex compage uel coaptatione: hoc modo: Quo= niam enim nondum concio ulla prætermiſſa erat, propter abuſum: & quæ ſequũtur. Item ſenſus & ſubſtantiæ, qua= le illud eſt: Ita apertè Philippũ corripui, ut eius ſocij ſur= gentes conſentirent. Item illud, Quanta in me beneuolen= tia eſt, tantam concederem. Item tales ſenſus & partitio= nes attrahũtur. Vt illud, Quæ igitur antequàm ego rem= pub. gererem, & concionem haberem, Philippus occupa= uit & detinet, dimittam: ex quo autem reipub. præeſſe cœpi, & hæc gerere, iſta referam. Cum igitur multa par= titionis ſchemata, non in Demoſthenica ſolùm, ſed in qua= uis oratione reperiuntur, de partitione dicere haud erit iniquum.*

De partitione.

Partitio quidem omnis comprehenſionis ſpeciem ha= bet, cum aliquid attrahat. Quare aut apertam com= prehenſionem habet, aut ad emphaſim uſq; comprehen= ſionem facit, cæterum aliud quiddam facit. Per longum autem cum ἀνταπόδοσιν, *id eſt, mutuam redditionem re= cipit, comprehenſionem penitus effingit, quale illud eſt: Philippi ergo uires & potentiam exequi, ac his ratio= nibus dicere uos facere quæ oportet: uſque ad illud, Quæ uerò ſeorſim ſunt. Hic enim mutua redditio eſt. Hoc uerò exemplum etiam plenum eſt, non modo comprehenſiuum.*

Plenitudo autem nihil aliud est, nisi comprehensio in se ipsa redundans exuberansq́;, perinde atq; si quis comprehensam comprehensionem dixerit. Sed de ipsa paulò pòst dicemus, apertioraq́; exempla ingerentur. Partitio autem quæ per longum mutuam redditionem habet, comprehensiuam facit, ut dicebamus orationem: per breue uerò uelocem, quale illud est: Vespera iam erat, uenit quis nuncians ad prætores, deinde me accusat, hoc defert. Si autem secundum coniugationem accipiatur, pulchram simul & accuratam faciet orationem. Vt illud, Circa chori principum impensas, parua diei parte gratia est spectatoribus: circa belli apparatus copiam, omni tempore salus est ciuitati. Duo membra & ex duobus alijs coniugatis composita, tanquam per conuersionem uel æquè conuersum mutuam redditionem faciunt. Hic autem non solum per coniugationem partitio, sed decorum æquiparationis color efficit. Itaq; partitiones plenam reddunt orationē, quando inuicem interponūtur. Vt illud, Si de nouo quodam negotio ò Athenienses, & quæ sequuntur. Prius enim quàm contrà redderet, alteram partitionem interposuit. Si quid autem mihi placebat eorum, quæ dicerētur ab his, silentium ducebam: si uerò minus, tunc conatus fuissem dicere quæ sensissem. Deinde postremò mutua redditio, Quoniam de quibus sæpe isti dixerunt, nunc cōsiderandum est. Plena igitur facta est propter hoc oratio. Itaq; ipsæ interponentur partitiones, uel quando inuicem compositæ fuerint, plenitudinem faciunt: quale genus illud est. Hoc decretum uni quidem Cersobleptæ conspirāti ad imperium Charidemo securitatem dare, cæteris uerò

uerò alijs regum præfectis timorem & metum, ne quam habeant præuaricandi causam. Deinde priusquàm sententiam soluere cogitaret, aliam cum prima partitionem coaptauit. Debiles quidem scilicet unà coniunctæ, ualidam reddunt orationem. Hoc ergo modo plenitudinem fecit. Quam ob rem plenitudo fit, uel quando comprehensiua schemata per interpositionem inuicem superabundant, uel per compositionem, ut iam dictum est, uel cum alijs comprehensiuis nonnulla similia sic quoquo modo complicantur, ut partitione quæ secundum substantiã, uel aliud aliquid simile alij interpositum, uel coaptatum complicitumq́;, quemadmodum paulò antè ostendimus. Est enim plenitudo nihil, nisi comprehensio redundans. Quæ enim comprehensionem faciunt, si plura, secundum idem accipiuntur: ut interpositiones & similia plenam statuunt orationem. Sed magnæ sonoritatis & potentiæ est in his aperte & non confuse dicere. His autem multo magis rhetor abundat, quæ de partitione & plenitudine dicta sunt. Item comprehensionem facere dicebamus schemata, quæ non solum alia subintellecta attraherent, sed quæq; alia, de quibus dicere necesse esset. Hoc autem quod secundum arsim & thesim comprehensionem facit, perfectam reddit orationem. Vt illud, *Non tanquam reddituri uestra*. Deinde thesis: id est, positio, *Sed ut alios conseruaturi*. Hoc schema in attrahentibus alia sensa non posuimus, quoniam per se ipsam responsio poni potest, sed non necessariò ipsam positio sequitur. Vt illud: *Non propter me. Neq; enim ego unquam rempub. administraui. Primum quidem uos ita disposuistis. Nihil enim*

hic positiuum, sequutum est ad responsionem. Hoc igitur *schema secundum arsin & thesin comprehensionem facit, perfectam reddens orationẽ, & ex responsione complicatur.* Hoc *autem modo prolata sensa, opulenta admodum esse uidentur.* Vt *illud,* Non *solum hoc, sed & hoc.* Non *enim solum si quisquam quid utile considerans, hoc audientes accipiatis, sed de uestra fortuna suspicor, & reliqua.* Item *per conuersionem schema dictum, comprehensiuum est, quale illud est,* Si *enim tum cum uenimus* Euboicis *auxilientes: & quæ deinceps.* Et *rursus,* Hic *enim ea faciens quibus ego capiebar: & quæ sequuntur.* Interpositio *autem in uniuersum est, ante desinentiam sententiæ subuersio, aliarũq; sententiarũ interpositio.* Quoniam *autem de cõprehensione satis, & nonnulla in loco de plenitudine & pura oratione, ac in uniuersum in pluribus locis iam diximus, exemplaq́; non pauca posuimus, nunc uidendum est, quonam modo interpositiones uelocitatem efficiunt.* Si *enim breues sunt, humilitatem in narratione extollunt, dum orationem cædunt, & per hanc decisionẽ longè faciunt ueIociorem, quale illud est.* Cum *exarsisset* Phocicum *bellum.* Deinde *intercisa narratione, interpositionem facit: hoc modo:* Non *propter me.* Non *enim ego adhuc tum rempub. gerebam.* Deinde *redijt iterum ad narrationem.* Primum *quidem uos ita disposuistis, & quæ sequuntur.* Tale *est etiam & hoc,* Est *igitur iste primus* Atheniensium, *qui sciuit* Philippum *(sic tum in concione dicebat) insidias* Græcis *parantem.* Item *si breues sint interpositiones non magis uelocem, quàm comprehensiuam parant orationem, quale illud est:* Hoc *illud, quod*

quod & uerum est, malum apparere. Vides quomodo concitata & uelox est oratio? Fit etiam per interpositionem quæ breuis existat, quod & uerum est. Non tamen à comprehensione liberatur, nec rursus sic, quemadmodum ne tum quidem cum essent longæ interpositiones, orationem uelocitate liberari permittunt. Quanquã magis tum faciunt comprehensionem, quàm uelocitatem. Ac quæ ad sententias, methodos, schemata pertinent, ac si dictio comprehensionis ita fieri poßit, ut ostendimus, sufficienter demonstratum est.

De membris, compositione, desinentia ac numeris comprehensionis.

MEmbra quidem, uel compositiones, uel desinentias, uel numeros, non possumus dicere, quòd propria sint comprehensionis. Omnia enim membra, ut uno uerbo dicam, omnes numeros, compositiones, & desinentias, quæ in cæteris sunt formis, profectò recipiunt. Quare illæ comprehensionem etiam admittunt omnes, præter fortasse puritatem. Extra seipsam autem puritas est, si per comprehensionem fiat: &, quemadmodum dicebam cum de ipsa agebatur, ei contraria omnino est comprehensio. Ex quo & secundum multa ex contrarijs inuicem comprehensio puritasq; fit. Si non omnes species per sententiam alijs complexæ concurrant, puram facere orationem, uel è contrario, mirari non oportet. Contingit enim qui pure dicere uidentur, sententijs circuire, quæ negotia sequuntur: contrà autem comprehensiue qui dicere uidentur, puram & tenuem efferre sententiam. Sed de

hoc satis in loco de puritate à nobis dictum esse puto.

De diligentia & decore.

POst sermonem de diluciditate & dignitate, qui secundum magnitudinem, nunc de diligentia & decore qui secundum orationē dicendum esset. Dilucidæ enim orationi ac tumorem & dignitatem habenti, omnino aliquo decore & sonoritate opus est, nisi tanquam insuauis & uoluptatis expers & simplex futura sit. Huic autem quòd contrariū sit inaccuratū & dissonans, & secūdum compositionem uile, manifestum est. Si uerò id confrat, quemadmodum asperitati & uehementiæ, alius est tractatus. Sed de decore & diligentia dicendum. Decor igitur in oratione proprie erat, quod ex omnibus quæ eius formas faciunt, omnino consistit: ut ex sententijs, methodis, dictionibus, & reliquis bene coaptatum & commensuratum, cum aliqua moris qualitate, quæ per totam orationem perinde atq; in corpore color eluceat, formæ accommodata. Dico autem, quòd ipsam orationem siue secundum singulas formas quis efficere decreuerit, siue in ea omnes formas commiscuerit, uariam & Demosthenicam & ciuilē omnino ambiens orationē, siue etiam ipsarū aliquas aliquibus accōmodet. In uniuersum enim decor membrorum partiumq; cum pulchro colore, norma est & commensuratio. Ex quibus uel formis totis simul mistis uel implentibus quanq; formam conficitur oratio. Et hæc quidem membra & partes sunt ipsius. Oportet utiq; decor, siue uarius, siue unius speciei esse debet, horum commensurationem habere, hoc est, consonantiam, & quandam sibi floridam morum qualitatem

tem inesse, perinde atque pulchrum ubiq; colorem apparentem, quam quidem ex natura aliqui orationis colorem appellarunt. Hic igitur decor est, quem Plato mihi dicere uidetur, quippe qui caput, media, & extrema uniuerso corpori congruentia, orationem habere oportere testatur, quæ nec fluxa sparsaq; ponãtur, sed scitè & commodè inter se conquadrantia. Quin etiam non posse sic aliquàdo pulchram fieri orationem. Et hoc in Lysia Erotico reprehenditur, quòd sententijs & ordine non concinnè usus est. Non enim sententias & dictionem improbat, cùm sententijs sæpe ijsdem uteretur. Item dictionem ualde laudat, nominibus & uerbis excultam orationem reddidisse referens, neq; immerito, de hoc rhetore id dictum est. Sed de Lysia Lysiæq; oratione, siue tota, siue sola parte impræsentiarum differatur. Nũc ad institutum nostrum redeamus. Decor orationis propriè uidetur omne, quod supradictum est. Sunt enim quædam quæ manifestè alijs in oratione decorem ferunt, perinde ac ornatum quendam extrinsecus positum & fucatum. Cui quidem soli decoris nomen in oratione pleriq; tribuerunt: de quo Isocrates loquutus est, eumq; ab auditoribus attendi, & in furores trahere dicit. De conciliatione autem hac, & huiusmodi nonnullis orationibus, in Panathenaico aliqua retulit. Hoc etiam non parum Demosthenes usus est, quod quidem non minus necessarium est, quàm supradictæ orationis formæ, & his quæ dici debent. Hæc igitur cum ita se habeãt, oportet & de decore dicere: in primisq; uidendum est, quòd hic decor circa dictionem solam, & circa sequentia dictionem schemata,

 præterea

prætereà circa membra, compositiones, desinentias, numerosq́; uersatur.

De sententijs & methodis.

SEntentiæ autem ipse suapte natura, & peculiares methodi huius decoris nō sunt. Nisi forte quis dixerit δριμύτητα, *id est, uim quandam acutam, de qua paulò pòst dicemus, quando de simplicitate & suauitate dissseretur. Sed in primis de dictionibus & de his prius quæ confessi sumus, dicendum est.*

De dictionibus pulchris.

DIctio igitur pulchra omnis, quæcunque aperta & pura. Asperæ enim translatæ, manifestæ sunt, & aliud quid simile. Vt illud, Ἐμὲ γοῦν ὦ ἀθηναῖοι διεφθαρμένος, καὶ πεπρακὼς ἑαυτὸν, ἐλάνθανε. *Item & illud,* Ἐκνενευρισμένοι: *& quæcunq; talia. Pulchræ autem sic in tali decore non sunt. Isocrates autem decoris quàm maximè studiosus, translatis minime usus est. Plus autē diligentiæ & decoris breues dictiones habent, & ex paucis compositæ syllabis: quale genus illud est,* Περὶ τοῦ πῶς ἀκούειν ὑμᾶς ἐμοῦ δεῖ.

Schemata pulchra.

SChemata pulchra decorum faciunt ornatū: & aperte fucari uidētur quicunq; colores, quibus maxime abūdat Isocrates. Sunt & apud Rhetorem, non tamen tot neq; tales: & præsertim illi qui diffusi, quiq́; suapte natura diligentiam sapiunt: quale genus illud est, Τῇ τε πόλει βοηθεῖν ὤετο δεῖν, καὶ δίκην ὑπὲρ αὐτοῦ λαβεῖν, τοῦτο κἀγὼ πειράσομαι ποιεῖν. *Præter talem colorem, & ita usitatum, nullum alium apud Rhetorē possumus inuenire. Sed causam quæ hic ita ornatam ad satietatem usq; orationem elaborauit,*

continuò

continuò in euidētibus contineri diximus, dum eam orationem in Androtionem contemplabamur. Quòd igitur hoc rarò utatur, manifestum est: non tamen rarò quidem coloribus, sed his modeste, & cum festiuitate: decidit enim ipsos per interpositionem quandam, orationiq; admiscet, aut permutando in fine syllabas quæ membra adæquent, aut quæ per membrum omnem colorem æquiparent. Syllabis in fine æqualibus, nusquam usus est nisi hic, τῇ τε πόλει ὅ,τι βοηθεῖν δεῖν. *Quæ quidem similia, sexcenta quis inueniet apud Isocratem. Non ita Demosthenes: sed illis tribus modis tantum usus est, aut decidendo, ut dicebamus, aut æquantes syllabas immutando, aut quæ secundum membrum totum æquent. Decidit igitur hos colores hoc modo per interpositionem,* τὸ μὲν γὰρ πολλὰ ἀπολωλεκέναι κατὰ τὸν πόλεμον, τῆς ἡμετέρας ἄν τις ἀμελείας θείη δικαίως: τὸ δὲ μήτε πάλαι τοῦτο πεπονθέναι. *Et interceptio,* Πεφηνέναι τέ τινα ἡμῖν συμμαχίαν, τούτων ἀντίρροπον ἂν βουλόμεθα χρῆσθαι. *Deinde ei quod à principio sic æquum mēbrum reddidit,* τῆς παρ᾽ ἐκείνων εὐνοίας εὐεργέτημ᾽ ἂν ἔγωγε θείην. *Decidit enim sic per interpositionem. Immutat etiam syllabas quæ in fine æquiparent: hoc modo:* Τὸ μὲν τοίνυν ἐν τῇ πρεσβείᾳ πρῶτον κλέμμα μὲν Φιλίππου, δωροδόκημα δὲ τῶν ἀδίκων τούτων τοιοῦτον ἐγένετο. *Si enim ibidem dicas,* τὸ μὲν τοίνυν Φιλίππου μὲν ἐν τῇ πρεσβείᾳ κλέμμα, *ibidē* δωροδόκημα, *aperta fiet ad decorem orationis adiectio: idcirco igitur immutauit. Simile huic & illud,* Τὸ καὶ μηδὲν ἀληθὲς ἀπηγγελκότα καὶ κεκωλυκότα ἐμοῦ τὸν δῆμον ἀκοῦσαι τἀληθῆ καὶ μηδὲν ὧν προσετάξατε ὑμεῖς πεποιηκότα καὶ συνηλωκότα τοὺς χρόνους. *Hæc enim æquantia, si in fine posuisset, decenter se*

ipsa ornabatur oratio. Longè enim à uerisimili abfuisset, si ita dixisset, μηδὲν ἀληθὲς ἀπηγγελκότα καὶ τὸν δῆμον ἀκηκοέναι μου τἀληθῆ κεκωλυκότα, καὶ τοὺς χρόνους κατανηλωκότα, καὶ μηδὲν ὧν προσετάξατε πεποιηκότα. Vitauit igitur tale quiddã. Multa sunt huiusmodi apud eum exempla, siquis quærere uelit. Vt illud, Ταῦτα γράψαντος ἐμοῦ τότε. Item & illud, Τὸ τῇ πόλει συμφέρον ὑπὲρ τοῦ φιλίππου ζητοῦντος, τοιοῦτόν ἐστιν. Sed iste quidem hunc colorem uitauit, quamuis perfectam quanq; orationis rationem calleret. Isocrates uerò minus, quippe qui non existentem natura sua colorem esse cogebat: cum magis sibi decoris, diligentiæ, quàm ueri probabilitatisq; cura inesset. Coloribus in membro æquãtibus, ubiq; Demosthenes usus est: quia non sunt exacti decoris, & celeritatem quidem & ueritatem sapiunt. Vt illud, Τὸ λαβεῖν οὖν τὰ διδόμενα ὁμολογεῖν ἔννομον εἶναι, τὸ χάριν τούτων ἀποδοῦναι παρανόμων γραφή. Tribus enim membris, & per omnia æqualibus, cæsum unũ induxit, hoc est, παρανόμων γραφή. Et fortè cum celeritate ac uehementia per apostrophen decorem induxit. Similibus sæpe coloribus Isocrates, sed nõ per apostrophen usus est. Et fortasse nunquam hoc schema apud ipsum inuenies.

De æquatione.

AEquationis colores in principio, & in fine fiunt. In prncipio quidem hoc modo: Προσήκει προθύμως, καὶ ὁ Πλάτων Παυσανίου δὲ Παυσαμένου. Διδάσκουσι γάρ με ἴσα λέγειν οἱ σοφοί. In fine quomodo hi colores fiant, suprà demonstratum est. Vt illud, τῇ τε πόλει βοηθεῖν, & quæ sequuntur. Colores igitur hi, ut dicebamus, ornatum afferunt, & per membra ἐπαναφοραί, id est, repetitiones: hoc modo:

μέχρι τούτου Λασθένης φίλος ὠνομάζετο Φιλίππου, ἕως προὔδωκεν Ὄλυνθον· μέχρι τούτου Τιμόλαος, ἕως ἀπώλεσε Θήβας. Fit enim epanaphora in hac parte orationis. Sed ab æquationis colore hoc schema differt in principio: cui quidem sylla- ba una in ambobus est membris, siue plures, sed non ita, ut partem integram efficiat orationis: hic autem integra dictio. Itaq; quòd erat epanaphora, à principio æqua- tionis color est. Quod uerò æquationis color est à prin- cipio, non adhuc est epanaphora. Minime autem miran- dum est, si quid splendoris & uigoris supradictum habet exemplum. Inter splendorem enim & decorem, in omni ferè exemplo non mediocris est affinitas: simili modo, & inter uigorem. Virentia enim & iuuenilia corpora o- mnino perspicua & pulchra sunt: sed non è contrario. Pulchrum enim aliquid esse potest, nec tamen aliquid ui- goris & perspicuitatis habebit. Epanaphoræ autē si per commata fiant, uelocem ac celerem orationem facient, sed nō pulchram. Vt illud, Προσιὼν τῇ βουλῇ, προσιὼν δὲ τῷ δήμῳ. Hic enim uelox partitionis redditio celeritatem genuit. Item ἀντιστροφῆς, id est, conuersionis schema decorem parit non mediocrem: sed aliquo modo ἐπαναφορᾷ, id est, repe- titioni cōtrarium est, cum membra in eādem desinent di- ctionem. Et ab æquationis colore differt eodem modo, quo & epanaphora: exemplum tale est. Si enim quis quæcunque acceperit etiam seruauerit, magnam habeat fortunæ gratiam. Si uerò imprudens perdidit, unà etiam perdidit memoriam habendi fortunæ gratiam. Item & illud, Si aliquid fit eorum quæ uobis conferre uidentur, mutus Aeschines: si quid obsistit, & fit quod non opor-

tet,

tet, adest Aeschines. Et rursus illud, Ad ea facienda celeriter, & in tempore quæ ad bellum spectant, multo præstant: ad cõciliationes autem quas ille libens cum Olynthijs faceret, contrà est affectus. Rursum est hoc apud Rhetorem schema, & hoc si per comma dicatur, uelocem ac celerem faciet orationem, at non ornat: quale illud est: Ταξιάρχους παρ' ὑμῶν, ἱππάρχους παρ' ὑμῶν. *Si quid autem habet aperti ac manifesti, uel hic uel in epanaphora, alterius est rationis. Item epanastrophe schema est ex his quæ orationem excolunt: fit autem, quando ex fine unius mẽbri quis principium statuit: quale illud est,* Οὐ γὰρ δή που κτησιφῶντα μὲν δύναιτ' ἂν διώκειν διὰ ἐμὲ, ἐμὲ δ' εἴπερ ἐξελέγχειν ἐνόμιζεν αὐτὸν, οὐκ ἂν ἐγράψατο. *Item illud insidiarum, & exercitationis manifestum est, quando quis unam dictionẽ diuidẽs, ex ultimis illius syllabis, principium inducti mẽbri faciet: quale illud est Thucydidis,* Σαμία μία ναῦς. *Deinde illud,* Βοὴ ἦν. *Et apud poëtã illud,* Πρόθοος θοὸς ἡγεμόνευε. *Illud autem,* Τῶν δ' ἐγὼ ἀντίος εἶμι, καὶ εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν, δέμας δ' αἴθωνι σιδήρῳ. *Epanastrophe cum sit, non simile est supradictis, neq; pari modo insidiari uidetur: ex quo non syllabis, sed ne dictione quidem, imò toto commate fit anastrophe.*

De gradatione.

Eorum quæ maxime orationem exornant, gradatio est: quæ rara tamen apud Rhetorem: nam semel aut bis tantum. Est autem hæc nihil aliud quàm ditata superabundansq; anastrophe: hoc modo: Οὐκ εἶπον μὲν ταῦτα, οὐκ ἔγραψα δέ. οὐδ' ἔγραψα μέν, οὐκ ἐπρέσβευσα δέ. οὐδ' ἐπρέσβευσα μέν, οὐκ ἔπεισα δέ. *Celeres autem partitionum redditiones &*

nes & breues membris fecerunt celerem esse orationem. Sed si multis responsionibus generositas oriatur, alius est considerationis. Quã quam aliquo modo generositas decoris est proprium, ac responsiones ipsæ. Sed an id esset proprium, sæpe testatus sum, quàm sit difficile inuenire apud Rhetorem tale quiddam, quod ut plurimum unius formæ sit. Quàm maxime hic uir uarietate utitur: ac ferè in omnibus ipsius partibus, omnia inuenias. Vsq; adeò formarum mistione scitè & commodè usus est. Concurrunt enim ad inuicem ferè uniuersæ apud eũ, ac ueluti ex corruptione unum quoddam faciũt orationis genus pulcherrimum: illud quidẽ, & uere ciuile & Demosthenicũ. Sed de politica oratione, cum de uniuersalibus formis differemus, diligentissimè dicemus.

De ijs quæ faciunt ad decorem orationis.

ADhæc decorẽ efficiunt, quæ secundũ coniugationem sunt per mẽbrorum æqualitatẽ partitiones: ut suprà ostendimus, cum de cõprehensione dicebamus. Itẽ hyperbaton, si non per parenthesim fiat, sed per hyperthesim, decorẽ parit. Est autẽ per hyperthesim hyperbaton, hoc modo: Τὴν τοῦ διαπράξασθαι ταῦθ' ἃ μηδεὶς πώποτε ἄλλος Μακεδόνων βασιλεὺς, δόξαν ἀντὶ τοῦ ζῆν ἀσφαλῶς ᾑρημένος. *Hoc uerò per parenthesim ex interpositione fit. Vt illud,* Τοῦ τ' ἐκεῖνον, ὅπερ καὶ ἀληθὲς ὑπάρχει, φαῦλον φαίνεσθαι. *Quid autẽ interpositio operetur, loco de cõprehẽsione diximus. Quoniam si breuis est, celeritatem: si longa, cõprehensionem: si uerò superfluat, plenitudinẽ. Itẽ schemata quoquo modo ornãt, quæ nouitate decora sunt. Vt illud,* Ὑμεῖς δ' ὁ δῆμος.

Et rursum,

καὶ εἴ τις ἄλλος εὖ μὲν ἐποίησεν, ἡμᾶς εὖ πράττων, εἰς δέον δὲ νῦν γέγονεν αὐτῷ τὸ παρ᾽ ὑμῶν λαβεῖν τότε τὴν ἀτέλειαν. Et rursus, Ἔστι δὲ οὐκ ἄδηλον ὦ ἀθηναῖοι τοῦθ᾽ ὅτι λεπτίνης, κἂν τις ἄλλος ὑπὲρ τοῦ νόμου λέγῃ, δίκαιον μὲν οὐδὲν ἐρεῖ περὶ αὐτοῦ, φήσει δ᾽ ἀναξίους ἀνθρώπους εὑραμένους ἀτέλειαν ἐκδεδυκέναι τὰς λειτουργίας. atq; hac plurimum oratione utitur. Vides igitur quẽadmodum breuia sunt omnia, præter membra ultimorum exemplorum in utrisque: & ut interpositiones, non interpositiones quodam modo uideãtur esse: & quo modo ex consequenti aliquo interpositæ, sed non ad satietatem elatæ? Non enim idem erat, id ipsum ita dicere, Τοῦτ᾽ ἐκεῖνον ὅπερ καὶ ἀληθὲς ὑπάρχει, φαῦλον φαίνεσθαι, ut quod uerum est, falsum appareat, uel ut hæc habent iam dicta exempla. Quare ibi plus uelocitatis est, etiam si aliquid inest diligentiæ: hic autem è contrario diligentiæ plus, etsi uelocitatis habeat aliquid. Huius igitur decoris & diligentiæ multa quidem & diuersa in omnibus ipsius orationibus Demosthenica sunt exempla. Illa autem oratio περὶ τῆς ἀτελείας, id est, de immunitate, uniuersa ferè talis est: ubi & diligentiæ & ornamenti multum inest. Causa autem cur talis, in eius orationis expositione diximus. Ex supradictis igitur manifestum est, quali cõpositione decoræ orationi opus est: & quod in primis sine uocalium collisione, deinde ne mensura aliqua absit, ac ea quidem mensura quæ secundum pedes orationi ac formæ, quam facturi sumus, sit accommodata. Alia enim uenustæ orationi mensura propria est, ut suprà de uenustate diximus: & alia alterius formæ, quemadmodum in singulis demonstratum est. Siqua autem alia compositione, pulcherrima oratio

indiget (per hanc enim plurimum eius ostenditur) & diligentia & ornatus hic admodum est decens. Ex quo *oportet tum maxime cum pulchram facimus, ad metrum proxime accedere:rhythmum, non tamen metrum aperte, uitiosum enim illud esset. Sed de his pluribus posthac discutiendum. Hac sermonis disceptatione nimia, neminē molestari uereor. Nam qui de numeris, & his quæ hæc exornant, dicturus est, maiori subtilitate rerum tenuium breuitateq; cogitur uti. Sed unde diuertit, illuc refertur oratio. Fit igitur hic numerus, ut dicebamus, si metricam quoquo modo compositionem habere, ac sonum quēdam huiusmodi edere uidebitur : Et in primis, ne uocales collidantur : deinde pedes ex quibus componitur numerus decenter ad inuicem sese habere uideantur, & ne dissonātes edant asperitatem. Tertium, quod & maximum est, si partes orationis, ex quibus cōficitur numerus, nec æquisyllabæ, nec æquitemporeæ, nec æquitonæ fuerint: sed hæ quidem pauciorum, illæ uerò plurium & syllabarum, & temporum : item hæ acuti toni, illæ uerò non item. Quāquam ita componātur inter se, ut inter longas, breues: & inter breues longæ dictiones inserantur. Hæc enim maxime accurata & ornata est orationis compositio.*

Desinentiæ decoris.

DEsinentiæ decoram orationem decent, non quæ βεϐηκυῖαι, id est, conuenientes. Hoc enim uenustius est, & uenusto decori magis accōmodatur. Vt illud, ἐκδεδυκέναι τὰς λειτουργίας. Nam Rhetori uenusta desinentia curæ fuit, ne ubique ornare uideretur. Quod enim infertur habet aliquid decoris, si id aliquo modo conuenire uidetur.

Et hac

Et hac oratione plurimum usus est. In breuiorem enim aliquam orationis partem desinebat, & sententiæ causa stabat numerus, & sententia aliqua ex parte complebatur, & conueniebat: secundum uerò dictionem, non similiter: tametsi in uocalem ω desinens, quod & uenusti erat numeri. Conueniens igitur fini numerus est, si cum sententia perfecta pars aliqua orationis longa, in longam ultimam desinat syllabam: hoc modo: Ὅτ' ἐξ ἁπάντων ῥᾳδίαν τὴν τοῦ συμφέροντος ὑμῖν αἵρεσιν γενέσθαι. *Inconueniens autem numerus, & tanquam pendens & incompactus, ex contrarietate supradictorum est, quando nondum completa sententia, interim uerò desinente, dictio in breuem fiat partem orationis: tametsi breuem habeat ultimam, uel omnino in breui desinentem: hoc modo:* Ἐγὼ δ' ὅτι μέν τινων κατηγοροῦντα πάντας ἀφαιρεῖσθαι τὴν δωρεὰν, τῶν ἀτοπωτάτων εἶναι ἐάσω. *Et rursus,* Ἔστι δ' οὐκ ἄδηλον τοῦθ', ὅτι λειπτέοις. *Et rursus,* Κἄν τις ἄλλος ὑπὲρ τοῦ νόμου λέγῃ. *Et rursum,* Δίκαιον μὲν οὐδ' ἐν ἐρῶ. *Hæc enim omnia numeri quidã sunt non profectò conuenientes, sed inconcinni, ut dictum est: & ornatæ orationi hi maxime conferunt. Et quia non conueniunt, generosam desinentiã faciunt, quale illud est,* Ὡμολόγηκα τοῦτοις, ὡς ἄν οἷός τε ὦ συνερεῖν. *Sententia enim conueniens fuit, numeri uerò non. Non enim hoc Rhetor uolebat. Postquàm causam non dixit,* Ὡμολόγηκα τοῦτοις, ὡς ἄν οἷός τε ὦ συνειπεῖν. *Ego uerò per non simile, sonum fieri puto, in longas si desineret, quod conuenientis est numeri. Non tamen siue decens, siue non talis fuerit numerus (ne Dionysio omnino contradicere uideamur, qui uidetur quid negotij de dictione sumpsisse) manife-*

stum quòd decoris est proprius. Item manifestum est interdum magnificentius, talis desinentiæ numerus, si ultima orationis pars monosyllaba fiat. Vt illud, Περὶ τοῦ πῶς ἀκούειν ὑμᾶς ἐμοῦ δεῖ. Et illud, Θετταλοὶ δ' οὐδένα πώποτε ὅν τινα οὔ. Hoc autem coniectabilius manifestius'que metra & poëmata faciunt: quandoquidem dictiones in monosyllabam aliquam orationis partem terminatæ, generosiores quodammodo, & uocaliores sunt, non tamen uenustiores, quale illud est, Ἔπι δ' ἀμβροσίη νύξ. Et illud, Κάρφετά μοι ἀλλότριος φώς. Et illud, Ἀπόλλων Ἀρτέμιδι ξύν. & quæcunq; talia. Hæc hactenus de epitheto decoris in oratione. Oratio autem quæ ὡραῖος, id est, pulchra appellatur & delitiosa, non huius decoris, sed illius est, qui in suauitate magis quàm uel in simplicitate consistit. Cũ de his dicetur, manifestius extabit. Nũc reliquum est ut post decorem de celeritate dicamus.

FINIS.

HERMOGENIS DE FORMIS TOMVS SECVNDVS.

De celeritate.

DECORA *quidem, & cum tumore & dignitate, ac etiam clara quomodo fiat oratio, ex his patuit quæ ante hæc diximus.* Opus *est autem etiam huiuscemodi orationi omnino & celeritas, ut ne tarda ipsi, & certa solum magnitudo sit & decor, sed & celeritas, cui quidem dissolutum cõtrarium est & supinum. Celeritas autem, dictionem, methodum, reliquaq́; considerat: sententias uerò non: nisi fortasse quis acutos sensus, ueloces uelit appellare.* Sed *de acumine, in loco simplicitatis, acrimoniæ, grauitatisq́; dicemus.*

De dictione.

SEd *dictio quæcunq; tandem illa sit, breuia confert ad celeritatem, uel quæ è cõtrario aduersantur.* Methodus *autem celeritatem faciens, una ferè est ut plurimum: quandoquidem per cæsibilem fit formam.* Hæc *in schematibus est & membris in quibus consideratur: præterea etiam in compositione, desinentia, & numeris.* Sententia *autem, ut dicebam, nulla est quæ suapte natura celerem orationem faciat: nisi acumen, ut paulò suprà dicebam, celeritatis proprium quis ponat.* De *quo in loco simplicitatis & grauitatis nobis agetur.* Nunc *autem primum*

de methodo dicemus, quæ celerem faciat orationem, & quæ non longe ab acrimonia & acumine differat, neq; tamen eadem existat.

De methodo.

Methodus, ut dicebam, uelocitatis una est, si celeri quaque breuiq; antithesi & occursibus utamur: hoc modo antithesibus: Τί γὰρ βουλόμενοι μετεπέμπεσθε ἂν αὐτοὺς ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ; ἐπὶ τὴν εἰρήνην; ἀλλ' ὑπῆρχεν ἅπασι. ἀλλ' ἐπὶ τὸν πόλεμον; ἀλλ' αὐτοὶ περὶ εἰρήνης ἐβουλεύεσθε. *Et rursus dixit,* Ἀλλὰ τὸ τοῦ κεφάλου καλὸν τὸ μηδεμίαν γράφην φυγεῖν; καὶ νὴ Δία εὐδαιμόν γε. ἀλλὰ τί μᾶλλον ὁ πολλάκις μὲν φυγών: *& quæ sequuntur. Et rursus,* Κακοδαιμονοῦσι βυζάντιοι. σφόδρα γε. ἀλλ' ὅμως δεῖ σῶς αὐτοὺς εἶναι. συμφέρει γὰρ τῇ πόλει. *Hæc enim aliqua ex parte acuta sunt. De concursu autem, hoc est, coitu, & de quoque eius genere, & quam oportet quenque accipere, tunc nobis summatim dicetur, cum de grauitate differetur. Apostrophe autem, ut illud:* Παρὰ σοὶ κατέλυον Αἰσχίνη, καὶ συνεξένεις αὐτόν, *& cætera. Videtur quidem aliquo modo esse methodus, ego uerò non idem sentio, sed potius eam schema esse iudico. Verum siue schema, siue methodus sit, apostrophe tamen ex his una est, quæ celerem faciant orationem, & quàm maxime si sæpe fiat,* Μετάβασις *autem, id est, transitio, nunc quidem in iudices, nunc in aduersarios; uel in quodcunque quoquo modo concitetur, celerem faciet orationem. Hæc igitur methodus celeritatis est.*

De sche

De schematis.

Schemata quidem cæsa suapte natura uelocia sunt, & huius causa celeritatis assumitur. Hæc autem tollere nata sunt langorem ueluti tarditatem'que orationi incidentem. De his igitur primum dicemus. Schema in primis per hypostrophen orationis supinitatem eripit: quod quidem in expositionibus multum confert: quale illud est: Ἔστι τοίνυν οὗτος ὁ πρῶτος ἀθηναίων ἁπάντων φίλιππον. Deinde ex interpositione hypostrophen subuertit, & tanquam tunc concionans dixit. Deinde rursus descendit in expositionem, Græcis insidiantem: tale illud etiam est: Τοῦ γὰρ φωκικοῦ συστάντος πολέμου. Deinde hypostrophe, Οὐ δι' ἐμέ, οὐ γὰρ ἔγωγ' ἐπολιτευόμην πω ποτε. Deinde rursus expositio, Πρότερον μὲν ὑμεῖς οὕτω διέκεισθε: & quæ sequuntur talia sunt. Hoc autem schema quidam καταπλοκὴν nominauerunt. Item expositionum supinitatem schema remouet ἐπὶ τρίχον appellatum: hoc modo: Ἐπειδὴ γὰρ ὁ καθεστηκότος χορηγοῦ: & quæ sequuntur. Hoc idem etiam comprehendit. Hypostrophe uerò si minus longæ essent, minus etiam comprehenderent. Sed id tunc diximus cum de περιβολῇ, id est, comprehensione agebamus. Atque hæc quidem ueluti quædam remedia supinitatis sunt, ac idem possunt, quod in dilucidítate elegãtia. Illa enim cõmista discernit, ad dilucidítatẽ, ut suo loco ostẽdimus. Hæc uerò schemata supinam orationẽ regunt, celeremq; reddũt. Per se autem similiter habẽt, quæ dicẽda sunt, ut ea quæ de dilucidítate sunt dicta. Quẽadmodũ enim illic puritas suapte natura

claram orationem faciebat, indigebatq; elegantia ad emendandum & corrigẽdum sicubi confundebatur oratio, ita se hic habent cæsiuum orationis genus, quod magnam celeritatem parit, si quandoque necessitate aliqua oratio in supinitatem euadit, opus est supradictis schematibus, quæ ad regendam & suscitandam à supinitate orationem nata sunt. Cæsa autem & uelox oratio, in schematibus maxime, modulationibus & consonantijs consideratur. Videndum est etiam, quòd oratio quandoq; cæsa est, nec tamen uidetur esse talis: ac aliquando uidetur esse talis, cum tamen uere non cædat res. Quandoq; utrunque facit, & cædit & cædere uidetur. Sed paulò pòst secundum quanque ipsarum exempla ponentur, ubi manifestum erit, quicquid de his dicturi sumus. Nunc primum de figuris dicemus quæ ex necessitate & cæsiua & uelocia sunt. Schemata igitur huius speciei hæc sunt, disiunctum scilicet & cæsiuum. Vt illud est: Προσῆλθε τῇ βουλῇ. Προβούλευμα ἐγράφη. *Cæsiuum autem secundum nomen: hoc modo:* Ἀμφίπολιν, πύδναν, ποτίδαιαν, μεθώνην, παγασάς. *Item densæ, & per minimum mutationes: hoc modo:* Τὸ πρῶτον ἀμφίπολιν λαβὼν, μετὰ ταῦτα πύδναν, πάλιν ποτίδαιαν, μεθώνην αὖθις, εἶτα θετταλίας ἐπέβη: *& quæ sequuntur. Item per minimam orationem partitiones, quæ mutuam habeant redditionem: hoc modo:* Ἑσπέρα γὰρ ἦν ἧκε δ᾽ ἀγγέλων τις ὡς τοὺς πρυτάνεις ὡς ἐλάτεια κατείληπται. *Cæsiuum per epanaphoram relatum: hoc modo:* Ἐπὶ τοὺς νόμους καλεῖς, ὧν σεαυτὸν καλεῖς. *Cæsiuum per antistrophen, id est, cõuersionẽ, ut:* Ταξιάρχους παρ᾽ ὑμῶν, ἄρχοντας παρ᾽ ὑμῶν. *Itẽ celeres minutim* συμπλοκή, *hoc est, cõnexa siue complexiones:*

nes:hoc modo: Καὶ ἀπευδοῦα μομίζων ὦ ἀθηναῖοι ἢ ἀναγκαῖα τῇ πόλει περὶ ὧν βουλεύεσθε, εἰφ' ἃ παρελήλυθα. Itē Thucydides, Καὶ οἱ πατέρες ὑμῶν ὦ λακεδαιμόνιοι, καὶ ὑμῶν οἱ πρεσβύτεροι. Si autem multæ fiant complexiones, ac non secundum quamq; completa constitutaq; sententia, sed in unam tanquam periodum comprehensorū omnium, cæsiui nihilominus emphasis erit. Quin & uelocitatis etiam emphasis quædam: moderata autem quoquo modo comprehensio magis fiet quàm celeritas: hoc modo: Sed Eubœam ille sibi asserens, & præparans propugnaculum in Atticam, & occupans Oreon, & quæ sequuntur: hucusq; utrum læsit & pacta fregit, & soluit pacem, an'ne? Sed ad id quod à principio dicebamus redeundum. Schemata uelocitatis ista sunt, & hercle cum cæsiua uidetur oratio, neq; talis est: aut cum utrunq; facit. Cædit enim uere sic res per minima & cædere uidetur. Cædentis autem & quæ cædere non uideatur, non hæc sunt: sed sunt obliquationes, & quæ secundū systrophen, & quæcunq; talia. Multa enim per minima in illis schematibus dicuntur, quæ nobis non ostendunt quòd res cædamus. Cuiusq; autem ipsorum exempla ponemus, ut nobis apertior fiat oratio. Orationis res cædentis, & quod non uidetur cædere, exemplū hoc est: Πολλῶν ὦ ἀθηναῖοι λόγων γινομένων, ὀλίγου δεῖν καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν: & quæ sequuntur. Hoc igitur ex obliquitate tale fit. Item schematis per systrophen exemplū in hoc genere tale est: Ὁ γὰρ μετὰ τὴν Λακεδαιμονίους ἀφεῖναι κελεύων, πῶς ἂν ὀρχομενὸν καὶ κορώνειαν τότε θηβαίοις παραδοὺς, τῷ δίκαια νομίζειν ταῦτα εἶναι πεποιηκέναι σκήψαιτο. Multa enim paucis in utrisq; dicuntur, cædi tamen non uidentur. Apud rhetorē autem

 infinita

*infinita sunt huiuscemodi exempla. Multa etiam & ora=
tionis quæ res cædere uidetur, & re uera non cædit, con=
trà uerò etiam multa complectentis orationis exemplum
tale est. Sed ille Eubœam sibi uendicans, & præparans
propugnaculum in Atticam: & quæ sequuntur: hucusq;
an ista faciens? & cætera. Hic enim multa dicere uidetur,
ac per Iouem etiam celeriter ipsorum quodq; absoluere.
Vnde & celeritatem quandam habet oratio, & hoc qui=
dem uidetur, non re uera tamen tam multa dicit, neq; subi=
to ipsorum quodq; absoluit, sed contrà immoratur com=
prehendens. Genera nanq; speciebus, & tota partibus, &
infinita finitis, & cætera quæcunq; comprehensiua de
quoq; assumens, perinde atq; si propriam hypostasim ha=
beret, cædere uidetur: dum aperte per symplocas & trãs=
gressiones, à rebus in alias res transfertur: ex quo multa
uidẽtur esse, cum duo omnia ferè existant. Est autẽ Eubœa
& Bizantium. Quòd si uis plura etiam sint: non tamen
tanta sunt, quæcunq; per symplocas esse uidentur. Exem=
pla uerò orationis res non cædentis, & quæ tamen cæsiua
uidentur, apud Rhetorem infinita sunt. Contrà uerò ora=
tionis quæ cæsiua sit, & cædere uideatur, exemplum tale
est: Καὶ σπουδαῖα νομίζων ὦ ἀθηναῖοι καὶ ἀναγκαῖα τῇ πόλει περὶ ὧν
βουλεύεσθε. Sed hoc apud Rhetorem rarum est. Causas au=
tem quibus nunc hoc modo, nunc illo cæsiua oratione uti=
tur, & quatenus nos isto uti oportet, tunc ostẽdetur, cum
de methodo grauitatis dicetur. Nam an his an illis omni=
bus generibus, item quando, & ubi, & ad quem finem, &
quomodo uti conueniat, illius est proprium. Sed ad cele=
ritatis orationem iterum est redeundum. Methodum &*

sche

ſchemata quibus in celeritatem ſuſcitatur oratio, diximus. Ex ſchematibus etiam manifeſta ſunt, quæ ſequuntur. Dictio igitur breuis, ut dicebã, qualiſcunq; ſit, celeritati confert: quin etiam & accommodatæ idoneæq; breuitates. Membra celeris orationis breuia omnino eſſe opus eſt. Celeritatis compoſitio, aut raro, aut non omnino uocaliũ habeat colliſionem. Non enim orationem uere celerem ſic biantẽ eſſe oportet, niſi forte exaſperari opus ſit, ubi trocheus trochaicæq; coniugationes ſuperfluere debent. Cuius ſigna manifeſta multa tragœdiæ præferunt, in quibus trochaicè compoſita inducuntur, & apud Menandrum. Archilochus uerò id longe manifeſtius fecit & celerius, tetrametri enim ipſi, ex quo fieri puto, celeriores & conſideratiores alijs eſſe uidentur. Trochaicè igitur componuntur, & ſuapte natura in his currit concinnũ. Si autem non integri trochæi apud Rhetorem in celeritate ſemper inueniuntur, iam ſæpe teſtatus ſum nihil unius tantum generis apud ipſum inueniri, ſed uarium & diuerſum: nunc uenuſtis ſententijs celeritatem uel aliquem imponens numerum, uel methodum, aut aliquem aliorum: nunc uerò è contrario. Vt illud, Ἑσπέρα μὲν γὰρ ἦν, ἧκε δ' ἀγγέλλων τις ὡς τοὺς πρυτάνεις, ὡς ἐλάτεια κατείληπται. Continuo quidẽ aliquid plus habet ad celeritatem, propter numeri impoſitionem, quæ à principio ſtatim trochaica exiſtit. Deſinentia autem uelox ſuapte natura deſinit in trochæum, neq; conueniens eſt. Non enim poteſt celer numerus eſſe conueniens & concinnus. De conuenientibus autem numeris, deq; pendentibus & inconcinnis, cum de decore diſſerebatur, diligenter dictum eſt.

De more.

QVando autem clara, digna, decora, & uelox fiat oratio, ex supradictis satis extare potest. Nunc de *more necessariò disserendum est.* Nam *si quid utile est, hoc profectò utilißimum est considerare, hoc morale genus orationis quomodo fiat: & quomodo quãdoq; si opus sit, toti: quandoq; etiam supradictis omnibus formis, ut puta uehemētiæ, uenustati, decori, cæterisq; alijs immisceri poßit.* Dico enim nunc morē, non simpliciter *hunc solùm qui per omnem orationem perinde atq; in corpore color, necessariò habeat apparere: sed ad immiscendum ubiq; natum, ut in uehemētia, asperitate, ac cæteris omnibus.* Illud autem *fit cùm subiectis personis idoneã ac decentem orationem quis accommodauerit: ut ducibus, rhetoribus: aut his qui proprie morales appellantur: ut auaris, miseris, cupidis, & similibus.* Et *qualia cuiq; personæ genera quisq; accommodauerit, in loco de grauitate dicebamus.* Mos *igitur de quo nunc loquimur ac species eius, possunt quandoq; per totam accipi orationem: quemadmodum & ista, ut uenustas, asperitas, & reliqua.* Potest *autem & suapte natura, quēadmodum & illæ per se & per partes fieri, ut sæpe apud rhetorem inuenire licet.* Id *autem clarius extabit, si de eo cōsiderare cœperimus.* Morem *igitur in oratione facit æquabilitas, simplicitas, & ad hæc quod per se uerum apparet, & in cuiusq; animo situm est.* Grauitas *uerò morali orationi subiacet, neq; eã cōplet æquabilitas & simplicitas, & uerũ, & quod in animo quisq; habet.* Neq; *enim suapte natura contēplari potest, quēadmodũ unaquæq; illarũ formarũ sese habeat.*

Sed ipsi

Sed ipsi opus est æquabilitate, simplicitate ex cæterisq; moralibus aliquid omnino accedere oportet. Quod apertius ostendemus, cum de ipsarum quaque disseretur.

De simplicitate.

SEntentiæ igitur sunt simplices, quæ simpliciter quidē puræ, ac omnibus hominibus communes, & quæ ad omnes perueniant, uel peruenire uideātur: nihilq; profundi habeant & excogitati. Manifestum igitur quemadmodum simplices nobis erunt & puræ. Vt illud, Me ipsum malum existimate, hunc uerò dimittite. Et hoc quiddē clarum est, quod hæ puræ sentētiæ omnino simplices essent: hæ uerò puræ & simplices. Proprie autem simplices dicerentur, quæcunq; simplicißimorum sunt morum, & à quodam infante prolatæ, ut ne stolidū quis dicat. Veluti, disserere de negotijs quibusdam, & illa dicere nulla cogente necesßitate, neq; quoquā interrogante: qualia apud Anacreontē Theocritumq; in bucolico carmine, & plerosq; alios: hoc modo: Κωμάσδω ποτὶ τὰν ἀμαρυλλίδα, ταὶ δέ μοι αἶγες βόσκονται κατ' ὄρος: *& quæ sequuntur. Cum uerò de puritate dicebatur, exempla tum nobis ciuiliora erant, magisq; aduersantia, sicut planè propositum est, Me malum existimate, hunc autem dimittite. Ac sententiarū quidem purarū & simplicium, si alio orationis tractatu non meminimus, hic de his dicere est maxime necessarium. Eas autem non diuidemus, quasi puræ à simplicibus differant, contrà simplices à puris. Quam ob rem purarum simpliciumq; sententiarū, aliquæ ciuili orationi magis sunt accommodatæ, aliquæ minus, aliquæ nulla ex parte. Quas certe potius dicat proprias esse simplicitatis, ut suprà dictū est, ta*

est, tametsi nihilominus puras existentes. Dico uerò eas quæ infantiū esse poßint, ac hominū ex infantium mente loquentiū: quin etiam & mulierū, & agrestium, siue quocunq; modo uerum simpliciter dicatur, & non malorum hominum mente, quale illud est: Quàm pulcher mihi auus ò mater. Item illud: Isti mali, inquit Cyrus, sunt: Assyrios dicens, & in malis equis uadunt. Vide quam simplex est ista sententia? Item & illud Theocriti, Ἁδύ τι τὸ ψιθύρισμα καὶ ἁ πίτυς αἰπόλε τήνα. Et ne omnia dicā, multa in bucolicis huiusce generis inuenies: & quàm maxime apud Anacreontem & Menandrum infinita inuenies: ut mulieres loquentes, pueros amantes, prætereà cocos, uirgines molles, nonnullos alios. Et in uniuersum, propterea quòd isti mores talium personarū subiacent morali orationi, ut sunt auarorum, agricolarum, & similium: hæc quidem omnia aut certe pars maxima simplicitati subiacere opus est, quippe quæ propriè moralia appellantur. Hoc etiam inspiciendum est, quòd sentētiæ quæ puræ sunt & simplices, si quis uoluerit morē fingere talium personarū proprie moralium, necessariæ profectò illi sunt & utiles: quæ uerò aliter habent, ciuili orationi accommodare non poterit. Item simplices sentētiæ sunt, quæ aliquo modo frugali ac modico adhærere uidentur. Hæ autē fiunt quando de uilibus, & quibusuis rebus habetur oratio, ut in oratione pro Corona, τῶν ψευδομαρτυριῶν: id est, falsorum testimoniorum, Ἢ τὰ καταχύσματά φησι καταχεῖν, catachysmata infudisti. Item alibi, Τὴν ῥοδωνιὰν ἐξέτιλλεν, Rhodum expilare. Item in oratione in Eubulidem dixit, Quòd mater uittas in foro uendebat. Multa quoq; similia sunt &

in pri

in priuatis orationibus:apud Lysiam tamē crebrius quàm alibi. In publicis uerò rara & cum aliqua uoluptate inducuntur, ut seorsum à persona lasciuiat,reconditū assumens. Vt illud, Τοῦ καταράτου κυρηβίωνος: *id est, perquàm maledicti uel execrati cyrebionis. Item illud,* Πῶς ἀπὸ τοῦ ἄγαν εὐτελοῦς: *id est,quomodo à nimis modico. Item illud, Sic mater tua quotidianis nuptijs in conuiuio adhuc apud Calamitem Heroëm uersata,pulchram statuam uirilem & tritagonisten summū educauit. Hoc autē ad hanc pertinet formam,etiamsi uehemēter inducatur. Lene enim negotiū est:sed quotidianis nuptijs dicendo, partim uehementia, partim ironia ac reliquis omnibus extulit uoluptatem. Item & illud,Serpentes parios frango:& quæ sequuntur,usque ad illud:quòd sic à uetulis salutatus,tale quiddam est. Solatium his uerbis attulit, dicendo ipsum quasi cognoscentē quæ dicta sunt. Illa uerò per nimis modicum facta sunt,* Καὶ ὠβέλισάν τινες καὶ ὑπεξεῖλον τὸ, ἴσως ὀρθῶς ποιοῦντες. λέγω γὰρ κυάμους ἐφθοὺς βοῶσα, καὶ κατὰ πᾶν τὸ ἔργον ἐπλανᾶτο: *& quæ sequūtur:id est,quare nonnulli obelo fœderunt ac sustulerunt,nimirum recte facientes, & cætera. Hæc enim & similia in priuatis orationibus æque aptarentur. In publica uerò & aliquam dignitatem habente oratione,uel personæ uel negotio aliqua ex parte accōmodari possunt. Simile est illud in oratione in Neæram,* Ὠβελισμένον ὑπό τινων, τὸ ἀπὸ τριῶν τρυπημάτων τὴν ἐργασίαν πεποιῆσθαι λέγειν. *Valde enim modicum est, & nimium esse uidetur. Item simplices sententiæ in epicherematibus,ab irrationabilibus animalibus sumptæ. Vt illud, Bos cornu petit,equus ungula,canis ore,caper dente:& si à plantis*

quis

quis inceperit, eam quoq; conficiet. Hæc autem plus aliquid habent simplicitatis quo ad sentẽtiam. Propius enim accedunt suauitati, qua re fit ut apud poëtas frequens sit. Quòd si apud illos hæc magnitudinẽ habent, mirari non oportet: quia uulgus, quemadmodum hic, non frequenter his utitur exemplis: sed cum unum aliquod sumpserint dicunt. Hoc autem omnino orationẽ simplicem fieri non sinit. Præterea poëtis uoluptas & magnitudo suapte natura curæ sunt. Quare aut dictionibus aut schematibus id extollunt, quod fortasse suapte natura simplex existat & suaue. Sed de suauitate in posterum dicetur. Supradictum autem exemplũ simplicitatis plus habet, eò quòd ijs abundat, quæ secundum partẽ, ut paulò suprà dicebamus. Methodus autem quædam simplicitatis est, sed non sententia: si exponentes his, quæ secundum partem sunt, abundarint. Quandoquidem & hoc, si messores aliquis, & eos qui aliquid mercede faciunt acceperit in infinitum, atq; his institerit quæ secundum partem, simplicem orationem faciet, si hoc modo dixerit. Si messores, & fossores, et manipulorum collectores, ac pastores ouiũ & armentorum: Si enim sic institerit his quæ secũdum partem, ualde simplicem reddet orationẽ. Præterea simplex & morale per sentẽtiam, & per iusiurandum aliquid credi, sed non ob res. Vt, Deos omnes inuoco & Deas uniuersas quotquot Atticam regionem habitant, & Appollinem deniq; Pythium. Item illud, Primum quidem ô Athenienses Deos oro omnes ac Deas. Infinita igitur huiusmodi apud eum inuenies. Omnia igitur hæc iuramentorum, moralia sunt & simplicia, siue per auditores, siue etiam per aduersarium

rium iuret. Hæc enim contentionis non sunt, A Ioue ac Dijs non recipi, & quæ huiuſmodi ſunt, ſed ipſa fide moralia ſunt & credibilia. Si uerò fidem aliquam per contentionē acquiſitam in medium adducas, aut aliquid aliud huiuſmodi ut in iuramentum delabatur, ſchema tale aliud quid eſt, & non ſimplex neq; morale. Neq; enim iuramētum adhuc illud eſſet, niſi quoquo modo introduceretur aliud quid exiſtens, ut in hoc deueniretur. Quod autem propriam poteſtatē cuſtodit & tuetur, aliud quid per methodū aſſumit. Vt illud, Non per eos qui in Marathone *periclitati ſunt maiores: & quæ ſequuntur.* Hoc *enim honeſtum eſt exemplum: ac fides huius eſt, quòd ciuitatis huius ſit conſuetudo, pro libertate Græcorū pugnare & periclitari. Sic uerò inductum, ut in iuramentū deueniat, non ſimplicitatem neq; morem, ſed ſplendorē & magnitudinē peperit. Sed de his hactenus.* Nunc *ad ea redeundum, quæ à principio dicebamus. Sentētiæ ſimplices tales ſunt, atq; hæ ſunt. Methodi uerò ſimplicitatis eædem ſunt quæ puritatis. Ac quæcunq; illic dicta ſunt, eadem & hîc dici uidentur. Poteſt enim aliquis orationē aliquam ſententiarū cauſa ſimplicem non exiſtentē, per quædam alia facere ut ſimplex eſſe uideatur: ut per ſchemata, dictiones, & reliqua. Quam primū enim acrimonia, aut acute aliquid dicere, aut ſcilicet alicui reſpondere orationi, aut quocunq; modo (id quod aliqui ſpeciem acrimoniæ appellarunt) non ſolum non ſimplex, ſed omnino ſimplicitati contrarium eſt.* Id *enim proprium eſt grauitatis. Quoniā* ὀξύτης: *id eſt, acuitas, ſiue etiam* δριμύτης: *id eſt, acuitas, nihil aliud ſunt quàm ſuperficiei profunditas.* Nomine *quidem differunt,*

runt,nobis uerò nihil, aut certe parum. Et quemadmo=dum dicebã,cum superficialis sensus introducitur, quam=uis profundus existat, simplex tamen esse uidebitur. Sæpe enim hoc apud Xenophontem. Sed de ipsa latius paulò pòst dicetur, cum de suauitate dissexetur. Dictio quidem simplex,ut plurimum,eadem est quæ et pura. Sunt etiam quædam tanquam propriæ simplicitatis: quale apud Isocratem, ἀδελφίζειν: et apud Xenophontem, κλαυσίγελως. Morales enim istæ ac nimis simplices et acutæ quidem: de quibus in loco de acrimonia dicetur. Hæ autem ut plu=rimum in simplicitate suauitatem efficiunt. Suauitas uerò tanquam aliquis decor est simplicitatis,de qua non multo pòst dicemus. Et primũ quidẽ de hac,deinde περὶ δριμύτητος, postea περὶ ὀξύτητος. Sed rursum in sermonem sim=plicitatis redeundum. Dictio enim talis simplicitatis est propria,schemata autem simplicia ac membra,eadem quæ erant et pura,compositio etiam similis:sed ea simplicior, quæ magis soluta:hoc modo: Audite me iuste defendẽtem. Quales apud Xenophontem multæ sunt, necnon apud Socraticum Aeschinem et Nicostratũ. Ex his patet qua=lis est in simplicitate numerus, et qualis hic compositio bonam facit uocalitatem. Desinentia uerò et basis sim=plex,quæ conuenit,siue concinna. Quòd si uenusta fuerit, longe magis quadrabit tamen hac, uidelicet ἁρπαζομένης καὶ ἐκκρεμοῦς. Ornata enim magis illa est. Simplex igitur ma=gis firma basis est, quàm consonantia, et concinna desi=nentia. Sed de his in loco de decore nobis accurate dictum est. De suauitate iam me dicturum promiseram, et de pul=chritudine siue floriditate, quas iam tanquam intensione...

quan

quandam ſimplicitatis eſſe dicebamus. De ipſis igitur ali=quid dicendum eſſet. Poſt iſtam, περὶ δριμύτητος ſiue ὀξύτητος dicemus.

De ſententijs ſuauitatis.

SEntentiæ ſuaues & iucundæ ſunt maxime, quæ è fa=bulis proficiſcuntur. Vt, Quando nata eſt Venus, cæ=teri dij comedebant, & Porus Conſilij filius, & quæ ſequuntur. Sunt autem hæc ex Sympoſio Platonis: ac rur=ſum in Phædro cicadarũ fabella, quòd hæ erant homines ante muſarum generationem: & quæ ſequuntur. Item apud Rhetorem dicta in Ariſtocratem, In hoc iudicio dij pœnas inuicem dare & accipere exiſtimati ſunt: & re=liqua uſq; ad illud, Quòd in iudicio furentis & Oreſtis duodecim dij affuère. Sed quoniam in politica oratione hæc figmenta ſupinitatem faciunt, per propria celeritatis ſupinius longe fabulatus eſt Rhetor res ipſas incidens ac diuidens. Quæcunq; autem ſunt aliæ methodi, ſecundum quas figmentis uti oportet, diligentius in loco de gra=uitate dicetur. Verum ad illud redeo. Primum igitur, ut dicebam, maximam ſuauitatem ac uoluptatem in oratio=ne ſententiarum figmenta pariunt. Secundo narrationes ferè quæcunq; cum fabulis affinitatem habent. Vt de Tro=iano bello ſi quis diſſerat, uel quid huiuſmodi. Tertio, narrationes quæ parum fabulæ participant aliquo mo=do, magis id efficiunt, quàm quæ fabulis ſuadent: qua=lia ſunt Herodoti omnia, quæ modice ficta habent. Vt de Pane dicta & Iaccho, & alia quoque nonnulla: alia quidem facta eſſe creduntur, & figmento liberantur. Sed non ſimili modo his, quæ ſuapte natura fabuloſa ſunt,

participatio inest suauitatis. Est etiam & aliud genus præter hæc, quod uoluptatem suauitatemq; sententiarum edit, & aliam aliquando potentiam habet. Hoc enim & fabulosa ipsa uoluptate excedit, & sæpe ab his quæ tertium ordinem habēt, superatur. Hæc autem talia sunt, quæcunq; sensibus nostris iucunda sunt: ut uisui, tactui, gustui, ac cæteris quibus fruimur sensibus, hæc quæ diximus uoluptatem faciunt. Sed aliquæ sunt turpes fruitione ipsa uoluptates, aliquæ uero non tales. Et has quidem non turpes simpliciter describere decet: ut loci pulchritudinem, diuersas plantationes, fluuiorum uarietates, & quæcunq; talia. Hæc enim uisui uoluptatem uisa apponunt, & auditui siquando pronuncientur: quale genus Sappho præstitit, Ἀμφὶ δ᾽ ὕδωρ ψυχρὸν κελάδει δι᾽ ὕσδων μαλίνων. καὶ, αἰθυσσομένων δὲ φύλλων κῶμα καταῤῥεῖ: & quæcunq; ante hæc & post hæc dicuntur. Tale in Phædro est apud Platonem, Per Iunonem, hæc bella sedes est. Platinus enim ipsa umbrosa ualde & alta, & quæ sequuntur. Hæc igitur siquis ita describet, uoluptatem faciet & suauitatem. Item quæcunq; etiam sint turpes fruitione ipsa uoluptates, per auditum sibi ipsæ similem delectationem & suauitatem pariunt. Quibus enim quisq; factis gaudet, illis etiam dictis delectatur: intemperatus quidem intemperatis, & modestus modestis, ac faciens quæcunq; faceret. Quandoquidem illud, Ἦ ῥα καὶ ἀγκὰς ἔμαρπτε Κρόνου παῖς ἣν παράκοιτιν, ἡδονὴν μὲν ἔχει: id est, ulnis rapuit Saturni filius concubinam, uoluptatem magnam habet, & modestiæ quidem accedentem. Dictione uerò, multum etiam uoluptatis amisit. Non enim aspere so-

lùm

lùm, ſed dure illud ἱμάσθη *dictum eſt. Item & illud,* ἀγκὰς *prolatione ipſa ac uoce, ſi quis hanc ſententiam aſſumpſerit. Vides enim id quanto magis magnitudinis eſt quàm uoluptatis? Hæc autem quiuis intemperatus audire ſemper malit aut etiam dicere, quæ fecerit. Neq; illud in comœdia temperatum ac modeſtum:* τὸ μὲν δὴ, τοῖσι δ' ὑποχθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην: *& quæ ſequuntur maiorem habent uoluptatem. Fabuloſum igitur & ſuapte natura delectabile diuerſa iucunditate negocium. Neq; turpe eſſet tales expolire ſententias ac uoluptates: quale illud eſt:* Πορφύρεον δ' ἄρα κῦμα περιστάθη οὔρεϊ ἶσον κυρτωθέν. κρύψε δὲ θεὸν θνητήν τε γυναῖκα. *Et in ſumma, infinita ſunt apud poëtas exempla. In uniuerſum etiam, omnes amatoriæ ſententiæ ſuaues eſſe ſolent, incidunt autem ipſæ ferè in omnibus prædictis ſpeciebus ſuauitatis iuxta ſententiam, & eorum ſunt quaſi partes. Quare proprium ordinem his ſententijs non reddemus, ſed tantùm ea memoria teneamus: & qua etiam gaudeamus oratione ſiquis utatur, ut eſt oratio laudatiua erga nos, uel progenitores noſtros, uel ea quæ nobis grata eſſe ſolent. Hæc plane uoluptatem faciunt, & politica eſt huiuſcemodi uoluptas, ac ſæpius etiam auditores iſta ſuauitate perfundunt, quàm quæ natura ſunt uoluptates. Hæ igitur ſunt illius uoluptatis uires, quæ ex his naſcitur, quæ ſenſibus noſtris delectationem ferunt. Item & illud parit uoluptatem, ſi inſenſatis ſenſatum quid apponatur: quale illud eſt:* Τὰ μὲν οὖν χωρία καὶ τὰ δένδρα οὐδέν ἐθέλει με διδάσκειν, οἱ δ' ἐν τῇ πόλει ἄνθρωποι. *Dubitaret fortaſſe aliquis, an per dictionem hic, an per ſententiam edita eſt*

ipsa suauitas, & fortasse magis per sententiam. Trope enim quædam hic est in hoc, Οὐδέν με ἤθελε. *Ex metaphora autem in dictione facta est trope, at non ut in hoc,* Μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή: *id est, melle suauior fluebat oratio. Hic enim* ῥέεν: *id est, fluebat magis translatum est, quàm* ἤθελε: *id est, uolebat. Statim quis hæc ad allegoriam reuocaret hoc modo: pro hoc quòd me nihil docere poterant, dixit, quòd me nihil docere uolebant. Nos tamen concedentes quòd id interdum fit, hoc definiuimus, quòd omnino insensatis sensa semper apposita, pariunt suauitatem. Quemadmodum & in eo quod de Sappho prædiximus manifestum esse, & cum lyram Sappho interrogat, & cùm ea respõdet. Vt,* Ἄγε χέλυ δῖά μοι λέγε φωνάεσσα δὲ γίνεο: *& quæ sequuntur. Herodotus autem id crebrius fecit, quod à nobis dictum est, ubiq; ferè orationis uoluptatem operatus. Sed in his quæ à Xerxe Hellesponto dicta sunt, mira excelluit uoluptate & suauitate non mediocri. Xerxes mare colopizans hæc barbara & stulta loqui cœpit: O salsa aqua, hanc tibi legem Imperator imponit, ne quid mali in eum moliaris, quamuis ab eo patiaris iniuriam. Rex autem Xerxes siue uelis siue nolis te traijciet, tibi autem posthac tanquam doloso & amaro flumini nemo mortalium iurè sacrificet. Hic enim Xerxem introduxit ad aquam loquentem, perinde atq; si sensum & electionem haberet, superauit uoluptate spectaculum. Hæc enim apud poëtas dicuntur licentia poëtica, sed non quemadmodum diximus. Vt illud,* Ἀμφὶ δ' ἐσάλπιγξε μέγας οὐρανός. καὶ αὐτόμαται δὲ πύλαι μύκων οὐρανοῦ. καὶ γηθοσύνῃ δὲ θάλασσα δίϊστατο.

ἤïσαb: id est, Magnum coelum circunsonuit, & per se portæ mouebantur, & mugitum alacritas per mare diffudit: & quæcunq; similia. Non tanquam in ea quæ sua sponte aliquid faciant dicuntur, sed quæ etiam scire possint, quid agendum sit. Hæc enim poëtis conceduntur. Item neque hac suauitate carebunt, sed uoluptatem hæ sententiæ facient, longè quàm in alijs modestiorem, si irrationabilibus quis animalibus hominis propria affingat. Quod à Xenophonte factum est, cum canem tristem uultum præferre dixit. Præterea ridere ac uestigijs non credere eas refert. Et cum dicit, Temerariæ quæ non permittunt adiutrices sibi prudentes anteire, sed insurgentes strepunt. Nam hæc omnia, & adiutrices, & prudentes hominum, & non canum sunt propria. Et nonnulla etiam his similia ex uenatoria arte capies exempla. In quo quod suapte natura uoluptatem habet, multam etiã & per alia, sed in primis per sententiam: quoniã natura res ipsa iucunda est, quod de uenatione dicitur, atq; etiã aspectu: quemadmodũ etiam ipse Xenophon alicubi indicat: Spectaculorum hoc, inquit, iucundissimum est, surgere lepõrem, agitari, capi. Sed de sententijs suauitatis & uoluptatis hactenus. Cæterum methodi hanc faciunt, quæcunq; puritatem, & simplicitatem, de quibus iam dictum est. Dictio suauis quæcunque & simplicitatis: propria autem, ultra puram: atque etiam poëtica. Hac Herodotus accurata suauitate methodis ac sententijs usus est, quibus & nos suauitatem notamus. Dictione cuique propria simplicitatis, præter-

eà ex abundantia continet ſuauitatem: quoniam ipſa Ionica lingua uti cœpit: quæ cùm poëtica ſit, ſuapte natura ſuauis eſt. Quòd ſi aliarum linguarum dictionibus uſus eſt, hoc nihil eſt: cùm Homerus, Heſiodus, ac cæteri diuerſis linguarum dictionibus uſi ſint, tamen maxime Ionicis. Nam Ionica, ut dixi, poëtica eſt aliquo modo, ac idcirco ſuauis. Quod hinc factum eſſe puto, quia poëmatum miſtiones in oratione pariunt ſuauitatem: quale illud eſt, Σύν τε δύο ἐρχομένω βουλευσόμεθα ὁ τι δρῶμεν. Et rurſus in quinto Politicæ, Ἀλλὰ μὴν καὶ καθ' ὅμηρον τοὺς τοιούτους δίκαιον τιμᾷν τῶν νέων, ὅσοι ἀγαθοί, καὶ γὰρ ὅμηρος τὸν εὐδοκιμήσαντα ἐν τῷ πολέμῳ, νώτοισιν ἔφη διηνεκέεσσι γεραίρεσθαι αἴαντα: ὡς ταύτην οὖσαν οἰκείαν τιμὴν τῷ ἡβῶντι τε καὶ ἀνδρείῳ, ἐξ ἧς ἅμα τῷ τιμᾶσθαι, καὶ τὴν ἰσχὺν αὐξήσει. Item hoc, Ἀλλ' οὐ πεισόμεθα ἡσιόδῳ, ἐπειδάν τινες τοιούτου γένους τελευτήσωσιν, ὡς ἄρα οἱ μὲν δαίμονες ἁγνοὶ ἐπιχθόνιοι τελέθουσιν, ἐσθλοί, ἀλεξίκακοι, φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων; πεισόμεθα μὲν οὖν. Sunt etiam multa in Xenophonte ſimilia, ac in cæteris huiuſce generis: & ingens quidem copia exemplorum, ſiquis quenq; uelit attendere. Plato in Sympoſio non parce Agathonis perſona abuſus, eandem ſibi poëticam miſtionem uindicauit: neq; ex alienis poëmatibus aliquid, ſed ipſe fingens prætexuit, ut illud intenderet, ne quid omnino uideretur eſſe contrarium: quale hoc eſt: Ἐπέρχεται δέ μοι τι καὶ ἐμμέτρως εἰπεῖν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ποιῶν. Deinde metrum induxit, Εἰρήνην μὲν ἐν ἀνθρώποις πελάγει δὲ γαλήνην, νηνεμίαν δ' ἀνέμοις, κοίτην, ὕπνον τ' ἐνὶ κήδει. Item in Phædro præcipue, perſonã quãdã ſubijcit

cit, infinitam quidẽ, ſed quaſi alius loqueretur, furore diuino afflatus, quoddam carmen exclamauit: Ὡς λύκοι ἄρνα φιλεῦσ', ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί : *id eſt, Vt agnum lupi appetunt, ſic puerum ardent amatores.* Hoc *autem nõ ſine ſolatio dimiſit, ſed rectè huic accommodatum intulit. Verum illud non ignorare opus eſt, quòd ipſa poëmatum & pedeſtris orationis commiſtio, niſi ſic miſceantur, ut unum & ipſorum & pedeſtris orationis corpus eſſe uideatur, ſed tractim & per interualla dicantur, quemadmodum, cum aut leges, aut decreta leguntur, non ita magnam faciunt ſuauitatem, ſed aliud quiddam: quale illud eſt:* Παραναγνῶθι δή μοι σὺ τὰς ῥήσεις ἃς ἐλυμήνω : καί, ἥκω νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας, καὶ κὰκ' ἀγγέλλειν μὴν ἴσθι μὴ θέλοντά με. E*t rurſus quæ à* Sophoclis Antigone *dicta ſunt in oratione malæ geſtæ legationis,* Ἀμήχανον δ', παντὸς ἀνδρὸς ἐκμαθεῖν : & *reliqua.* Statim *uidet aliquis hæc, quamuis exiguam, tamen aliquam habere uoluptatem.* Patet *igitur ex his, quæ diximus, quòd omnis uoluptas in oratione corrumpitur, ſi poëmata indifferenter, & non ſcitè orationi immiſceantur: aut certè parum dabunt iucunditatis.* Sed *ad ſuauem iterum dictionem redeundum eſt.* Suauis *etiam dictio quæ per epitheta fiat.* Vt, Ἄγκτε δὴ ὦ μοῦσα λίγεια. In *poëtica arte quæ natura ſuauis eſt, præ cæteris epitheta laudãtur, tanquam ſuauiora & uoluptatem edentia longè maiorem.* In *his* Steſi*chorus obtinuit principatum, cùm multis epithetis utatur.* Item ὀξεῖα, *id eſt, acuta dictio ex his eſt quæ ſuauitatem faciunt, de qua deinceps dicendum eſt.* Schemata

q 5 *ſuaui*

suauitatis sunt, quæcunq; & simplicitatis & puritatis esse diximus: item & quæ decoris & fucatæ orationis. Compositio suauis quæcunque & pulchra, & quæ proxime ducit orationem, ut & mensurata esse uideatur. Videtur enim compositio quandam sensui apponere uoluptatem. Pedes in ea superfluant, qui uenustatis sunt proprij. Desinentiæ similiter in oratione uoluptatem habente, uenustæ sint & concinnæ. Conuenire enim hic numerũ oportet, ut in simplicitate diximus.

De subtili, acuta, pulchra, delitiosa & suaui oratione.

Dixi me περὶ δριμύτητος, id est, de subtilitate & argutia orationis aliquid esse dicturũ, eò quòd simplicitati ac suauitati conferat. Cuius quidẽ quales sint sententiæ, paulò suprà de simplicitate diximus, & quia ex comprehensione sunt profundæ. Fortaßis igitur sententia nõ est: cæterum methodus quædam est non ita accurate dicẽdi, sed simpliciter ac dissolute quæ cogitata sunt diligẽter. Quare hoc proprium simplicitatis, dico autem huius methodi. Multa his similia exempla apud Xenophontem necessariò simplici forma conscripta esse dixi. Sed est altera præter hanc subtilitatis species, quam reticere non placet, & circa dictionem sententiam ue consistit. Non enim tutum est dicere sententiam, qualis est, aut non est: sed secundum dictionem consideratur. Dictio autem ipsa quæ suapte natura subtilitatem facit, nihil habet subtilita-

tis, si quis eam à sententia circa quam sit separet, siue ab his quæ ante ipsam dicerentur. In cæteris uerò formis hoc non accidit. Nam pura dictio pura est ubique, etsi uenustam quis sententiam per eam enunciet, etiamsi nihil ante ipsam sit dictum. Item uenusta dictio, uenusta est, etsi non uenusta per eam sententia dicatur, quamuis nihil prædictum sit. Quin etiam quæ aliarum sunt formarum, eodem modo se habēt. Contra uerò subtili accidit dictioni, quippe quæ secundum seipsam nihil tale habet, cum aliquam sententiam enunciat cui non est propria: aut si quædam alia subsequatur secundum quandam formæ loquendi urbanitatem, fit acuta & subtilitatem parit. Sed hoc exemplis clarius extabit. Proprie igitur sentētiam dictio significat, quæ nō propriè est illius. Quale genus Xenophon tum egit, cum causas, quibus ante tempus canes ex insequutione non redeunt, exponit. Hi, inquit, per languorem, hi per insuetudinem, alij propter hoc, & hoc. Hi uerò, ait, per humanitatem redeunt. In homine enim consuetudinem, & rem cum uiris, & congratulari: hic humanitatem appellauit, cum tamē dictio in hac re propria non sit. alibi enim humanitatem locare solemus. Proprie tamen res aliquo modo significata est, sed hic magis proprie hæc dictio conquadrauit, quàm si in miserando ac tristando quid ponatur, ubi natura ipsa humanitatis nomen aptamus. Item Sophocles humanam dicit Atalātem, quando cum uiris esse lætabatur. Hoc rursus pro alia re id nomen quemadmodum humanitatis uocabulum ponemus, quale illud est Euripidis: μὴ τὴν τεκοῦσαν τῇ φιλανδρίᾳ γυναι ὑπερβάλλῃς, *Ferè nanq; contrarium nunc dictio illa*

significat

ſignificat φιλανθρωπίας. *Nam intemperantiam & mœchationem hic ſignificare uoluit. Item orationem quidam gratam dicũt, notam & certã. Et Euphorion,* Ἀττικὰ δήμου Ἀθηνῶν, ἀντὶ τοῦ ἀπριστον καὶ ἄφοβον. *In uniuerſum igitur ſciendũ multũ in his argutijs eſſe periculi, ne in frigiditatẽ incidamus. Poſtquàm ridiculoſa ſtudia ridiculi cauſa nonnulli ſectantur, nulla profectò alia re quàm his argutijs approbati ſunt. Proinde cauere oportet, & in primis hoc ſubtilitatis genus, cuius quidem nullum apud rhetorẽ extat exemplum. Alia uerò huius genera tria ſunt, quibus rhetor uſus eſt, quæ omnia ex conſequutione prædictorũ ab aliqua dictione fiunt, ſed aliqua ex parte differunt. Vnum quidem per ſimilitudinẽ dictionis argutiam quãdam oſtendit. Vt illud,* Μέλλει πολιορκεῖν, τοὺς Ἕλληνας ἐκδιδῶσι: μέλει γάρ τινι τῶν τὴν Ἀσίαν οἰκούντων Ἑλλήνων. *Hoc quidem nimis timide ponere uiſus ſum, pro alicuius ſubtilitatis exemplo. Sed poſtquàm ex his nonnulli qui ante nos fuerunt, & nunc etiam ſunt in orationis conſideratione inſignes, hoc excogitarunt ac poſuerunt tanquam huius ſubtilitatis exemplum, à nobis quoque dicatur. Sed iſta ſubtilitas ſi ſic fiat, nõ ſtatim frigiditatem fugit. Quare ex ſimilitudine dictionis, ut ſuprà dictum eſt, hoc ita fit. Alterum ſubtilitatis genus non ex ſimilitudine, ſed ex paronomaſia dicitur, quando proprio aliquo nomine uel uerbo uſuri, deinde ſubſequentes eò utemur, in quo non proprium eſt rei: hoc modo:* Εἰ μὴ καὶ τοὺς τὰ μηχανήματα ἐφιστάντας εἰρήνην ἄγειν φήσετε, ἕως ἂν αὐτὰ τοῖς τείχεσιν ἤδη προσαγάγωσιν. *Deinde dicens ea ob quæ putat Philippum oppugnare ciuitatem,* Καὶ ὅτι πάνθ' ὅσα νῦν πράττει καὶ κατασκευάζεται

ταρασκευάζετε : hoc argute refert. Deinde, τὸν τοῦτο τὸ μηχάνημα δὲ τὴν πόλιν ἱστάντα, ἐρήνην ἄγειν, ἔγω φῶ πρὸς ὑμᾶς. *Multum refert. Item & illud,* Ἐγὼ δ' οὐ τοῦτο δέδοικα ἢ φίλιππος ζῇ ἢ τέθνηκεν· ἀλλ' εἰ τῆς πόλεως τέθνηκε τὸ τοὺς ἀδικοῦντας μισεῖν καὶ τιμωρεῖσθαι. *Hoc autem non modo ſubtilem, ſed apertam facit orationem: quoniam penè trope eſt, ſed nō trope aperta propter paronomaſiam. Quòd ſi ſeorſum quis dixerit hoc,* Τέθνηκε τῆς πόλεως τὸ, τοὺς ἀδικοῦντας μισεῖν, *omnino per tropen duram orationem faciet. Ex paronomaſia cum claritate inductum, ſubtilitatem parit. Tertium genus eſt, quo Rhetor etiam uſus eſt. Fit autem, quando trope aliqua uſi non nimis auſtera duraq́;, & ex cōſequutione illius alteram duriorē inducimus, quæ quidem propter id quod ex prædicto ſequitur, talis eſſe non uidetur: hoc modo :* Ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα εἰς μὲν ἅπαξ καὶ βραχὺν χρόνον, ἀντέχει, καὶ σφόδρα γε ἤνθησεν δὲ ταῖς ἐλπίσιν ἂν τύχῃ, τῷ χρόνῳ δὲ φωρᾶται, καὶ περὶ αὐτὰ καταῤῥεῖ. *Illud enim* ἤνθησεν *tropicon eſt, neq; auſterum tamen neq; durum. Illud autē* καταῤῥεῖ *eſt perquàm aſperum, neq; tale uidetur, quia ex conſequutione dicitur. In floribus nanque tabeſcentibus defluere ferè proprie dicitur, ac nimiam ipſius aſperitatē præteritum ſibi aſſumpſit, dicens:* Τῷ χρόνῳ δὲ φωρᾶται. *Simile huic illud in Polydo Euripidis eſſe uidetur,* Εἰ μὲν γὰρ ἐκ γῆς εἰς θάλασσαν ἵπτατο ὁ κύματ' οἰκῶν ὄρνις, ἡρμήνευσεν ἂν τὸν παῖδ' ἐν ὑγροῖς κύμασι τεθνηκέναι. *Illi enim dictioni* οἰκῶν, ἡρμήνευσεν *adiacet, uerum ſuapte natura aliquo modo aſperum eſt. Sed hæc hactenus de ſubtilitate & acuitate dicta ſint, quæ quidem ſimplicitatis & ſuauitatis accidētia quaſi eſſe uidentur. Item de uoluptate & ſuauitate*

abunde dictum est: idem fortasse de mollitudine & pulchritudine orationis, & si quid præterea huiusmodi dicendum esset. Hæc enim omnia & similia nomine solum differunt, ut puto. Sunt autem hæc, eadem. Quando enim amatorium quendam sensum dicimus, aut aliquid aliud suauitati proprium, sic introducimus, & per epitheta & poëtica nomina exponimus. Sic schematibus & membris adæquamus, uel aliquo schemate decori proprio enunciamus. Sic etiam componimus & numeros uenustos & decoros facimus. Sic etiam desinentias uenustas & simplices. Sic nobis delicatus & pulcher necessariò fiet sermo. Quare quid uoluptas & pulchritudo à delitijs & suauitate, ac aliquo huiusmodi genere differat, non facilè nouerim. Sed de simplicitate & suauitate hactenus. Nunc de ἐπιεικεία, id est, bonitate dicendum.

De æqualitate & humilitate.

Moderata & æquitatem seruans per sententiam fit oratio, quando quis non inuitus, se minus habere ostendit: quale illud in oratione in Cononem, ὅτι παρὸν αὐτῷ καὶ λωποδυσίου καὶ ὕβρεως δίκας λαβεῖν, ὅμως αἰκίας δικάζειν. Vel quando seipsum æque quis multis ingerit, tanquam, si multorum non esset unus. Idem ferè cum supradicto est. In uniuersum autem æquitas transfixum humanitate sua habet iustum, ut inquit Plato. Et non existentē unum multorum, seipsum multos non internumerare, uel non inuitum minus habere: sub specie simul hæc quoque collocantur. Quare secundum æquabilitatis genus est, seipsum multis annumerare: quale genus in oratione in Midiam, & hoc primum: Ego uerò quòd uestrum quisq; contumelia

contumelia affectus facere cœpit, id ipse feci. Sed si hoc graue, aliâs agetur. Hoc *enim suapte natura grauitatis est proprium, quantum ubique opus est, alijs orationis formis scire uti, quemadmodum si hic quantum opus est æquabilitatis & moris usus non ignoratur.* Nam *inimico dare aliquid non inuitum, æquabilitatis est.* Sed *uide cum quãta grauitate hoc fiat à* Rhetore. Charidemo *tanquam ciui id quærendum mandarunt, ut magis illegitimum hoc modo decretum arguatur.* Hæc *enim per leges ciuibus definita sunt.* Considera *etiam quo modo illud æquabilitatis hic exprimatur.* Et *uidebitis, inquit, ô* Athenienses *quàm æquabili & simplici utar oratione, quæ in eo ordine mihi agitur, ubi dignitas magna: & quæ sequuntur.* Item *æquabilitatis est, dicere quod tanquam præter opinionem accersatur, & quòd cogente inimico ueniat in iudicium.* Et *quòd oportet pro amicis ac socijs in foro uersari: quale illud est,* Ἐι μὲν ἐβούλετο ἄφοβος τὰ δίκαια ποιεῖν: *& quæ sequuntur.* Item *æquitatis est, neminem ex his qui rempub. gerunt, neq; crimine aliquo insimulasse, neque tristi iudicio affecisse: quale illud est:* Postquàm *neq; eorum quenquam qui rempub. gerunt, neque eorum qui uobis molesti sunt, hanc rem fecisse assero me ostensurum: & reliqua.* Item *dicere se cum infinita dicendi copia uenisse in iudicium, potest quidem aliud ostendere.* Item *illud æquitatis uel moralitatis penitus, dicere se coactum: ex quo inuitum uenisse coniectant plerique.* In *uniuersum igitur, ut dicebam, bonitatem & moralitatem secundum sententiam faciunt, quæcunq; personæ constitutiuæ sunt, ut non inuiti minus habentis.* His *autem omnibus*

dictis

dictis si quis accusatur uti potest, è contrario cuncta conuertens, quòd ad præsens ille insequitur, & ipse accusatur, & propter hoc aspernatur, quoniam præ cæteris frugi: & quòd unus ex multis neminem unquam accusauerit, & quòd in iudicium inuitus accedat. In uniuersum autem, ut dictum est, his omnibus qui accusatur uti potest. Multa huiuscemodi in priuatis exempla: & apud Lysiam & Hyperidem longè plura. Suapte natura uiri sunt moraliores: methodis uerò in primis. Methodus æquabilitatis in primis, ualde est sententijs æquabilitatis accommodata: scilicet non inuitum sui ipsius potißima bona deprimere: & quæcunque aduersus inimicum habet, hæc ultro extenuare, neque cum uehementia loqui. Quæ sui ipsius sunt, per methodum Demosthenes ita deprimit, cui cum dignitate loqui conueniebat: quale illud est: Post hæc missos omnes ita dimisit: quibus Cheronnesus, Bizantium, cæteriq; socij seruati sunt. Hic aliter loquutus est, Dispensationem rerum ubique gestarum, ad me ipsum pertinere assero. Vide quemadmodum utrisque, idem negotium demonstratum est. Quoniam ego consului, & ego scripsi. Et quantò melius humiliusq; dictum est hoc, illo. Sed ille quantum opus fuit, utroque usus est, non secundum æquabilitatem, sed grauitatem: illud deprimens, hoc uerò augens. Quicunque autem bonam & moralem orationem facere uolet, hac methodo, ut puto, utetur: cuius quidem rara sunt exempla. Neque enim ex Rhetore aliquod huius methodi exemplum sumere possum. Ironiæ uerò, non æquabilitatis sunt, sed moralitatis. Neque graue, æquitatis uel humilitatis est: quale

quale hoc est: Insania quoque est, supra uires quid moliri. Et rursus, Vis me ipsum quem carpendo & detrahendo Batalum uocasti, & multa huiusce generis. Hæc enim & similia grauia quidem, & idcirco moralia, & non bona, ac humilia. Neque quod æquitatis est, morem habet. At rara sunt methodi huius exempla, ut dixi, ex quibus nullum tibi nunc præstare possum. Postquàm alius labor abierit, aperte eius naturam ostendi posse puto, neque cum difficultate. Cuius exēpla proprie si quis curet, apud Platonem, ubi Socrates aliquid de se ipso dicturus est, non pauca inueniet: & præsertim in Charmide, ac Symposio post uerba Alcibiadis, & in plerisq; locis. Sed quæcunq; per se ipsum dixit, siquis deprimat, humilē per methodum orationem facit. Quæ autem aduersus inimicum dici oportet, horum attenuatio per methodum, duobus modis fit. Aut enim ostenditur qui hoc facit, quòd non inuitus humiliter loquitur, aut non ostenditur. Si ostenditur, habet quid & uehementiæ, etiam si breue, tamen aliquid habet oratio. Vt, Et mihi nihil iratus, nihil enim dixit mali. Item illud huic simile est, Ferente eo legem, alia equidem non uidi. Nihil mali dico, nec scio quicquam. De lege considerans inuenio multum ab hoc alienum: & reliqua. Quando nihil ostenditur omnino æquabilis ob hoc oratio ostenditur. Cuius igitur causa, si non hi maxime? Sed omnes erant indigni, ijsdem rebus, & uos, & illos dignos reddiderunt. Vides quomodo se habeat, si cum uehementia dicere uoluerit, Cuius causa, si non hi maxime? Sed hi omnes indigni erant. Ignobilitatem uestram & illorum ego edoctus sum. Pa-

riter etiam utraque auferuntur, & illorum immunitas, & uestra dandi potestas, si uelitis. Hoc cum nimia bonitate & moralitate dixit. His dignos fecit, uos & illos. Simile est etiam in deliberatiuis. Videntur mihi Lacedæmonij grauium uirorum gesta præstare. Tunc etiam in dubitando & non ostendendo, quod graues sint Lacedæmonij, sed dicendo, Mihi uidetur; tunc non omnino ipsi uidentur esse graues, sed grauibus simpliciter similes. Aliqua grauium hominum gesta præstare, ardua subeuntis erat. Hoc quidem elatum ac uehemens, & moralem & æquabilem orationem exhibentis est. Manifestum autem hoc ex his quæ in Philippum dicta sunt, ubi è contrario simili forma Rhetor usus est: hoc modo: μὴ πονηρὸς ὢν καὶ δεινὸς ἄνθρωπος: id est, Non facinorosus existens & grauis uir. Primum enim facinorosum dixit, & non simpliciter grauem: uehementius utique nomen, facinorosus, quàm grauis. Deinde facinorosum sibi Philippum non uideri dixit. Non enim innuit quemadmodum illic, sed ostendit. Deinde facinorosis & grauibus non esse similem: sicut Lacedæmonios esse dicebat, sed ipsum esse Philippum & grauem & facinorosum. Non igitur hæc uehementia & aspera. Illa uerò moralia & humilia, ac Rhetoris aperte uehementiam subeuntis. Non pauca huius methodi exempla, per quam quis deprimeret, quæ in subiectas personas dicenda essent. Neque alterius esse dico, secundum quam propria quis bona minueret: ut in deliberatiuis, & in ea oratione quæ est in Leptinem. Et quamuis in disceptatione uersetur oratio, tamen in his quæ circa personam, & per methodum, multum

tum

tum moris habent: simul etiam & reliqua, quemadmodum quæ in deliberatione uersatur oratio. Sed unde diuertimus redeundum. Methodus æquabilitatis prima est, quæ iam suprà dicta. Altera est, quæ ex præteritione oritur. Videtur enim aliquo modo æquabilitatis esse, non inuitum omittere, quæcunq; uel in inimicum, uel de se ipso dicere posset. Et multum fidei habet præteritio; ob eam quæ in ipsa apparet æquabilitatem. Fit autem, ut dixi, in duobus, uel in his quæ contra nos, uel in his quæ de nobis. Ac quidem dupliciter fiunt, quemadmodum extenuationem in inimicum duplici modo fieri dicebamus. Aut enim palàm omittit, aut dicendo, nihil apponit: solum autem ostenditur, & tanquam quandam indefiniti assumptionem facit: hoc modo: De quibus rebus disceptetur, quod scilicet de ciuitate dixerit, prætermittam. Et rursus, Prætermitto multa, & quod hoc dixit & hoc. Aut igitur sic, aut methodo omißiua utitur: res tamen nihilominus dicit: hoc modo: Et si nihil horum dixerim, & quòd quendam ex hostibus liberauerim, neque si quibusdam miseris uirgines reddidi. Item & illud, Olynthum quidem, & Methonem, & Apolloniam, ac duas & triginta in Thracia ciuitates omitto: & quæ sequuntur. Horum igitur omißio quæ res dicit, ut Olynthum, & quæ sequuntur, fidem facit cum more. Quæ uerò nihil horum habet: hoc modo: De quibus autem disceptatur, tanquam de ciuitate dixerit, omitto: unà cum fide & more etiam comprehensionem facit, per indefiniti assumptionem. Hæc autem omnia & similia, nihil aliud quàm indefiniti, uel

alicuius huiuſcemodi aſſumptiones ſunt, ut per omißionem introductio fiat. Tertia æquabilitatis eſt methodus, quæ puram facit orationem, nec etiam ſimplicem: quoniam quæ æquabilitatis eſt oratio, id quod ualde ſimplex uideatur debet habere. Qui breuiter orationis rationem intelligit, quòd humilis & moderatæ orationis dictio pura eſt, & ſimplex intelligit. Similiter etiam & ſchemata, & membra, & compoſitiones, ac demum deſinentiæ ac numeri, & ſanè talia aſſumi poſſunt, ad æquabilis orationis emphaſim.

De uera oratione.

Expoſitiua & uera, & tanquam animata oratio, plurimum circa methodum, ſchemata, dictionẽ, & quæcunq; ſequuntur utique uerſatur: nec minus circa ſententiã. Nam ſi ſimplices omnes expoſitiuæ orationis eſſent, morales quoque, & æquabiles humilesq́; ſententiæ, eiuſdem profectò generis eſſent. Præter ſupradictas ſententias, propriæ ſententiæ ſunt animatæ quaſi orationis, indignabundæ ſententiæ: hoc modo: Is cum eſſet miles ſcilicet admirabilis ô Iupiter. Poſt factam ironiam grauitatem intulit, ô Iupiter. Alia quædam ipſa hæc ſentẽtia eſt, præter prædictam, ô Iupiter, indignabunda, Tale eſt & hoc, Androtion conuiciorum uobis autor, ô terra ô Dei. Hoc fortaſſe per methodum, & non per ſententiam. Hoc tamen, Et Charidemum ſi oportet uinculis coërceri, decernere Charidemum, heu me: Habetur in illo, heu me, ſententia aliqua & propria. Infinita huiuſcemodi ex Demoſthene exempla ſumes. Sed ſententiæ quidẽ hæ ipſæ, notas eſſe arbitror, & claras ad uidendũ.

Etiamſi

Etiamsi methodus aliqua sit, quæ indignabunda sit circa sentētiam non talem, ueluti non natura indignabundam, ut illud, Androtion uobis conuitiorum autor, Androtion ô terra ô Dei. Aperta methodus est, quæ nihil habet molestum, ad id quod est secundū disciplinam. Reliquæ uerò methodi ueræ orationis ferè sunt ineffabiles. Nam siue uota quis facit, siue quid simile, non simpliciter per hæc expromptus fit sermo. At ista quidem simpliciter & per simplicitatem moralia sunt. Alia præter ista sunt, ut mea fert opinio, quæ quasi animatam uideri faciant orationē. Statim hoc, Primum quidem ô Athenienses, Dijs me uoueo omnibus, & reliqua. Precatio nimirum quædam est, sed aliquid simile habet huic, Sed enim timoribus ab Aristide in Siculos prædictis, hic iam adessemus. Neque uerò id dico tanquam melius sit his quæ Demosthenes dixit (insanirem enim si hoc dicerem) sed quòd hoc illo uerius sit. Non enim occasio statim à principio Demosthenem repetit aliquo modo uerum, sed in uniuersum moralem orationem exhibet. Quare hæc & nonnulla alia ad orationem facientia ostendimus, quando de oratione disseruimus. Inuenies autem non pauca talia sic uerè dicta apud Rhetorem. Vt illud, Omnes Deos ac Deas uniuersas inuoco, quicunque prouinciam Atticam tuentur: & Apollinem Pythium, & quæ sequuntur. Sacramentum nimirum est. Sed uide num hoc illi simile, Posteaquam deliberando hos seruare nolui, ipse conficior tanquam perniciosus, & ante tempus perdor, etsi sumpto argento omnino multo cum his gessi legationem. Hic simplicitatis perseuerantia magis extantem fecit oratio-

 nem,

nem, per id quòd, multo, dixerit. Sed unde diuertimus, redeundum, quòd est, quòd expositiuæ orationis methodi ferè ineffabiles sunt. Ac nobis quoque de his dicere audendum est, si eas quoquo modo demonstrare queamus. Dico igitur quòd una ferè methodus cuiusque expositiuæ orationis est, non prædicere, ne iurare quis uideatur: sed simpliciter tanquam incideret in sacramentum, ac non tanquam quis precaretur faciat, sed simpliciter incidat in uotum: quale genus hoc est, tanquam nunc nihil conducens. Vt, Cum litem tutoribus intendebam, cum admodum adolescens adhuc essem, neque hunc si natus esset sciens, neque cognoscens: quàm nihil nunc utile. Item alicuius rei admiratio, moralem & expositiuam facit orationem. Sed si quod admiraturus es, prædixeris, non eadem arte expositiua seruabitur oratio: sed simpliciter quidem moralis & quasi simplex sic oratio fieri poterit, & per hoc ueritatis habens aliquid, non tamen id quidem accuratum. Quòd si simplex dicatur quod admiraris, ac tenuia suapte natura dicis negotia quæ admiraris, atque idipsum admirari ostendis, magis ex hoc expositiuam & tanquam uere animatam orationem efficies: hoc modo: Talium gestorum impurus iste conscius, in nos respicere audebit? & quam uixit ipse uitam, statim splendida uoce narrabit? in quibus ego profecto obruor, isti te non norunt? & quæ sequuntur. Illud enim, In quibus ego obruor & confundor, multum expositiuæ sapit orationis, tanquam admiretur, quòd iste hæc dicere audeat. Item & hoc, Consultate ô Athenienses, qui Thebanos in insula habetis,

tis, quid facere oporteat, ne disserte quidem: & quæ sequuntur. Itaque sicut in superioribus dictum est, una profecto est orationis methodus, quæ tanquam uere animata uideatur, si non prædixerit quisquam, quòd aliquid in anima habeat affectus: ut admirationem, iram, timorem, tristitiam, misericordiam, confidentiam, incredulitatem, dolorem, indignationem, ac tale genus. Persuasus itaque præinducere orationem, ut tempus postulat, siue cum ira, siue cum admiratione, siue cum aliquo eorum alio, quæ suprà diximus. Cum ira quidem, ut in hoc: Ἔπειτα ὦ καθάρατε καὶ γραμματοκύφων. *Et rursus, Talium conscius impurus iste, & similia. Cum misericordia, quando calamitosos dicit esse Fhocenses. Item illud, Sed hic quidem infelix dehonestatur & contumelia afficitur. Cum admiratione, Ego tibi hospitalitatem Alexandri, & quæ sequuntur. Item etiam simile est illud suprà dictum, Consultate ô Athenienses, & reliqua. Cum timore non æquè sunt apud rhetores exempla: comœdiæ autem & tragœdiæ his abundant. Indignationem ostendunt: ut illud, Charideme hei mihi. Et rursus, Androtion, ô terra, ô Dei. Cum persuasione & uerisimilitudine dices, quando dices, Nauigare uolebam, ac ea sponte pati quæcunque poteram, nisi hæc ita habeant. Cum expositiuæ orationis uerisimilitudine, contrarietate in antithesim, uel aliter sine catastasi cum uelocitate utetur: quale illud est: Quo ruimus? dixerit aliquis. Deinde contrarietas sine catastasi, Marcida inuenietis Athenienses, & quæ sequuntur. Et rursus, Male fortunati sunt Bizantij: sed eos*

ſic eſſe opus eſt, quando ciuitati conducit. Iſta quidem methodus, etiam celeritatis eſt propria. De concurſu autem ſiue coitu, ſic dicere opus eſt, ut in tractatu de celeritate dixi me diligenter eſſe dicturum, quum de methodo grauitatis agetur, cuius quidem iſta ſunt propria. Sed unde diuertimus, reuertamur. In uniuerſum igitur, ſine cataſtaſi in principium diſſolute redigere orationem, expoſitiuum eſt & uerum: hoc modo: Per Iouem oportebat hoc & hoc fieri, & hoc non fieri. Deinde ex interpoſitione non confirmante, diſſolute ualdéque expoſitiue induxit. Multa Olynthij dicere poſſent, quæ ſi proſpexiſſent, perditi non fuiſſent. Multa Phocenſes: multa etiam quique qui perierunt. Item quod ſequitur ſimile eſt, Sed quæ horum utilitas? Deinde ex diſſoluto non ualde expoſitiue confirmante intulit, Dum nauis ſeruari poteſt, tum nautæ, gubernator, ac cæteri ſaluti intenti eſſe debent: poſtquàm autem mare ſuperarit, incaſſum omnis opera adhibetur. Quod ſi quis ſchema & non methodum eſſe putarit, puram eſſe methodum intelligat. Non enim ſimpliciter diſſoluta, expoſitiuam orationem facere aſſero, ſed ea quæ ſine cataſtaſi, & ea quæ tanquam oppoſitiones. Oppoſitiones uero, non ſchemata, ſed methodi quædam ſunt, aut omnino ſententiæ. Eſt adhuc præter iſtas, alia quædam expoſitiuæ methodus orationis, ac maxime eius quæ cum ira procedere uidetur, hoc eſt, ſchematum orationis conſequutiones nõ ſeruare, ſed ſicut ex affectu educitur, emittere: hoc modo: Poſtq̃ religioſum & æquum omnibus oſtenditur ſuffragium,

gium, decet me quanquam non amatorẽ, & quæ sequuntur omnia usq; ad illud, Οὐκ ἀπορῶν δ' ὧν χρὴ περὶ σοῦ καὶ τῶν σῶν εἰπεῖν, ἀπορῶ, τοῦ πρώτου μνησθῶ. *Nullo enim modo hic schemati consequutio datur, sed nimis abundat quod ad iram est subitum, ex quo magis animata ac uera oratio esse uidetur. Item ex eodem exemplo manifestum est, quòd, siquis obiurgatione siue nota utatur, sermonem uerum facit & expositiuum: hoc modo: Si Aeacus, uel Rhadamantus, uel Minos erat accusator, ac non disseminator uerborum, rabula fori, & perniciosus scriba. Hæc methodus quædam est, ut arbitror, qua iurgijs affectus impatiẽs esse uidetur: ubi aperte ostenditur, non carpsisse ira ductum, neq; ex consulto in iurgia prorupisse, sed ex seipso in id deuenisse. Per iram hæc dixit, Cũ oratio plus uerisimilitudinis ex similibus methodis continet, eò quòd affectu animata procedat. Cũ uerò carpitur, ut Aeschines: Date mihi hunc cinædum appellare: neq; pari modo uerisimilis erit, & uideberis uere esse maledicus. Non enim affecti animi est neq; turbati, neq; quasi ab affectu impotentis, carpere: neque, quæ dicit, ignorantis: at sobrij & talia cognoscentis, & qui inimico talia intorquere studuerit. Neq; etiam persuasiuus est sermo, si neq; expositiue, neq; animate dicatur. Nam qui expositiue dicit, confidere nimium uidetur: ex quo suasiua resultat oratio. Quæ autem alio modo se habet, non talem complectitur suasionem. Item methodus ueræ & animatæ orationis est ferè quidem eadem cum supradicta, sed aliqua ex parte differẽs: cui inest hoc quod & alijs, cum non solum iurgia quoquo modo ex seipso motus dicere non uidetur, sed ne consultò quidẽ. Vt illud,*

Sed parum me præterit. Et rursus, Sed incidi in sermonē, quem statim dicere conueniet, cuius quidem methodi exempla Rhetor habet. Sed de sententiis & expositiuæ orationis methodis, hactenus.

De dictione.

OMnis dictio aspera, uehemens, ac facta cum ira, & maxime in epiphoris, affectum habet: in quibus non consuetudo ex seipsa fieri, tempus habet. Vt hoc, Ἰαμβιοφάγος. Et illud, Ἔπειτ' ὦ κατάρατε καὶ γραμματοκύφων, & quæq; similia tempus habent, ut ex seipsis ab aliquo affectu dici uideantur. Sed in epiphoris asperæ ac uehementes, ut dixi, ualent: ac ueram & tanquam animatam orationem reddūt. Ne hic quidē alium animi affectum ostendimus, similiter adhuc hoc quoq; esset utile: in commiseratione ac cæteris omnibus minime idoneum. In his enim affectibus, magis puritate, simplicitate, suauitate, uoluptate opus est. Adiacent etiā affectui ista, ut Xenophon in affectu ad Abradatam & Panthiam facere uidetur: ubi alijs loquēs dicit hoc, Ἡ χεὶρ τοῦ νεκροῦ ἐπηκολούθησεν. Insensato enim sensibile apponens, cum uoluptate affectu auxit, Vbi autem & quibus rebus, quædam orationis genera coaptant, sæpe testatus sum me in methodo grauitatis etiā diligentissime esse dicturum.

De schematibus.

SChemata expositiuæ secundum epiphoram orationis, quæcunq; erant & uehemētis, & apostrophæ etiam. Vt illud, Παρὰ σοὶ κατέλυον, ἀισχίνη, καὶ σὺ προὐξένεις αὐτῶν. Item apostrophæ cum interrogatione, & quæ per obiurgationem se habent, expositiuæ orationis plus cōtinere uidentur. Vt,

tur.Vt, Τί γὰρ δή ποτ᾽ εὔβουλε ἡγησίλεῳ μὲν κρινομένῳ ὃς ἀνε-ψιός ἐστί σοι. *Et rurſus*, Θρασυβούλῳ πρώην τῷ τοῦ νικηράτου-θείῳ: *& quæ ſequuntur.Infinita ſunt formæ huius exem=pla.Vt illud, Tibi ſimilis Aeſchines hic frater tuus,alius uero nunc quis rhetorum? & quæ ſequūtur.Id quod poſt atrocitatem cum ironia inductum eſt, non parum expoſi=tiuæ orationis per hoc ſchema dictionis habet. Quòd ſi atrox cum expoſitiuo miſceatur,totum id morale eſt per methodum quæ circa ſententiam.Ac expoſitiuum quidem ſchema, demonſtratiuum eſt:quare etiam uehemens:hoc modo. Hic eſt qui Thebanorum miſerias deplorauit.Præ=terea expoſitiuū ſchema tali fit dubitatione:Deinde, O ſi quid tandem te quiſpiam alloquens,recte loqui poßit? Fa=ctum eſt autem hoc tale,per hoc: ſicut de methodo huius formæ diximus. Dico autem, hoc non præſignificari tan=quam dubitet,ſed oſtendi quòd affectū ipſa habet oratio. Sed hoc ſiue ſchema,ſiue methodus eſt,in tractatu de ex=poſitiuis ſchematibus poſitum eſt. Item* ἀποσιώπησις: *id eſt, reticentia expoſitiuæ orationis eſt ac tanquam ueræ & animatæ:hoc modo:Sed mihi quidē:nolo enim quicquam moleſtum dicere orationē initurus.Et in oratione de ma=gnatibus,Non enim de his.Sed dimittam dicere iam exor=ſus. Item epicriſes cum dubitatione & interrogatione,id ipſum præſtant.Vt,Vnde? permagni refert.Et rurſus mi=ſericordiam concitaturus, epicriſi expoſitiuum auxit:hoc modo: Graue quidem ò terra, & Dei. Quomodo enim non? contra patriam. Dubitatiuæ uero epicriſes expoſi=tiui minus habent,morales quidē nihilominus ſunt,ac ma=gis atrocitati accidunt:hoc modo: Rationem redditurus hodie*

hodie uniuersæ, ut decet, meæ uitæ: et quæ sequũtur. Quod autem dico, statim in atrocitate patebit. Epicrisis autem non pro schemate, sed sententia aliqua ponenda. Quod fieri natura oportet, diximus. Item expositiuum schema auctionis causa repetita correctio præstat: hoc modo: Serò enim interdum, serò dico, nuper quidem ac paulò antè. Et rursus, Quanto magis est turpe, & multo turpissimum. Hoc apud Rhetorem expositiuum schema frequens est, & quæ soluta partitio uocatur. Quod ferè idem est cum epicrisi: hoc modo: Εἰ δ᾽ ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτοῖς οἷς ἐλάμβανε ἠδίκηκε τοὺς ὑμῶν, καὶ τότε, ταῦτα βιαίως, πόσῳ μᾶλλον μισοῖσθ᾽ ἂν διὰ ταῦτα δικαίως ἢ σώζοισθε; *Deinde est soluta partitio quæ nihil aliud est quàm epicrisis. Vt,* Ἐγὼ μὲν οἶμαι πολλούς. *Neq; coniunctionem soluens, statim induxit:* Βιάσονται τοίνυν μεγαλόφωνοι, καὶ ἀναιδεῖς ὄντες: *& quæ sequuntur. Et multa huius apud Rhetorem sunt exempla. Accipitur etiam in rebus natura cõfessis uel demonstratis: uel in his quæ confitendi uel demonstrãdi emphasim habeãt, ac per emphasim magis morale cum expositiuo parit. Tale proœmium est in ea oratione quæ contra Timocratem:* Τοῦ μὲν ἀγῶνος ὦ ἄνδρες δικασταὶ τοῦ παρόντος: *& quæ sequuntur proœmij omnia. Nullo modo cõiunctio ista soluitur. Infinita etiam talia his, querẽtibus de ipso ** τοῖς ἰαλέμοις. *Rhetor apponit, qui enarrare dicunt Rhetorem. Et quidem libros expositionum audent relinquere in ipsum, quos nõnulli reuoluentes præceptores esse putant ac facilè discipulis suadent, Similes, ut dicitur, similibus. Vbi enim quid simile uidere uidentur, quòd hoc tanquam confessum sumpsit Orator, qui Timocratẽ sibi certaminis esse causam ostendere*

* ἰάλεμος genus est lamẽtabilis causationis. Hos enim dignos fletu dixit propter inscitiã, quod superius uocarat subligneos.

dere uolebat, & non priuata inimicitia in eum irruisse Diodorum inducentem? Sicut multa in procemijs facere solebat, quæsita tanquam confessa induxit, atq; per solutam partitionem id prosequutus est. Huius profectò schematis usus non mediocris, multus etiam in ea communiter appellata homilia, quæ per manus habetur: ac propterea politicum schema dictũ est. Vt illud, Huius profectò gratiam, ne ipse quidem oppugnaret. Expositiuæ igitur orationis schemata hæc sunt. Membra uerò, compositio, desinentia, præterea numeri ac cætera, his omnibus quæ uehementiæ sunt, similia esse debent: præter quàm si commiseratio concitetur. Tunc enim simplicioribus his omnibus indiget, & ea sequi opus est, quæ de simplicitate dicta sunt. Sed de his ut sæpe suprà diximus, accurate in methodo grauitatis nobis differetur.

De sententijs atrocitatis.

ATtrocitas quidem sententias habet contumeliosas omnes, quãdo quis merita sua referens, nullo uel minore honore dignus habetur: aut è contrario, quando pro honore pœna dignus iudicatus, cõuiciatur & exprobrat. Sic enim maxime atrox fit oratio, si quis apponat, quod nihil uel parum bene meriti, aut contrà etiam male meriti, & quòd ea fuerint consequuti, quibus ipse non erat dignus. Id ipsum accidit, si quis dixerit, Quòd uos aliquem male merentem, ornãdum tamen existimastis: me uerò meliora sectantem, supplicio dignum censuistis. Harum sententiarum exempla in epistola de filijs Licurgi, & ipsa de reditu suo exempla multa sunt. In ista enim uniuersum procemium tale est, Existimabam equidem eos qui remp.

gererent non ſic ut uos: ſed nihil de malè merentibus temere credere: & quæ ſequuntur. Fit etiam atrocitas ex ſententijs, quæ quoquo modo humiles eſſe uidentur, hoc eſt, quando quis ultro magis quàm cōueniat in inimicum dicenda extenuat: aut oratione à contrarijs oſtendet ſe, uel inimicum dictis uel factis eſſe dignum. Similes etiam ironiæ methodi quædā ſunt: hoc modo: Mihi uerò ſi quis ò Athenienſes inſaniam uelit appellare: inſania fortè eſt, ſupra uires quid moliri: & quæ ſequuntur. Valde enim atrociter ſuam ambitionem hic inſaniam appellauit. Ac illud etiam, Quomodo uobis ſub his optimis res ſeſe habent? tale eſt. Ac multa huiuſmodi exempla habemus. Omne huiuſmodi genus: ut dicebam, methodi magis eſt. Ironiæ enim methodi ſcilicet quædam ſunt, quæ hic atrocitatem faciunt: ſed ipſa ſententia per ſe nihil grauitatis habet. Et illæ quidem faciunt grauitatem, ut dixi, in eo quod ſibi cōtrarium eſt, aut dicit, qui ironia utitur, ſe per methodum oſtendere: hoc modo: Τότε τοίνυν ὁ παιανιεὺς ἐγὼ βάταλος οἰνομάου τοῦ κοθωκίδου, σοῦ πλείονος ἄξιος ὢν ἐφάνην τῇ πόλει. *Per utraq; enim nomina* Βατάλου *&* οἰνομάου, *contraria ipſis nominibus oſtenduntur. Tunc enim batalum poſuit, nomen à mollicie dictum, in quibus uiriliter præeſt ex omnibus. Ob quæ nō batalus, ſed ſi quod huic quàm maxime contrarium eſt nomen, eo, ut puto, ſe iuſte uocari poſſe oſtendit. Oenomaus autem aliquid magnum ac tragicum habet, ob quæ humilis & effœminatus Aeſchines inſinuatur: quod poſitum, aperte eum contrarijs nominibus dignum oſtendit. Si quid autem hoc ſcommatis habet, alterius erit orationis. Sed methodus ipſa atrocitatis propria*

eſt iro

est ironiæ. Sciendum etiam est, quòd omnis ironia similem habet atrocitatem. Manifestum autē hoc ex prædictis fieri puto. Quando enim quis in se ipsum ironia utitur, ac maxime si apud iudices & non apud inimicum dicat, puram facit atrocitatem: quale illud est: Mihi autem si quis Athenienses insaniam reputare uoluerit, quando insania quoq; est: & reliqua. Hic insignis est atrocitas. Quando uerò ad uersus inimicos aliquis ironia utetur, morem omnio habet oratio, sed parum admodum atrocitatis, ac languida uidetur oratio. Vt, Quomodo uobis sub optimis his res sese habēt? In figuratis enim suapte natura ex atrocitate caussis, per eandem methodum in ambabus elegans atrocitas esse potest. Cùm autē in seipsum aut in aduersarium quis ironia uti uoluerit, quemadmodum Themistocles, postquàm uictus est cōtrarius opinioni Atheniensium, de uendendis nauibus in reparationem ciuitatis, seipsum accusat. Ipse enim omnia quibus admirationi habebatur, morte digna esse dixit quæ à se gesta essent. Etenim quòd solus uidit, quod conducibile esset, non præmio, sed pœna se dignum esse asserit: propterea quòd nullum rerum nouarum sit augmentum. Et quod nauali bello plurimum polluerit, hoc etiam simile, & multa huiusmodi. Contrà qui naues uendendas esse censebant, per quam admirabiles esse ciues, ac solos eos quid utile sit uidere. Sed grauiter dicit errasse, quòd aduersariorum sententiam à principio non approbarit, quando ea suadebat, in quibus nunc sibi mortem imminere ostendit, & quòd neq; ciuitatem relinquere oportebat, neq; alia quæcunq; dicere potest. Apponet etiam cum ironia atrocitatem, & quòd Cyrcilum

coro

coronare non lapidare oportebat, & quòd nunc tutius uenditis nauibus habitabunt. Et neq; rex neq; alius quiſquam eis inſidias tendet, quando iuuenibus priuati ſunt. Et quòd pedeſtri exercitu ſeruata ſit Græcia, & quòd naues nihil ad uſum præſtare uideantur. Quare omnia contraria per contraria ubiq; oſtendũtur, ſicut ironiæ eſt proprium. Item effectiuum atrocitatis eſt, de cõfeſſis tanquam dubitatis, interrogationem ex dubitatione conſtitui: neq; hoc omnino ironia carebit: hoc modo: Num parum ueſtris pauperibus auxiliari uideor? & quæ ſequuntur. Et Thucydides, Num digni uobis uidemur ò Lacedæmonij? Simile eſt etiã de confeſſis dubitare, quod expoſitiuæ orationis quoquo modo eſſe dicebamus. Vt illud, Si quis in his ob quæ honorati eſtis uos læderet, an non multò magis odio haberetis, quàm ſeruaretis? Item dubitatio cum epicriſi: id eſt, ſimulatione, hoc modo: Ego quidẽ, ut puto, multimode. Et hoc ironia quædam eſt de confeſſo dubitare. Item huic ſimile eſt τὸ ἐπικρίνειν: id eſt, ſimulare, quod fieri aliquid oporteat, quod fieri non oportere uult innuere. Redditurus huius meæ priuatæ uitæ hodie rationem, ut conuenit, & quæ in rep. geſſi. Per hoc autem epicriſi dubitatiua uſus eſt, cum dixit, ut conuenit, ut inuitus facere uideatur, & quaſi ab Aeſchine cogatur. Si autem ſenſus grauiter introducitur, ut facere uolebat, ut Rhetor innueret quòd à neceſſitate & inimico cogatur, ne mireris. Ferè enim nihil horũ quæ Rhetoris ſunt, quod iam ſæpe dixi, grauitate caret. Sed in præſentia ſi atrox ſit, quod dictum eſt, uidere oportet. De qua quidẽ forma iandudum nobis dicendum eſt & de grauitate, ut ſæpe

polli

polliciti sumus. Etenim hæc post uniuersas formas, de quibus antè dictum est, locū habent: potestate autem ante alias nobis constituenda fuit. Atrocitatis igitur hæ sunt sententiæ ac methodi. Quæ autem dictio & quid reliquorum quæ dictionem sequuntur atrocitatis proprium sit, id profectò nihil est. Quam ob rem manifestum sit omnino, quòd huic formæ præ cæteris magis aptantur, quæcunq; moralibus formis accommodari solent: ut puta, simplicitati, bonitati, expositiuæ demum animatæq; orationi.

De grauitate orationis.

GRauitas in oratione, ut mea fert opinio, nihil aliud est, quàm rectus omnium superiorum formarum orationis usus, & ijsdem contrariorū: & præterea eorum ex quibus corpus orationis fieri cōuenit. Hoc enim ut res ac tempus postulat, & hoc sic uel illo modo posse uti, omnibus etiam orationis formis, ac omni antithesi, fide, sententijsq; instituentibus, confirmantibus, repellentibus: ac demum, ut uno uerbo dicam, omnibus quæ ad conficiendum orationis corpus accommodata sunt, ut oportet in tempore uti posse, hæc deniq; uera mihi grauitas esse uidetur. Sicut enim grauiter rebus uti dicitur, qui, ut opus est, perinde ac sylua ipsius artis existente, cōtingētibus rebus utitur: & grauis dux qui rebus quæ sub ductu sunt, prout oportet, uti nō ignorat, sylua enim hæc quodāmodo ducis sunt: sic orator, grauis est, qui his rhetoricæ artis rebus ac syluis uti optime calleat, quas supradicta orationis genera ac reliqua generant. His autem singulis si quis uti optime sciuerit, & quando oportet, & quando non oportet dicere: & ubi, & quousq;, & in quantum, &

quomodo, & propter quid, & non solum si oportet, sed si poßit: hic ubiq; grauißimus rhetor esset, ac solus cæteros, sicut Demosthenes *ipse, superaret.* Grauem *quispiam dicet poëtam, quemadmodũ* Theocritus *inter gratias sacrum* Simonidem, *qui grauem poëtam* Ceium *uarieq; canentem ad barbiton polychordon inquit: ac nihil aliud quàm hoc dixit, quòd proprijs poëticæ artis generibus, & sciat & poßit optime uti.* Non *enim grauem poëtam* Simonidem *dixit, ea qua multi ratione, grauem rhetorem appellarunt, quòd altis & circumductis sententijs, methodis, dictionibusq; magnitudinem parientibus utatur.* Si *quis uerò nobis de nomine differat, grauem esse rhetorem dicens, horrendum, aut magnum, aut potentem, aut alia huiusmodi (in his enim nouimus antiquos grauitatis nomen posuisse.* In *terribili quidem,* Venerabilis *mihi eris dilecte socer & grauis: grauis pro terribili.* In *magno & potenti,* Αἰνῶς ἀθανάτοισι θεοῖς εἰς ὦπα ἔοικε) *addat & ea quæ de* Vlysse *dicta sunt.* Cum Homerus Vlyssem *grauem rhetorem inducere uellet, terribilem ac magnum in dicendo fecit,* Ac *hunc, inquit, aiunt torrenti similia uerba loqui.* Si *quis igitur hæc dicens nobis, de nomine grauitatis dubitarit, primum quidem ignorat, quod poëta grauem rhetorem, ut ego, ostendat, eò quòd, ut oportet ac tempus postulat, magnitudine, asperitate, uehementia usus est* Vlysses, *nimirum in oratione contra* Alexandrum *& contra* Troianos *epiphora indigente.* Præterea *quid de uenerabili concionantis magnitudine dixit? & quòd huius formam deus uerbis coronauit?* Si *enim nullius grauitatis hoc esse dicet, sed alicuius diuersæ formæ, quid de*

Vlysse

Vlysse inter Phæacas dicet, & de his quæ illic concionando dicebat? Hic enim ipse idem est, & illic & hic: sed non eadem oratione utitur. Grauis enim cum esset re uera, etiam formis orationis quantum opus erat, ac tempus postulabat, uti poterat. Si enim uiolentiæ, rapinæ, adulterij, iniuriarum, impietatis accuset quæ in Iouem hospitalem admittitur, ex alijs quæ in Alexandrum Troianosq́; dicuntur, decenter uocem è pectore magnam emittet, & uerba torrentibus similia proferet, & in uniuersum magnus est in dicendo, uehemens, & concitatus. Cum uerò maledicere, & molles homines perfundere uoluerit, propter aliquam in seipsum humanitatem, non etiam hoc modo: Ἀλλ' οὐ γάρ ἔγωγέ τί φημι τέλος χαριέστερον εἶναι, ἢ ὅταν εὐφροσύνην μὲν ἔχῃ κατὰ δῆμον ἅπαντα: *& quæ sequuntur. id est, Sed nondum finem gratißimum esse assero, cum lætitia apud populum cuncta occupauit. Quòd si personis quod oportet rhetor tribuerit, aliam ex mansuetis uerbis personam mitem efficiet, aliam asperis exasperabit. Quid igitur dicet, qui à nobis de nomine grauitatis dissentire uidetur? an'ne dicet quòd ipse nunc grauis, nunc non grauis erit? At ego & hic & illic eundem esse dico, & eadem grauitate & arte uti, quicunque orationis generibus sciet ac uti poterit. Sed quid alijs exemplis opus est, quando ipsum ab eodem Rhetore uidere licebat? quippe qui & grauis est, & una ubiq; scientia ac potestate usus est. Et quantum res ipsa postulauit, quaq; forma usus, negotijs, temporibus, & personis, quod decens est tribuit. Alius namque in priuatis, alius in publicis: atque in his ipsis rursum aliter in*

 Philip

Philippicis, aliter in deliberationis orationibus, ubiq; tamen grauis. Quòd si nunc uidetur grauis esse, nunc uerò non, id ipsum tamen ualde graue est. Quin etiam & tanquam ueræ grauitatis est, cum oportet quidq; horum faciendi habere potestatem. Sed iam de his ipsis dicendum. Quædam igitur oratio grauis est & uidetur esse, quam solam multi, & hi nobiscum de nomine grauitatis disputantes, grauem esse dicunt: quod ex sequentibus patebit. Alia autem oratio est, & esse non uidetur: alia non est grauis & uidetur esse. Quòd si ultimum quoddam genus superfit eius, quæ neque sit; neq; talis esse uideatur, de hoc dicere est omnino superfluum. Quæ autem uidetur esse grauis & est, secundum sententiam fit, ac reliqua omnia, per quæ reliquæ orationis formæ fiunt. Quæ uerò grauis est & non apparet, ut plurimum se habet circa methodum. Quæ autem uidetur esse grauis & non est, circa dictionem plurimum uersatur. Eius itaq; quæ grauis est & esse uidetur, omnes Philippicæ exempla esse possunt, & ex publicis multæ. Etenim uult uideri grauis, & aperte Periclem imitari fatetur, grauißimum in dicendo semper habitum: & non solùm uidetur esse talis, sed est. Quare hic Rhetor, ut in cæteris, grauis est orationibus, ut res ac tempus postulat. Videt in primis qua sibi oratione utendum est: aperta hic utitur grauitate, quoniam id ita postulat oratio. Sed de his nunc dici, tempus minime patitur. Sed illuc redeundum. Est autem re uera grauis hic, & grauis apparet ea dicendo quæ omnes sentiant, & quæ non apud multos dicta sint, neq; sententijs neq; reliquis. Gra-

uitatis namq; sententiæ præclaræ sunt & eximiæ : præterea altæ & uiolentæ & omnino excogitatæ ac circunductæ : hoc modo : Ὃν μὴν οὖν ὦ ἀθηναῖοι ἐπιεικῶς τοῦθ' ὃ δυσμαχώτατόν ἐστι τῶν φιλίππου πραγμάτων, καὶ βέλτιστον ὑμῖν. *Et rursus,* Ὃ γάρ ἐστι χείριστον ἐκ τοῦ παρεληλυθότος χρόνου τοῦτο πρὸς τὰ μέλλοντα βέλτιστον ὑπάρχει. *Item in oratione de male gesta legatione uiolentum est. Vt illud, Ego in legatione tibi collegam fuisse non assero: sed te multa ac grauia in legatione perpetrasse, me uerò contrà optima quæq;. Item illud in oratione pro corona circunducte dictum,* Ὅσοις γὰρ οὐκ ἐγράψατε προβουλεύμασι, τούτοις ἃ διώκει συκοφαντῶν φανήσεται: *& quæ sequuntur : ut illud,* Οὐκοῦν ἃ μὲν ἐπέδωκα ταῦτά ἐστιν, ὧν οὐδὲν σὺ γέγραψαι, ἃ δέ φησιν ἡ βουλὴ δεῖν ἀντὶ τούτων μὴ γενέσθαι ταῦτ' ἐστὶν ἃ διώκεις. *Item enthymema quod sequitur, tale etiam est. Accepisse igitur ea quæ data sunt quòd fatearis, legitimum est, sed de his gratiam agere contra legem est? Omninò circunducta ubiq; oratione hic usus est. Postquàm non accusauero, inquit, tu relaturum fateris, & aliquid supra ipsum anticipasse, legitimum est. Si enim illud non legitimum est, neq; hoc. Sed sententia eadem est, non tamen methodus, neq; enunciatio uidetur esse grauis, tametsi utraq; est eadem. Vera igitur magis, & moralis, & cum decore ac uehementia apparet. Manifestum autem hoc etiam ex his quæ deinceps dicta sunt, quod ista sic inducta ut opus est, uehementia sunt & moralia. Quare hæ sententiæ orationis quæ uere grauis est, & quæ grauis esse uidetur non sunt eædem. Et etiam præter has, quæ magnitudinem faciunt ferè omnes, ut uigor, uenustas, & reliquæ.*

liquæ. Adhibendæ sunt methodi quoq; illæ quæ supradictis sententijs sunt accommodatæ, ut circunductis, & excogitatis, & altis ac profundis: item omnes formæ quæ magnitudinem pariant. Quare multi putant has duntaxat esse grauitatem. Item harum formarum dictio, existenti & apparēti grauitati conquadrat. Quin etiam uenustæ, asperæ, uehementes, & in uniuersum translatæ re uera graues sunt per energiam, quando negotium aliquod per energiam significant, cum opus est assumptæ, ac propter id ipsum tales apparent. Schemata, compositio, ac reliqua quæ sequuntur omnia, non quæcunq; omnium erant formarum magnitudinem facientium, eadem sunt & grauitatis: sed quæcunq; uenustatis, uigoris, splendoris, comprehensionisq; erant. Maxime autem huic formæ proprium, systrophes schema. Magna nanq; potentia & natura utitur, ac uti uidetur. Vt illud: Ὁ γὰρ μεσήνην Λακεδαιμονίοις ἀφιέναι κελεύων πῶς ὀρχομενὸν καὶ κορώνειαν τότε θηβαίοις παραδοὺς, τὰ δίκαια νομίζειν ταῦτ' εἶναι πεποιηκέναι σκέψασθε. *Et rursus:* Ὁ γὰρ οἷς ἂν ἐγὼ ληφθείην, ταῦτα πράττων καὶ κατασκευαζόμενος: *& quæ sequuntur. Item illud,* Εἰ γὰρ ὅθ' ἥκομεν εὐβοεῦσι βεβοηθηκότες: *& quæ sequuntur. Oratio igitur quæ est & uidetur esse grauis, sic fit. Orationis uerò quæ non uidetur esse grauis & est, exempla ferè omnes priuatæ Demosthenis orationes suggerere possunt: item nonnullæ publicarum. Quin etiam & quæ Lysiæ sunt ferè omnes. Nullo igitur modo per sententias fiunt, sed, ut dixi, per methodum. Maiorem enim uim habet huiusmodi grauitas, quod quidem exemplis manifestum est. Hoc enim*

ualde sententijs moralibus & dissolutis, ac dictione, & his quæ dictionem consequũtur, ut schematibus, membris, compositionibus, desinentijs, numeris, moraliter, simpliciter, dissolute qui dicere uidetur, suffodit aliquo modo & approbat, quæ quis magis uoluerit: aut si non dissolute & simpliciter dicere uideatur, atq; id in procemijs, confirmatione, ac cæteris omnibus fecere, ualde, ut puto, grauis oratio, quæ talis tamen esse non uideatur. Item hoc grauis est orationis, uideri simplicem quandam assumere orationem, & ipsam aliquo modo uideri esse talem. Contrarium præstant quæ sunt, & circa orationem operantur. Non enim interuallum, neq; axioma ullum, talis oratio habere potest, nec omni ex parte esse grauis. Si autem per totum hoc aliquis ad hunc modum effecerit, uiribus, profunditate, ac magnitudine aliqua, ex similibus quibus rhetor utetur sæpe indiget: & hic & in priuatis orationibus dico. Lysias uerò, & qui post Lysiam, minus. Vt tuto quis ostendat, quòd postquàm de his dicere opus est, quòd uel parum, uel non omnino talibus illi usi esse uidentur. Ista enim duo grauitatis genera. Apparet etiam oratio grauis, quæ non talis existit: quam tertiam grauitatis speciem esse dicebam, quæ sophistarum est, & eorum dico qui circa Polum & Gorgiam, Menonem, & eorum quorum apud nos copia non mediocris. Non omnium tamen esse dico. Circa dictionem igitur plurimum uersatur, quando quis asperas, uenustas, uehementesq́; dictiones inserat, quibus leues & communes sententias enunciet. Et præsertim, si sche-

matibus, membris, & alijs omnibus uel aliquibus, fucatis, intentibus, & uenustis utatur: & ante redditionem, increpationem ac uehementiam, cùm nulla res postulat, inspirat: quemadmodum Aristogiton facere solebat, quæ quidem omnia apparentem & non existentem faciunt grauitatem. Subuacuum enim & frigidum magis tale, cum quis uel methodos usurpet, quæ magnitudinem habeant: ut uenustas, uehementes, asperas, splendidas, intentas, & quæ orationem circumueniant, ac non tempore hoc faciat, neq; ubi oportet, uideturne iste grauis? Non quidem sic uere talis erit. Dictione igitur uti magna quandoq;, & in parua aliqua suppliciq; sententia, non solum dictioni utile est, sed confert sequentibus dictionem. Cum autem Isocrates dixerit, rhetoris esse parua sublimiter dicere, & sublimia parue & humiliter, non quidem simpliciter est utile, quemadmodum ferè nullum aliud genus orationis, sed interdum in tempore cum oportet assumatur. Summæ igitur exactæq; doctrinæ esse arbitror, in tempore hoc scire & posse uti. Quamobrem grauitas est, ut à principio dicebam, omnibus orationis generibus, omnibusq; sententijs scire uti & quando oportet, & ubi opus est, & quo usq;, & quo modo, & in quibus: & non solùm scire, sed utendi habere potestatē. Hoc autem proprij tractatus est, qui sequitur orationem de formis, quemadmodum tractatus formarum sequitur orationem de inuentione, seorsum ordinata & per se. Gratum est enim, si nihil præter rem. Qui autem alterius tractatus hoc fecerit, neq; in additamen

ditamento partes reddit, ut nunc fit, proprium uerò studium quod conuenit, in hoc impendit, non omnino falletur in tractatu de eadem ipsa. Postquàm quæcũq; de formis scribentes, orationem hanc ipsam in aliquibus ipsarũ promisimus in hoc loco de grauitate esse dicturos, huius est negotij. Et quantum hoc, & quale negotium est, qui expertus est, cognoscet. Non enim ferè humanæ potẽtiæ est, sed diuinæ potius hæc arti subijcere: ut tempus, personas, locos, causas, modos, & alia quæcunque talia. Ac de quaque causa ostendere, ac de omnibus quæ in his generibus ac modis, item de omnibus sententijs secundum partes, siue constitutiuæ, siue suasiuæ, siue confirmatiuæ, siue oppositionum confutatiuæ, siue conclusiuæ: præterea de omnibus orationis formis, quale genus uniuersum esse cõuenit secundum hanc quæstionem, de omnibus ac contra personam dicentibus secundum hoc tempus: item quales sigillatim sententiæ, & quædam dicere inuentorum, quædam uerò indicta relinquere (aliter enim sic fortasse accidet, & contrarium erit) quæ in dicendis rebus optima ordinatio (rursus enim hoc in alijs, & alio tempore fortassis aliud erit) & quomodo hoc, quomodo uerò illud inducendum: & quibus abundare sententijs, & quomodo sit melius: quibus permutare celeritatẽ, ac minima ex parte eorundẽ recordari, hæc profectò omnia & similia arte complecti, ac hæc eadem non admodum longis orationibus, diuinum quiddam est, nec humanæ id facultatis esse puto. Verum enimuero quantum hominis natura his sufficere potest, nobis etiã subuenisse puto, cum in hac grauitatis methodo cuncta hæc comprehenderimus: abunde

quoq; rursus, & post ista. Primum autem de politica oratione dicere necesse est, & singulatim de his qui in dicendo excelluerunt, non de omnibus quidem, sed de potioribus: ex quibus non difficile his erit, qui suprà dicta omnia genitiuasq; orationis formas acceperint, quæuis alia, siue noua, siue aliqua sint genera, noscere. Sed nunc de politica oratione dicendum.

De politica oratione.

ORatio quæ politica appellatur, ex omnibus supradictis iam formis constat: non simpliciter quidẽ, sed inuicem, ut dicebam, aliquo modo commistis. Qui uerò optima mistura utetur, optimam ex policitis efficiet orationem. Qui autem post illam secundo factam, optimam quoq; conficiet. Qui post istam tertio loco factam, aperte ex politicis eandem præstabit orationem. Ac de alijs idem dicatur. Quæcunq; enim formarum mistio optima, confestim potentißima ciuilis oratio resultabit. Et quoniam in hoc Demosthenica obtinet principatum, quod nemo est qui dubitet, non simpliciter nobis de Demosthene nunc dicendum est, sed de pulcherrima politicarum dicendum, ne ex hoc, & de alijs in politica oratione approbatis nobis sit signare difficile. Euenit autem necessariò de hoc differẽtibus, ut & de Demosthene dicere uideantur: quãdoquidem conuertitur. Politicarum enim optima oratio, est Demosthenica, & quæ Demosthenica oratio, politicarum optima est. Dico igitur in hoc dicendi genere, id abundare semper oportere, quod claritatem parit, & quod moralitatem & ueritatem, ac post hæc celeritatem. Rursus & ex speciebus quæ magnitudinem faciunt, compreben

prehensionem per omnia abundare oportet, ac nõ minus quæ puritatem & elegantiam faciunt. Cæterum asperitatem ac uehementiam, supradictis aliquo modo æquari, iuxta secundum & tertium modum. Vigor uerò & uenustas ac etiam splendor adesse debet, nec tamen sic, neq; adeò ut in prædictis speciebus, sed aliquanto minus: ubi in politica oratione uenustatem incidere oportet, & à magnitudine deducere. Vt illud, Omnis hominum uita, siue magnam ciuitatem, siue paruam habitant, natura & legibus dispensatur. Interpositum enim hoc est, siue magnam, siue paruam ciuitatem habitant: & incidendo orationem, à magnitudine subtraxit, minusq; uenustam uideri fecit. Idipsum quoq; splendor patititur. Vt illud Demosthenis, Circa Thebas natum est rerum initium: & constitutio prima. Deinde priusquàm induceret, quod ualde sibi splendidam ac sophisticam faceret orationem, hoc uidelicet, Decretum istud imminens tunc ciuitati periculum, tanquam nebulam pepulit. Incidit, fecitq; ut minus splendida oratio uideretur. Interposuit enim hoc: Τὰ πρὸ τούτων εἰς ἔχθραν καὶ μῖσος καὶ ἀπιστίαν τῶν πόλεων ὑπηγμένων ὑπὸ τούτων. *Magnitudinis autem tantum, ac eo modo adesse debet orationi optimæ ex policitis: grauitatis uerò eius, quæ & est & apparet, quàm minimum: eius uerò grauitatis quæ in methodo sita est, quàm plurimum. De hac enim dixi me tractaturum. De grauitate uerò solum apparente, & quæ non esset, nihil me dicturum promisi, nisi quis splendida ac uigentia in hoc referat. Ex his autem quantum politicæ orationi adesse opus est, suprà dictum est. Pulchritudinem autem, quam diximus*

mus esse tanquam quiddam cæsiuum, in uniuersum quidem debet habere politica oratio nunus uero apparētem: quale est apud Demosthenem, ut ostendimus in tractatu de pulchritudine. Illic enim tenuitate opus est, & ijs quæ orationis sunt: hic etiam abundare decet numeris, compositione desinentiaq; pulchritudinis. Nam dictionis cura, frequentibus sententijs necessaria est. Nam puritas ipsa compositionis & desinentiæ, talium sententiarū aut etiam quæstionum, austeritatem adimit. Quin & gratiā quandam ex seipsa apponit, & suscitat auditorem, neque frequentia continuationeq́; sententiarum grauari permittit. Talia enim in his quæ orationis sunt uersantur, & orationis potentia indigent. Quandoquidem uis orationis est, multas molestas, difficiles, obliquasq́; sentētias, aut utrunq; breuibus ac minimis aperte dicere, ne in aliquod uitium incidat orationis, ut in simplicitatem aut in asperitatem. Idcirco aliqua pulchritudine atrocitati opus est, quod quidem diligentia facit. Ad hæc quod accuratum est, aliquo modo aduersatur simplici. Adeò ut etiāsi propter sententiarum tenuitatē conueniant (quod sanè sæpe fieri solet in talibus) oratio tamen in aridam simplicitatem deferatur. Eam igitur pulchritudinis schematibus, numeris, compositione, desinentiaq́; diriges. Sed de hoc diligenter à nobis in methodo grauitatis dictum est, & quando & quomodo his formis abundare oportet. Nunc autem simpliciter, & in genere de politica & Demosthenica oratione dicimus, & non de aliqua Demosthenica aut politica. Nam differt, aliquid uniuersaliter, aut particulariter dicere. Quandoquidem priuatæ Rhetoris

toris orationes, & populares etiam sunt: ac rursus ex publicis popularibusq; hæ pro Leptine, hæ uerò contra Aeschinem Demosthenicæ sunt omnes: differunt autem inter se admodum hoc, quòd non eadem forma abundant. Etsi enim quibusdã sæpe formis, ut asperitate, aut æquabilitate, aut in uniuersum more, aut aliqua ex reliquis, propter aliquas causas ut plurimum uti oportet, tamen Demosthenica oratio simpliciter illo modo politicarum pulcherrima est, propter eam quam diximus mistionem & temperaturam: abundãte ibi per se ea forma, quæ claritatem facit: morali scilicet, uera: ac post eas uelocitate, & comprehensione his simuli: asperitate & uehementia non simuli comprehensioni, iuxta secundam & tertiam rationem. Venustate uerò, splendore, uigore, etiam inferior secundum illas. Grauitate uerò quæ in methodo est, maxime: alia autem minime, aut quàm minimum. Superabũdante etiã pulchritudine cæsiua primus, & maxime cum aliquid grauiter enũciari oportet, quæ quidem occultam & non apparentem habeat exercitationem. Ex his enim omnibus ita inter sese mistis, pulcherrima, & politica, & Demosthenica fit oratio. Huius uerò orationis politicæ, aliqua est deliberatiua, aliqua iudicialis, aliqua demonstratiua. Deliberatiua quidẽ, manifestum est quòd in his quæ magnitudinem faciunt formis, magis abundat, cum grauitate quæ sit, & esse uideatur. Nanq; deliberatiuam orationem talem uideri oportet, cum in consultatione & opinione uersetur, ac simul cætera alia habere, quæ pulcherrimam orationem habere oportere dicebamus. De more uerò parum participet, præter quàm in atrocitate,

& ue

& uehementia ironiæ. Si quæ deliberatiuæ orationes, ut illæ Rhetoris, quæ natura Συμβολευτικοὶ inscribūtur, multum moralitatis habent & æquabilitatis: non oportet mirari quod dicimus. Nunc enim non de orationibus sigillatim determinamus, quod sæpe testati sumus, sed de differentia formarum in uniuersum in deliberatiua oratione, qualis est quæ in Philippicis. Itaq; si qua priuata persona uel aliqua huiuscemodi, à domestica in aliquid moralius deliberatiuam orationem te transferre cogat, ut in illa ὑπὲρ μεγαλοπολιτῶν, uel aliter, nihil tale impedimento esse putemus ad hoc quòd oporteat talem esse optima deliberatiuarum, qualem describimus, axiomaticā, inquam, esse debere, & his quæ diximus abundare. Illa enim nondum optima esset deliberatiuarum, quæ insitæ humilitatis usu impediatur. Quòd siquis Philippicas dicat, propter Philippi personam quæ elationem & uehemētiam admittit, magnitudinem capere, intelligat sine illo Philippo quantam asperitatem, & alioqui uigorem habeant, hæ contra Athenienses orationes, libertatem præterea & magnitudinem. Ad quæ cōprehendenda necessario etiam Philippi persona indulget aliquid, non quidem tantum, quantum ipsa deliberationis proprietas. De personis autem & tēporibus, in methodo grauitatis diligentißime demonstratum est. Proinde pulcherrima deliberatiuarum oratio, quemadmodum dicebamus, talis est. Iudicialium pulcherrima è contrario se huic habere uidetur, nisi de publicis magnisq; rebus sit, ac ferè deliberationis: ut in Aristocratem oratio, & pro corona, & quæcunque huiuscemodi. Hæ nanque deliberatiua similiter forma signantur. Fortasse

tasse has non esse iudiciales natura, putabit aliquis. Hæc quidem non talis est, sed ob hoc ipsum iudicialis, ut dixi, è contrario se habet ei de qua suprà dictum est. Moris enim, & eius quæ secundum æquabilitatem & simplicitatem est, oportet esse participem: atrocitatis autem uel aliarum huiuscemodi, minime: aut certè quàm minimum. Magnitudinem uerò quæ secundum περιβολήν, *id est, comprehensionem, à sentētijs recipit (non enim à dictionibus recipit, neque ab his quæ circa dictionem uel methodum sententiæ, præter quàm pusillum) magnitudinem autem reliquarum formarum, non amplius quàm uehemētiam quandoq; sententiæ, interdum etiam dictionis, cum schematibus quæ in dictione uersantur: cæteris autem partibus politicæ orationis utetur, quemadmodum deliberatiua. Tales sunt Demosthenicæ iudiciales, hoc est, priuatæ orationes. Laudatiuarum oratio pulcherrima in pedestri oratione, non ut in quæstionibus ciuilibus. Verū eam ipsam laudatiuam, fortasse appellare poßit aliquis nō politicam. Hæc utique Platonica esse poßit, quemadmodum rursus, quòd in politicis orationibus de pulchritudine disserētes, dicebamus eam ipsam Demosthenicæ inesse, & eandem esse demonstrabamus, sic & nunc de pulcherrima laudatiuarum aliquid ostensuri, hanc totam Platonicæ inesse affirmamus. Etenim hic pari modo quemadmodum & illic conuertitur. Pulcherrima laudatiuarum orationum est Platonica, Platonica rursus oratio laudatiuarum est pulcherrima, maxime in dictione, de qua quidem nunc dicendum. De politica nanque laudatiua, de qua post deliberatiuam & iudicialem dicet aliquis disserere*

rere conueniret, paulò pòst dicemus. Quare laudatiua pulcherrima, & ut paulò suprà dicebamus, Platonica, *ex omnibus formis quæ magnitudinem faciunt, præter asperitatem & uehementiam, constare uidetur: per quas & simplicitas discurrere debet, quæ illis minor non sit propter quãtitatem, nisi ubi pure oportet in uenustatem orationem extollere. Suauitas uerò sicubi agitanda, hic quàm maximè tempus habet: item diligentia quæ delitiosam facit orationem.* Grauitas *etiam methodi, quæ minimum apparet, omnino laudatiuæ subijcitur.* Alia *autem nullo modo, nisi idipsum uelit persona aliqua ostendere, quod apud se orationem faciat laudatiuam. Quemadmodum apud* Platonẽ Socrates *effingitur, dum* Phædro *orationis grauitatem ostendere contendit, ut suam cum ea quæ* Lysiæ *conferat orationem.* Iam *autem & in alijs ad alios, per imitationem laudatiuæ orationis facere uidetur.* In *laudatione quoque oratio minime uelox esse debet: quandoquidem uniuersa ferè uidetur esse narratio.* In *cæteris uerò alijs, formis ac partibus orationis politicæ similiter laudatiua utitur oratio, quemadmodum & deliberatiua & iudicialis.* In *mutuis uerò laudatiuis, quod quidem apud* Platonem *frequentißimum est, tum asperitates ac uehemẽtiæ occasionem habent non paruam: quẽadmodum & omnes formæ grauitatis.* Ac *harum in* Gorgia Poli, *quædam sunt apparentis, & non existentis grauitatis.* Item *non solum has formas, sed cæteras omnes, mutuæ illæ continent laudatiuæ, per imitatiuum & dramaticum. Atq; ita ut aliquo modo à se inuicem separentur, neque mista sint: sed seorsim inueniri poßit simplici-*

tas,

tas, seorsim uenustas, seorsim denique quæuis aliarum. Est etiam cuius expedita & simplex species est orationis. Nam imitationes personarum, huic locum iam dederunt, ut in logographia talis debet esse species laudatiua: ut in quæstionibus ciuilibus, ubi politicæ laudationis specie opus est, de qua paulò prius dicere promiserã. Sunt enim politicæ quædam causæ & laudatiuæ, quemadmodum si de expeditione in Medos Athenienses & Lacedæmonij consultarent, uel quæcunq; huiuscemodi, quemadmodum in his causis non eodem modo est laudatiua, sed magis politica fit, aut etiam ferè. Per quæ enim deliberatiua fit, magis hic quàm illic, splendor & uenustas abundare debent. Sed redeundum est rursus, unde diuertimus. Politica nanq; laudatiua talis. Laudatiuarum autem in logographia Platonica quidem pulcherrima est, ac hoc exemplar optimum esse dicimus nos, his qui uolent & poterũt laudatiuam orationem exercere: quemadmodum in poësi. Laudatiua enim res quædã est utiq;, poësis uniuersa, & omniũ orationum quàm maxime laudatiua. Postquàm in ipsa optima forma per se (hoc enim nobis hic signãdũ est primum, quẽadmodum reliquas primarias species omnes signauimus, designantes à pulcherrimis quæ similes non essent) est dispositio. Sed multa alia adesse oportet omnibus quæ de laudatiua oratione suprà dicta sunt, quæ quidem seorsim aliquis poëticæ artis esse diceret, de quibus dicendum est. Necesse est rursus idem dicere, ac analogiã seruare hic his quæ præcesserunt, iuxta geometras. Quod enim in politica & deliberatiua iudicialiq; oratione Demosthenes nobis erat, ac Plato in pedestri oratione lau-

datiua, hoc idem Homerus nobis esse poterit in poësi. Quam sane, qui in carmine laudatiuam orationem esse dixerit, haud scio si peccaret. Postquàm *hic pari quoque modo res conuertitur, quemadmodum & illic in utroque eorum conuertebatur.* Optima *poëscon* Homeri *poësis, ac* Homerus *poëtarum optimus.* Dicerem *& oratorum & historicorum, dico autem id ipsum æqualiter. Cum enim poësis omnium sit imitatio, hic uero optima quæq; imitatus, cum confirmatione earum rerum quæ circa dictionem, tum rhetores quoque concionantes, tum citharœdos laudantes, ut fuit* Phenius *&* Demodocus*, alias præterea, personas, & res omnes, poëta optimus dicendus.* Postquàm *igitur ista ita se habent, cum hunc poëtarum dicebam esse optimum, oratorum quoque & historicorum optimum profectò esse dicebam.* Ducum *autem uel architectorum aut talium huiusmodi fortasse nō optimus.* Quanquam *& talia optime imitatus.* Sed *neque in illis oratio, neq; ars in oratione.* Quibus *enim est in oratione opus, ut rhetoribus & historicis, hic hos optime imitans ac dicens, quemadmodum illorum optimus diceret, omnino esset & hic illorum optimus.* Optimus *igitur in omni dicendi genere* Homerus*, & poëtarum, & oratorum, & historicorum.* Magnitudinem *enim, uoluptatem, diligētiam, uenustatem, &, quod maximum est, poëseos, uiuam accommodatamq; subiectis personis imitationem, & in his quæ ad dictionem pertinent, & inductionem personarum: item fabularum descriptionem, uarias metrorum differentias præstitit.* Ex *quibus uaria quoque carmina fieri cōtingit, & illa quæ oportet secundū orationem*

tionem mutari hoc & illo modo, & quod natura omniũ est optimum carmẽ eligere penitus uariũ, & ex omnibus unum, hic in primis præ cæteris poëtis melius fecisse uisus est. Sufficiunt itaq; hæc, & ad optimã poësim, & ad Homerũ ipsum iudicandum. Vt autẽ perfectius dicatur, unde à principio diuertimus, redeamus. Quare, ut in poësi, optima oratio laudatiua fit, per ea quæ antè dicta sunt de laudatiua oratione, & per omnia similiter, ac etiã per ea quæ poëseos propria sunt præter supradicta, quibus iudicialis et deliberatiua minimũ utitur, aut q̃ rarißime: ac ne omnibus quidẽ, sed quibusdã. Laudatiua uerò in prosa oratione omnibus ferè utitur, uerũ cum aliqua uoluptate, & nõ simpliciter. Propriũ autem poësis est, præter aliã orationẽ, ut ubiq; metra cõsentiant, ac ab ipsius tenui auditu iudicentur. Maxime uerò poëseos propria sunt, omnes fictæ fabulosæq; sentẽtiæ: ut de Saturno & Titãnibus: item de Gigãtibus, & ipso Ioue, deq; alijs Dijs sub humanis affectibus dicta, perinde atq; si facta fuissent: itẽ quæcunq; ipsi inter se, & quæ erga homines fecerunt & faciunt. Præterea ipsorum amores, bella, amicitiæ, partus, educationes, & quæcũq; similia. Ad hæc quæcunq; de hominibus, uel alijs quibusdã animalibus præter opinionem aiũt. Vt, Cadmus ex homine draco factus: & Alcyõ, auis: & quæcunq; de Philomenis & hirundinibus dicunt. Hoc etiam eius est generis, ex uiro fœmellam fieri, ut Tiresias: contraq; ex fœmella uirum, ut Cæneũ, Item allatos quosdam dicere homines. Ac in uniuersum, cõposita quædam animalia, aut à propria natiuaq; natura ad aliã trãslata, ut pegasi, gorgones, cẽtauri & sirenes, tritones, lestrigones,

nes, & Cyclopes, & Perseus, & quæcunque huiusmodi. Fabulosa illa quidē & poëtica, & quæ humanam naturam superēt. Sub illis etiam quædam prodigiose dicta & ficta, æque, ac si gesta essent, fide profecto digna, ut quòd Achilles tantum saltabat, & quòd Aiax uel Hector tam facilè saxum contorsit, & quòd tam magni erant: ac in uniuersum talia poëtica, ac dicere inanimata Dijs ministrasse cum quodam sensu. Quale illud est, Sponte cœli portæ aperiuntur. &, Sub illis terra Iouem produxit. In uniuersum igitur impoßibilia & incredibilia fingere. Hoc enim, Cete ex se nutriuit: & quæcunq; talia poëtica, suauia sunt: ut in tractatu de suauitate à nobis dictum est, minus uerò habet figmēti. Nisi equos ipsos, uel alia quædam animalia humanas uoces emittere, ut ualde fabulosa & poëtica quis esse dicat. Simplex etiam & poëticū est sensim delabi in ea quæ particularia. Vt, Nidor fumo inuolutus ad cœlum ascendit: Et, quòd aliquis quendā grauiter percutiens interfecit. Et, quòd cymbachus in puluere cecidit: Et, quòd anhelans. Et quæcunq; talia, in poësi utilia. In historia uerò simplicitatem pariūt, nisi ubi quis omnino simpliciter historiā scribere mauult. Simpliciter igitur & suauia sunt, quæ particularia. Quare præter alias laudatiuæ orationis sentētias, hæ sunt propriæ poësis sentētiæ, quamuis & illæ sunt ei familiares. Methodus uerò poëseos, præter laudatiuæ orationis methodos propria una est, ne scilicet à seipsis dicere uideātur, quæcūq; dicūt: sed musas, uel Apollinem, uel aliū quendam Deum inuocēt, cui propriam orationē ascribant. Hoc uerò deliberatiua iudicialisq; oratio minime utitur, laudatiua uerò

cum aliqua uoluptate. Dictio *quæ poëtica est, omnibus clara & aperta est.* Pulcherrima *enim poëticarum dictionum, dictio est* Homeri. Purus *enim adeò, ut ferè dixerim in poësi solum, aut certè cum* Hesiodo *simul esse.* Schemata *poëseos propria non sunt, quemadmodum sentētiæ, methodus, dictio propria erant, sed ipsa similia habet quæ laudatiua oratio.* Propter *imitationem autem omnes orationum formas requirit.* Membra *uerò propria poëseos, & compositiones, & numeri, & clausulæ.* Facilè *quidē est dicere, & quòd metra ueritatem ipsam perspiciunt, donec in seipsa poësis nuda maneat: quando uerò de* Homero *dicimus, adijcere necesse est, quòd tale hoc carmē est, hoc uerò non tale: quòd hexametrum, dactylicum, catalecticum.* Non *autem quòd* Homerica *hæc est clausula, uel hic numerus, uel hæc compositio, sed, quemadmodum dicebamus, cū de schematibus ageremus imitationis, sic cōuenit etiam hic, hoc fieri.* Nam *quando uel affectum dicentis poëta accipit, uel alicuius personæ morē imitatur, uel ex se ipse hāc uel illam rem enunciat, tunc in his secūdum quasque orationis formas, clausulas, bases, compositiones, numerosq; decenter fieri necesse est: ut uenustos, asperos uel simplices, uel pulchros uel diligētes, uel quascunq; formas numerorū ac orationum dicebamus.* Quod *quidem & propter multitudinē schematum hexametri, maxime conuenit: quandoquidem duo & triginta, ut me grammatici docuerunt, eius sunt schemata.* Deinde *propter aliquam clausulam, quod in his similibus est maximum.* Sæpe *enim à familiari numero carmen deficit, uel per aliquas uersus cæsuras, uel per desinentias clausulasq;*

ſententiarum ſecundum membra. Vt illud: Αὐτὸς δ' ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν, anapæſticum quoquo modo uidetur, ſi in ἡρώων deſinentia fiat. Quare, ſiue hic ipſi tali numero, ſiue alibi alio opus erat, facilè profectò intelliget, qui hæc de omnibus orationis formis dicta recte conſiderarit: item ſi methodū grauitatis non ignorauerit, de qua poſt actionem hanc, nobis eſt rite dicendum. Nunc autem de his qui poſt iſtos tres uiros prædictos, ſub unoquoq; horum poſiti ſunt, ac tanquam ſecundas aut tertias partes ferentes: ſigillatim de unoquoq; eorum in ſuo dicendi genere dicendum eſt. Ac in primis de politicis. Sed prius neceſſariò dici breuiter opus eſt, quænam ſimpliciter politica oratio, non Demoſthenica, uel alicuius alterius, ſed quæ ſimpliciter politica, & quæ ſimpliciter laudatiua: ſed nō quæ pulcherrima laudatiuarum, uel Platonica, uel Homerica: ſic de uiris in unoquoq; orationis genere præſtantibus breuiter dicemus. De iudiciali nobis abunde dictum eſt, proinde prius de ſimpliciter politica, quemadmodum dicebamus, diſſerendum eſt.

De oratione ſimpliciter politica.

ORatio ſimpliciter politica, ut uno uerbo dicam, per formas fit, quæ per orationem claritatem faciunt: & per morem qui humilitatem ſimplicitatemq; parit: ac per formam denique quæ facit ueritatem, quod uериſimilitudinis eſſe uidetur. Hæc autem omnia tanquam unum audire oportet. Ex horum nanque miſtione perinde atq; unitate, ſimpliciter politica fit oratio, de qua quidem omnes participant, quas politicas appellamus, præterquàm Iſocratis aliqua ex parte. Plurimum autem hoc

Lyſiæ,

Lysiæ, Isæo, Hyperidæq; adfuit. Quo fit ut facilè persuadeant, inter se uerò differunt: quoniam Lysiæ, post istos, quæ diligentiæ sunt, modicè insunt: & quod ornatus, nimis occulte: celeritatis uerò, minimū: comprehensionis uerò quæ secundum sententiam, modicum quiddam: eius autem quæ secundum methodum & dictionem, uel eorum quæ eam sequuntur, nullo modo: aliorum autē quæ axiomaticā faciūt orationem, quiddam minimū illi inest: grauitatis uero quæ secundum methodum, plurimum habet. Isæo uerò ultra illa quæ politicam simpliciter faciūt orationē, multum celeritatis inest, ut Demosthenicæ propius accedat. Diligentia & cultura abundantior, quàm apud Lysiam. Comprehensio similiter, & cæteræ magnitudinis species: & uerò etiam uigoris emphasis, adeò ut his non parum à Demosthenica relinquatur, multò autem superet Lysiam. Eius autem grauitatis quæ secundum methodum est, multum huic inest: sed Lysias grauior. Hyperides diligentiæ minimum habet, ex quo inferior quoquo modo uideri potest. Verum magnitudo ualde intumescens est, aspera quidem illa neque temperata, adeò ut non admodum bene puritate & moralitate temperata sit atque commista. Motus autem celeritasq; schematum, apud eum omnino pauca. Grauitas autem quæ secundum methodum, & huic inest, & cæteris oratoribus: minus autem quàm Lysiæ & Isæo, atq; Demostheni horum præstantissimo. Apud Hyperidem illam quis grauitatem inueniat, quæ & est, & esse uidetur: non autem eam quæ secundum methodum sola est. Raro id quidem, quando apud Demosthenem rarum est. Proprium autem

Hyperidæ est, nullas euitare dictiones, ijsq; negligenter & inaccurate uti: ut cum diceret μονώτατος, & γαλιάγκα, & ἐκκοκκύζειν, & ἐξηλεκόπησε, & ἐπύβολεῖ, ac demum quæcunque similia. Sed hi inter se hac ratione differunt. Diceremus de reliquis, quàm quisque ipsorum, cum idem sit cum alijs in politica oratione, alius ab illis ipsis fiat quibusdam sibi familiaribus: uidelicet cum abundat aliqua orationis forma circa aliquid, aut contrà minus eadem utitur, aut mediocriter quodammodo. Primum igitur de Isocrate dicendum. Isocrates propter puritatem & elegantiam, quæ quidē formæ claram faciunt orationē, iure omnium quàm maxime policitus censendus est: sed quia moris expers est, & ueritatis, minus habet suasionis. Cæterum diligentia & ornatu superfluit, similiter magnitudine, nisi quòd uehemētiā & asperitatē, sicubi his utatur, diligentia dissoluit. Comprehensionem uersantem in dictione ac methodum minus curat: ea uerò quæ sentētiæ sunt maxime complectitur: celeritatis apud eum omnino nihil. Cæterū (tametsi molestum est dicere) est in eo plus quiddā supinū, iners & delicatū: & in uniuersum senile quiddā, & quod ad docendū sit aptū. Et quia natura expers ueritatis est, & expolitionis, superfluus est: adeò ut inuētionis sentētiarū demonstrationē effingat, ac multa inutiliter dicat. Manifestum autē est, quòd cum rhetor in easdē cū ipso sentētias incidisset, nō simuli expositione ac fide usus est. Multa huius rei exempla sunt. Manifestius quod dico fit, & ex proœmio Philippicæ quartæ, ut, Εἰ μὲ περὶ καινοῦ τινὸς πράγματος προὐτίθετο: & quæ sequūtur. & ex Archidamo, Τῆς αὐτῆς γὰρ οὔσης προτάσεως, ὅτι δεῖ καὶ νεωτέρων

πρὸ

πρὸ τῶν πρεσβυτέρων ἀνισαμένων ἀνέχεσθαι. Hic quidem Iso-
crates tanquam positionem quandam pluribus confirma-
uit: ille uerò una tantum confirmatione contentus fuit. Si
quid præterea aliud habet procemium huius orationis
quod notari posit, alio id tempore inquirendum est. At
grauitas methodi, non parua apud istum est. Hæc de Iso-
crate. Dinarchus uerò politicus, quantum fieri potest cla-
rus, uerus, & suadens est: multum uehementiæ & asperi-
tatis habet, & eius quæ sentētiarum est, & quæ methodi:
In dictione ipsa, minus est uehemēs. Cæterū in his quæ ad
dictionē pertinēt, ut schemata, mēbra, cōpositiones, nume-
ri, clausulæ sunt, admodū uehemēs est & asper. Quare eius
oratio minus accurata & diligēs: sed tamē uelox & gra-
uis nō mediocriter. Magis autē quàm sit, grauis esse uide-
tur, propterea quòd ea magis utitur. In uniuersum, uir hic
multū habet quod Demosthenē sapiat, propter asperita-
tē, uehemētiā, & uelocitatē. Quare nonnulli huic illuden-
tes non illepide hunc* κρίθινον Δημοσθένην: id est, ordeaceū
Demosthenem appellarunt. Sed de Dinarcho hactenus.
Aeschines siquis alius, ipse profectò politicus est, sophi-
sticus quidem & elatus, ac magnitudine pulchritudineq́;
schematis abundans. Non omnino diligens, quādo breuis
quidam ornatus ei inest, sed parū accuratus. Nam et ne-
gligentior est & aliquatenus remißior. Moralitate æqua-
bilitatis non parua utitur, ueritatisq́; formā minus æmula-
tur. Proinde multū ei uehemētiæ & asperitatis, firmitatis
uerò nihil. Ex quo neq; uerisimiliter, neq; uere orationem
proferre potest. Hæc autē causa est, quòd neq; penitus ue-
lox, neq; cōcitatus ipse sit. Grauitas methodi ei nō pauca,

* Adulterinum minimeq́; germanum: qui superficiē tantum Demosthenicæ uirtutis attigisset.

quæ & simul sit, & esse uideatur. De Antiphonte dicētes *prius dicere cogimur (quēadmodū alij nō pauci dicūt, & Didymus grammaticus in primis, quod & ipsa testatur historia) quòd* Antiphontes *plures fuere.* Duo *qui doctrinis oratorijs præfuerūt, de quibus necessariò mētio est habenda.* Horū *unus rhetor est, cuius capitales feruntur orationes, & quæ in concione habitæ, & quæcunq; his similes.* Alter *prodigiorum & somniorum interpres fuisse dicitur, qui de ueritate, similitudineq; publice orationē habuisse fertur, & de politica & concionales etiam.* Ego, *ob diuersitatem orationis, quæ in his est, duos* Antiphontes *fuisse arbitror (ualde enim re uera differunt inscriptiones orationum de ueritate apud posteros) & quia apud* Platonem *& alios historiæ mandatum est, rursum persuaderi non possum.* Thucydidem *enim, multis asserentibus, audio fuisse* Rhamnusij *discipulum.* Ac Rhamnusium *quidem illum cum norim, cuius extant orationes pestilentes,* Thucydidem *uerò multum concedentem & communicantem formæ orationis ueræ, rursus non credo.* Verum *enimuero, siue unus fuerit* Antiphon *qui usus sit duobus generibus orationis ita multum inter se differentibus, siue duo fuerint alter ab altero separatus, hic hoc, ille illud exercens, necesse est separatim de utroq; disserere.* Plurimum *enim, ut diximus, interest.* Nam *hic* Rhamnusius Antiphon, *cuius pestiferæ feruntur orationes, propter ueritatem, claritatem, & aliquam moralitatem, usque adeò politicus ut suadeat.* Minus *autem omnia ista, quam apud alios.* Nam *primus hoc genus dicendi dicitur exercuisse, ac in uniuersum inuentor & dux fuisse huius*

politicæ

politicæ formæ. Est enim tempore his decem rhetoribus antiquior. Magnitudine utitur non pauca, pulchre quodammodo contexta, non differente quidem illa ab alijs, ut Hyperidæ: neq; sophistica, ut Aeschinis. Dictione uerò ubiq; propria & concinna, diligens tamen ita, ut nullam satietatem pariat. Modice uelox est, grauis quoq; pariter. Alter Antiphon, cuius extant de ueritate orationes, minime politicus est, sed uenustus & intumescens supra alios: ac hoc in primis quòd omnia per enunciationes & simplices propositiones transigat, quòd disputatiuæ est orationis, & ad magnitudinem spectantis. Dictione excelsus & ita asper, ut à duritie non procul esse uideatur. Et sine elegantia comprehendit: quare confundit orationem ac turbat, ac multa obscura sunt. In compositione diligens, & adæquationibus in tēpore utitur. Nihil autem ei inest moralitatis neq; ueritatis, dicerem etiam grauitatis, præter eam quæ uidetur esse, & non est. Ferè autem & consimilis formæ Critias est: quare post hunc non immeritò dicemus de Critia. Iste uenustate sua Antiphonti proxime accedit, & ad tumorem elatus, multa enūciatiue dicit: cæterum purior dictione, & quando comprehendit discernens ita, ut clarus simul & elegans cum magnitudine uideatur. Sæpe, ac maxime in concionum proœmijs uerus & uerisimilis est. Diligens uerò non parum, tamen non simplici ornatu utitur, neq;, ut Antiphon, studiose ad satietatem usq;, ac apparentem curam habenti, sed ut ex hoc etiam ueritatis particeps sit. Porrò alijs formis moris non admodū utitur, ut æquabilitate, simplicitate, & quæcunq; huiusmodi. De Critia hactenus. Nunc post Antiphontem

Rhamnusium de rhetore Lycurgo dicendum, Si quis politicus inuenitur, ex his unus profectò Lycurgus est, praeter quàm fortasse in simplicitate moris. Multum ei asperitatis & duritatis inest sine diligentia: esset enim aliquo modo Dinarcho similis, sed dictione multò asperior est. Ex hoc assero hunc multam apparentẽ, sed non uere existentem grauitatem habuisse. Eius oratio magis referta locis, ac alicubi excurrunt contra res demonstratas. Multis transitionibus saepe utitur, cum modò in fabulas, modò in historias, modò in poëmata fertur: quae quidem apparentis sunt grauitatis, Andocides politicus esse cupit, sed non ubiq; illud assequitur. In schematis enim incompositus ac incultus: multa enim inconcinne componit, comprehenditq;, propterea quòd aggreßionibus utitur sine delectu. Ex quo nugator quispiam esse uidetur, & alioqui obscurus. Diligentiae ac ornatus ei parũ quiddam inest: parum quoq; uelocitatis, parum etiam grauitatis quae in methodo consistat, alterius uerò prorsus nihil. Demosthene igitur decem reliqui inferiores, cum quibus etiam Critias, secundas & tertias partes auferunt in iudiciali & deliberatiuo dicẽdi genere. Nunc reliquum est, ut cum dixerimus de simplici oratione laudatiua, dicere de his qui post Platonem in hoc dicendi genere excelluerunt, quemadmodum illic de his qui post Demosthenem, disseruimus. De simplici ferè laudatiua aliquid ostendere est difficile, nisi quòd omnes illae species ex quibus pulcherrimam laudatiuarum, & Platonicam orationem fieri dicebamus, aliquam laudatiuam per se singula abundantia facere poßunt: quemadmodum uenustas sola, simpli

ſimplicitas:rurſus ſuauitas,puritas,diligentia,ac ſimpliciter omnia quæ ſupradicta ſunt. Antiquorũ igitur in laudatiuo genere inſignes,hac oratione uidentur eſſe uſi: de quibus iandudum dicendum. Sed hoc prius dicere oportet,quòd pulcherrima laudatiuarum oratio, magnitudinem cum uoluptate:item ornatum,claritatem, imitationes perſonarum ac cætera huiuſcemodi habere debet,quæ de panegyrica forma à nobis dicta ſunt: quæ quidẽ non ſola poëſis & logographia,ſed cuncta abunde habet hiſtoria. Laudatiuo igitur genere hiſtorici, ut arbitror, omnino ſunt inſtructi:cum magnitudinem, uoluptatem,ac cætera ferè omnia præ oculis intendant. Etſi Platoni non propius accedunt,de his tamen dicere operæ precium. Sed ad illos prius redeundum, qui poſt Platonem in laudatiuo genere excelluerunt. Aliquando ipſorum pleriq; utrinq; participant,hiſtoriæ inquam & logographiæ diuerſæ,ut Xenophon,de quo primùm uerba faciemus. Eſt itaq; iſte quàm maxime ſimplex,ac hac forma dicendi præ cæteris laudatiuæ orationis, in primis abundat. Præterea multis ipſius ſimplicitatis uoluptatibus utitur,ſuauitatibus autem quæ ab illis ſunt, utpote fabularum & huiuſmodi,rarius. Item quando de canum diſcurſu uoluptatem excitauit,in eandem ſimplicitatem animum intendit, & non in aliquod aliud eorũ quæ ſuapte natura ſuauitatis ſunt. Circa Abradatem & Pantheiam, mos & pathos fabuloſe fictũ, multum habet uoluptatis:item quæ circa Tigranem,& Armeniam eius uxorem.Diximus quòd raro his ſuauitatibus utitur,utitur his tamẽ aliquot in locis,magnitudinem etiam ſententiæ attingit ſæpe:mox id deponit,& in ſimplicita

plicitatem trahitur, quæ in methodo, dictione, & in his quæ circa dictionem omnibus consistit. Ad hæc purus, & elegans præ cæteris est Xenophon, *argutia & acumine gaudet, quorum naturam in tractatu suauitatis & simplicitatis ostendimus.* Diligentia *uerò utitur non mediocri, utpote in simplicitate & argumento non ficto.* At *huius simplicitas* Platonica *simplicitate longè simplicior: quod in eisdem & similibus rerum argumentis deprehenditur, non solum secundum dictionem & ea quæ dictionem sequuntur.* Symposia *igitur ab utroq; cōscripta: sed hic saltatricum ingressum, & quædam saltationum genera, oscula, & multa huiuscemodi, cum uoluptate dicere non grauatur: ille uerò hæc mulieribus relinquens, ut ipse dicit, rerum simplicitatem, in maiorem uenustatem inducit.* Talis *est in rebus historicis* Xenophon, *qualis & in alijs: ut cum dicit, quòd* Chilum *coronabant: & quòd pueris tanquam stupefactis differebant: & quòd à cratere boum more inclinatos bibere oportebat.* Hæc *igitur & similia propter eminentem simplicitatem, uoluptatem habent: qua quidem non eodem modo* Plato *utitur, etsi in imitatione personarum magis probatur, cum simplices & re uera non fictos, sed teneros & molles animorum mores imitatur: ut* Cyri *adhuc pueri, & quæcunq; talia.* Apud Platonem *uerò nihil tale est, nisi in imitationibus iuxta adolescentum ætatē: ut cum* Theeteton *aut talem aliquam personam inducit, nihil omnino quemadmodum illud* Cyri *est,* Cyri *inquam, adhuc pueri: neq; quemadmodum illud* Armeniæ *uxoris, & similia.* Xenophontis *autē proprium est, per interualla poëticis aliquatenus uti dictionibus,*

multum

multum etiam & alijs natura diuersis:ut cum dicit πεοσίνω, & similia. Post Xenophontē succedit Aeschines Socraticus,de quo nunc oratio est habenda: Iste simplex est, & puritate,elegantia, & simplicitate plurimum utitur: sed in simplicitate dictionis, Xenophōte longe tenuior. Sententijs item non paucis,& ijsdem uenustioribus delectatur: uoluptatibus uerò quæ ab his quæ omnino falsa sunt, uel ab his quæ fabulis proxima cum sint,uera tamen esse possunt, sumantur, utitur modice. Quantum autem Xenophon sua simplicitate, Platonis simplicitatem superauit,dicerem quòd tantundem rursus ipsum Xenophontem tenuitate sua excedit Aeschines. Quare multo purior est & accuratior. Diligens autem,ut in simplicitate,magis quàm Xenophon. Nicostratus,ut mea fert opinio,non immerito post istos ponendus est,ut de eo aliqua memoria fiat. Namq; in simplicitate superioribus nihilo inferior:at multo tenuior, & omnium ferè purior. Gracilius illi ac tenue dicendi genus, ac nusquam habens magnitudinem: præter quàm sicubi, solum secundum sententiam. Fabulis gaudet,atq; ea quæ hinc procedit uoluptate:hic quidem etiam multas fabulas finxit, non solum Aesopianas, sed etiam quæ aliquo modo agi possent. In ordinatione accuratus quàm maxime,adiuncto eo quòd simplicitate non deprimit quicquam. Quare de uiris in laudatiuo genere approbatis, post quos Nicostratum substituimus, hactenus dictum est. Deinceps uerò qui in scribenda historia laudem assequuti sunt, de his profectò habenda esset oratio. Hæ enim Isocratis ac Lysiæ,Olympicæ & Panathenaicæ, atq; ob id ipsum panegyricæ orationes, quamuis

ita

ita panegyricæ inscribantur, manifestum tamen est, quòd aliud quiddam uolunt. Modicum quiddam laudatiui generis habent, & fortasse tantum, quantum deliberatio aliqua, aut iudicialis oratio admittit. Si autē alia huius formæ essent, ac per ornatum qui circa compositionē eorum quæ ab Isocrate scripta sunt uersatur, sat ea sufficiūt, quæ de iudicialibus deliberatiuisq; uiris dicta sunt. Sed iam de cæteris historicis, præter quàm de Xenophonte, dicēdum est. Qualis autem in oratione uir, paulò suprà uidimus. Inter eos autē qui in historia laudatiuo genere usi sunt, Herodotus obtinuit principatū. Quoniā cum elegātia & puritate, multū inseruit uoluptatis. Etenim sentētijs fabulosis ferè omnibus, dictioneq; poëtica ubiq; usus est. Magnitudinis multum habet in sententijs. Et in diligentia, & præsertim in ornatu, utrinq; & multum uoluptatis, & magnitudinis seruauit. Plurimi etiam & in compositiōe & clausula, dactylici anapæsticiq; numeri: præterea spondaici & omni ex parte uenusti: item personarū affectus præ cæteris pulcherrimos & quàm maxime poëticos emulatus est, in quibus multa magnitudine, ut in alijs, sæpißime usus, & quàm maxime in septimo historiarum: ut in oratione Xerxis in Artabazum, & Artabazi in Xerxem, cum de rebus humanis agunt. Sed de Herodoto hactenus. De Thucydide uerò dicturus, hoc tantū adijciam, quòd non propterea quòd pòst Herodotum mentionem feci, existimare oporteat, quòd à nobis exercitatione ac ui dicendi illis postponatur. Quoniam neq; post Nicostratum, aut Aeschinem, Herodotū: sed neq; post Xenophontem quidem poneremus, ob uim & facilitatem dicendi: præser

præsertim etiam in genere laudatiuo. Formæ *illius sequuti consecutionẽ,hoc sumus usi ordine:seorsim panegyricos, seorsim etiam historicos ponentes. Ac primum inter historicos Herodoti meminimus, quòd magis panegyricus magisq; suauis est,nõ Thucydide solùm,sed cæteris omnibus fortasse,qui ita scribere præoptarunt. Quare non immerito dubitamus,cum quibus Thucydidem iure collocemus,cum neq; inferior in iudiciali deliberatiuoq; genere,quàm in laudatiuo esse uideatur:dico autem secundum sententias,cum nihil sine probatione inducat. Sed ordinẽ hic nanciscatur,ac ita decet,tum propter genus orationis, tum quòd à quibusdam etiam anteponitur:etsi inter alios hoc conuenit,ut secundas partes obtineat,nos tamẽ qualis uterq; fuerit definiemus. Thucydides igitur quàm maxime magnitudinem affectans, assequitur : at non quam exoptare mihi uidetur, magnitudinem adipiscitur. Vult enim,ut mea fert opinio, uenustã sibi esse orationẽ,quod sanè magnitudinis laudatiuæ proprium esse censetur:sed hoc maxime dictione uidetur transgredi, in qua quidem asperior ac durior,ac propter hoc obscurior,ac prætere in compositione dictionum. Curat enim ornatũ, ut quàm maxime. Sed dum excelsus esse cupit ac præstans,in comprehensiones cadit , & compositionum nouitates:quare in durius obscuriusq; fertur. Axiomaticus uir est quàm maxime. Cæterum sententijs, si quisquam alius,politicus & uenustus. Nihil enim sine probatione relinquit: ne in historia quidem. In methodis non ita se habet:cum magnitudine enim alicuius præclaræ rei,probationes paßim inducit:quam ob rem insuauis est ferè ubique: Sicubi suauitatem*

uitatē habet, pars illa tanquā alienū quiddam à sua forma esse uidetur: quale illud est, Τηρεῖ δὲ τῷ πρόκνην τὴν πανδίονος, ἀπὸ ἀθηνῶν χόντι γυναῖκα: *& quæ sequūtur, & quæcūq; huiusmodi. Mirari porrò non oportet hoc, etiamsi non tale erat, quòd alicubi uoluptatē habet eius oratio. Fortasse nonalium apud uirū huiuscemodi locū inuenies, quandoquidē unam formam elegit & facit: purus uideri potest, sed non est: neq; cæteris formis applicari potest. Item tanquam historicus his Thucydides utitur, & in concionibus aliquibusq; dialogis imitatur. Ipse autem in his talis est: magnificentius autem in his talis est, qualem designabamus. Postea quàm in historia minus durus & asper, quandoquidem plura hic pura & elegantia habet, præceptorem suum Antiphontem magis, quàm multi alij huiusce generis, ut arbitror, antecessit. Sed de Thucydide hactenus. Hecatæus Milesius, à quo multum adiumenti Herodotus accepit, purus est & clarus, in quibusdam uerò immodice suauis. Cæterum dialecto Ionica pure ac non mistim usus, non ut Herodotus, uaria, minus est poëticus dictionis gratia. Cura enim huic non talis, neq; similis circa eam ornatus: quapropter uoluptate Herodoto longe inferior: ac omnino inferior. Et quidem fabulis ferè omnia, ac talem quandam historiam conscripsit. Non solum sententia orationis sat esse uidetur ad probandum, sed multum etiam habet dictio & cætera quæ sunt circa dictionem (ut sunt schemata, membra, compositiones, numeri, desinentiæ) ut uoluptates pariant & suauitates, quales eæ sunt quæ apud Herodotum: ac per Iouem alia quædam orationis forma, ut singulæ possunt orationis formæ expoliri.*

expoliri. Iure igitur hoc Hecatæo accidit, non ita curans diligentiam, & eum qui circa dictionem est, ornatũ. Hactenus de Hecatæo. De Theopompo, Ephoro, Hellanico, Philisto, & similibus scribere, superuacaneum mihi uisum est: eò maxime, quòd propter ea quæ de formis orationis & de quoq; uiro dicta sunt, non difficile sit aliquem de his posse ferre sententiam. Accedit ad hoc quòd nullas alias orationis formas magis æmulari imitariq; possumus, quàm eas quas ab his Græcis accepimus, ut à Thucydide, Herodoto Hecatæo, Xenophonte, ac reliquis. His reliquũ est ut de poëtis post Homerũ determinemus: quẽadmodum post Demosthenem rhetoras instituimus: & post Platonem logographos subrogauimus, prius de Platone Demosthenéq; dicentes quemadmodum & de Homero. Fortasse æque de istis non necessariò diximus, quòd facile de his iudicari posit: ac omnem quemuis & iuuenẽ & antiquum poëtam, & logographum, & rhetorem, uisis iam primarijs formis orationis, ueluti elementis omnibus generis orationis, de quibus totum hoc negotium constituimus, superfluum itaq; fuisset hos omnes sigillatim prosequentes determinare: alioqui prolixißimus futurus tractatus est, non modo superfluus. Oportet utiq; primum, si quis recte ista dicernere curat, separatim de arte poëtica aliquid dicere, & de his quoq; qui post Homerum secundi tertijq; fuere. Item separatim, de tragœdia, comœdia, lyricis carminibus, & alijs deniq; artis poëticæ formis. Item inter hos dicere, quis primus & quare, quis secundus & propter quid: quare in infinitum traheretur oratio. Proinde supradicta sufficiant, & de formis

factus sermo hunc finem sortiatur: post quem de metho- do grauitatis agetur, quod huic negotio super- esse uidebatur. Multa præterij, ut pau- lò suprà dixi, ut hoc quod dico, negotium aperiatur.

FINIS FORMARVM HER- MOGENIS.

HERMOGENIS TARSENSIS, PHILOSOPHI AC RHETORIS CLARISSIMI,

*

DE METHODO GRAVITATIS: SIVE, VIRTVTIS COMMODE DICENDI.

HERMOGENIS TARSENSIS PHILOSOPHI DE METHODO GRAVITATIS.

Hermogenes de methodo grauitatis.

OMNIS *orationis pars, negotij, temporisq́; proprij ſignificatione inuenitur.* T*empus autem per moris appoſitionẽ factum, propriam ſententiam efficit, ac non ſolùm propriam, ſed diuerſam:nec ſolum diuerſam, ſed diuerſas:ac ne diuerſas quidem ſolùm,ſed contrarias:*Vt, κακοῦργος *omnis dicitur, qui malũ operatur:proprie autem fur.*Diuerſam*:ut* δημηγορεῖν*:id eſt,in concione uerba facere : proprie uerò grata loqui & quæ plauſu excipiantur , ac rudia.*Diuerſas *: ut* ἄνθρωπος*:id eſt,homo,generis nomen , & moris manſueti atq; fortunæ nomẽ & calliditatis.*Contrarias *uerò:ut* μένετ᾽ ἐπὶ χρόνον τὸν πολύν*:id eſt,manete multo tempore:id eſt, pauco.*Et *apud* Platonem *quoq;* χρόνος*,multũ ſignificat.* Et *illud , ò* Phædon *ipſe ades? & ipſe eſcherates.* Illud *enim dixit admirans ac beans aduenientẽ,hoc uerò reſpõdet,agens cum quadam grauitate,ac multũ de ſe ſentiens.* Omnis *igitur dictionis incognitæ , in pedeſtri oratione,*

habentia, commode profectò uarietas accommodatur. Vt Homerus, Ὡς δ᾽ ὅταν ὠδίνουσαν ἔχῃ βέλος ὀξὺ γυναῖκα δριμύ, τό τε προϊεῖσι μογοστόκοι εἰλείθυιαι Ἥρης θυγατέρες πικρὰς ὠδῖνας ἔχουσαι. Habemus, ὀξύ, δριμύ, πικρόν. *Postquàm non habet aliud æque ornatum, in primum redit.* Vt, Ὀξεῖαι δ᾽ ὀδύναι δῦνον μένος Ἀτρείδαο. Thucydides *quoq; in procœmio,* τεκμήριον, σημεῖον, παράδειγμα, μαρτύριον, *& semper ex nominibus circulum facit.* Ἐκ δὲ τεκμηρίων, ὧν ἐπὶ μακρότατον σκοποῦντί μοι πιστεῦσαι ξυμβαίνει. καὶ μαρτύριον δέ. Δήλου γὰρ καθαιρομένης ἀπὸ Ἀθηναίων. καὶ σημεῖον δ᾽ ἐστὶ ταῦτα τῆς Ἑλλάδος ἔτι οὕτω νεμόμενα περί τε Λοκροὺς καὶ τοὺς Ὀζόλας καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς, καὶ Ἀκαρνᾶνας. καὶ παράδειγμα τόδε τοῦ λόγου οὐκ ἐλάχιστόν ἐστι διὰ τὰς μετοικίας ἐς τὰ ἄλλα μὴ ὁμοίως αὐξηθῆναι. Περιττότης, *id est, superabundantia duplex est, aut in dictione, aut in sententia. Item utraque duplex, & secundum dictionem, & secundum sententiam. Secundum dictionem fit immoratione & plenitudine: secundum sententiam uerò commemoratione fit, & uniuersæ orationis complexione. Immoratio, est breuis moralisq; sententiæ amplificatio, ut mos dicentis in auditoris mente immoretur.* Vt *illud,* Mi*diæ contumeliam scitis omnes: hanc ita amplificauit.* In*iuriam & petulãtiam, qua in omnes* Midias *usus est, neminem uestrum, ne aliorum quidem ciuium quenquam ignorare puto.* Itẽ *orationis procœmium pro corona eodem modo se habet.* Plenitudo *autem est uariorum nominum æque ornatorũ ad motum utiq; moris infusio: quale genus illud est:* Τοῦ δὲ παρόντος ἀγῶνος ἡ προαίρεσις αὐτή, ἔχθρους μὲν ὑπῆρξαν ἔχειν, καὶ ὕβριν, καὶ προπηλακισμόν, καὶ λοιδορίαν ὁμοῦ: *& quæcunq; similia.* V*bi dicens* ὁμοῦ, *plenitudinem ostendit.*

Comentatio est illatum enthymema, quod non appositum non desideratur, appositum autem omnia confirmat: manifestum igitur quòd uniuersales orationes quandoque sunt. Exempla autem commentationum & uniuersalium orationum, in Thucydidis epitaphio uicißim inueniũtur. His tum commode uti possumus: ad dura enim & contumacia sensa commentationes assumuntur, ut mores molliant: ad fidem autem priuatæ orationis, communis oratio & uniuersalis: utrorumq; igitur erat in epitaphio usus. Etenim contumax est, & incredibile hoc dicere, Epitaphium fieri non oportet eorum qui olim admodum fuerunt excellentes. Ad contumax igitur commentatio: ad incredibile uerò uniuersalis oratio. Contumacium autem & audacium sentẽtiarũ, medelæ ac remedia duo: aut breuis appositio, aut audaciæ cõfeßio. Breuis appositio hoc modo: Præsens itaque tẽpus ô Athenienses, tantũ non loquitur edita uoce, quod negotia illa uobis ipsis resumenda sunt. Ac rursus alibi, Tanquam uariam mihi quandam mistionem suæ calamitatis infundens. Item illud Platonis, Salsè dictum oratione sorbenti mergi oportet. Cõtumax hoc. Quæ igitur breuis appositio? nempe illud, Salse dictum. Confeßio autem audaciæ, ut in oratione in Timocratem: Etsi enim grauis oratio esse uidetur, tamen dicam: Occidite ipsum, ut apud inferos impijs hanc ponat legẽ. παράλειψις, id est, omißio & ἀποσιώπησις, id est, reticentia, quando fit? quando maiorem rei suspicionem in auditorum mente, quàm si diceremus statuere uolumus. Ut (accipiamus primum ex oratione exemplum) Quomodo hic patre usus est, æque dicens ac si contrà diceret, uel non suaderet.

ſuaderet. Reticentia maiorem ſuſpicionem fecit, tanquam ſi patri dixerit inſidiantem. Demoſthenes uerò perfecta reticentia in oratione pro corona, ita uſus eſt: Sed mihi quidem, nolo autem dicere quicquam ingratum, orationem aggreſſus. In adiunctione uel aſsimulatione, rerum mentio tribus modis fit: uel quando paruæ ſunt res, dicenti tamen utiles: uel quando illius rei coniectura eſt, & per coniecturam ſe dicit præterire: cæterum quòd utiles ſint, eas recenſet. Aut quando moleſtæ ſunt, ſed dicenti utiles: ac propterea quòd moleſtæ ſint, dicit ſe omittere: ſed quia utiles, eaſdem narrat. Huius breuitatis exempla in oratione in Midiam pleraque extant: Quoties igitur cum ſaltatores mulitiam deponere iubens iniquo animo ferebat: aut cum ſe ipſe in Dionyſijs ſuffragijs creās curam agere iubebat, & quæcunque ſimilia, dimittam. Deinde cauſam intulit quare id omitteret: Neque enim hoc ignoro, quòd ſi quis eam tentaret, horum quenq; indignationem, quæ aliud quid grauiſsimorum, ac præſentiam ueſtram extra negotium exiſtentem, non æque digna hæc per ſe certamine uiderentur. Coniecturarum autem exemplum in oratione de immunitate poterimus intueri. Ego autem an deceat, quibuſdā omnes accuſantibus, iudicum largitionem aboleri, dimittam. Et quare omiſerit, ſtatim cauſam intulit. Etenim quodam modo dicitur, & à uobis fortaſſe intelligitur. Moleſtorum uerò exemplum, in oratione pro corona: Si non omnes ſcitis, quòd popularis & humanus, ac egenis omnibus ſit æque ſubueniens, taceo: ac nihil de his dicerem, neque ſi quos ex inimicis excitarem, neq; ſi aliquibus puellis indigentibus comprobarer. Deinde

cauſam

causam intulit omißionis. Existimo equidem bene affectũ omni tempore reminisci: contrà uerò benefacientem obliuisci. Si autem oportet aut frugalis aut subfrigidi hominis præstare opus, propria profectò merita parum reminisci opus est: quandoquidem officiorum commemoratio, exprobationi est similis. Circuire, ut dicendi abusio damnatur. Sed si in tempore fiat, gratum schema reperietur. Eius tempus in oratione triplex est. In primis enim uerborum utimur circuitione, quando turpia sunt quæ dicuntur: euitantes enim orationis turpitudinem, aperta circuitione declaramus, quæ uolumus decenter: ac orationẽ reddimus amariorem, uel quando tristia molestaq́; sunt auditoribus, uel quando dicẽtibus sunt infesta. Turpium autem exemplum, in oratione in Timarchum fecit Aeschines. Sciens autem se ipsum esse reum: Meretricij dicere uolebat, sed turpitudinem circuitione uitauit, dicens: Οἷς ὀλίγῳ πρότερον ἠκούσατ' ἀναγινώσκοντος τοῦ γραμματέως. *Tristium ac molestorum exemplum in Philippicis Demosthenes præstitit. Præsens itaque tempus tantum non loquitur emissa uoce, quòd hæc negotia à nobis ipsis suscipi omnino debeant. Et quia dicere triste est, Nisi uerò negotia relinquantur, complexus est circuitione, Si de salute uestra curam agitis. Et rursus in fine cum cõceptione est ipsa periploce. Nos autem audire negligimus: Sed hoc Atheniensibus est molestum. Quomodo igitur circuitione complexus est? Non uideo quem modum in his habere uideamur. Infestorum autem exemplum in oratione in Midiam. Dicit enim Demosthenes:* Πρῶτον μὲν οὖν ἐθελοντὰς χορηγῶν ὑπέστη, ὅπερ ἐστὶ φιλοτιμίας, εἶτα δὲ κληρουμένων πάντων

πάντων πρόδηλον αἰρέσθαι τὸν αὐλητὴν ἔλαχον, ὅπερ ἐστὶν δυστυχίας. Inducit igitur dicens: Ὑμεῖς μὲν οὖν, ὡς εἰκὸς ἀμφοτέρα ἀπεδέξασθε τήν τε φιλοτιμίαν τὴν ἐμήν. Et quoniam molestum est dicere τὴν ἀτυχίαν, circuitione usus est, Et quod à fortuna accidit. Quoniam huius schematis nomen periploce dicitur, Aeschines pariter eodem nomine in oratione in Timarchum usus est sic: Φανήσεται οὗτος οὐ μόνον ἡταιρηκὼς, ἀλλὰ (μὰ τὸν Διόνυσον οὐκ οἶδ᾽ ὅπως δεῖ περιπλέκειν ὅλην τὴν ἡμέραν) καὶ πεπορνευμένος. Qui igitur per uniuersam orationem circuitione usus est, propter uerborum turpitudinem, tandem uictus ira dixit, πεπορνευμένος, id est, lenocinatus uel meretricatus.

De epanalepsi siue repetitione.

Epanalepsis tribus modis fit: aut docendæ rei causa, aut alicuius personæ conditione uel calumnia, aut moris confirmatione. Docendæ rei causa, ut illud in Homero: Ἀλλ᾽ ὁ μὲν Αἰθίοπας μετεκίαθε τηλόθ᾽ ἐόντας, Αἰθίοπας, τοὶ διχθὰ δεδαίαται ἔσχατοι ἀνδρῶν. Hic nomen repetiuit, ut duo Aethiopum genera ostenderet. Personæ conditione: Νιρεὺς δ᾽ αὖ σύμηθεν ἄγε τρεῖς νῆας ἐΐσας. Νιρεὺς Ἀγλαΐης θ᾽ υἱὸς Χαρόποιό τ᾽ ἄνακτος. Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν. Nireum resumpsit, ut personam ornaret. In calumnia uerò: Ἆρες ἄρες βροτολοιγὲ, μιαιφόνε, τειχεσιπλῆτα. Iterauit, ut personam criminaretur. Moris confirmatione quale illud est: Τῷ δ᾽ ἐγὼ ἀντίος εἶμι καὶ εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν, Εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικε, μένος δ᾽ αἴθωνι σιδήρῳ. Repetiuit, ut uirilē confirmaret. In prosa oratione docendæ rei causa, ut Xenophon. Ἀδικεῖ σωκράτης, οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρων: ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους διαφθείρων.

θήρων. Item Demosthenes in Philippicis: πάντες οἶδ' ὅτι πώποτε ἐκπεπλεύκασι στρατηγοὶ παρ' ἡμῶν, ἢ ἐγὼ πάσχειν ὁτιοῦν ἕτοιμός εἰμι, παρὰ τούτων τ' τὰς νήσους δικέων χρήματα λαμβάνουσι. λαμβάνουσι δ' οἱ μὲν πλείονας ἔχοντες ναῦς, πλείονα. In personæ laudem, ut illud Xenophontis, ubi Cyrus sæpe repetitur. In personæ uituperationem, ut Demosthenes: Ἀλλ' ἀνθρώπων ἡμῖν πονηρῶν ἐπισκέψασθε. Ἀνθρώπων, ὦ γῆ καὶ θεοί. Et alibi: ὑμεῖς δ' Χαρίδημον, ὦ χρὴ φεύγειν, ἐβουλεύεσθε Χαρίδημον, οἴμοι. In moris confirmationem: Ἔστιν ὑμῖν ὦ ἀθηναῖοι χρήματα, ἔστιν ὅσα οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων στρατιωτικά. Et rursus in oratione in Midiam: Ἀλλ' ἵππον; ἵππον οὐκ ἐτόλμησεν ὁ κατάρατος οὗτος πρίασθαι. Item Herodotus: Φονεὺς μὲν τοῦ ἑαυτοῦ ἀδελφοῦ, φονεὺς δ' τοῦ καθήραντος.

De schemate interrogationis.

INterrogationis schema est, cui contradici non potest. Fit autem, uel circa ea quæ natura fatemur: ut, An' ne dies nunc est? uel circa ea quæ demonstrantur ratione, ut illud: Domi inuentus cum murus esset effossus sublata ueste, non igitur tu fur? Etenim ratione demonstrata tantum ualent, quantum ea quæ natura fatemur. Hoc autem schema cui cõtradici non potest, formas tres habet: aut in auditores, aut in aduersarios, aut cum rhetor seipsum interrogat. Auditorum interrogatio incusat & obiurgat: quale Demosthenis genus est. Quando igitur ô Athenienses, quando quæ oportet facietis? postquàm aliquid factũ est? In aduersarios interrogatio confutat. Vt illud, Data accipere legitimum esse fateris, pro his gratiam reddere, illegitimum censes & accusas? Rhetoris sui ipsius interrogatio duplex est, auditus subuersionem habet & fidem,

item

item suspicionis confirmationem & solutionem. Quando autem se ipse interrogat orator, simul auditores subuertit, ac fidem anticipat. Eorum enim qui audiũt, quisq; credit: ratus quòd nunquam rhetor sese interrogasset, nisi demonstrare confideret: & si quam habet auditor suspicionem, ea liberatur: quod in hac interrogatione licet intueri: quale illud est. Nobis facultas est, quam diu quæsiuistis, & non inuenistis: si expectatis, inuenietis. Deinde intulit. Quæ igitur hæc est? hæc, inquam, nunc non existens, rursum autem affutura. Hoc ego dicam enigmati simile.

De dissoluto.

D*issolutum schema est, quod & cum coniunctione dicitur: uidetur quidem hoc ligare, illud uerò soluere. Hæc utraque ostendet & expoliet, magnitudo simul & multitudo, quando utriusque tempus erit. Sed quæ hoc efficiunt, non similiter id agunt: sed quod cum coniunctionibus fit, ex multitudine aut magnitudine constat, hoc modo: Olynthum quidem, & Methonem, ac Apolloniã, & duas & triginta ciuitates dimitto. Quod uerò sine coniunctionibus dicitur, morale est. Vt illud, Quãdo Pydna, Potidæa, Pagasæ, ac alia, quæ, ne singula referẽs frustra tempus conteram, prætermitto, obsessa nunciantur.*

De expositione & recapitulatione.

I*N principio aliquid de capitibus si dicatur, quibus aut cõfirmaturus aut docturus quis est, disciplinæ huius artifices προέκθεσιν, id est, præexpositionẽ, dicũt. Contrà in fine, si demonstrata uel dicta in memoriam reuocẽtur*

tur

tur, ἀνακεφαλαίωσιν, *id est, recapitulationem appellant. Antiqui* προέκθεσιν, ὑπόσχεσιν *nominarunt.* Ἀνακεφαλαίωσιν *uero,* ἐπάνοδον *appellarunt: quod ipse Demosthenes ostẽdit,* δίκαιόν ἐστι ἐμὲ τρία ἡμῖν ὑπεσχημένον ἀποδεῖξαι, ἓν μὲν, ὡς παρὰ τοὺς νόμους· καὶ τὸ ἕτερον οὕτως. Ἐπάνειμι δὴ πάλιν ἐπὶ τὰς ἀποδείξεις, ὡς τὰ τούτων ἀδικήματα καὶ δωροδοκήματα τῶν νῦν πραγμάτων. *Item in principio Plato:* Προοίμια καὶ διηγήσεις, εἶτα πίστεις. Τὸ δὲ δὴ τέλος τῶν λόγων ἔοικε πᾶσιν εἶναι κοινῇ συνδεδογμένον: οὗ τινὲς μὲν ἐπάνοδον ὄνομα τίθενται, τινὲς δὲ ἄλλο τι, καὶ ἄξιον ζητῆσαι τί ἐστι τὸ ἄλλο τι. συλλογίζεσθαι δὴ βούλομαι Δημοσθένους τὰ κατηγορημένα.

De æqualibus schematibus.

AEquata schemata quandoq; certatiua, quandoq; demonstratiua, quandoq; & sophistica inueniuntur. Certatiua sunt, quando ex negotij natura concurrit aliquid exterius quod nihil faciat ad rem: aut cum sine nomine, res quæq; per se, seipsam significat, & quod dictum est latet. Sæpe etiam inuenitur quod ignoratum fuerat. Vt illud, Νῦν δ' ἄγε νῆα μέλαιναν ἐρύσομεν εἰς ἅλα δῖαν, Ἐς δ' ἐρέτας ἐπιτηδὲς ἀγείρομεν, ἐς δ' ἑκατόμβην θείομεν. Ἐν δ' αὐτὴν χρυσηΐδα καλλιπάρῃον βήσομεν. *Quatuor sunt æquata,* ἐρύσομεν, ἀγείρομεν, θείομεν, βήσομεν. *Item Thucydides,* Αἴτιον ἦν οὐχ ἡ ὀλιγανδρία ὅσον ἡ ἀχρηματία. τῆς γὰρ τροφῆς ἀπορία τόν τε στρατὸν ἐλάσσω ἤγαγον. *Et Demosthenes pari modo usus est:* Ἂν τοίνυν ἐξελέγξω σαφῶς Αἰσχίνην τουτονὶ καὶ μηδὲν ἀληθὲς ἀπηγγελκότα, καὶ κεκωλυκότα ἐμοῦ τὸν δῆμον ἀκοῦσαι τ' ἀληθῆ, καὶ ἀνηλωκότα τοὺς χρόνους. καὶ πάντων τούτων δῶρα καὶ μισθοὺς εἰληφότα, *Demonstratiua autem sunt, quando certatiua multa fiunt, & eodem modo ad uoluptatem auditus modice accommo*

commodantur. Qualia apud Isocratem multa, & in eius maxime parænesi reperiuntur. Sophistica uerò sunt, quæ quidem nunc laudantur, contrà uerò ab antiquis damnãtur. Hæc sunt quæcunq; turpi & inani quodam modo auditui assentantur, quæ Plato maxime criminatur: Ὦ λῷστε πῶλε, ἵνα προσείπω σε κατὰ σέ. καὶ, παυσανίου δὲ παυσαμένου. *Sapientes enim, me quoque simulia loqui docuerunt. Demosthenes uerò & Homerus, etiam simulia fecere certatiua. Vt,* Πρόθοος θοὸς ἡγεμόνευεν. ὄνομα καὶ ἀρετή. *Multa quoque apud grauem Sophoclem consideraui.*

De hyperbato.

QVi nunc hyperbaton interpretationis ambitum fucatamq; periodum esse putãt, quid sit hyperbaton ignorant: quod quidem nõ solum pulchrum, sed necessarium est schema. Fit autem quando eius quod dictum est causam, quam auditor desiderare debet, in medio interponit orator. Quare claritatis organum est hyperbaton: quale illud est: O amici, neq; enim uidemus, ubi tenebræ, neque ubi aurora, neque ubi Sol qui mortalibus lumen affert, terram subit, neque ubi exoritur, sed citò considerabimus. Dicendo enim citò considerabimus, turbasset ipsos, & ad interrogationẽ compulisset, quid factum esset: ac propterea causas in medio statuit eius quod dixit, citò considerabimus. Itẽ Thucydides, Athenienses timuerũt, ne hostiũ naues essent. Quare Thucydides timoris causas in medio interiecit: erat enim nox. Quare causam signorum coniunctio antecedit, ὁ γάρ. *Longum autem fit hyperbaton, quando causa alterius causæ usum habet: quale illud est: Postquàm Atheniensium tyranni, ac alius*

etiam Græciæ, multò antè quàm tyrannis subijceretur, plurimi nouißimiq́;, præter Lacedæmonios qui in Sicilia imperabant, descere. Quomodo Thucydides? Lacedæmon enim, præter Doriensium poßeßionem, qui nunc eam incolunt, plurimo tempore stetit: ac à principio, & legibus bene instituta, & sine tyrannide fuit? Causam causæ demonstrauit. Sunt enim anni quadringenti, quibus Lacedæmonij eadem repub. usi sunt: quare potentes effecti alijs ciuitatibus imperabant: deinde ad principium rediјt dicens: Exactis tyrannis. Hoc autem apud Homerum, Αὐτὰρ ἐπεὶ διά τε σκόλοπας καὶ τάφρον ἔβησαν φεύγοντες: *non est, ut quorundam fert opinio, hyperbaton. Non enim ulla causa media interponitur: sed tanquam per scopulos & iugum, uiæ difficultas esset, postea planus in fuga exitus, sic & narratio habet, dictione referente fugientium affectum.*

De antítheto.

Antitheton schema est cui contradici non potest: cōstat enim ex his quæ confitemur, ac sententia sententiæ opponitur, & quæ simplicißima est, plurimū potest: hoc modo: Literas docebas, ego autem ad ludum ibam: perficiebas, ego uero perficiebar: in certamen descēdebas, ego spectabam: scriba eras, ego concionem habebam: prosiliebas, ego uerò sibilabam. At hoc antitheto Demosthenes abusus est, cum rem ueram acciperet, obijceretq́; falsum: quemadmodum in oratione legationis, Philippi symposium Olympiaq́; uincentium, & Satyri dialogum comicæ personæ pronunciantis. Sic autem reficit auditorum animos, ut in symposio esse putetur. Mox alterum

sympo

ſympoſium opponit Aeſchini tanquam uerum, mentiens interim cum nunquam fuerit, ut ſuperioribus uerbis recreati iudices, facilius ueris quæ ſubinde inferuntur, fidem adhibeant. Quare hoc antitheton abuſiuum appellatur.

De adæquato ſchemate.

PAriſon *ſchema eſt, & dicitur, quando idem nomen aliam aliamq; ſyllabam accipiens, diuerſas inde ſententias parit: quale apud* Iſocratem *genus eſt:* Ἐὰν ᾖς φιλομαθὴς, ἔσῃ πολυμαθής. In *utroque enim* μανθάνειν *eſt.* Sed *ubi* πολὺ *apponitur, ſignificat multa ſcientem: ubi* φίλον *uerò adiungitur, ſignificat cum uoluptate diſcẽtem.* Item *in* Thucydide: Προεπιβουλεύειν αὐτοῖς μᾶλλον ἢ ἀντεπιβουλεύειν. *Illud enim* ἐπιβουλεύειν *in utroque dicitur.* Sed *ubi apponitur* προ *præuenire inſidiantem ſignificat: ubi uerò apponitur* ἀντι, *iterum ulciſci demonſtrat.*

De fictione qua utitur orator, ut rem inornate aggredi uideatur.

CVm *formæ rhetorices tres eſſe cenſeantur: in deliberatiuo genere maxime oportet etiam fateri quòd conſulit.* Neque *enim ſuſtinet conſulens quæ à conſultore obijciantur: ſed contrà conſiderare oportet, fateri, curare, quòd à* Demoſthene *factum eſt: ſed, ut decebat, non ſolùm beneuolum tempus illud nobis ac diuitem uirum, ſed rebus à principio maxime accommodatũ poſtulabat.* Conſultori *igitur rerũ experiẽtiam ineſſe oportet.* In *iudiciali uerò ſi præmeditatus acceſſeris, ex tẽpore te dicere fingas, quod ueteres fecere omnes.* Quicunq; *enim accuſabant, inconſulte & inornate rem aggredi ſimulabant.*

bant.

bant. Cur igitur ita? nempe quia iudex suspicatur ac timet, ne se orator ui oratoria fallat. Hoc igitur *artificiosi oratoris est, ut uideri non consultum proficisci ad dicendum, sed ex tempore loqui.* Itaque *ut hoc modo confundatur auditor, procemia tanquam ex improuiso inuenta dicunt: deinde clàm ad rem redeunt perinde atque interea causarum omnium sint capita recordati.* In *demonstratiuo genere utrunque præstare non prohibemur, quando & accusationem fateri, & negligentiam extemporalitatemq; simulare licet.*

Quòd quandoq; auxesi in iudicio est in tempore utendum.

ORator *quandoq; auxesi in iudicio, quandoq; mox demonstratione utitur.* Duo *autem sunt tempora, quibus uti licet: aut quando res negligitur, aut quando persona de qua agitur, illustris habetur.* Hac *arte* Aeschines, *& in* Timarchum, *& in* Ctesiphontem *usus est.* In Timarchum *enim res negligitur: obiurgatio nanq; lenocinatio uidetur esse, humilius'que scomma.* Persona *de qua agitur præclara est: nam* Timarchus *honore dignus habetur, quando publicus fuit operator, imperium gessit, ac mediam agit ætatem.* In Ctesiphontem *præuaricationis accusatio, propter ciuitatis commoda aspernatur: ubi tunc persona* Demosthenis *honoratur, & dignitatem habet.* Quare *in primis auget, deinde demonstrat, ut conuertat auditores, & cogat, ut attente audiant, ac ne, aut honore personæ, aut negotij contemptu audire uelint.* Eadem *causa, eadem institutione*

in

in utroq; libro peragitur.

Quòd quandoque mentitur orator.

QVandoque rhetor conscijs auditoribus mentitur: quod fieri solet, cum ipsum mendacium auditoribus confert: propter priuatam enim utilitatem, rhetorem non arguunt. Sic & Demosthenes in oratione pro Corona mentitus est. Nam cum Aeschines diceret, quòd Athenienses eodem tempore pro pace legatos ad Philippum misere, & ad socios, ut in Philippum coniurarent: & cum hoc Athenienses fecerint, dicit: Quòd & de magnis rebus ciuitatem criminatur: ubi planè mentitur. Si enim uos, & Græcos ad bellum conuocastis, & de pace ad Philippum legatos misistis, Euribati rem, non ciuitatis opus neque utilium hominum peregistis.

Quomodo iurabit, aut non iurabit oraror.

NVnquam iurabit orator, nec iuramento utetur à subiecto negotio sumpto. Vt illud, Cædem fecit, proditionem, aut aliud quiddam, sed à more confirmabit, ut à Demosthene factum. Vt mihi uidetur, inquit, duplici de causa Athenienses, per Deos qui me grauia pati existimant, & cætera. Et rursus, Per multas inopias, & per subiectas minas. Ex quo quidem manifestum est, non per negotiale iuramentum, id est, per id de quo agitur, sed per morale iurasse oratorem. Primus autem morali iuramento Homerus usus est, deinde Plato imitatur: post hunc Demosthenes hære-

ditario more usurpauit. Morale quisque præstitit iuramentum, ac seorsum quisque moris forma usus est. Homerus *enim tragicum:* Οὐ μὰ Ζῆν᾽ Ἀγέλαε, καὶ ἄλγεα πατρὸς ἐμοῖο, *per commoda patris iuramentum fecit.* Plato *uerò pariter morale: morale inquam ex contrario more:* Non per Iouem, *inquit,* ô Calicles. Demosthenes *uerò morale politicum:* Non per eos, *inquit, qui in Salamine in acie steterunt, neque per eos qui in Marathone periclitati sunt.*

Quibus patronus est dandus.

INterdum *quibusdam deficientibus, ac minus potentibus, rhetor aliqua ex parte patronum concedet: quod quatuor modis fieri solet. Aut per naturam, si mulier quædam est: aut per ætatem, si puer, uel senio confectus: aut per fortunam, si seruus, uel inhonoratus (quemadmodum in oratione contra Mediam, Demosthenes Stratoni patrocinium attulit) aut decori & dignitatis gratia, ei, cuius res agitur, concedimus adiutorem.*

Quomodo quis per contraria dicit, quod rectè faciendum est.

MEthodus *eius qui dicit contraria ijs, quæ uult fieri, quæ est? assequi quod uult, cum interim non uideatur ijs contraria dicere, quæ uult. Vitium in oratione hic uirtus esse uidetur. Quod uerò uitium in oratione est? nempe id est, ea dicere quæ facilè solui possint:*

poßint: item quæ contraria & inuersa. Ista igitur in schemate uerborum, uirtutem pariunt: quod ab Home- ro *factum est.* Agamemnoni *Græcos experiri placuit, & cum illos manere uellet, dicit eos manere non opor- tere, sed fugere.* Ac *per uniuersam orationem dicit inuersa, & quæ facilè solui queant.* Ea *quoque anti- cipat, quæ obijci possunt.* Rem *igitur contrarietate transegit,* Τὸ γὰρ φᾶναι, καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν καὶ σπάρτα λέλυνται: *id est, hoc dicit manifestum esse, quòd iam nauium ligna tabe contabuerunt, rudentesq́; omnes so- luti sunt.* Quæ *omnia fugæ aduersari planè uidentur.* Quonam *modo fugient si naues non habent?* Hoc *au- tem ita dicit, ut eos renauigare non prohibeat, nec uer- bis manere iubeat.*

Secunda methodus.

IN *præmeditatis causis, alia quædam ars est, quæ ad- uersarij intentione iuuatur: & per multa fortiáque proponitur, & in testimonijs uersatur. At tu contrà dicere fingas, sic enim dicens non suspectus eris, & quod cupis tibi erit.* In *hoc igitur uerborum schemate, dicentem uincere, uinci est: contrà uerò dicentem uinci, est uincere.* Hoc *itaq; modo fiet, quod uolumus.*

Quòd sæpe ab oratore inten- ditur contrarij intentio.

ACcusator, *eius qui respōsurus est, nō simpliciter sæpe intentionem intēdit. At id tribus fit modis, scientia,*

opinione, auditu. Scientia hoc modo: Sciui quæcunque per Iouem dicturus est, & quæcunque huiusce generis. Opinione hoc modo: Citò igitur fortasse dicet: tanquam dubitans de propositione. Auditu, quòd de aduersarij intentione audiuerit, & audiuisse aliquid ipse dicturus est. Schemata uerò intentionis capitum defensoris, eodem modo se habent. Cuiusque enim tempus quærendum est. Nanque ignorare non oportet, quando scientia, quando opinione, quando auditu uti debeamus. Intempestiuitas enim sæpe etiam contraria facit, ut proponatur à defensore. Quare aduersarij quædam sunt potiora, quædam imbecilla, quædam uerò media. Imbecilla sunt, si tanquam sciens, per scientiam proponat. Media sunt, si tanquam coniectans: quemadmodum est in opinione. Potiora uerò, si tanquam audiens: ut audiuisse uidearis. Hæc autem quæ non in scientia uersantur, magis ualent. Itaque his modis intendere oportet. Demosthenes in oratione in Mediam, quæ diuisa sunt miscuit, scientiam inquam & auditum: hoc modo: Ἔστι δὲ πρῶτον μὲν ἐκεῖνος οὐκ ἄδηλος ἐρῶν, ἐξ ὧν ἰδία πρός τινας αὐτὸς διεξιὼν ἐπηγγέλλετό μοι. *Per naturam enim rei & capitis potentiam, auditu: & per contemptus simulationem, scientia usus est. Verum in oratione de immunitate, ualidissimum Leptinis de dignitate caput intendens, per scientiam intendit: hoc modo: Est autem non obscurum, quòd etsi quis alius super lege dicat, nihil tamen iustum Leptines de ipsa decernet. Indignos enim quosdam inuentos, ministerij immunitatem exuisse dicet. Quapropter Demosthenem schematis, & secundum*

dum naturam & præter naturam usum fuisse dicimus. Hic enim Leptini ualidißimum hoc caput est: Demosthe- ni uerò facile, quòd bene solui poßit.

Quo modo eadem latenter, & sibi & alijs dicant.

Q*Vomodo autem quis eadem sibi & alij dicat, neq; tamen eadem dicere uideatur, duplici artificio fieri solet. In primis ordinis transmutatione: deinde prolixitate ac breuitate. Eadem est & latius interpretandi methodus. Aut enim ordinē mutabis, quo ille usus est, aut mensuram. Vt si ille per longam orationem, tu eadem dices breuiter comprehendens, aut è contrario. Sed cuiusq; horum suum tempus est. Deliberatiua nanq; oratio, longitudinem re- cipit & breuitatē: ordinis autem mutationem habere non potest: quòd in consultatione omnino primum illum ur- gens esse debet omni consulenti. In demonstratiua quoq; lex est capitum ordinis immutabilis: immutabilis pariter & natura rerum. Prolixitate igitur & breuitate utimur, quemadmodum in deliberatiuo genere: ut in Olynthiacis & in his quæ de militibus in Cheronneso Demosthenes fecisse uisus est. Eadem enim sibi ipsi dicens, latenter egit. In demonstratiuo autē genere, Plato eadem dicens, Thu- cydidem in epitaphio non modò celauit, sed & alia etiam dicere uisus est. In his igitur quæ de bellis Thucydides meminit, exceßit: Plato autem expoliuit. Contrà Plato in his quæ de repub. præualuit: Thucydides excelluit. In iu- diciali genere ordinis mutatio locum habet: quod & De- mosthenes in oratione de immunitate fecit. Phormione enim legem criminante, ac diuisionis capitibus utente, ut*

 iusto,

iusto, utili, pulchro, & eo quod est dignitatis, ordinem mutans inuertit. Quomodo autem hoc fecerit, in hoc tractatu enarrauimus.

Quomodo orator seipsum sine inuidia laudabit.

Laudare seipsum, molestum cum sit & odiosum, tribus methodis fieri potest, id ut sine molestia fiat. In primis communione orationis, deinde necessitatis, postremò personæ submutatione. Horum exempla primum proœmium τῶν παραινέσεων Isocratis satis præstare potest, ubi sui ipsius laudem constituit. Vult enim dicere, quòd ego uir sum studiosissimus, ac solus bonus amicus, ac mortuo patre ò Demonice tui amantissimus. Quomodo igitur hoc fecit? Communi oratione utitur, cum de bonis hominibus & malis uerba facit: cumq; & bonorum, & malorũ amicorum mores ipse discutit: hoc igitur modo ipse ex bonis uiris unus esse uidetur. Demosthenes quoq; in oratione pro Corona, se ipse ac suam reipub. administrationẽ laudaturus, necessitate sæpe utitur: Cum ad ea, inquit, quæ feci, & in gerenda repub. gessi, peruenio, sæpe de me ipso dicere cogor. Et postquàm necessitate usus adhuc suspectus est, personæ utitur submutatione. Est autẽ hoc: quando modestum quid & opportunũ dicit, tunc ad Athenienses conuersus uerba facit: quando uerò elatum quid & molestum, in Aeschinem conuertit orationem. Non saxis extruxi ciuitatem ego, neq; lateribus: sed ædificium meum si considerare uelis, inuenies arma, ciuitates, ac socios. Et rursus alibi: Earum rerum pro quibus de meo censu non parum impendi, ne una quidẽ die me reum esse assero: audis'ne

dis'ne Aeschines? In eum orationem conuertit, ut inimicum tristitia afficere, ac ne quid Atheniensibus exprobare uideatur.

De palæstris iudiciorum quas Demosthenes inuenit.

DVæ iudiciorum palæstræ, duo, inquam, Demosthenis commenta sunt: & quod proprium & potißimum nobis sit, etiamsi de eo non agatur, in iudicium adducere: & quod aduersarij potißimũ est, ac de quo agitur, eijcere. Id utrumq; fecit Demosthenes, & occulte peregit. Nam quando proprium inducit, sibi ipse gratificans, neceßitatem simulat. Quando uerò aduersarij rem reijcit, callidus simplicitatem effingit: quod & in oratione pro Corona, & in Aristocrate fecit. Nam cum aliquid de repub. à se gesta & de dignitate dicit, neceßitatem simulat: quale illud est: Cum in ea quæ feci, & in repub. geßi peruenio, sæpe de me ipso dicere cogor. Quando autem leges legit ac celat, fingit simplicitatem: ita enim loquitur. Adhuc leges mihi ostendendæ uidentur. Tanquam extra propositum id recordatus, quod aduersarij potißimum est. Et rursus in Aristocrate: nam inducens de Cheronneso orationem ad controuersiam nihil facientem, dicit. Necesse est autem primum omnium ostendere, quid est, nos Cheronnesum quandoq; tutò poßidere. Quod cum fecerit uersutus, & ciuem Charidemum tractans, ut se adiuuet de legibus habita oratio, infert. Videbitis igitur, quàm iuste, quàm simpliciter sum uerba facturus, qui in eum ordinem ponam ipsum, ubi plurimum honoris assequatur. Quæ neq; nobis genere ciuibus licent, neq; ei puto facere

cere oportere contra leges.

De secunda oratione, quibus causis partitur oratio, & quomodo fiat.

SEcundæ dictionis genera ista sunt. Aut enim magnitudine controuersiæ diuiditur accusatio, uel defensio: aut præaccusante aliquo & præcertante, secundus inducitur orator, qui rem augeat (quo quidem modo in Aristogitonem orationes sese habent) aut eadem secundus orator non auget, sed aliqua addit, uel detrahit, tanquam ea quæ dicta sunt corrigens (quale genus est in secundo Homeri libro, post Vlyßis concionem Nestoris oratio) aut præcertante altero, alter orator dicendo præoccupat, quæ secũdo loco ab aduersario dicenda erant (quale genus in Androtione habetur: præaccusante enim Euctemone, quæ dicturus Androtion, Diodorus præoccupauit) Isti ergo quatuor sunt secundæ dictionis modi.

De narratione.

VEteres in narrando duplici quodam artificio utuntur: relatione uidelicet propter tutelam, & confirmatione, fidei gratia: qualę genus apud Isocratem. Iuppiter Herculem & Tantalum genuit, ut fabulæ dicunt, & omnes credunt. Illud autem, Vt fabulæ dicunt, relatio est: hoc uerò, Et omnes credunt, cõfirmatio. Item Euripides, Iuppiter ut dicitur, relatio: propter ueritatem, confirmatio. Item Herodotus, Sic dicunt Corinthij, ralatio est: cõsentiuntq; his Lesbij, confirmatio. Item Thucydides, Dicunt autem, relatio: & hi qui certißima Peloponnensium memoria à maioribus acceperunt, cõfirmatio. Quin etiam & Demosthenes, Sic ego à quodam ex his qui in ipsa

prouin

prouincia nati sunt, accepi: uiro quidem qui nullo pacto mentiri posset. Item hoc à Platone sumptum est, Sic ego à ueniente rege audiui: uiro quidem fide dignißimo.

De communibus sententijs, quomodo eas in dicendo accommodamus.

ANtiqui cum communes sententias dicunt, communionis confeßione, suas efficiunt: quale illud Isocratis est: Omnes qui huc accedunt, ea de quibus uerba faciunt, maxima esse dicere solent. Quid ita? si & alijs ista dicere commodum est, mihi quoq; conuenit. Item Demosthenes in Timocratem. Solent equidem multi. Item Aeschines in Timarchum. Et, ut decet, orationes quæ in publicis causis haberi solent, mendaces non sunt. Priuatæ enim inimicitiæ multa in repub. corrigunt & emendant. Et rursus in Timarchũ Aeschines: Non ignoro, quoniam ea quæ dicturus sum in primis: & reliqua. In Olynthiacis autem Demosthenes in prima oratione, communi sententia usus, cum pro multis pecunijs, eos dicat electuros, quæ reipub. conferre putarent, non communione confeßionis usus est: quare calliditate utitur, & confeßionem omittit. Præconfirmat autem in procemio uectigales pecunias militibus dari oportere. Nam si communionem fateatur, dicat autem id dicere sibi conferre, suspectus haberetur. Nunc communi sententia usus, ac fallens ipsos confitentes, postremò commemorat negari eos, quos uectigalium puduerit pecuniarum. Qua ex re sic in principio imprimit, infigit, quando aliquid sibi utile narraturus est: nec prius desistit, quàm bene in animo impresserit auditorum. In quatuor orationibus hoc fecit: in oratione pro Corona, in

na, in Mediam, in Aristocratem, ac deniq; in prima Olynthiaca.

De usu uerborum in oratione pedestri.

QVot modis in pedestri oratione uerborum usus fieri potest? Duobus, cōglutinatione & parœdia. Conglutinatio est, quando delectum uerbum ita concinnè in oratione conquadrat, ut consonare uideatur: quale apud Aeschinem in Timarchum: Ἐπιστᾶσά που ἡ τοῦ πατρόκλου ψυχὴ καθεύδοντι τῷ Ἀχιλλεῖ, ἐπισκήπτει περὶ τοῦ ὁμοτάφου αὐτῷ γενέσθαι. Οὐ γὰρ ἔτι ζωοί γε φίλων ἀπάνευθεν ἑταίρων, βουλὰς ἑζόμενοι βουλεύσομεν: & quæ sequuntur. Item Euripides: Ὁ δ' εἰς τὸ σῶφρον ἐπ' ἀρετήν τ' ἄγων ἔρως, ζηλωτὸς ἀνθρώποισιν, ὧν εἴην ἐγώ. Parœdia est, quando partem dicens uerbi, ex ipso reliquum interpretatur solutè. Et rursus, cum uerbi alteram partem dixerit, de proprio ita addit, ut unam formam faciat. Quod genus apud Demosthenem in oratione de legatione: Ὅσας δ' ὁμιλῶν ἤδεται ταυτὰ πρεσβεύων φιλοκράτει, οὐ πώποτ' ἠρώτησα, γινώσκων ἔτι ἀργύριον εἴληφεν οὗτος, ὥσπερ φιλοκράτης ὁμολογῶν.

De uehementibus in auditore affectibus.

IN uehementes affectus contrà intendere non oportet, sed cedentes consolari. Quod Homerus fecit, Thucydides imitatus est, Demosthenes hæreditario iure idem assequutus, Isocrates quoq; tradidit. Homerus: Ἦ μὴν καὶ πόνος ἐστὶν ἀνιηθέντα νέεσθαι. καὶ γάρ τίς θ' ἕνα μῆνα μένων ἀπὸ ἧς ἀλόχοιο ἀσχαλάᾳ σὺν νηὶ πολυζύγῳ. Item in oratione Periclis Thucydides: Seruit enim, inquit, factus repentinus inexpe

inexpectatusq́; , ac rationi minime cõsentaneus. Item De*mosthenes: Si quis uestrum,inquit, Philippum fortunatũ uidens,iam horribilem bella moliri putat, prudentis sanè uiri ratione utitur : magnum enim momentum.* Isocrates *autem dilucide sic id ipsum prodidit.* Neq; *enim aduersus omnium consimilium iras , sed furentibus ipsis planè cedens, mox quiescente furore increpauit.*

De confessis maleficijs.

P*Ostquàm maleficia confeßi sunt,consolatio una superest,confeßio uel excusatio:quod quidẽ Homerus docuit ,* Herodotus *imitatus est : hoc modo: Helena tam Græcis quàm barbaris,& quàm maxime Troianis omniũ malorum causa confitendo moleste excepta est. Quid igitur facit , quando cum aliquo* Troiano *disputat?se ipsa accusat, & confitetur iniuriam : & ob id non solùm ipsi excusationis,sed per misericordiam consolationis causa extitit. Accusatq́; itaq; seipsam,ut senem,si odio habeatur, transmutet,& ad misericordiam inclinet. Respondet igitur ,* Non *utiq; mea culpa est , sed* Deorum. *Item apud* Herodotũ *Adrastus de Crœso bene meritus,ac ipsum euexit,ac custos dimissus erat filij ipsius.* Deinde *cũ ipse Atym in uenatiõe interfecisset,ac Crœsus exclamaret,uehementißimeq́; indignaretur,se ipsum offerẽs accusat,ac necari iubet. Quare Crœsus apud* Herodotũ *Priami uocẽ emittit.* Vnus *profectò tu non es causa mihi horum malorũ,sed* Deorum *aliquis,qui mihi id in somnijs præsignificauit.*

De tragica oratione.

T*Ragicam orationẽ Homerus docuit,&* Demosthe*nes imitatus est. Quandoquidem tragicum & tra-*

gœdiæ

gœdiæ patrem Homerum fuisse Plato testatur. Quomodo autẽ in poëmate suo tragœdias excitauerit, considerandũ est. Ilij capturam & ruinã non retulit, quam ex arte reliquit: quoniam unius ciuitatis populatio, ad concitandã in suo poëmate tragœdiam, non satis accõmodata esse uidebatur. Quid igitur fecit? Nempe duobus uerbis omnẽ ciuitatis populationem absoluit. Viros, inquit interficiunt, ciuitatẽ incendio delent, filios alij ducunt, ornatasq; mulieres. Postquã enim Hector interfectus est, Andromache, Hecuba, Helena, Troianorumq; chorus nonnulla dicunt, atq; uarij actus insunt, ut plenã tragœdiam dicere uideatur. Quid igitur existimamus nobis optimũ Homerũ dicere? nempe interpretationis & expositionis magna breuitate magna seruat, concisionis interim magnitudine illis ipsis seruata. Breuia uerò & quæ friuola sunt, uerborum comprehensione magnitudinem acquirunt: quale genus à Demosthene celebratũ, qui Phocensium captiuitatem tragico more expreßit, paucisq; uerbis ruinam gentis complexus est. Cernere, inquit, erat erutas domos, diruta mœnia, desertam ab omni ætate regionem, puellas purosq; omnes, uiros atq; senes, longè miserabiles. Vbi unice Homerum contemplatus est. In Cononis uerò causa, iniuriæ expositionẽ breuiter complexus, quæq; enarrauit: & rei humilitatem exuberante interpretatione & iniuriæ tragœdia, in magnitudinem extulit.

De comica oratione.

Comicè loqui est falsè mordere. Tribus modis fieri solet. Aut enim hoc schema secundum parœdiam, aut secundum expectationem, aut è contrario naturæ rerum

rum fiunt ſimilitudines. Harum exempla partim ex Comico, partim ex uita, partim à Rhetore capiemus. In primis quæ ſecundum parœdiam ſunt, ita ſe habent: Ὀλᾶς; θέωλος τὴν κεφαλὴν κόλακος ἔχει. Θέλων γὰρ εἰπεῖν τὴν κεφαλὴν κόρακος ἔχει, διὰ τὸ τραυλὸν εἶναι λᾶθειν. *Theolus caput blanditoris habet: uoluit enim dicere, corui caput habet, quare balbus eſt. Et errans, uocem comico more correxit. Quod autem præter expectationē, hoc modo fit: Hoc negotium faſtidioſum eſt, neq; id ſortiri uolebam: poſtquàm autem ſortitus ſum, quando auditor id audiendū eſſe approbat, commemorabo. Dicit enim nollem. Si in magnitudine rerum è contrario imagine uti uolumus, hoc modo fiet: cum magno paruum & paruo magnum comparamus: quale illud eſt: Coturnices æque pugnabant, ac Aiax & Hector. Item, Hector & Achilles, ut galli decertabant. His omnibus in oratione pro Corona Demoſthenes utitur. Ex quo facile extat eum comœdiam minime ignoraſſe. Parœdia ſic utitur:* Τὸν μὲν πατέρα αὐτὶ τρόμητος ἐποίησεν ἀτρόμητον: *id eſt, patrem pro trepido intrepidum fecit. Hac præter expectationem ſic exercuit, cum de Aeſchine uerba faceret. Num erat eorum, quorum eſſe debebat? ſed ex his quos ciuitas execrabatur. Similitudinū autem contrarietate ſic uſus eſt. Vt, Ipſemet tragicus, ſimiaſter, agreſtis, uinoſus.*

De ambiguitate.

MVltas antiquorum operibus ineſſe ambiguitates, pleriq; iudicant. Nos uerò contrà ſentimus, qui nullam in antiquis monumentis eſſe amphibologiam aſſerimus. Neceſſe enim eſt, aut alteram ſententiam eſſe ab-

ſurdam, aut inconcinnam eſſe compoſitionem, & ratione carentem: quale illud Homeri eſſe uolunt : Θεοῖσι δὲ θῦσαι ἀνώγει πάτροκλον, ὃν ἑταῖρον. *Hoc dicunt, Vtrũ Patroclum iugulari iubet, an Patroclo imperat, Dijs ut ſacra faciat. Item illud:* Ὦ ζεῦ γένοιτο καταβαλεῖν τὸν σὺν ἐμέ. *Ambiguum eſſe dicunt hunc ſenſum ibi eſſe oportere aſſerentes. Rogatum Iouem à ſue deſtrui. Sic ſenſus abſurdus eſt, abſurdaq; interpretatio. Item illud:* Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, στασιάσαντες δὲ ἔτη πολλά, ὡς λέγεται, ἀπὸ πολέμου τινὸς τῶν προσοίκων βαρβάρων ἐφθάρησαν: *id eſt, hoc modo iam multos annos, ut fertur, inſidiantes, à quodam finitimorum barbarorum bello corrupti ſunt. Quærunt iſti, À quo corrupti ſunt? à bello'ne an à ſeditiõe? Impoßibile eſt à bello corrũpi. Quod uerò dicit tale quiddam eſt. Ob bellum inter ſeſe diſsidentes, perierunt. Vt ſeditio à bello fiat, corruptio uerò ex ſeditione. Nemo enim dicit à bello corrupti ſunt. Hæc de ambiguitate.*

De efficacia concionis, dialogi, tragœdiæ, comœdiæ, Socraticorum ſympoſiorum.

Concio, dialogus, comœdia, tragœdia, ſympoſiaq; ſocratica, duplici artificio texuntur. Concio increpationem habet & conſolationem. Increpationis eſt, auditorum mentes inſtruere ac prohibere. Conſolationis eſt, moleſtiam ex increpatione conceptam, adimere. Huiuſcemodi cõtextus exempla, ſunt omnes Philippicæ, quæ promiſcuè ſunt accommodatæ. Comœdiæ textura, ſalſa eſt & ridiculoſa: ubi ſales prudentia conditi ſunt, & ridicula fabuloſa cõſolantur: quod uel ex ipſis poëmatis diſci poteſt.

test. Maxime quidem in Acarnanibus *Aristophanis, sic plane loquentis:* ὅσα δὴ δέδηγμαι τὴν ἐμαυτοῦ καρδίαν, τὸ πικρόν. ἥσθην δὲ βαιὰ λέγων, γελοῖον πάθος*:id est, quæcunq; ipsius cor docui, hoc salsum est:sedebāt, ego uerò breuia dicens: hic ridiculosus est affectus. Tragœdiæ textura, commiseratio est, & admiratio : quemadmodum & ex tragœdijs disci potest, maxime quidē ex his quæ sunt* Homeri.*Hunc enim tragœdiæ patrem & choragum* Plato *dicebat. In procemijs igitur eius, misericordiam & admirationē promiscue inuenimus. Socratici uerò symposij textura, & personæ, & res, studiosæ sunt & ridiculæ: quale genus est,* Xenophontis Platonisq; *symposium. In* Cyri *pædia ita* Xenophon *inquit.* Cyro *curæ semper erat, cum conuiuaretur, quo modo uerba gratius dicerentur, & quæ ad uirtutes uehementius concitarent.* Dialogi *compositio est, ut eius oratio moralis sit & inquisitiua, quæ in disceptatione uersetur, ubi promiscue quæritur & disputatur. Interiecta uerba, animo quietē ferunt: allata quiete quæstio inducitur : quemadmodum & in organo, intentionem & remißionem fieri uidemus.*

De negatione & affirmatione.

NEgatio idem quandoq; quod affirmatio potest: quandoq; minus, quandoq; magis. Tunc æque ualet, cum per dictionis affinitatem, aliquis ne idem dicere uideatur, dictionem mutat: hoc modo: Θύων τε γὰρ φανερὸς ἦν, καὶ μαντικῇ χρώμενος οὐκ ἀφανὴς ἦν*:id est, sacerdos enim manifestus erat: Et diuinatiōe usus, nō obscurus erat, idem expreßit. Minus autē & magis, cum per securitatem deprimimus: uel per anxesim, cum moris appositione uehe-*

menter intendimus : quale illud est: Ὦ ξεῖν' ἐπεὶ οὔτε κακῷ, οὔτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας: *id est, ò hospes postquàm neq; cum malo & imprudenti homine habitasti: & reliqua.* Hic *minus est, neq; malum & imprudentem dicere, quàm si bonum diceret, & prudentem.* Non *enim uiderat ipsum, ut de ipso hæc testetur, sed malitiam sibi auferre, neq; ascribere uirtutem, ingentem putat esse benignitatem.* Q*uando autē* Homerus *inquit:* Ἐπεὶ οὐ μιν ἀφαυρότατος βάλ' Ἀχαιῶν: *id est, postquàm non debilißimus* Achiuorum *iacebat: & reliqua : maiorem affirmatione, negationem ostendit.* Hunc *enim omnino ualentißimum ostendere uoluit.* E*odē modo etiam illud est.* Hoc *uiso non sanè lætatus* Achilles. Ex *quo nimis tristem eum esse per negationem ostendit.*

FINIS.

DEO LAVS, HONOR, ET GLORIA.

APHTHONII CLARISSIMI RHETORIS Præexercitamenta.

*

ANTONIO BONFINE ASCVLANO INTERPRETE.

APHTHONII CLARISSIMI RHETORIS, AB ANTONIO BONFINE TRADVCTI,

PRAEEXERCITAMENTA.

Fabula.

FABVLA è poëtis promanauit, & ad mouendum rhetoribus communis est. Fabula autem est falsa oratio,* ueritati similis: quæ Sybaritica cilix, & Cypria uocatur: & secundum inuentores nomina sortitur. Euicit tamen, ut potius referretur ad Aesopum: quippe qui optimè omnium fabulis usus fuisse dicitur. Fabularum autē alia rationalis, alia moralis, alia mixta. Rationalis, in qua quid faciens homo fingitur. Moralis est, in qua irrationalium mos imitatur. Mixta, ex utrisq;, rationali scilicet, & irrationali efficitur. Monitionem, cuius causa fabula constituitur, exordiens, promythion appellabis, quasi primam fabulæ partem: finem uerò inducens, epimythion. Feruēte iam æstate musicum concentum cicadæ efferabant. Formicas labor & magna legendi fructus cura inuaserat, quo hyeme nu-

* εἰκονίζων ἀλήθειαν: id est, imagine quadā repræsentans ueritatem.

Aesopus. Fabula triplex. Rationalis. Moralis. Mixta. Promythiō. Epimythiō. Fabula cicadarū & formicarum.

APHTHONII CLARISSIMI RHETORIS, AB ANTONIO BONFINE TRADVCTI,

PRAEEXERCITAMENTA.

Fabula.

FABVLA è poëtis promanauit, & ad mouendum rhetoribus communis est. Fabula autem est falsa oratio,* ueritati similis: quæ Sybaritica cilix, & Cypria uocatur: & secundum inuentores nomina sortitur. Euicit tamen, ut potius referretur ad Aesopum: quippe qui optimè omnium fabulis usus fuisse dicitur. Fabularum autē alia rationalis, alia moralis, alia mixta. Rationalis, in qua quid faciens homo fingitur. Moralis est, in qua irrationalium mos imitatur. Mixta, ex utrisq;, rationali scilicet, & irrationali efficitur. Monitionem, cuius causa fabula constituitur, exordiens, promythion appellabis, quasi primam fabulæ partem: finem uerò inducens, epimythion. Feruēte iam æstate musicum concentum cicadæ efferabant. Formicas labor & magna legendi fructus cura inuaserat, quo hyeme nu-

* εἰκονίζων ἀλήθειαν: id est, imagine quadā repræsentans ueritatem.

Aesopus.

Fabula triplex.

Rationalis.

Moralis.

Mixta.

Promythiō.

Epimythiō.

Fabula cicadarū & formicarum.

triri poßent. Subeunte iam bruma, formicæ pro quo tantopere insudauerant, frumenti aceruo pascuntur. Cicadas perniciosa uoluptas ad inopiam redegit. Sic iuuentus in florida ætate subterfugiens laborem, in senectute subire cogitur egestatem.

De narratione.

Narratio est rei gestæ, uel tanquam gestæ expositio. Narratio à descriptione differt, ut à poësi poëma. Poësis enim tota Ilias: poëma est, ut armorũ Achillis approbatio, explicatio'ue. Narratio enim diuiditur in * argumentum, historiam, negotiumq; ciuile. Argumentum enim rem fictam continet. Historia antiquam complectitur expositionem. Negotium ciuile, quo in disceptatione rhetores utuntur. Narrationi sex accidũt: persona agens, actum negotium, tempus secundum quod, locus in quo, modus quomodo, causa per quam. Narrationis uirtutes quatuor sunt: diluciditas, breuitas, uerisimilitudo, & in nominibus propria linguarum ratio.*

*Græcis est διήγημα, & διήγησις, quæ si cõmodè Latinis reddas, nihil differre uidebũtur. Aphthonius autem διηγήματος uocabulũ ut genus, διηγήσεως uerò ut speciem constituit.

*δραματικόν, nempe quo in poësi aut fabulis personæ introducuntur.

Exemplum narrationis fabulæ de rosa.

Venus.
Adon.

Qui rosæ pulchritudinem admiratur, cum Veneris plagam considerare oportet. Dea enim Adonem amabat, & deam Mars. & quod Venus Adoni, id Veneri Mars præstabat: deus deam ardebat, & dea hominem sequebatur. Cùm simile desiderium genus perturbaret, deus nimia zelotypia laborans Adonem interficere statuit, ratus ex Adonis morte amoris solutionem futuram: proinde Adonem percutit. Hoc docta Venus iuuare contendit, ac nimuo studio in rosam demissa in spinas concidit.

Pedis

Pedis planta grauiter perforatur. Sanguis è uulnere defluens rosæ colorem in proprium mutauit aspectum. Rosam igitur à principio albam, in quod nunc uidetis, hoc modo deuenit.

De chria, uel usu.

*Chria, uel usus est quæ breuem commemorationem in aliquam personam decenter refert. Ab utilitate in dicendo nomen accepit. Cuius pars altera in uerbis, altera in rebus uersatur: tertia media dicitur. Ea quæ in uerbis est, uerbis ostendit utilitatem: ut Plato uirtutis radicem ex sudoribus laboribusq́; constare dicebat. Quæ rerum est, actione utilitatem repræsentat. Hoc modo Pythagoras, quanta esset hominum uita, interrogatus, breue quid ostendens abscondidit, mensuramq́; uitæ breuem illum conspectum fecit. Media ex utrisque conficitur, hoc modo: Diogenes puerum uidens *stulta agitantem, eius pædagogum uerberauit, dicens: Cur hæc doces? Hæc est igitur chriæ diuisio. In exercitanda chria his capitibus utemur, laudatione, interpretatione, ratione, argumentatione à cōtrario, parabola, exemplo antiquorum, testimonio, breuiq́; epilogo.*

Plato de uirtute.

Pythagoras.

* ἀτάκτως: id est, incōposite, uel imodestius agentem.

Chria in uerbis ex laudatione.

Exemplum morale.

Isocrates disciplinæ radicem amaram dicebat, fructus uerò suauissimos. Laudatio, Isocratis artem admirari par est. hic enim nomen ipsi clarum ostendit, & quanta illa esset, exercendo demonstrauit, artemq́; magno præconio diffudit: non ipse ab arte prædicatus est. Quæcunque igitur uel regibus leges dando, uel quenq́; monendo,

ut bonam hominum uitam formaret, philosophatus est, narrare longum esset. Sed quæ de disciplina disseruit uidendum est. Interpretatio, ** hic disciplinæ opus à laboribus inchoat, qui in utilitatem desinant: quæ ubi philosophatus est, hæc deinceps admiremur.* Ratio, *Disciplinæ enim amatores à disciplinæ autoribus* instruuntur: quos adire timor est, relinquere uerò stultum. Semper enim pueros, & eos qui sunt, & qui erunt, timor circunuenit. Magistris pædagogi succedunt, & pro his haberi solent: qui cùm aspectu formidolosi sint, uerberando longè maiorem timorem incutiunt. Periculum timor antecedit, timorem pœna sequitur. Nanque puerorum delicta puniunt, domesticaq; officia iudicant. Sed pædagogis patres longè uidentur difficiliores: cùm deambulare iubent, iter obseruant, & in foro quàm maximè: & si prohibere opus est, naturam ignorant. Inter hos igitur uersatus puer, si inter homines prodierit, uirtute coronatur. Si quis autem hoc timens, magistros fugiat, patres euitet, pædagogos auertat, omnino rationis expers erit: & dum metum fugit, orationibus disciplinisq; priuabitur.* Hæc omnia Isocratis sententia monet, amaram disciplinæ radicem referens. *Sicut enim qui terram colunt, cum labore seminant, & cum uoluptate fructus legunt: ita disciplinæ autores post laborem gloriam adipiscuntur. Si Demosthenis uitam mihi * definieris, quid aliud dices, nisi quòque oratore laboriosiorem, mox rhetorem factum, omnium oratorum fuisse clarißimum? * & quò plus studij præstitit, eò plus decoris, & gloriæ sibi uendicauit, summum ornamentum à uirtute ducens. Ea quidem laboribus*

*ὁ παιδείας ἐρῶν, disciplinæ amator.

*συνεξετάζονται: id est, examinãtur, ac expenduntur.

Ex contrario.

Parabola.

Exemplum.

Demosthenes.

*ὅρα, inspice.

*καὶ γὰρ τοσοῦτον αὐτῷ σπουδῆς περιῆν ὡς καὶ τὸν κόσμον ὑπεξαιρεῖσθαι τῆς κεφαλῆς. adeò cũ studijs addictus, ut capitis ornamentum detõderet, comam scilicet ipsam.

boribus impendit, quæ cæteri ad uoluptates referunt. Proinde Hesiodum admirari oportet: qui asperam uirtutis uiam, summitatem uerò facilem referebat, consimilem Isocraticæ sententiam philosophatus. Quam Hesiodus uiam dixit, Isocrates uario nomine radicem uocauit: uterque unam sententiam commentatus est. Quæ quidem omnia qui considerant, Isocratem admirari debent, optima quæque de disciplina philosophatum.

Antiquorũ testimoniũ. Hesiodus.

Sententiæ definitio.

SEntentia est oratio in enunciationibus primaria ad aliquid conuertens, uel diuertens. Sententiarum aliqua suadet, aliqua uerò dissuadet, aliqua enuntiat: aliqua simplex, aliqua coniugata: aliqua uerisimilis, aliqua uera, aliqua hyperbolica, id est, supra ueritatẽ. Suasiua quidẽ: ut, Oportet hospitem aduentantem osculari, & discedere uolentem. Dissuasiua: ut, Non oportet noctem dormire uirum consilia ferentem. Enuntiatiua: ut, Opus est nummis: & sine his eorum quæ necessaria sunt, nihil fieri cõtingit. Simplex: ut, Vna augurium auis optima pugnare pro patria. Coniugata: ut, Non bene si multorum dominatio, unus tyrannus esto. Verisimilis est: ut, Talis est quisque, quales sunt amici, quibus delectatur. Vera: ut, Vitam iucundam, uel tristitia carentem in nemine contingit inuenire. Hyperbolica supra ueritatem: ut, Nihil imbecillius terra homine nutrit. Hæc quidem est diuisio sententiarum. Vteris autem in hac capitibus chriæ, laudatiuo, interpretatione uidelicet causæ, ex contrario, collatione, exemplo, testimonio antiquorum, epilogo breui. Differt autem chria à sententia: quòd illa aliquãdo est in

factis;

factis, hæc semper in uerbis: Deinde *quia chria personis indiget, sententia uerò sine personis effertur.*

Sententiæ persuasiuæ exemplum, & declamatio.

Theognis.

Pauperiem fugiens, undas, pontumq́; profundum,
Inuia saxa simul Cyrne coactus obit.

A' laudatiuo.

Poësim Theognis accusari non sustinuit, pro fabulis uitæ documenta tradens. Videns *enim poëtas,*qui multa fingunt, dimißis fabulis, rectè uiuendi documenta carmine exarauit, & cum carmine gratiam retinuit, & documēti emolumentum intulit.* Si *quis autem de multis rebus* Theognim *laudet, in his maximè laudare debet, quæ de paupertate philosophatus est.* Quid *enim dicebat?* Qui *cū paupertate uiuit, præcipitem dari cupit.* Item, Quanto *melius è uita decedere, quàm solem pudoris testem poßidere?* Et *quæ in hunc modum scripsit, haud ab re erit quàm pulchrè philosophatus est considerare.* Nam *qui cum paupertate degit, primùm quidem si puer est, uirtutem nullam exercet: si * inter homines prodierit, difficilia quæque subibit: si legatus erit, pro pecunia patriam deseret: si concionetur, pro argento exclamabit: si iudicium sortiatur, pro largitionibus iudicabit.* Ne *tales quidem esse uidentur, qui rerum inopia liberati sunt.* Si *pueri fuerint, in quacunque re se pulcherrimè gerunt: si in homines exierint, præclarißima quæque operantur: in festis, ac bello uaria edunt munera.* Sicut *enim qui graui uinculo obstricti sunt, nullam operandi facultatem habēt, ita qui in paupertate degunt, omnem audēdi difficultatem subire coguntur.* Consideres Irum, *qui* Ithacensis *fuit, qui nemini ciuium * suam egestatem communicauit: tanta*

* μυθολογεῖν περὶ πολλῶν ποιούμενος, qui fabulas plurimi faceret.

Ab ĩterpretatione.

De paupertate.

A' causa.

* προσάγῃ δ' εἰς ἄνδρας: id est, ubi in uirū euaserit.

Ex contrario.

A' collatiōe.

Ab exēplo.

Irus.

* ὃν μετελάμβανεν ἄδειαν: id est, cum nemine ciuiū libertatem communem habuit.

inopia laborauit, ut nomen mutarit: Arneus primùm dictus, mox Irus appellatus: à seruitute, & labore nomen accepit. Sed quid Irum dicimus? Vlyssem memoria repetamus Ithacæ dominum: qui postquàm in patrium solum descendit, paupertatem statim simulauit: cuius etiam malorum haud expers fuit, postquàm domi positus à seruis undique circunuentus est. Difficilis est itaque paupertas, quantum uix animo existimari poßit. Proinde Euripidem sic mirari opus est, qui non habere, malum esse dicit: & impoßibile esse nobilitatem mutare paupertatem asserit. Quare, ut par est, Theognim mirari debemus, hæc ipsa de paupertate philosophantem.

Arneus. *Vlysses.* *A testimonio antiquorum.* *Euripides.* *Ab epilogo breui.*

Refutationis definitio.

REfutatio est præpositæ rei improbatio. Refutanda quidem sunt quæ non nimis certa, & quæ non penitus impoßibilia sunt, sed quæcunq; ancipitem habent opinionem. Oportet autem refutantes de eorum, qui dicturi sunt, calumnia dicere: post hæc rei expositionem afferre. His autem capitibus utentur: primum quidem ab incerto, & incredibili: posteà ab impoßibili, inconsequenti, indecenti refutabunt. Opus est etiam in conclusione incommodum ducere. Exercitatio uerò ipsa omnẽ artis complectitur potentiam. Poëtis aduersari, & contrà eos dicere, absurdum est. Sed aduersus se ipsi dicunt, inuicemq; congrediuntur. In deos primi hæc confabulati sunt. Quomodo igitur non absurdum est illos Deorum nullam habere rationem, & nos magnam quidem habere poëtarum? Iniurias & opprobria omnium Deorum apprimè doleo: sed quàm maximè Apollinis, quem suæ

Refutationis exemplum. *Procemiũ ex dicẽtium calumnia.*

artis

De Daphne et Apolline. artis ducem faciunt & autorem. De Daphne demum Apollinis hæc fingunt. *Ab expositione.* Daphnen ex terra & Ladone productam, aspectuq; multis præstantiorem ferunt. Cuius amatorem Apollinem faciunt. Hic amans puellam sequebatur: nec sequēs mutuo amore ab ea redamari sentiebat. Terra puellam excepit: ramum sui nominis extulit, quem in coronam continuò transtulit, & ob puellæ amorem in Pythium tripoda recondidit. Ramum igitur hunc poëticæ artis insigne esse iußit. Et alia in hunc modum poëtæ fabulantur, quos confutare haud erit iniquum. *Ab incerto.* Daphne ex Ladone & terra prouenit: quam generationis fidem hoc habet? num hæc homo? num aliam isti naturā præter hanc habebant? *Ab incredibili.* Quo pacto Ladon suo alueo * defluens cum terra coiuit? num omnes fluuij terræ mariti cognominantur, qui eam interfluunt? Si ex fluuio homo prouenit, profectò fluuium ex hominibus prouenire par est. Mutuæ enim succeßiones qui futuri sunt, ostendunt. Cur fluuij & terræ nuptias nominant? Sensibilium enim hymenæus. Terra uerò sensibilis esse nequit. Vel igitur Daphne inter fluuios computanda, uel Ladon inter homines ponēdus. *Ab impoßibili.* Verùm si concedatur poëtis, ex terra & Ladone Daphnen esse natam, hæc edita à quibus enutrita est? Quòd si generatio concedatur, impoßibilis erit educatio. Vbi enim uiuendi modum habuit? À parente quidem. Et quis hominum * fluuio uiuendo modum affert? Celabat pater suo familiam profluente demergens, uel suis undis aluit. At sub terra à matre puella uiuendi modum habuit? Nam latebat: & si latebat, uideri non poterat. Cuius enim pulchritudo celatur, desiderium creari non

* ἐπικλύζων τοῖς ὕδασι, aquis pe inundans?

* ἐν ποταμῷ φέρει τὴν δίαιταν: in fluuio uitam ducit.

*non poteſt. Quòd ſi hoc etiam poëtis iam concedi uelis: quonam pacto deus pro deſiderio ſuam mentitur naturam? Amor enim omnium quæ ſunt difficilimus eſt. Dijs autē grauiſſima adſcribere impium cenſeri ſolet. Si morbos dij ſubeunt, quid à mortalibus differunt? Si amorem omnium rerum miſerrimum patiuntur, * cur alios liberant, & miſeriam omnium grauiſſimam ferūt? Verùm neque affectum natura uidit, neque Apollo amator uiſus eſt. Quo enim pacto puellam inſecutus eſt Pythius? num mortali inferior factus eſt? Viri mulieribus præſunt, an'ne mulieres nunc maiora iura quàm dij ſortiuntur? Num quòd uiris ſubeſt, dijs præeſt, & imperioſè dominatur? Cur mater puellam fugientem excepit? An malorum nuptiæ? Et quonam pacto ipſa mater effecta eſt? Quippe bonorum. Quid puellam bonis priuauit? Proinde uel mater non fuit: uel ſi fuit, mala exiſtimatur. Cur idoneis operibus terra aduerſatur? Cur Pythium ingenti triſtitia confecit, ſi ſalutem erat allatura? Quòd ſi ademptura erat, quonam pacto illum in uitam reuocauit? Reuocare non oportebat, ſi enecare uolebat. Cur Deus eo germine coronatus? Cur inſigne uoluptatis arborem apud tripoda ſtatuit? Virtutis ſignum diuinatione oſtenditur. * Quonā igitur modo Pythius cum his coiuit, quibus cū miſceri non potuit? Cur mortalis occaſio, terminus uerò immortalis? Sed hic poëtarum finis eſto, ne cōtra poëtas clamaſſe uidear.*

Ab indecenti.

De amore.

* τί τῶν πολλῶν ἀλλοτρίων. quid à multis diſtare uidentē

Ab inconſequenti.

Ab incommodo.

* πῶς οὖν συνῆψεν ὁ Πύθιος, ἃ μὴ πέφυκε μίγνυσθαι, quomodo eà coniunxit Apollo, quæ ſuapte natura coniunctionem non patiuntur.

Ab epilogo breui.

Confirmationis definitio.

Confirmatio eſt propoſitæ rei approbatio. Confirmanda ſunt ea, quæ neque nimis certa, neq; penitus impoſsi

impoßibilia sunt, sed ancipitem habēt opinionem. Oportet autem confirmātes contrarijs uti refutationis legibus: & primùm quidem dicere * approbationem eius, qui dicturus est: deinde in parte ponere expositionem, & contrarijs uti capitibus, pro incerto quidem certo, pro incredibili credibili, & poßibili pro impoßibili, & consequēti pro inconsequenti, & decenti pro indecenti, & commodo pro incommodo. Exercitatio autem ipsa omnem complectitur artis * difficultatem.

* ἐγκώμιον, laudem.

* ἰσχύν.

Confirmatio quòd decentia sunt, quæ de Daphne dicuntur.

Ex dicentis laude.

QVi contra poëtas dicit, profectò contra musas mihi dicere uidentur. Si enim quæcunque poëtæ loquuntur, è musarum sententia ueniunt, quonam pacto hic musis non aduersatur, qui de poëtis maledicere studet? Omnium igitur poëtarum sententias magni facio, & eius quàm maximè, qui Daphnen à Pythio amatam philosophatur: cui plerique non credunt. Daphne, ut hic refert, ex terra & Ladone edita est. Num hoc apud Deos incredibile? Num omnibus rebus ex aqua & terra generatio est? Num semen uitæ elementa sunt? Si autem quodcunque fit, ex terra & aqua prouenit: Daphne quæ ex terra & Ladone deducta est, hanc communem omniū genituram confirmat. Genita enim, unde omnia generātur. Quòd si alias forma superabat, uerisimile & illud, quæ prima à terra reddita sunt, cum naturæ pulchritudine proueniunt. Nanque multæ corporum transmutationes constituuntur, in quibus magna pulchritudo perspicitur.

Ab expositione certi.

*citur. Quod primum apparuit, omnium est pulcherrimũ. Non immeritò igitur Daphne, quæ ante cætera è terra progenita est, miram formam prætulit: quæ cùm reliquis præstaret, in ardentissimum sui amorem succendit Apollinem. & non immerito quidem. Nam si quid pulchri in terra uersatur, id omne prouenit à dijs. Si autem in terra cæteris bonis pulchritudo beatior, quibus pulchritudo inest, inest & deorum donum. Proinde amatorem deum pulchritudo habuit. Nam deorum dona omnes amant. Deus igitur cùm amore afficeretur, huiuscemodi morbo mederi statuit. Sed uirtutes tales sunt, ut cum maxima difficultate compararentur. Nam sine labore uirtutem assequi non licet: ex quo appetentem uirtutis laborare necesse est: * & eam appetendo non occupat: quia uirtutis finis non est, eam uidere. Quare qui Pythium amare dicunt, non deorum naturam damnant: sed uirtutis calumniatorem ostendunt.* Petiti character in petente exprimitur. Fugientem puellam mater excepit. Cuncta mortalia huiusce naturæ sunt, ut è quibus prouenerint, in ea ipsa redeant. Itaque Daphne, quæ ex terra processit, in terram redacta est. Terra, excepta puella continuò plantam extulit. Ambo hæc opera in terra fiunt. In eam enim homines recidunt, & ex ea arbores eduntur. Cùm hæc primùm apparuit planta, Apollinis honori statim dicata est. Dij extra prouidentiam plantas non relinquunt: sed his coronari non uerentur. Primitiæ enim terræ dijs ponuntur: & hoc accommodatum diuinationis signum fuisse puto: quandoquidem uirginem temperatam, & modestam existimant. Et temperantiæ est, oracula edere.*

À credibili.

À possibili.

De uirtute.

* ὅθεν ἐπόνει ποθῶν, καὶ ποθῶν οὐ κατέληφε.

* χαρακτηρίζει τὸν διώκοντα τὸ διωκόμενον: id est, persequēs cum eo quod persequebatur, exprimitur.

De amore.

À consequēti.

Ad mortem.

À decenti.

À cōmodo.

Quibus igitur uirtutibus uoluptatem ignorauit, his deo puella dicata est: quia perniciosam intemperantiam futura uidere nefas erat. Quare poëtas admiror, & idcirco poëmata uenerari non desino.

Loci communis definitio.

*Locus communis est exaggerans oratio, * præsentium bonorum uel malorum. Dicitur autem communis, eò quòd omnibus communiter accommodetur eiusdem rei participantibus. Contra proditorem oratio communiter omnibus accommodatur huiuscemodi actionis participantibus. Repetitioni quidem & epilogo similis est. Procemium igitur locus communis non habet. Generibus uerò procemiorum exercitationis causa ab adolescentia informamur. Post hæc primum caput è contrario pones: deinde expositionem facies, non ut docens (cognouit enim) sed ut excitans auditorem: post hanc comparationem ex similitudine facies, accusato maius conferens: posteà sententiam primariam actoris sententiam calumniantem: mox transgreßionem coniecturalibus iniurijs superiorem uitam afficientem: præterea misericordiæ * adiectionem: postremò finiendum præexercitamentum his extremis capitibus, legitimo, iusto, utili, poßibili, honestoq; futuro.*

* προσόντων τινί: id est, quæ alicui insunt.

* ἐκβολήν, quare suspicor legendum aut abiectione, uel eiectione, uel reiectione.

Communis locus contra tyrannum.

*Sic leges, sic iudicia apud nos uersantur? * nempe legibus abrogationē dedit, qui ut nusquam sint leges, efficit. Si enim euitata iustitia popularior futurus erat, fortasse quis ipsum iustitia liberasset. Postquàm autem à legibus*

* νόμοις ὑπεχέτω τὴν κόλασιν, legibus supplicium sustineat.

*legibus liber uiolentior erit,ubi tyrannidem ab omni iudicio tutam iustè statuere licebit? Cæteri omnes quicunq; iudicia agitare cœperunt,omni studio cauent, ne quid nocumenti ex causis iniquè iudicatis assequantur. Tyrannus uerò,si permittatur,æquis iudicibus nocumentum infert : neq; iudicia imperante tyranno uigebunt. Proinde de hac re diligentius decernendum arbitror. Si maiorum instituta repetatis, nil magis curarunt, ut de patria bene mererentur,quàm ut omni potentia rempublicam liberarent. & merito quidem. Nam cùm aliquando uariæ hominibus fortunæ accidant,eorumq́; mentes immutẽt, fortunæ iniquitatem legum regula dirigentes, legesq́; statuentes,tanquam unam omnibus ex his sententiam effecerunt. Lex autem est ciuilis iniquorum directio, castigatioq́; malorum,quæ fortuna perpetrauit. Quorum quidẽ iste nihil animaduertens,consiliũ iniuit,ut omne ius proteretet ciuitatis. Et hæc ita secum loquebatur : Quid ista dij? * apud multos uisus æquè ubique potens ab alijs tolerabor? Quid stultè,quid temere,fortunam, diuitias appetere permitto, si hæc à multis sustinebo? pauperes,qui conueniũt,quid iudicabunt,quid arbitrabũtur, si lex mihi à multis dabitur? Quæ igitur erit liberatio? Occupabo arcem,& malè perditos,* absque impedimento leges edam:hoc equidem pacto multis ipsa lex ero, neq; plures mihi. Hæc igitur secum tyrannus agitat,neq; sceleri finẽ facit, quando Deorum beneuolẽtia prouidet,ne pro quibus gratias dijs debemus,ea hodierno die conseruẽt. Grauis est homicida,sed tyrannus multò magis.Hic enim quẽ offendit,interficit:ille uerò omnes ciuitatis fortunas perturbat.*

Ex contrario.

Lex qd sit.

Expositio.

*παρὰ τοὺς πολλοὺς ὀφθεὶς ἴσον καθάπαξ τοῖς ἄλλοις ἔχων ἀνέξομαι id est, supra omneis potẽs, alijs ut æqualis habear, feram?

* ἐκ ποδῶν καταστήσομαι νόμους.

Cõparatio.

*κατωδεέστερον, inferius, leuius.

Sententia.

turbat. Quantò igitur *infelicius est priuatæ, quàm publicæ cædis tristitia affici, tantò grauior est tyrannus hominum trucidatore. Cæteris profectò hoc euenit hominibus, qui grauißima quæque perpetrarint, mentem malam exuere poßint. Solus uerò tyrannus inuitum non potest se dicere eam concepisse libidinem. Si enim inuitus tyrānidem iniuit, fortasse quis ipsum omni iudicio liberandū censebit. Sed postquàm consultò rem perpetrauit, ubi nō iudiciū subibit, cùm ante opera crimen animo patrarit?

Trāsgreßio cōiecturalis.

*διὰ τὰ φθάσαν: id est, propter superiorē, siue antè peractam uitam.

Cæteri quidem homines, quorum res apud nos agitur, recentibus criminibus afficiūtur, *ueteribus calumnijs sæpe absoluuntur. Solus autem tyrannus utriusq; uitæ criminibus damnatur: superioris quidem uitæ, quia nulla modestia est: præsentis uerò, quia noua ueteribus longè grauiora existimantur. Quod non immerito, ut ueterum, nouorumq; scelerum pœnas luat, & utriusq; uitæ tristitiam

Misericordiæ reiectio ex capitibus finalibus.

subeat. Qui igitur tyrannum deprecādo liberabunt? Per Iouem filij. Quinetiam cùm ingenti gemitu hi lamentantur, tūc leges stare existimate, quibus multò iustius, quàm illis suffragia adhibētur. Per tyranni filios, tyrānis altius, ualidiusq; firmatur. Per leges uerò iudicia muniuntur, ut æqui indices effici poßitis, & longè iustiores eritis, si legibus opem afferetis. Si enim lex est, patriæ liberatores

Legitimum.

Iustum.

Vtile.

Poßibile.

Honestū futurum.

omni honore prosequi, nefarios seruitutis autores prohibere, iustißimum sit, concedi oportet. Aequum est enim tam iustas eum dare pœnas, quantum iustitiæ aboleuit. Salutaris est tyranni interitus, quo leges resurgunt, & æqua iudicia agitantur. Facilè quidem præsens malum inhiberi potest. Non enim ut satellitibus tyranno ad

retinen

retinendam, ita sociorum auxilio nobis ad dissoluendam tyrannidem opus est. Proinde ad destruendam tyranni potentiam iudicum suffragia sat esse uidentur.

Definitio laudis.

*Laudationis oratio est bonorum alicuius expositio. Huius tria genera. Primum encomion appellatum, quod olim in pagis cantari solebat, unde nomen sortitur. Angiportus enim Athenienses comas, id est, pagos appellabant. Alterum hymnus dicitur. Tertium epænon, id est, laudatiuum. Hæc ita differunt: Encomion est, quo hominum laudes efferuntur: hymno quidem Deorum: Epænon uerò breui inscriptione completur: unde epigrammata, tituli, epitaphiaq; proueniunt. Ex arte igitur encomion effertur primum laudandi genus. Laudantur enim personæ & gesta: prætereà tempora, loci, animalia, plantæ, & his similia. Personæ, ut Thucydides, Demosthenesq;. Gesta, ut iustitia, temperãtia. Tempora, ut uer, æstas. Loca, ut * lacus, pomaria. Animalia, ut equus & bos. Planta, ut uitis & olea. Laudamus etiam aut quid publicè, aut priuatim. Publicè, ut omnes Athenienses: Priuatim, ut Atheniensium quendam. Hæc igitur est laudationis diuisio. His capitibus in laudando uteris: exordium oportet ad causam accommodari: deinde genus ponendum, quod in gentem, patriam, maiores, ac patres diuidendum est: deinde educatio, quam in * exercitationem, artem, legemq; distingues. Post hæc maximum laudandi genus ex gestis constitues, quæ in bona animi, corporis, & fortunæ partiêris. Animi, ut fortitudo, prudentia. Corporis, ut pulchritudo, uelocitas, robur. Fortunæ, ut potẽ-*

* λιμένας, portus.

* ἐπιτηδεύματα.

*tatus, diuitiæ, amicitiæ, cliẽtelæ. Ad hæc cõparationẽ ingeres, & in eo qui laudatur, quod sit maius, induces. Postremò apto epilogo*pro arbitratu tuo claudes orationẽ.*

* ἰωχῇ μᾶλλον προσηκοντι, precationi accommodato.

Laus Thucydidis.

VTilium rerum inuentores, ex quibus quæq; optima promanarunt, debito honore afficere, haud indignum censeri debet, & quod ab illis in lucem profectum est, iure ad primos eos autores referri. Thucydidem enim non ab oratione laudabo, quòd propter eam tantùm laudare decreuerim: sed quando laudibus benemeritos ornare pulcherrimum est, tanto magis Thucydidem ante alios, quãto meliora præ cæteris omnibus adinuenit. Neque enim in his, quæ ad bene dicendum pertinent, melius, neq; Thucydide in dicendi arte sapientius quicquam inueniri potest. Thucydides igitur ex eo solo productus est, quod uitam sibi contulit, & artem: neq; aliunde ortus est, nisi unde omnis eloquentia promanauit. Matrem uitæ Athenas inuenit, ac pro genitoribus regibus usus est. Quod fortuna præstare potuit, nobiliore genere natus magnam potestatem, rempublicamq́; popularem iniuit, ut utranque dirigeret, optimumq́; genus ciuitatis induceret: quandoquidem ex utroq; non parum lucri comparatur. Non enim iniustè locupletatus, cùm miram in dicendis causis æquitatem seruaret: sed ciuilem egestatem cum generis felicitate resarciens, magnam ex his dignitatem, & famam sibi comparauit. Politicis moribus ac legibus enutritus, quæ sunt omnium maxima, domi militiæq́; præstans fuit, doctus pro tempore & philosophari, & ductare exercitum. Nec eloquentiam sine armis, nec arma sine

eloquen

eloquentia curans, miro utriusque disciplinæ studio detinebatur: & quorum nõ unam habebat artem, quamuis natura diuersa erant, cogebat in unum. His *igitur artibus institutus in uiros prodijt: captato tamen tempore, quo ea ostenderet, in quibus esset optimè exercitatus. Repentè fortuna bellum obtulit. Ex rebus quas cæteri Græci olim gesserant, familiarẽ sibi finxerat disciplinam: quin etiam cuncta obseruarat, quibus bellum geri solet. Quæ enim singuli gesserant, temporis uetustate aboleri non permisit: quoniam non ignoratur à quibus capta Platea, uastata Atticæ loca, circumlecta ab Atheniensibus Peloponnesus, naualisq́; pugna à Naupacto uisa. Hæc in obscuro iacêre Thucydides non permisit, qui hæc omnia literarum tradidit monumentis. Lesbos huc usque prædicatur: bellum in Ambraciotas ubiq; noscitur, nec temporis uetustate latet. Iniqua Lacedæmonum iustitia, Sphacteria, & Pylus magnum Atheniensium opus non ignoratur. Ad hæc etiam unde Corcyræi ad Athenas conuenerunt, Corinthijq́; aduersus eos exclamãt: Aeginenses uerò accusantes in Lacedæmona ueniunt. Prudentia usus in conuentu Archidamus, Sthenelaidas uerò ad bellum excitat. Contrà Pericles Laconicam legationem * parum honorans, laborantes Athenienses iniquo animo ferebat. Quam ob rem hæc omnia, scribente Thucydide, uniuersæ posteritati mandantur. Quis igitur huic Herodotum comparabit? Ille quidem res cum uoluptate exponit: hic uerò omnia cum ueritate describit. Quanto autem ueritas grata uoluptate maior, tanto Thucydides Herodoto præstantior. Ad hæc multa alia de Thucy-*

* ἀτιμάζων spernens.

dide dici poterant, nisi quamuis omnia diceremus, adhuc tamen magnus laudum cumulus superesset.

Sapientiæ laus.

Fortunatissimi est sapientia potiri. sed eam pro dignitate laudare est penitus impossibile: quæ tantæ felicitatis est, ut communis deorum possessio statuatur. Varia sunt deorum studia. Iuno enim nuptijs, Mars cum Pallade bello, igni Vulcanus, mari Neptunus præsidet: alius alio studio detinetur. Particeps autem quisque deorum est sapientiæ: sed in primis Iuppiter: qui quantò potentior, tantò est cæteris sapientior. Sapientia autem Ioui summam potestatem credidit: & hanc dij habuere communem. Mox descēdit in terras, & tunc deorum filij in lucem retulerunt. Quare poëtas admirari mihi conuenit: quippe qui Palamedem & Nestora, & si quis alius sapientia summa præditus canitur, deorum fecêre filios, non statuentes aliam deorum naturam, quàm ipsi dij statuêre: sed communione generis uirtutem fecêre communem. Quibus deorum uirtutem possidere licuit, deorum filij existimati sunt: & deorum monumenta uidentur, è quibus omnis sapientia prodijt. Sapientia igitur utroque tempore nimium ualet. Alia enim in bello, alia in pace prosunt. Sola sapientia æquè ac uni utrisque dominatur. Versatur nanque in bello, perinde ac si pacem nunquàm cognouerit: in pace uerò, non secus ac si arma nusquam gesserit. Cui dominatur, eius tantùm esse putatur: quandoquidem in pace fert leges, & uario quietis genere utitur: in bello autem uictorias parit: armis uires adhibet:

*bet: in ſenatu nihil * iniquè decerni patitur: domi ſoriſq́; ſcit æquè dominari. Sola ſapientia quæ deorum ſunt iudicat: ſola enim tanquam deus futura præuidet. Sola agricolis terram, nautis mare diſponit: ſine qua nec fructus legere, neq; nauem aſcendere conuenit. Quæcunq; igitur mare * occupauit, & terra hominibus protulit, hæc omnia ſapiētia diſponit, & regit: quippe quæ latêre non patitur, quæcunq; recondita cœli moles in ſe complectitur. Itē quæcunq; ſol circuit, cunctáq; aſtra, quæ circunſidunt, ſola hæc ſapientia mortalibus oſtendit. Quæcunq; etiam in terris ſapiens non ignorat, & quales moriendo futuri ſumus, ſola ſapiētia docuit. Troia, quæ multo tempore capi non potuit, ſapienti duntaxat conſilio occupata eſt: & uniuerſa Perſarum potentia unius conſilio diſſoluta. Cyclopis oculis Vlyſſis aſtu effoſſus eſt. Quamobrem ſi quid dominatur, à ſapientia procedit. Quis enim cum hac conferet fortitudinem? Nimirum quæcunq; uiribus fieri poſſunt, ſapientia perficiuntur: quam ſi à uiribus ſeiunxeris, iam uires improbandas ſtatueris. Multa quidem alia de ſapientia dici poſſent: ſed omnia dicere eſt penitus impoſſibile.*

*ἄλλον οὐκ ἐᾷ κατορθοῦν.

*φιλοτιμεῖται, id eſt, munificè, benignè in cõmune profert.

Vituperationis definitio.

VItuperatio eſt accidentium malorũ expoſitio. Differt à loco communi: nam eo prohibitio inducitur: hac ſola tenuiſq́; calumnia continetur. Diuiditur iiſdem capitibus, quibus laudatio conſummatur. Eadem enim in uituperationem ueniunt, quæ in laudationem, perſonæ, negotia, tempora, loca, * animalia, arbores. Vituperãdum igitur eſt aut communiter, aut priuatim. Inito exordio,*

*ἄλογα ζῶα, animalia rationis expertia.

genus aggredieris:quod diuides, ut in laudatione dictum est. Educationem præterea, & gesta, ac comparationem, epilogumq́;, prout in laudatiuo genere dictum, pones.

In uituperatione Philippi exemplum & declamatio.

NEque uirtutem sine laude, neq; uitium sine uituperatione præterire par esse iudico. siquidem ex bonorum approbatione, & improbatione malorũ non mediocre lucrum comparatur.* Aequum est enim omnes eorum opprobria audiant, qui malè gesserunt, & Philippi maximè: quippe qui omnes malos omni scelerum genere superauit. Eo nanq; genere natus est, quod barbarorum pessimum esse censetur, dum locum ex loco per ignauiam mutare quærit. Argiui primùm è proprijs finibus * exiuere: uagantes ad quam nunc occupant confugêre sedem, duplici implicati incommodo, dum bonis mali cedunt, ac peruersi inferiores eijciunt, cùm propter eorum ignauiam & auaritiam * simul habitare non possent. Hinc igitur genus trahens Philippus in peiori ciuitate natus est: quãdo barbarorum omnium pessimi sunt Macedones: Pelleq; Macedonũ longè pessima, cuius subditi uerè miseri reputari possunt: ex hac terra natus Philippus maioribus longè deterioribus usus: cui Philippus progenitor fuit, qui prouinciæ ex genere dominari nequiuit: deinde Amyntas pater in regnum sociorum ope collocatus, ab Atheniensibus captiuus restitutus est: apud quos diu obses fuit, & in media Græcia uersatus, non amores * licentia mutauit: sed barbaricam intemperãtiam in Græcorum studia intulit, & diuisis horum moribus, Græcis ac barbaris, hic moribus

Marginal notes:

* ἀπαντας μὲν ἀκοῦσαι τῶν κακῶς διαχειμένους κακῶς. [marginal Greek, partly illegible]

* ἐξέωσαν.

* [Greek illegible] συγχωρούμενοι, tutò habitare datum non fuerit.

Pelle ciuitas Macedoniæ.

Amyntas.

* [Greek]: id est, consuetudine.

*ribus permansit ijsdem, paremq; malitiam in dissimili genere præstitit. Primum quidem gentem suam in seruitutem redegit: & à quibus originem duxit, in eos primùm suam perfidiam ostendit. Hinc in finitimos profectus omnia uastauit, Peonas cepit, Illyrios occupauit, & Triballorum regionem in suam potestatē redegit: tot ac tanta cepit, quot ad capiendum prompta erant. Barbarorum corpora bello cepit, animos uerò cum corporibus minimè quidem: quando die noctuq; omnes, qui armis seruiebant, defectionē animo agitabant: & libera mente erant, quamuis re seruitutem paterentur. Constitutis autem finitimorum barbarorū rebus, traiecta Græcia, primùm in Thracia Græcorum ciuitate adortus Amphipolim cepit: mox in Pydnam, Potideamq; irruens, neq; Pheras sine Pagasis, neq; Magnessam sine Pheris inuasit: sed omnes Thessalorum ciuitates ipse cepit: & perinde ac monumentum generis seruitutem his omnibus intulit. Verumenimuero de Philippi morte aliqua dicere non erit iniquum. Hic enim inuadens multa subuertit. Fracto omni fœdere, inducijsq; parum seruatis, socios in seruitutem redegit. Quod cum dij iniquè ferrent, ut uiolatam fidem ulciscerentur, decentem huic mortē intulerunt. Non enim hunc in bello sustulerunt, neq; * Aristea suæ mortis testem fecerunt: sed in ipsis uoluptatibus hominem perdiderunt, rati eas Philippi sceleribus honorificum fore monumentum, ut mortis & uitæ egregium intemperantiæ testimonium haberet. Ad hæc, quis huic Echetum compararit? hic parua quædam extrema * coinquinauit, reliqua corporis dimisit: ille uerò tota cum totis corpora * fœdauit. Quanto enim totum*

Triballi.

*ἀριστέα: id est, optimè in bello se gerentem.

Echetus.

*ἀποστερῶν, præcidens.

*διέφθειρε, interemit.

Διαφθαρόμενον.

tum * coinquinatum parte grauius est, tantò Philippus Echeto perniciosior. Si uixisset Philippus, malis finem, ut omnium est opinio, nunquam fecisset. Sed nunc quando necessitas cogit, de Philippo dicere desinamus.

Comparationis definitio.

λόγος ἀντεξεταστικός.

COmparatio est * oratio uel similia, uel maius cum minore ex collatione conferens. Comparantur autem uel honesta cum utilibus, uel mala cum malis, uel utilia cum inutilibus, uel parua cum maioribus. Comparatio autem in duplici laude, aut in uituperatione uersatur, ex utroq; composita. Et omnis comparationis locus communiter grauis est, & maximè ubi parua cum maioribus cõparantur. Tot enim comparare conuenit, quot laudare, & uituperare contingit: personas scilicet, & res, tempora, & loca, animalia, & plantas. Neque oportet in comparatione totum cum toto comparare: sed *quoniam infimum in certamen non uenit: caput cum capite, quod quidem certare solet: & quia hoc diuidere, laudis, & non comparationis est, comparatio in hoc ipso non consistit: quoniam totum præexercitamentum est ipsa comparatio.

ὕπτιον γὰρ καὶ οὐκ ἀγωνιστικόν: id est, socors, supinũq; hoc foret, & minimè contentiosum, pugnáxue.

Comparatio Achillis & Hectoris.

DVm uirtutem cum uirtute conferre studeo, Achillem cum Hectore comparabo. Suapte enim natura uenerabiles sunt uirtutes: sed comparatæ expetibiliores. Vterq; igitur quando mortalis est, & ex ciuitate natus, etsi non una, è clara tamen patria ortũ habuit. Alter enim Phthiæ natus, unde Græciæ prouenit qui nomen imposuit. Alter Troiæ, quam primi deorum habitarunt. Cùm autem

*autem non parum ad laudem cõferat, ex pari ciuitate esse natos, ex hoc Hectori Achilles anteponi non potest. Ex clara nanq; ciuitate ambo nati, par genus sortiti sunt: ambo ex Ioue genus ducunt: quando Achilles Pelei filius est, Pelei uerò Aeacus pater fuit, Aeaciq; Iuppiter: Hector quoq; è Priamo genitus, qui patrem habuit Laomedontem, Laomedon uerò Dardanũ, Dardanusq; Iouem. Ambo igitur ex progenitore Ioue ducti, consimilibus parentibus usi sunt. Achilli Aeacus, Peleusq; fuere: quorum alter ariditate Græciã liberauit: alter superatis Lapithis, quod egregium uirtutis certamẽ fuit, deæ coniugium sortitus est. Contrà uerò Hectori progenitor Dardanus, dijs quàm primum * adiudicatus: pater autem Priamus, eius profectò ciuitatis rex, cuius mœnia dij ædificarunt. Sicut enim cum dijs cohabitare, melioribusq; adiudicari consimile est: ita Achillis Hector omnino consimilis. Ambo igitur ex ijs nati progenitoribus ad fortitudinem educati sunt. Achilles enim à Chirone, à Priamo Hector à natura quidem ad uirtutẽ formatus. Par utriq; in uirtute educatio, parem utriq; gloriam attulit. Postquàm inter homines ambo prodiere, in uno bello pares uires præstitere. Primùm enim Hector Troianorum dux, & Troiæ propugnator fuit, & à dijs coadiutus stetit: corruens sua ruina patriæ ruinam secum traxit. Contrà Achilles Græcis præfuit, & omnes præ timore in fugam uertens, Troas uicit: Palladaq; adiutricem habuit: qui postquàm cecidit, Achiuorum uires labefactauit. Alter à Pallade cæsus est, ab Apolline alter: & dijs ambo nati deorum manibus occubuere: unde genus, hinc uitæ finem sortiti sunt. Quàm uita*

* συνδιαιτώμενος.

uita morsq; consimilis, tam consimiles ambo censeri debent. Plura profectò alia erant, quæ de utriusq; uirtute dici poterant, nisi parem gestorũ gloriã ambo habuißent.

Prosopopœiæ, & ethopœiæ, & Idolopœiæ definitio.

Ethopœia est moris subiectæ personæ imitatio. Tria eius genera: Idolopœia, prosopopœia, ethopœia. Ethopœia quidem notam personam habet: solumq; morem format, unde nomen accepit: ut si Hercules imperante Euristeo uerba referat: hic enim Hercules notus est: dicentis autem morem effingimus. Idolopœia est quæ personam notam habet, defuncti tamen, & loqui desinentis: ut * *In populo Eupolis effingit, & Aristides cum* * *de tessaris agit: unde est idolopœia nuncupata. Prosopopœia est, quando omnia finguntur, & mos, & persona: ut Menandri argumenta, ubi res est, nedum persona, unde nomen accepit. formatur enim cũ more persona. Ethopœiarum item alia affectum, alia morem, alia utrunq; continet. Quæ affectum habet, in omnibus affectum ostendit: ut si qua iacente Troia Hecuba uerba dicat. Quæ morẽ continet, solum morem affert: ut si qua primùm* * *furente mari Epirotes uerba dicat. Quæ uerò utrumq; complexa est, hoc modo fit: ut si Achilles super interfecto Patroclo pugnare decernens aliqua uerba dicat. Mos enim deliberatio: affectus uerò, amicus iacens. Ethopœiam igitur cùm facere uolueris, in ea stylo dilucido, conciso, florido, dissolutoq; utêris, & qui nec* * *schematibus aspersus, nec inclinatus sit. Capita diuides in tria tempora, præsens, præteritum, & futurum.*

*Ἐν δήμοις, nomen est comœdiæ.
Eupolis.
Aristides.
*ὑπὲρ τῶν τεσσάρων: id est, pro quatuor: & hæc inscriptio est orationis apud Aristidem, qua contra Platonem defendit Themistoclẽ, Cimonem, Miltiadem, & Periclem.
Hecuba.
* θεασάμενος θάλασσαν, conspiciens mare.
Achilles.
* ἀπηλλαγμένῳ πάσης πλοκῆς τε καὶ σχήματος.

Si qua

Si qua uerba tacentibus filijs Niobe dicat.

*Heu quali pro pristina fortuna * discrucior liberis nunc omnibus orbata, quæ iandudum tam pulchra prole gloriabar. Multitudo enim mihi ad inopiam redacta: & quæ paulò antè tanto liberorum ordine tam gloriosa incedebam, ne unius quidem mater dici possum. Heu quanto melius erat hos non peperisse, quàm in has lachrymas incidisse? Orbata enim his, quæ nunquàm pepererunt, duriorem habet sortem. Nam quod iucundum ac decens est, si experientia probetur, id tristitiam refert, si auferatur. Me miseram, consimilis mihi fortuna cum patre intercedit. Tantalus mihi pater fuit, qui inter deos admissus, paulò pòst è deorum societate decidit. Ego quidem à Tantalo nata genus meum ingenti miseria confirmaui. Cùm me Latona * uidisset, hinc omnia mihi hæc mala profluxere. Cùm in eius colloquium uenissem, hinc statim filiorum mortes ortæ sunt. Vtilitati tunc meæ finem intulit deæ consuetudo. Priusquàm in certamen uenissem, Latona expetibilior eram: postquàm clara facta sum, uniuersa prole careo: cuius non parua mihi erat multitudo, unde ingens mihi luctus propositus est. Et eo maiore luctu quid indiget, quo maiore ueneratione dignũ est. Proinde quò uertar? quibus obuiam ferar infelix? quod mihi in tanta filiorũ clade sepulchrum sat esse poterit? Supersunt mihi præter hæc * pœnæ. Quid lamẽter hæc? Orandi sunt dij, ut naturam mihi immutent, qua omnium miseriarum sensu liberari, & in ea quæ nihil sentiant, mutari possim. Verùm magis timui, ne dum talis uideor, minus*

*ἀλγύνομαι. [margin note by line 1]

Tantalus. [margin note]

* συνήφθην λητοῖ, coniunctionem, & familiaritatem habui cum Latona. [margin note]

* ἐπιλείπουσι τιμαί, honores in tantis calamitatibus etiã mihi nulli sunt. [margin note]

nus existimer lachrymare.

Definitio descriptionis.

DEscriptio est oratio colligens, & apertè oculis repræsentans quod demonstratur. Sunt autem descriptiones personarū, rerum, temporum, locorū animalium, plantarum, & similium. Personarū hoc modo in Odyssea Homerus, Rotundus erat humeris, & ipse niger, ac crispus. Rerum, ut belli naualis, pedestrisq; descriptio, quemadmodum historicus. Temporum, ut ueris & æstatis, & eorum quæ in eo proueniunt, ut florum. Locorum, ut cùm Thucydides Thesprotum portum * hyemalem dixit tanquam figura exprimens. Cum autē personas describimus, à primis ad ultima usq; progredi opus est: hoc est, à capite ad pedes. Cùm res exponimus, ab his quæ negotium antecedunt, incipiendum est, & quæ in negotio sunt, & quæ negotium sequūtur rite describenda. Si tempora & loca, ab his quæ hæc cōplectantur, & quæ in his cōsistant, initium sumemus. Descriptionū aliquæ simplices, aliquæ cōiugatæ. Simplices, ut pedestris uel naualis belli descriptiones. Coniugatæ, ut hæ. In quibus res est, tēpora coaptantur: quemadmodum Thucydides, cùm nocturnū in Sicilia bellum describit, quomodo gestum est, & nocte quomodo poterat, finitum est. Oportet autē in descriptione stylum * dissolutum efferre, uarijsq; schematibus distinguere, & ubiq; descriptas personas, & negotia imitari.

* χειμέριον, ὄνομα λιμένος ἐστί, inquit scholiastes.

* ἀνειμένον.

Descriptio templi Alexandriæ cum arce.

ARces in urbibus pro communi tutela stant. Ciuitatum enim summitates sunt: quæ non magis ædibus muniun

muniuntur, quàm ciuitates ipsas muniunt. Atheniensium arx medium ciuitatis locum occupauit. Arx, quam Alexander in sua ciuitate statuit, quibus edicebat, ab his custodiebatur. In edito loco sita decentius hæc arx appellari potest, quàm ea in qua Athenienses sapere cœperunt. quod pro uiribus oratione prosequemur. Si quis eam in monte ciuitatis erigat, hæc in magnam altitudinem elata, à ciuitatis uertice Acropolis appellatur, & quòd ab aliquibus in altitudinem erigitur, & quòd ab aliquibus in ipsa ciuitatis summitate fundatur. In hanc uiæ non æquæ. huic enim uia, huic * cliuus erit. Et uiæ aliquo modo nomina mutabunt: hac pedibus itur, & communis uia est, qua currus agi potest: hac gradibus ascenditur, qua currus peruehi non potest: gradus nanq; gradu crescit: uiáq; illa ita gradatim in altum educta non desinit, donec centum gradibus terminatur. Numeri enim terminus cliui finis est. Mox uestibulum cliui gradus excipit, modicis cratibus occlusum: & columnæ stant quatuor altißimæ, quæ uias undiq; in unum aditum ducunt. Regia multis columnis suffulta, quæ uarium colorē emittunt: nimióq; apparatu certantes mirum ornatum præstrunt. Domus fastigium in orbem reducitur, ubi magna rerum omnium commemoratio depicta est. Adeunti uerò arcem locus unus quatuor æquis lateribus diuiditur: cuius mensura * miro spatio excogitata. Mediam aulam columnæ circunstant: deinde porticus succedebant, quæ paribus columnis distinctæ: quarum mensura si quam excedebat, intelligi non poterat: quæq; porticus alia consimili terminatur: duplici columnarum ordine utraq; porticus diuiditur:*

*οἷς προσήκε- ρβίσειν ἐγχα- σαι.

Acropolis.

*ὑψηλός.

*πλαίσιον, quadrata nempe lateris forma.

uiditur: altera enim desinente, iterum altera succedebat: in his armaria constructa. Hinc philosophantes inter libros nati constiterant: ciuitatemq; uniuersam ad philosophiæ præstantiam hortabantur. Hinc ueteres, qui deos colere docti erant. Cuiusq; porticus testudo aurata. Tecta columnis sustentabantur, quæ ex ære conflata, auroq; illita. Itaq; aulæ non unus ornatus erat, aliud alia continebat. Hic enim Persarum bella spectabantur. Mediaq; columna cuncta sustinebat: & producta spatia locum illustrabant. Qui autem ingressus fuerit, quo introierit, consimili columnarum ordine confusus, nec facilè dinouerit, nec uias inuenerit. Et quod eo illustriorem facit, arx ad continentem & mare spectat. Principia rerum in uertice columnarum sculpta sunt. Et priusquàm in mediam aulam accedatur, diuerticula ad portas miro ordine formata ducunt, quæ ab antiquorum dijs nomen accepere. In his obelisci duo marmorei stabant. Item fons Pisistratidarum longè melior continebatur. Et quod incredibile miraculum erat, operariorum numerus uidebatur: & quia non unus artifex operi sat esse potuerat, totius arcis architecti spectabantur supra decem & duo præpositi. Accedenti autem ad arcem hanc locus æqualis & planus est, & ad stadium accomodatus, unde locus appellationem accepit: hàc uerò alius ad similia locus est, non in æqualitatem ductus. Pulchritudo longè maior quàm dici possit. Si quid prætermittitur, omni miraculo plenum est. Quare cùm omnia abunde dici nequeant, dimittamus.*

*καὶ κορυφαὶ κίοσι χαλκῷ μ̃ δ' ἀλημμὶ κρ-γημένα.

Pisistratidæ.

Positionis definitio, & suppositionis.

Positio est alicuius contemplatiuæ rei* deliberatio in quæstione consistens. Positionum aliquæ ciuiles, aliquæ contemplatiuæ. Ciuiles sunt, quæ ciuilem actionem habent: ut, utrum ducenda sit uxor: utrum nauigandum: utrum * ædificandum sit. Hæc autem omnia in ciuitate aguntur. Contemplatiuæ sunt, quæ sola mente contemplamur: ut utrum sphæricum sit cœlum, utrum plures mundi. Hæc autem in experientiam hominum non ueniunt: sed solo animo contemplamur. Sed positio à suppositione differt. Suppositio circunstantias habet: sine circunstantijs uerò est positio. Circunstantiæ sunt, ut persona, negotium, causa, & reliqua: hoc modo: si ædificandum sit, hæc deliberatio personam non habet: si inuadentibus Persis Lacedæmonij Spartam munire deliberent, hæc suppositio personas habet Lacedæmonios decernentes. Negotium autem est munire Spartam. Causa est Persarum aduentus. In primis autem positio in præexercitamentis oppositionem, & solutionem, prout quæstio postulat, recipere uidetur. Positionem igitur diuides: in primis epodo, quam procemij loco constitues: deinde legitimo, iusto, utili, poßibili, quæ finalia capita nuncupantur.

Positio. Θέσις. *ἐπίσκεψις λογική. *τειχιστέον, mœnia facienda. Suppositio. Ὑπόθεσις.

Positio, Si ducenda est uxor.

SI quis est, qui omnia simul laudare quærat, matrimonium laudet: quippe quod è cœlo descendit, imò cœlum dijs immortalibus repleuit, deorumq; pater constitutus est, unde patris nomen ortum. Postquàm deos

 tulit.

tulit, eos genus custodire permisit: deinde in terras ue= niens, reliquis omnibus generationem attulit: uidens quæ dederat, durare non posse, ut persisterent, mutuas succe= ssiones excogitauit. In primis quidem homines in fortitu= dinem extulit, per quos mares & fœmellas procreari statuit, & per quos bellum geritur, his datū ut sacri con= iugij munere perdurent. Deinde iustos cum fortibus fe= cit, ut ab his genus seruetur, ab illis timore coacti homi= nes æqua operentur. Ad hæc sapientes etiam produxit, ut optima prouidere, & eligere queant. Et quod admira= bile est, temperantiam inducit, & uoluptatum concupi= scentiæ modum affert, legemq; omnibus uoluptatibus im= ponit. Modestia enim lege coërcet uoluptates. Et quod per seipsum accusabile est, accedente matrimonio com= probatur. Quare si matrimonium deos cæteraq; produ= xit, fortesq; simul & iustos, præterea sapientes & mode=

Oppositio. *stos reddit, cur id non omni laude honoreq; dignissimum*

*ἀλλ' ὁ γάμος συμφορῶν αἴτιος. *censeamus? Laudemus profectò, inquiet aliquis, * quando bonorum id causa est. Fortunam mihi, non matrimonium uideris accusare. Quoniā mala, quæ homines malè agen=*

Solutio. *do patiuntur, fortuna, non matrimonium afferre uidetur:*

*φιλοτιμεῖται. *quæ uerò hominibus * expetuntur, matrimonium affert: in his quæ à fortuna dantur, commodum nullum est. Ma= gis igitur est matrimonium laudandum de his quæ ha= bet commodis, quàm accusandum de his malis, quæ præ= bet fortuna. Si magis matrimonij commodis indigemus, quàm fortunæ malis infestemur, cur matrimonio abstinen= dum? Non enim quæ rebus grauia accidunt, hæc rerum recusationem pariunt. Scrutemur artes secundum unum=*

quodq;.

*quodq;. Agricolas sæpe * fulmina deterrent, immißæq; grandines agros uastant: nunquid agricolæ propter fulmina & grandines cultos agros deserunt? imò remanent, & colendis agris instant, quamuis cœli tempestate tristentur. Item nautæ insaniente procella naufragium patiuntur: nunquid propter hoc nauigare desinunt? nempe refectis repentè nauibus in discrimen reuocantur: tempus expectant, quo facilè, quò uelint, traijcere poßint. Ad hæc, bella pugnatorum corpora conficiunt: nec iccirco militiam recusant, quia in bello cadant: sed quia cum acerrimi pugnatores magna laude & admiratione spectantur, in pugna mortem non reformidant. Omne enim bonum latentem secum habet aduersitatem: neq; propter aduersa, bona fugienda sunt: sed quæq; aduersa bonorum gratia subeunda. Quamobrem cùm haud absurdum est, agricolas, nautas, militesq; laudis gratia quæq; difficilia æquo animo ferre, nos coniugium damnabimus, quia tristitiam aliquando ferat? Probè inquam, dicet aliquis: quia uiduas sæpe mulieres, pupillosq; pueros facit. Hæc mortis grauia: sed hunc affectum natura sciuit. Tu mihi matrimonium accusare uideris, quoniam nec homines facit immortales, nec dijs mortales annumerauit. Quid igitur dices? Coniugium accusas eorum quæ mors operatur. Cur hymenæorum dicis quæcunq; natura sciuit? Conuenit cadere quæ orta sunt. Si cadunt, iccirco cadunt, quia nati sunt homines. Cadentibus uiris, uiduas fieri uxores necesse est: hincq; miseria oritur pupillaris. An matrimonium dices, quæ à natura sola nata sunt, destruere? At ego contrà, ma-*

* σκηπτοί.

Oppositio.

Solutio.

trimonium omnem orbitatem solum corrigere existimo. Moritur pater, & hinc pupillus oritur. At alterum patrem coniugium inuenit. Hic autem affectus è matrimonio non procedit, sed cum matrimonio contectus. Proinde matrimonium orbitatis interitus est, non fomentum. Orbitatem ex morte natura duxit: ex hymenæis matrimonium transfert, & quam mors uiduam esse iussit, matrimonium uiro alteri coniugauit: perinde ac utriusq; amoris custos institutus. Quæ à principio dedit, ablata rursus reddit. Quare orbitatem auferre, non inducere scit matrimonium. Pater morte filijs aufertur: Matrimonio alij in eius locum reparantur: secundus nanque pater nascitur. Quid igitur matrimonij commoda calumniaris? quando laudare potius, quàm accusare uideris hymenæum. quibus enim matrimonij commoda diminuere studes, his laudare, & non improbare uideris: & cùm matrimonium accuses, nos cogis admirari. Quinetiam dum accusationem intendis rerum, benemerentis hymenæi catalogum facis. Probè quidem, dicet aliquis: Sed laboriosum est omnino matrimonium. At quid magis scit laborem soluere, quàm hymenæus, cùm eo laboriosa omnia leuentur? Gratum est cuiq; cum muliere uersari: & postquàm rei uenereæ satisfactum est, cum quanta lætitia puer speratur? expectatus apparet, apparens patrem alloquitur, in artium exercitationem uenit, patri cooperatur, senatum frequentat, concionatur, seniumq; patris fouet, ac demum omnia agit, quibus quisq; homo indigere uidetur. Quamobrem quæcunque nobis commoda hymenæus inuenit, nemo oratione

Oppositio. Solutio. Epilogus.

tione

tione prosequi potest. Proinde magnus est hymenaeus, qui deos producit, & hominibus tribuit, ut dij esse uideantur. In quibus manere decreuit, iustitiam docet & temperantiam: uoluptates concupiscit, quae obesse nequeunt. Quare matrimonium quàm maximè omnibus exercendum non immeritò constitutum est.

De legislatione.

*Lationem legis aliqui exercitamentum esse uoluere, est enim ferè tota *suppositio: sed non seruat omnia, quae sunt suppositionis. introducitur enim in hac persona non omnibus nota: quare positionis plus habebit, minus autem suppositionis. Quibus enim schematis persona admittitur, positionem excedunt. Quae uerò dilucidae sunt, nec circunstantias seruant, suppositioni relinquuntur. Legis igitur latio, quae in exercitatione uersatur, duplex est. Altera enim legem latam tuetur: altera uerò accusat. Est autem lex inuentum, donumq́; deorum, compositio ciuitatis, delictorumq́; correctio. In hac capitibus utêris quibus in negociali, hoc est, legitimo, iusto, utili, & poßibili. In primis procemia statues, & post procemia quod contrarium appellatur: deinde supradicta capita, quibus haec à positione differt, ordine collocabis.*

*ὑπόθεσις.

Definito legis.

Accusatio legis iubentis moechum in crimine deprehensum impunè interfici.

Legem ipsam neq; in uniuersum laudabo, neq; penitus accusabo. Laudabo enim legem, qua adulte-

Procemium

rorum scelera auferuntur. Damnabo uerò eorum opiniones, qui in puniendis adulteris, nullas iudicum sententias expectari censent oportere. Nam si largitionibus iudicia corrumpantur, ob idq́; iudicia sustulerimus, iniquas iudicum sententias arguimus. Si iusta iudicauerint, cur iustum est iudices laudare, legem uerò huiusmodi periculo liberare? Cæteræ enim leges, quæ unà congrediuntur, partim his ciuitatibus infestæ sunt, partim cum alijs consentiunt. Sola uerò hæc omnibus legibus aduersatur. Quare si omnia quæ in republica geruntur, ut præfecturæ, sacerdotia, decreta, iudicia patiuntur, eò magis legem ea pati oportere existimo. Quæcunq; in bello bene geruntur, omnia hæc iudicia subeunt. Is imperator erit aut pontifex, quemcunq; iudicum sententiæ constituerint. Id senatusconsulti autoritatem assequetur, quod multorum sententijs fuerit comprobatum. Quinetiam uictores præmia consequi non possunt, nisi his digni prius iudicati fuerint. Quo igitur pacto non absurdum erit omnia in iudicij, inquisitionisq́; discrimen descendere: solam autem hanc legem iudicum recusare sententiam? Dicet profectò aliquis, Magna sunt mœchorum scelera. Num homicidarum facinora maiora sunt? Num proditores grauiores? Num sacrilegi proditoribus detestabiliores? At hi omnes iudicia expectant. Neq; proditor pœnas dabit, donec iudex sentẽtiam tulerit. Neq; homicida cadet, donec fuerit homicidij accersitus: neq; à superioribus quicquã pati cõuenit, nisi id prius iudices edocti fuerint. Num igitur absurdum est, maiora maleficia ante iudicis sentẽtiam pœnas non subire: solum autem

[Margin: Contrariũ. — beside "di periculo liberare?"]

[Margin: Oppositio. Solutio. — beside "cusare sententiam? Dicet profectò aliquis"]

*autē adulterum ſine quæſtione, ſine iudicio cadere, quem eò magis ante alios iudicare oportebat, quò alijs*deteſta= bilior eſſe cenſetur? At quid refert, inquies, an mœchū in= terficias, an iudicibus interficiendum tradas, ſi utrinq; ſibi mors æqua imminet? Nimirum quantum inter tyrannum & legem, ac rempublicam & regnum intereſt, tantum in his diſcrimen eſſe uidetur. Tyranni enim eſt interficere quem uoluerit: legis autem, eum qui iure capitis fuerit accerſitus. Populus quæcunq; in concione decernit, ea in= quirenda eſſe ſtatuit: Rex autem punit, neq; ut populus lexq; inquirit. Contrariæ igitur ſunt legis, & tyranni actiones. Quo igitur pacto mœchum interficere, uel iu= dicibus tradere non differet? Ad hæc, qui ex ſe ipſo mœ= chum interficit, ſe ipſe facti autorem facit: qui uerò iudici tradit, autorem facti iudicem ſtatuit. Multo enim melius eſt iudicem, quàm accuſatorem ſupplicij eſſe autorē. Nam qui ex ſeipſo mœchū interimit, alterius gratia interemiſ= ſe uidetur. Qui autem iudicio reum tradit,* de pœnis tantum reprehendi poteſt. Dicet hìc aliquis, Difficiliores pœnas dabit mœchus, ſi ex improuiſo cædatur: quòd ſi accuſetur antequàm damnetur, tēpus id lucrabitur. Con= trà uerò ſeſe habebit, ſi accuſetur. Quoniam acerbiorem poſt hæc uitam ducet. Metus enim mortis eſt ipſa morte grauior: ſupplicijq; dilatio damni eſt exaggeratio. Sæpe enim ante tempus cadit, qui ſe caſurū exiſtimat: metumq; patietur ipſa experientia longè grauiorem. Quare mors adulteri, quæ præter ſpem accidit, non ſentitur: quando ſupplicij celeritas ſenſum celat. Proinde inopinata mors omni ferè dolore, & miſeria caret: quæ uerò prouiſa eſt,*

* καταλῦσθαι ῥᾳον. [margin]

Oppoſitio ſecunda.

Solutio.

* μόνον ἔδειξε τὰς δικαίας ἀντιλαμβάνεσθαι.

Oppoſitio tertia.

Solutio.

De morte inopinata.

& iandudum imminet, cùm ipso metu sæpius ac sæpius redintegratur. Hæc igitur consideräda sunt, quòd si quis ex se ipso mœchum interficiet, nullum supplicij testem facit. Si verò iudicibus tradiderit, multos pœnæ spectatores facit. Modus enim mortis in frequenti hominum spectaculo constitutus, ipsa morte grauior est, maioremq́; tristitiam affert: quòd si adulteri clandestina morte conficiantur, minore miseria mulctantur. Suspitionem enim multis relinquũt, qua inimicitiæ causa cecidisse uideãtur. Accersiti uerò, & damnati, sine cuiusquam calumnia pœnas dabunt. Quare cùm perniciosum quid sit adulter, omnemq́; iniuriarum magnitudinem superet, in primis accusetur: deinde morte mulctetur, & in iudicium potius accersiatur, quàm pœnas det, antequàm dãnetur: ut sublatis adulterijs, liberorum generatio dilucidius enitescat. Extirpatis nanq; in posterum adulteris, unde natus est puer, nemo dubitabit. Communis enim naturæ contumelia est adulterium: ex quo fit ut communi iudicum sentẽtia auferatur. Proinde timeo, ne mœchus in occulto cæsus, his à quibus cæsus est, plures sui consimiles relinquat. Quinetiam alij, qui hos nescient mœchorum interfectores imitabũtur. Vnde huiuscemodi cædes non finis, sed principium fiet affectus.

FINIS.

QVOMODO STATVS COGNOSCEMVS SE= CVNDVM HER= MOGENEM.

Cvm dubia erit ſecundum eſſentiam iu= dicatio, ſtatum facit coniecturalem.

Coniectura= lis.

Cùm aperta eſt in obſcuro nomine, facit finitionem.

Finitio.

Cùm licentiam uel legis, uel artis, uel naturæ proponit, conſtituit antilepſim, id eſt, abſolutam.

Abſoluta.

Cùm non inuitus quis futuri ſpe officij peccarit, anti= ſtaſim, id eſt, comparationem.

Cõparatio.

Cùm accuſet, quòd meritò, qui paſſus ſit, patiatur, an= teclima, id eſt, recriminationem.

Recrimina= tio.

Cùm non fecerit quæ opus erat, lege uel perſona pro= hibitus, metaſtaſim, id eſt, translationem criminis.

Translatio criminis.

Cùm nõ eorum quæ opus ſunt quid fecerit, uel timore, uel affectu quouis alio animi inuitus adductus, ſignomin, id eſt, deprecationem decernatur.

Deprecatio.

Cùm ſcriptum aliquod approbatur, & conſideratur de futuro, uel donationis ambigua datio negotialẽ facit.

Negotialis.

Cùm legis ſentẽtiam oppones bene meriturus, ex ſcri= pto & ſententia ſtatus orietur.

Scriptum et ſententia.

Cùm legem legi oppones, uel parti partem, antono= miam facit, id eſt, ex contrarijs legibus.

Contrariæ leges.

Cùm ſcriptum cum ſcripto cõparabis, ratiocinationẽ.

Ratiocina= tio.

Cùm de tone, uel diſtinctione ſyllabarũ homonomiæ, amphi

Amphibolo= gia.

amphibologiam facit.

Remotio criminis. *Cùm per circunstantias quis accusatur cum edicto cō=cordans,metalepsim,id est,remotionem criminis, aut iu=bente lege paragraphen facit.*

Coniectura. *Coniecturæ propriū est,inaccusabile esse factum,signo tamen aliquo uenire in iudicium.*

Definitio. *Definitionis uerò est relinquere aliquid,quo apposito omnis facti controuersia remouetur.*

Antilepsis. *Antilepseos est,factum suapte natura reprehendi non posse,sed extrinsecus ostendi.*

Antistasis. *Antistaseos autem,nihil quæri,neque benefactum,neq; malefactum.*

Antenclema. *Antenclematis,id est, recriminationis est, accusatores defendere,& defensores accusare.*

Metastasis. *Metastaseos est,fateri maleficium,sed culpam in alium reijcere,accusationiq; obnoxium facere.*

Deprecationis est,fateri se fecisse maleficium,sed dicere id casu,aut fortuna accidisse.

Negotialis est,de futuris rebus consultare.

Scripti & sententiæ, scripto accusatorem,sententia uerò defensorem niti.

Ratiocinationis est,posito scripto quod uetet, aliud quoque uetans aliunde ostendere.

Antinomia. *Antinomiæ est, alicuius legem præuaricasse.*

Amphibologia. *Amphibologiæ est, scripto plura significare.*

Metalepsis. *Metalepseos est,circunstantias plura quàm factū ipsum complecti.*

Fabulæ usus. *Fabula igitur in tribus uti possumus: in iudiciali, de=liberatiuo,& demonstratiuo:in quibus etiam narratione utemur.*

utemur. Chria uerò, in iudiciali, & deliberatiuo, ſimili modo & confirmatione. Laudatiuum propriè continebit genus, uitam & alia quæ in eo diximus. Vituperatio uerò quæcunque & laudatiuum. Comparatione in demonſtratiuo, & iudiciali: Ethopœia etiam moralium perſonarum in iudiciali & demonſtratiuo: Deſcriptione item in iudiciali & laudatiuo: Loco communi in iudiciali uti conueniet.

Chria.

Cõparatio.

Ethopœia.

Locus communis.

FINIS.

